Asensio

C. PLINII CAECILII SECVNDI NOVOCOMENSIS EPISTOLARVM LIBRI DECEM.

Nunc quidem ab innumeris mendis uariorum exemplarium collatione repurgati.

*

Reliqua quæ in hoc habentur uolumine, sequens pagina commonstrabit.

VIRTVTE DVCE, COMITE FORTVNA.

LVGDVNI, APVD SEB. GRYPHIVM, 1542.

CONTENTA IN HOC OPERE.

C. Plinij Secundi Epistolarum libri x.
Panegyricus Traiano Cæsari dictus.
De uiris illustribus in re militari, & in administranda Repub.
SVETONII Tranquilli liber de claris Grammaticis & Rhetoribus.
IVLII Obsequentis Prodigiorum liber.
Latina interpretatio dictionum ac sententiarum Græcarum, quibus Plinius utitur.
Index rerum memorabilium, propriorumq; nominum, quæ toto opere continentur.

SEBASTIANVS GRYPHIVS LECTORI S. P. D.

CAII Plinij Secundi epiſtolæ, quæ bis iam à nobis, non minore, quàm ab alijs diligentia excuſæ ſunt, tertiò demum è noſtra prodeũt officina. Quibus cùm neque magis elaboratum quidquam, neq; terſius, neq; in eo genere acutius, neque uerò temporum iniuria corruptius legeremus, dignas exiſtimaui, in quibus emendandis operæ noſtræ pars aliqua poneretur. Collatis itaq; non oſcitanter codicibus ſatis multis, adhibitoq́; iudicio, non meo ſolùm, ſed eorum quoq;, quorum mihi ad eam rem fidelis ſemper præſto eſt opera, quanta, quàm fœda, quàm multa in eo opere uulnera ſanauerimus, dici non poteſt. Id certè ſtudioſè fecimus, ut ſi qua incideret in lectione eiuſmodi uarietas, ut quid eſſet optimum non facilè iudicaremus, tuum ſemper ijs de rebus uellemus eſſe iudicium. Nobis etenim, qui libris cudendis & caſtigandis damus operam, non minor eſſe cura debet, ut fideliter id, quàm ut ingenioſè à nobis fiat. Non quin facilius multò ſit, fidem hominibus ſuam, quàm ingenium probare: ſed quia earum rerum maximè nobis iucundam laudem eſſe oportet, in quibus nihil, niſi damno multorum, & omnium uituperatione peccatur.

Vale. Lugduni ad x. Calend. April.

ALDVS PIVS MANVTIVS ROMANVS ALOISIO *Mocenico Equiti, & Senatori Veneto* S. P. D.

SOLEBAM *superioribus annis Aloisi, uir clarissime, quum aut T. Liuij Decades, quæ non extare creduntur, aut Sallustij, aut Trogi historias, aut quemuis alium ex antiquis autoribus inuentum esse audiebam, nugas dicere, ac fabulas. Sed ex quo tu è Gallia, ubi pro Senatu tuo integerrimè, accuratissimeq; Legatum agens, magnam tibi laudem, & gloriam peperisti, cùm plurimis, quæ inesse optimo oratori oportet, tum eloquentia illa tua singulari, qua tibi antè & diuitias & gratiam in hac Rep. excellentissima cōparaueras, has Plinij epistolas in Italiam reportasti, in mēbrana scriptas, atque adeò diuersis à nostris characteribus, ut nisi quis diu assueuerit, non queat legere: cœpi sperare mirum in modum, fore ætate nostra, ut plurimi ex bonis autoribus, quos non extare credimus, inueniantur. Est enim uolumen ipsum non solùm correctissimum, sed etiam ita antiquum, ut putem scriptum Plinij temporibus. Quamobrem si, ut uidetur, à Plinij ætate ad hæc usq; tempora hoc epistolarum uolumen seruatum est, fit, ut facilè credam & T. Liuium, & alios, quos tum uetustate, tum hominū negligentia, tum ui aliqua, incursioneúe exterarum gentium perijsse credimus, alicubi, tanquam in impio conclusos carcere, squalidos delitere: speremq; exituros in lucē, idq; temporibus nostris, ac mea, si diu uixero, præcipuè opera, Christo* IESV *annuente* σωτῆρος ἡμῶν. *Nunc autem,*

tem, quod possumus, hasce Secundi epistolas damus quàm correctißimas, in quibus etiam multæ sunt, quæ antehac non habebantur. Sed tibi in primis habenda est plurima gratia inclyte Aloisi, qui exemplar ipsum epistolarum reportasti in Italiam, mihiq́; dedisti, ut excusum publicarem. Deinde Iucundo Veronensi, uiro singulari ingenio, ac bonarum literarum studiosißimo, quòd & easdem Secundi epistolas ab eo ipso exemplari à se descriptas in Gallia diligenter, ut facit omnia, & sex alia uolumina epistolarum, partim manu scripta, partim impressa quidem, sed cum antiquis collata exemplaribus, ad me ipse sua sponte, quæ ipsius est erga studiosos omneis beneuolentia, adportauerit: idq́; biennio antè, quàm tu ipsum mihi exemplar publicandum tradidisses. Exeunt igitur hæ Plinij epistolæ in manus literatorum & tua, & Iucundi nostri in illos beneuolentia emendatißimæ. Sed quoniam epistolas decimi libri, quæ scribuntur ad Traianum imperatorem, sunt qui nõ esse Plinij putãt, tum quia stylo, & elegãtia diuersæ ab alijs uidentur, tum etiam, quia præter doctorum consuetudinem, Domine dicat Plinius ad Traianum scribens, operæpretium fuerit & illas à Secundo scriptas fuisse ostẽdere. Non imus inficias scripsisse Plinium alias epistolas, ut ipse ait, paulò accuratius: sed & has ad Traianũ, si quis diligenter inspiciat, & doctas esse, & eleganteis fatebitur, nec à stylo Plinij alienas: id quod cum ex omnibus id genus epistolis licet cognoscere, tum ex ea manifestius, quæ de Dione quodam scribitur, qui suorum reliquias in religioso loco posuerat. Recitat enim ibi, quæ in causa utrinque dicta fuerant se iudice, quemadmodum in alijs quibusdam facit epistolis, cum de causis, quas ipse egerat, ad amicos scribit. Domine autem

principibus dicere temporibus Plinij, iam receptum fuisse, illud etiam Martialis in epistola libri octaui ad Domitianum, ostendit: Omnes quidem libelli mei Domine. Item illud: Edictum domini, Deiq; nostri. Esse autem Plinij epistolas ad Traianum, multis rationibus probari potest, sed his potißimum: Primum, quia in antiquißimo exemplari unà cum alijs, ut nos imprimendas curauimus, sub Plinij Secundi nomine scriptæ sunt. Deinde, quia Plinij illud de Christianis ad Traianum, & rescriptum Traiani super ea re, habetur in una ex eisdem epistolis ad Traianum: cuius rei Tertullianus, Eusebius, Paulus Orosius meminere. Præterea in ijsdem epistolis multa habentur, quæ luce clarius ostendunt ab eodem manasse & has ad Traianum, & illas familiareis: ut illud de Voconio Romano in secundo libro ad Priscum: Conuertere ad nostros, nec hos multos: sed meæ uerecundiæ sufficit unus, aut alter, ac potius unus, is erit Voconius Romanus. Et paulò pòst subiungit: Hunc ego, cum simul studeremus, arctè, familiariterq; dilexi. Ille meus in urbe, ille in secessu contubernalis: cum hoc seria, cum hoc iocos miscui: quid enim aut illo fidelius amico, aut sodale iucundius? In eadem epistola laudat Voconium, quòd patrem habuerit in equestri gradu clarum, clariorem uitricum: laudat & à doctrina, à moribus: meminit & matris eius. Hæc eadem in quarta epistola libri decimi ad Traianum de Voconio scribit his uerbis: Indulgentia tua Imp. Opt. quam plenißimam experior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro amicis obligari, inter quos sibi uel præcipuum locum uendicat Voconius Romanus, ab ineunte ætate condiscipulus & contubernalis meus. Et paulò inferius ait: Pro moribus Romani mei, quos & liberalia studia

exornant,

exornant, & eximia pietas, quæ hanc ipsam matris liberalitatem, & statim patris hæreditatem, & adoptionem à uitrico meruit. Auget hæc & natalium, & paternarum facultatum splendor. Præterea in secundo libro in epistolis ad Arrianum de Mario Prisco sic scribit: Marius Priscus accusantibus Afris, quibus proconsul præfuit, amissa defensione iudices petijt: Ego, & Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iußi, existimauimus fidei nostræ conuenire, notum Senatui facere, exceßisse Priscum immanitate, & sæuitia crimina, quibus dari iudices possent, cum ob innocenteis condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepisset. Eiusdem Marij Prisci meminit in tertia epistola libri decimi ad Traianum his uerbis: Qua ex causa, cum patronum me prouinciales optassent contra Marium Priscum, & petij ueniam huius muneris, & impetraui. Suetonio quoque Tranquillo cum ex alijs quibusdam ad illum literis amicũ summum fuisse Plinium facile est cognoscere, tum ex his: Libera tandem Hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis spoponderunt. Deinde sic claudit epistolam: Patere me uidere titulum tuum, patere audire, describi, legi, uenire uolumina Tranquilli mei. Aequum est nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te uoluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. De eodem ad Traianum libro decimo sic scribit: Suetonium Trãquillum, probißimum, honestißimum, erudıtißimum uirum, & mores eius sequutus, & studia iampridem Domine in contubernium adsumpsi, tantoq; magis diligere cœpi, quanto hunc propius inspexi. Huic ius trium liberorum necessarium faciunt duæ causæ: Nam & iudicia amicorum promerentur, & parum felix matrimonium expertus est, impetrandumq; à

dumq́; à bonitate tua per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegauit. Adde quòd omnibus ferè literis, quibus Plinio respondet Traianus, inest familiarißima illa appellatio, Secunde charißime. His igitur, alijsq́; rationibus colligi potest, has ipsas epistolas, de quibus agimus, Secundũ scripsisse. Sed hæ sint satis uel obstinatioribus, & qui, quod dicitur, nodũ in scirpo quærũt. Operæpretiũ etiam uisum est addere huic operi Plinij Panegyricum de laudibus Traiani: primùm, quia quæcunq; ipsius habere potui, conuenientißimum existimaui in uno uolumine simul edere: deinde, quia adeò illum elegantem, doctum, acutum, utilem iudico, ut in eo seipsum superasse Plinius uideatur. Legendus ille quidem aßiduè omnibus, tum sententiarum grauitate, tum rerum copia, tum ad bene, beateq́; uiuendum sanctißimis, optimisq́; præceptis: sed præcipue magnis uiris, & principibus, ijsq́; omnibus qui alijs præsunt, & quibus λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσα μέμηλε. Talem enim fuisse Traianum scribit, ut quæcunque habere oporteat optimum principem, ὧ ἔδωκε κρόνου παῖς ἀγκυλομήτεω σκῆπτρόν τ' ἠδὲ θέμιστας ἵνα σφίσι βασιλεύῃ, Traianus habuerit. Quamobrem non immeritò creandis imperatoribus dicitur, Sis felicior Augusto, & melior Traiano. Qui quidem ipso Cyro Xenophontis eò maior, quòd ille non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperij, ut refert Marcus Tullius in epistola ad Quintum fratrem: hic autem re uera talis fuit, qualem fuisse legimus. Quare, ut Africanus ille Xenophontis libros non sine causa de manibus ponere non solebat: quia nullum esset prætermissum in his officium diligentis, & moderati imperij: sic nos hunc Secundi nostri Panegyricum de manibus ponere non debemus, ut optimi uiri, fortißimi

Imperato

Imperatoris, iustiſsimi Principis exemplo, tales & ipſi efficiamur. Addidimus prætereà duos libros: alterum eiuſdem Plinij de iјs, qui uel in armis, uel in adminiſtranda repub. clari extiterunt, alterum Suetonij Tranquilli de claris Grammaticis, & Rhetoribus. Nec me latet à quibuſdam hos libros utroſque Tranquillo potius adſcribi, idq́; diui Hieronymi autoritate, qui in eo libro, quem & ipſe ſcripſit de uiris illuſtribus, Tranquillum ſe imitaturum dixit, his uerbis: Hortaris Dexter, ut Trãquillum ſequens, eccleſiaſticos ſcriptores in ordinem digeram: & quod ille in enumerandis gentilium literarum uiris fecit illuſtribus, id ego in noſtris faciam. Hæc diuus Hieronymus. Sed illi hac eadẽ Hieronymi autoritate redarguuntur. Non enim teſtatur Hieronymus Tranquillum ſcripſiſſe de uiris in re militari, atq; in Repub. adminiſtranda claris, quemadmodum in hoc Secundi libro licet uidere: ſed de iјs tantum, qui in literis fuere illuſtres, quos ipſe gentilium literarum illuſtreis dicit: id uero fecit Tranquillus in eo libro, qui de claris Grammaticis, & Rhetoribus inſcribitur: quem ſequutus diuus Hieronymus Dextri rogatu, de iјs ſcripſit, qui in literis ſacris fuere illuſtres. Eſſe autem Plinij Secundi eum librum, in quo uiri clari in armis, & in repub. adminiſtranda enumerantur, tutatur titulus, qui in omnibus id genus libris, qui manu ſcripti habentur, ſub Plinij nomine, non Suetonij, aut Cornelij Taciti, aut cuiuſuis alîus legitur. Hos uerò libellos de uiris illuſtribus, ut correctiores exirent in manus literatorum, Ioannes Baptiſta Egnatius, uir in utraq; lingua eruditiſsimus, & polyhiſtor maximus, mecum accuratè quidem, ſed curſim, quòd parum daretur ocij, recognouit. Addito etiam Iulij Obſequentis libro de prodigijs, quem mihi Iucundus meus iucundiſsimus

 mus

mus dono dedit, ut unà cum alijs in hoc uolumine imprimendum curarem: idq; fecimus sub tuo nomine Aloisi Mocenice grauissimi Senatus Veneti decus: ut quia non solũ Secundi epistolas ad nos sedulus è Gallia reportasti, sed publicandas etiam mihi dedisti, tibi præcipuè debeant, te plurimum ament studiosi omnes de hoc munere. Vale.

C. PLINII CAECILII SEcundi uita per Ioannem Mariam Cataneum conscripta.

SCRIPTORVM *illustrium duo in Vrbe secula in primis felicissima fuere, Augusti scilicet, & Vespasianorum fratrum: cùm inter alios duo Plinij floruere: è quibus iunior, quo die & anno natus sit, adhuc quæritur: sub Nerone non ambigitur. Patria Nouocomensis, L. Cæcilio patre, & historici Plinij ex sorore genitus: à quo per adoptionem familiæ eius insertus auunculi bonorum & studiorum alio scribendi genere successor. Præceptores habuit Fabium Quintilianum, & Niceam sacerdotem. In Syria Tribunus militum Euphratem philosophum audiuit: ubertate Liuiana plerunq; capiebatur. Græca in Latium, nostra in Græciam transferens, studium suum adolescens intendebat, puer admodum comœdiam Græcam composuit, elegos, & heroicos aliquando pangens, suos etiam hendecasyllabos, quorum libellum emisit, à Græcis probari gloriatur. Nonnunquam enim uersiculos parum seueros, ipse tamen integerrimus uita, lusit non sine summorum uirorum exemplo. Vndeuicesimo ætatis anno dicere in foro cœpit, & in Senatu plu*

res

res grauißimas causas egit. Prætor ludos dedit, uix Domitiani callidam immanitatem declinans, cùm omnem uirtutem excindere conaretur. Cæsaris Quæsturam, Trib. Ple. Præfecturam ærarij, Aemiliæ uiæ & aluei Tyberis curã, Auguratum, Cõsulatum summa fama, & pari integritate administrans. In Tribunatu militum, & Quæstura Calestrium Tyronem collegam, in Consulatu & Præfectura Cornutum Tertullum sortitus: augurali dignitate Iulio Frontino succeßit. Ponti, & Bithyniæ ad statum ordinandum missus, proconsulari potestate non minorem prudentiæ gloriam, quàm moderationis & diligentiæ secum retulit. Traiano gratißimus, & summa cum autoritate, à quo amicis suis honores sæpius impetrauit, sibi uerò quot optauerat unquam. In sigillo quadriga utebatur: diuitias, quas patrimonijs, & honestis hæreditatibus largas comparauerat, liberaliter dispensauit: nam & nutrix eius, & Quintilianus præceptor, ac interdum quamplurimi munificentiam Plinij sunt experti. In municipio suo bibliothecam dedicauit, & annuos sumptus in alimenta ingenuorũ pollicitus erogauit: tertiamq; salarij partem publico præceptori obtulit. Romanum, & Firmum censu equestri iuuit. Caninium ad bonas artes reuocauit. In agendis causis abstinuit non modò pactione, dono, munere, uerumetiam xenijs. Laurentinum rus, & alterum in Tuscis, quibus mirè adficiebatur, epistolis celebrauit: de multis autem, quas iuxta Lariũ possedit uillas, dilexit in primis, quam ferè in plano cõditam Comœdiam, & quam Tragœdiam uocat: quia in edito sita. Romæ habitauit in Exquilijs. Vxores duas habuit, posteriorem nomine Calphurniam Calphurnij, & Pompeiæ Celerinæ filiam, cum qua iucundißimè, quamuis sine prole, uixit, & eius studiorum ministrã

quidam

quidam testantur. Ex doctißimis amicorum referã Virginium Rufum, Vestricium Spurinnam, Silium Italicum, Pompeium Saturninum, Valerium Martialem, Cor. Tacitum, Suetonium Tranquillum, Voconium Romanum, Antonium, Martialem etiam uiatico secedentem prosequutus, Tacitum ut rectorem & magistrum suspiciens, Tranquillum contubernalem suum fouens, & ornans. Fuit illi cum Aristone, Coroelio, Frontino, Neratio, Arriano iurisconsultis amicitia summa. Inter libertorum prædilectos habuit Zosimum & Encolpum. Gloriæ appetens, & immortalitatis summus aucupator: quod reliquum temporis dabatur à rebus ciuilibus, & domesticis, id totum studijs impartiens: quorum uarijs generibus nulli satis confisus experiebatur: nam præter iudiciales, quibus Demosthenẽ imitabatur, demonstratiuas scripsit orationes: historias incertum. hunc potißimũ crediderim Fabium per ista demonstrasse, Sunt hodie summa, quibus illustratur forum, ingenia: nanq; & consummati iam patroni ueteres æmulantur, & eos iuuenum ad optima tendentium imitatur, ac sequitur industria. Nullum emendandi genus omittebat, ac primum quæ scripserat, secum ipse pertractabat: deinde duobus, aut tribus legebat, mox alijs tradebat adnotanda, notasq; eorum, si dubitabat, cum uno rursus aut altero pẽsitabat, nouißimè pluribus recitabat.

CAII PLINII SECVNDI, VIRI CONSVLARIS, ORATORISQ. DISERTISS. EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

C. PLIN. SECVNDVS *SEPTITIO SVO SALVTEM. *SECVNDO

1

FREQVENTER *hortatus es, ut epistolas, si quas paulò accuratius scripsissem, colligerem, publicaremq;. Collegi, non seruato temporis ordine, neq; enim historiam componebam, sed ut quæq; in manus uenerat. Superest ut nec te consilij, nec me pœniteat obsequij. Ita enim fiet, ut eas, quæ adhuc neglectæ iacent, requiram: & si quas addidero, non supprimam. Vale.*

C. PLIN. ARRIANO S.

2.

Q*Via tardiorem aduentum tuum prospicio, librum quem prioribus epistolis promiserã, exhibeo.* Hunc *rogo ex consuetudine tua & legas, & emendes, eo magis quòd nihil antè peræque* *eodẽ ζήλῳ *scripsisse uideor.* T*entaui enim imitari* Demosthenem *semper tuum,* Caluum *nuper meum figuris duntaxat orationis.* N*am uim tantorum uirorum pauci, quos æquus* I*upiter amauit, assequi possunt.* N*ec materia ipsa huic (uereor ne improbe dicam) æmulationi repugnauit.* Erat *enim propè tota posita in conten*

ζήλῳ, id est, æmulatione.

*eodemq; stylo

contentione dicendi, quod me longæ desidiæ indormientē excitauit: si modò is sum ego, qui excitari poßim. Non tamen omnino Marci nostri τὰς ληκύθους *fugimus, quoties paululum itinere decedere non intempestiuis amœnitatibus admonebamur: acreis enim, nō tristeis esse uolebamus. Nec est quod putes me sub hac exceptione ueniam postulare. Imò quò magis intendam limam tuam, confiteor & ipsum me, & contubernaleis ab editione non abhorrere, si modò tu fortasse* errori nostro album calculum adieceris. Est enim planè aliquid edendum, atq; utinam hoc potißimum quod paratum est. Audis desidiæ uotum. Edendū autem ex pluribus causis, maximè quòd libelli, quos emisimus, dicuntur in manibus esse, quamuis iam gratiam nouitatis exuerint: nisi tamē auribus nostris bibliopolæ blandiuntur. Sed sanè blandiantur, dum per hoc mendacium nobis studia nostra commendent. Vale.*

Ληκύθους, id est, lucernas: figurate lucubrationes. Nō absimili figura obseruauimus Fab. Quintil. uti: Et uigilandæ, inquit, noctes, & fuligo lucubrationū bibenda.

C. PLIN. CANINIO RVFO S.

QVid agit Comum, tuæ, meæq; delitiæ? Quid suburbanum amœnißimū? Quid illa porticus uerna semper? Quid πλατανὼν *opacißimus? Quid Euripus uiridis & gemmeus? Quid subiectus & seruiens lacus? Quid illa mollis & tam solida gestatio? Quid balineum illud, quod plurimus sol implet, & circuit? Quid triclinia illa uel popularia, uel illa paucorum? Quid popinæ? Quid cubicula diurna, nocturnáq;? Poßident'ne te, & per uices partiuntur? An, ut solebas, intentione rei familiaris obeundæ, crebris excursionibus auocaris? Si te poßidēt, felix, beatusq; es: sin minus, unus ex multis. Quin tu (tempus est enim) humileis & sordidas curas alijs mandas: & ipse te in alto isto, pinguiq; secessu studijs adseris? Hoc sit negociū tuū, hoc otium: hic labor, hæc quies: in his uigilia, in his etiam*

Id est, Platanetum.

somnus

ſomnus reponatur. Effinge aliquid, & excude, quod ſit perpetuò tuum. Nam reliqua rerum tuarum poſt te aliũ atq; alium dominum ſortientur: hoc nunquam tuum deſinet eſſe, ſi ſemel cœperit. Scio quem animum, quod horter ingenium. Tu modo enitere, ut tibi ipſe ſis tanti, quanti ui deberis alijs, ſi tibi fueris. Vale.

C. PLIN. POMPEIAE CELERINAE SOCRVI S.

QVantum copiarum in Oriculano, in Narnienſi, in Carſolano, in Peruſino tuo. In Narnienſi uerò etiam balineum, ex epiſtolis meis (nam iam tuis opus non eſt) una illa breuis & uetus ſufficit. Non mehercule tam mea ſunt, quæ mea, quàm quæ tua: hoc tamen differunt, quòd ſolicitius, & intentius tui me quàm mei excipiunt. Idem fortaſſe eueniet tibi, ſi quando in noſtra diuertêris, quod uelim facias: primũ, ut perinde noſtris rebus, ac nos tuis perfruaris: deinde, ut mei expergiſcantur aliquando, qui me ſecurè, ac propè negligenter expectant. Nam mitium dominorum apud ſeruos ipſa cõſuetudine metus exoleſcit: nouitatibus excitãtur, probariq; dominis per alios potius, quàm per ſeipſos laborant. Vale.

C. PL. VOCONIO ROMANO SVO.

VIdiſti'ne quenquam Marco Regulo timidiorem, humilioremq́; poſt Domitiani mortem? ſub quo non minora flagitia commiſerat, quàm ſub Nerone: ſed tectiora. Cœpit uereri ne ſibi iraſcerer: nec fallebatur, iraſcebar. Ruſtici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò ut librum recitaret, publicaretq́;, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam Stoicorum ſimiam appellat. Adijcit Vitelliana cicatrice ſtigmoſum. Agnoſcis eloquentiam Reguli. Lacerat Herennium Senecionem,

nem, tam intemperanter quidem, ut dixerit ei Metius Carus: Quid tibi cum meis mortuis? Nunquid ego aut Crasso, aut Camerino molestus sum? quos ille sub Nerone accusauerat. Hæc me Regulus dolenter tulisse credebat: ideoq; etiam cùm recitaret librum, non adhibuerat. Præterea reminiscebatur, quàm capitaliter ipsum me apud Centumuiros lacessißet. Aderam Arionillæ Timonis uxori, rogatu Aruleni Rustici. Regulus contrà. Nitebamur nos in parte causæ sententia * Metij Modesti optimi uiri: is tunc in exilio erat, relegatus à Domitiano. Ecce tibi Regulus, Quæro, inquit, Secunde, quid de Modesto sentias? Vides quod periculum si respondissem, bene: quod flagitium, si malè. Non possum dicere tum mihi aliud, quàm deos adfuisse. Respõdebo, inquam, quid sentiam, si de hoc Centũuiri iudicaturi sunt. Rursus ille, Quæro quid de Modesto sentias? Iterum ego: Solebant testes in reos, non in damnatos interrogari. Tertiò ille: Non iam quid de Modesto, sed quid de pietate Modesti sentias, quæro. Quæris, inquam, quid sentiam? At ego ne interrogare quidem fas puto, de quo pronunciatum est. Conticuit: me laus & gratulatio secuta est, quòd nec famam meam aliquo responso, utili fortaße, inhonesto tamen, læseram: nec me laqueis tam insidiosæ interrogationis inuolueram. Nunc ergo cõscientia exterritus, apprehendit Cæcilium Celerem, mox Fabium Iustum, rogat ut me sibi reconcilient. Nec contentus, peruenit ad Spurinnam. Huic suppliciter (ut est cum timet, abiectißimus) Rogo, inquit, mane uideas Pliniũ domi, sed planè mane (neq; enim diutius ferre solicitudinem possum) & quoquo modo efficias, ne mihi irascatur. Euigilaueram. Nuncius à Spurinna: Venio ad te. Imò ego ad te. Coimus in porticum Liuiæ. Cùm alter ad alterum tende

*Vectij Modesti

tenderemus, exposuit Reguli mãdata, addit preces suas, ut decebat optimum uirum pro dissimilimo, parce inquiens. Cui ego: Dispicies ipse quid renuntiãdum Regulo putes. Te decipi à me non oportet. Expecto Mauricum (nondũ enim ab exilio uenerat) ideo nihil alterutram in partem respondere tibi possum, facturus quicquid ille decreuerit. Illum enim esse huius cõsilij ducem, me comitẽ decet. Paucos post dies ipse me Regulus conuenit in Prætoris iudicio, illuc me persecutus, secretum petit. Ait timere se, ne animo meo penitus hæreret, quod in Centumuirali iudicio aliquando dixisset, cum responderet mihi, & Satrio Rufo: Satrius Rufus, cui non est cum Cicerone æmulatio, & qui cõtentus nõ est eloquẽtia seculi nostri. Respondi, nũc me intelligere malignè dictum, quia ipse confiteretur, cæterum potuisse honorificum existimari. Est enim, inquam, mihi cum Cicerone æmulatio, nec sum contentus eloquentia seculi nostri. Nam stultissimum credo, ad imitandum non optima quæq; proponere. Sed tu qui huius iudicij meministi, cur illius oblitus es, in quo me interrogasti, quid de Metij Modesti pietate sentirem? Expalluit notabiliter, quamuis semper palleat. Hæsitabundus, inquit, interrogaui, non ut tibi nocerem, sed ut Modesto. Vide hominis crudelitatem, qui se non dissimulet exuli nocere uoluisse. Subiunxit egregiam causam. Scripsit, inquit, in epistola quadam, quæ apud Domitianum recitata est: Regulus omnium bipedum nequissimus. Quod quidem Modestus uerissimè scripserat. Hic ferè nobis sermonis terminus. Neq; enim uolui progredi longius, ut mihi omnia libera seruarem, dum Mauricus ueniret. Nec me præterit esse regulum δυσκαθαίρετον. Est enim locuples, factiosus, curatur à multis, timetur à pluribus, quod plerunque

Id est, pertinacem.

amore est fortius. Potest tamen fieri ut hæc concussa labantur. Nam gratia malorũ tam infida est quàm ipsi. Verùm, ut idem sæpius dicam, expecto Mauricum. Vir est grauis, prudens, multis experimentis eruditus, & qui futura possit ex præteritis prouidere. Mihi & tentandi aliquid, & quiescendi illo autore ratio constabit. Hæc tibi scripsi, quia æquum erat te pro amore mutuo non solum omnia mea facta dictaq́;, uerumetiam consilia cognoscere. Vale.

C. PLIN. CORNELIO TACITO S.

*Ridebis, & licet rideas. Ego Plinius ille, quem nosti, apros tres, & quidẽ pulcherrimos cepi. Ipse inquis? Ipse, non tamen ut omnino ab inertia mea & quiete discederem. Ad retia sedebam: erant in proximo non uenabulum, aut lancea, sed stylus, & pugillaris. Meditabar aliquid, enotabamq́;, ut si manus uacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est quod contemnas hoc * studendi genus. Mirum est, ut animus hac agitatione motuq́; corporis excitetur.* Nam undique syluæ, & solitudo, ipsumq́; illud silentium, quod uenationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde cùm uenabere, licet autore me, ut panarium & laguunculam, sic etiam pugillarem feras: Experieris non Dianam magis montibus, quàm Mineruam inerrare. Vale.*

* *scribendi*

* Iam

C. PLINIVS OCTAVIO RVFO S.

Vide in quo me fastigio collocaris, cum mihi idem potestatis, idemq́ue regni dederis, quod Homerus Ioui Opt. Max. τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν. *Nam ego quoq; simili nutu ac renutu respondere uoto tuo possum. Etenim sicut fas est mihi, præsertim te exigente, excusare Bæticis contra unum hominem*

Id est, Huic aliud quidẽ concessit pater, aliud autem denegauit. Carmẽ ex 16, Iliados.

nem aduocationem: ita nec fidei nostræ, nec constantiæ, quam diligis, conuenit, adesse contra prouinciam, quam tot officijs, tot laboribus, tot etiam periculis meis aliquando deuinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, ut ex duobus, quorum alterum petis, eligã id potius, in quo non solum studio tuo, uerumetiã iudicio satisfaciã. Neq; enim tantopere mihi considerandum est, quid uir optimus in præsentia uelis, quàm quid semper sis probaturus. Me circa Idus Octobreis spero Romæ futurum, eademq; hæc præsentem quoq; tua meaq; fide Gallo confirmaturum, cui tamen nunc iam licet spondeas de animo meo,

ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ᾽ ὀφρύσι νεῦσε κρονίων.

Id est, Dixit & cæruleis super cilijs annuit. Hemistichion Homericũ ex 1. & 2. Iliad.

Cur enim non usquequaque Homericis uersibus agam tecum? quatenus tu me tuis agere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo, ut uidear mihi hac sola mercede corrumpi posse, ut uel contra Bæticos adsim. Penè præterij, quod minime prætereundum fuit, accepisse me cariotas optimas, quæ nunc cum ficis & boletis certamen habent. Vale.

C. PLIN. POMPEIO SATVRNINO S.

PEropportune mihi redditæ sunt literæ tuæ, quibus flagitabas, ut tibi aliquid ex scriptis meis mitterem, cum ego idipsum destinassem. Addidisti ergo calcaria sponte currenti: pariterq; & tibi ueniam recusandi laboris, & mihi exigendi uerecundiam sustulisti. Nam nec me timide uti decet eo quod oblatum est: nec te grauari quod depoposcisti. Non est tamen quòd ab homine desidioso aliquid noui operis expectes. Petiturus sum enim ut rursus uaces sermoni, quẽ apud municipes meos habui bibliothecam dedicaturus. Memini quidem te iam quædam adnotasse, sed generaliter. Ideo nunc rogo, ut non tantum

*uniuersitati eius attendas, uerumetiam particulas qua soles lima persequaris. Erit enim & post emendationem liberum nobis uel publicare, uel continere. Quinimo fortasse hanc ipsam cunctationem nostram in alterutram sententiam emendationis ratio deducet, quæ aut indignum editione opus, dum sæpius retractat, inueniet: aut dignũ, dum idipsum experitur, efficiet. Quãquam huius cunctationis meæ causæ non tam in scriptis, quàm in ipso materiæ genere consistunt. Est enim paulò quasi gloriosius, & elatius. Onerabit hoc modestiam nostram, etiamsi stylus ipse pressus demissusq; fuerit, propterea quòd cogimur cum de munificentia parentum nostrorum, tum de nostra disputare. Anceps hic & lubricus locus est, etiam cum illi necessitas lenocinetur. Etenim si alienæ quoque laudes parum æquis auribus accipi solent, quàm difficile est obtinere, ne molesta uideatur oratio de se, aut de suis disserentis? Nam cum ipsi honestati, tum aliquando magis gloriæ eius prædicationiq; inuidemus: atq; ea demum rectè facta minus detorquemus & carpimus, quæ in obscuritate & silentio reponũtur. Qua ex causa sæpe ipse mecum, nobis'ne tantum, quicquid istud est, composuisse, an & alijs debeamus ut nobis. Admonet illud quoque, quòd pleraque, quæ sunt agendæ rei necessaria, eadem peracta nec utilitatem parem, nec gratiam retinent. Ac ne longius exempla repetamus, quid fuerit utilius, quàm magnificentiæ rationem etiam stylo prosequi? Per hoc enim assequebamur, primũ, ut honestis cogitationibus immoraremur: deinde, ut pulchritudinem illarũ longiore tractu*produceremus: postremo, ut subitæ largitionis comitem pœnitentiam caueremus. Nascebatur ex his exercitatio quædã contemnendæ pecuniæ. Nam cum omneis homines ad cu-*

*peruideremus

stodiam

ſtodiam eius natura reſtrinxerit, nos contrà multũ ac diu penſitatus amor liberalitatis cõmunibus auaritiæ uinculis eximebat: tantoq́; laudabilior munificentia noſtra fore uidebatur, quòd ad illam non impetu quodam, ſed conſilio trahebamur. Accedebat his cauſis, quòd non ludos, aut gladiatores, ſed annuos ſumptus in alimẽta ingenuorum pollicebamur. Oculorũ porrò & aurium uoluptates adeò non egent cõmendatione, ut nõ tam incitari debeant oratione, quàm reprimi. Vt uerò aliquis libenter educationis tædium laboremq́; ſuſcipiat, non præmijs modò, uerumetiam exquiſitis adhortationibus impetrandum eſt. Nã ſi medici ſalubreis, ſed uoluptate carenteis cibos blandioribus alloquijs proſequuntur: quanto magis decuit publicè cõſulentem utiliſſimum munus, ſed non perinde populare, comitate orationis inducere? Præſertim cùm enitendum haberemus, ut quod parentibus dabatur, etiam nobis probaretur, honoremq́; paucorum cæteri patienter expectarent, &* mererentur. Sed ut tunc communibus magis cõmodis, quàm priuatæ iactantiæ ſtudebamus, cùm intentionem effectumq́; muneris noſtri uellemus intelligi: ita nunc in ratione edendi ueremur, ne forte non aliorum utilitati, ſed propriæ laudi ſeruiſſe uideamur. Prætereà meminimus, quanto maiore animo honeſtatis fructus in conſcientia, quàm in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti debet: nec ſi caſu aliquo non ſequatur, idcirco quòd gloriã nõ meruit, minus pulchrum eſt. Hi uerò qui benefacta ſua uerbis adornant, nõ ideo prædicare quia fecerint: ſed ut prædicarent feciſſe credũtur. Sic quod magnificum referẽte alio fuiſſet, ipſo qui geſſerat recenſente uaneſcit. Homines enim cũ rem deſtruere non poſſunt, iactationem eius inceſſunt. Ita ſi ſilẽda feceris, factũ ipſum: ſi laudãda,

*imitarẽtur

quòd non sileas ipse, culpatur. Me uerò peculiaris quædã impedit ratio. Etenim hunc ipsum sermonẽ nõ apud populum, sed apud Decuriones habui: nec in propatulo, sed in curia. Vereor ergo ut sit satis congruens, cùm in dicendo assentationẽ uulgi acclamationẽq; defugerim, nunc eadẽ illa editione sectari: cũq; plebẽ ipsam, cui cõsulebatur, limine curiæ, parietibusq; discreuerim, ne quam in speciẽ ambitionis inciderẽ, nunc eos etiam ad quos ex munere nostro nihil pertinet, præter exemplum, uelut obuia ostentatione cõquirere. Habes cũctationis meæ causas. Obsequar tamẽ cõsilio tuo, cuius mihi autoritas pro ratione sufficit. Vale.

C. PLIN. MINVTIO FVNDANO S.

9 *Mirum est, quàm singulis diebus in urbe ratio aut constet, aut constare uideatur pluribus, cunctisq; non constet. Nam si quem interroges, hodie quid egisti? respondeat: officio togæ uirilis interfui, sponsalia, aut nuptias frequentaui: ille me ad signandum testamentum, ille in aduocationem, ille in consilium rogauit. Ita hæc quo die feceris, necessaria: eadem si quotidie fecisse te reputes, inania uidentur, multo magis cùm secesseris. Tunc enim subit recordatio quot dies quàm frigidis rebus absumpsi: Quod euenit mihi, postquàm in Laurentino meo aut lego aliquid, aut scribo, aut etiam corpori uaco, cuius fulturis animus sustinetur. Nihil audio, quod audisse: nihil dico, quod dixisse pœniteat. Nemo me apud quẽquam sinistris sermonibus carpit: nemunẽ ipse reprehendo, nisi* tum me, cùm parum commode scribo: nulla spe, nullo timore solicitor, nullis rumoribus inquietor. Mecũ tantum, & cum libellis loquor. O' *regiam, syncerãq; uitam. O' dulce otiũ, honestumq;, ac penè omni negotio pulchrius. O' mare, ò littus, uerũ, secretũq; μουσεῖον quàm multa inuenitis, quàm mul*ta

[Marginal notes: *unum me — *rectam — Id est, Museũ. Locus omnis in uniuersum, ubi res ad Musas pertinẽtes tractantur.]

multa dicta tis? Proinde tu quoq; strepitum istum, inaneq́; discursum, & multum ineptos labores, ut primum fuerit occasio relinque, teq́; studijs uel otio trade. Satius est enim, ut Attilius noster eruditissime simul & facetissime dixit, otiosum esse, quàm nihil agere. Vale.

C. PLIN. ARRIO CLEMENTI S. 10

*SI quando urbs nostra liberalibus studijs floruit, nunc maxime floret. Multa claraq́; exempla sunt, sufficerit unũ Euphrates philosophus. Hunc ego in Syria, cùm ado lescentulus militarem, penitus & domi inspexi, amariq́; ab eo laboraui, etsi non erat laborãdum. Est enim obuius & expositus, plenusq́; humanitate, quã praecepit. Atq; utinã sic ipse, spẽ quã de me concepit, impleuerim, ut ille multũ uirtutibus suis addidit. At ego nunc illas miror, quia magis intelligo, quanquàm ne nũc quidem satis intelligo. Vt enim de pictore, sculptore, fictore, nisi artifex iudicare, ita nisi sapiẽs nõ potest perspicere sapientẽ. Quantũ mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate sic eminent & elucent, ut mediocriter quoq; doctos uertant, & adficiãt. Disputat subtiliter, grauiter, ornatè: frequẽter etiã *Platonis illam sublimitatẽ, & latitudinem effingit. Sermo est copiosus & uarius: dulcis in primis, & qui repugnãteis quoq; ducat, impellat. Ad haec proceritas corporis, decora facies, demissus capillus, ingens & cana barba. Quae licet fortuita & inania putentur, illi tamen plurimũ uenerationis acquirunt. Nullus horror*in uultu, nulla tristitia, multũ seueritatis: reuerearis occursum, non reformides. Vitae sanctitas summa, par comitas. Insectatur uitia, non homines: nec castigat erranteis, sed emẽdat. Sequaris monentem attentus, & pendens: & persuadere tibi etiam cum persuaserit cupias. Iam uerò liberi tres, duo mares, quos dili-*

* Platonicã

* al. in cultu

*cum cætera uita

gentißime instituit. Socer Pompeius Iulianus,*cum etiam reliqua uita, tum uel hoc uno magnus & clarus, quòd ipse prouinciæ princeps inter altißimas conditiones generum non honoribus principem, sed sapientia elegit. Quanquam quid ego plura de uiro, quo mihi frui non licet? An ut magis angar, quòd non licet? Nam distringor officio ut maximo, sic molestißimo. Sedeo pro tribunali, subnoto libellos, conficio tabulas: scribo plurimas, sed illiteratißimas, literas. Soleo nonnunquam, nam idipsum quandoq; cõtingit, de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me consolatur. Affirmat etiam esse hanc philosophiæ, & quidẽ pulcherrimam partẽ, agere negocium publicũ, cognoscere, iudicare, promere, & exercere iustitiam, quæq; ipsi doceant, in usu habere. Mihi tamen hoc unũ non persuadet, satius esse ista facere, quàm cũ illo dies totos audiendo, discendoq; cõsumere. Quo magis te, cui uacat, hortor, cùm proxime in urbẽ ueneris, uenias autem ob hoc maturius, illi te expoliendũ, limandũq; permittas. Neq; enim ego, ut multi, inuideo alijs bonũ, quo ipse careo: sed cõtrà sensum quendã uoluptatemq; percipio, si ea quæ mihi denegantur, amicis uideo superesse. Vale.

C. PLINIVS FABIO IVSTO.

11 OLim nullas mihi epistolas mittis. Nihil est, inquis, quod scribam. At hoc ipsum scribe, nihil esse quod scribas: uel solùm illud, unde incipere priores solebant: Si uales, bene est, ego ualeo. Hoc mihi sufficit,*estq; mihi maximum. Ludere me putas? Seriò peto. Fac sciã quid agas, quod sine solicitudine summa nescire nõ possum. Vale.

*al. est enim

C. PLIN. CALESTRIO TIRONI.

12 IActuram grauißimã feci, si iactura dicenda est tanti uiri amißio. Deceßit Corellius Rufus, & quidem sponte, quod

quod dolorem meum exulcerat. Est enim luctuosissimum genus mortis, quae nõ ex natura, nec fatalis uidetur. Nam utcunq; in illis, qui morbo finiuntur, magnum ex ipsa necessitate solatiũ est: in ijs uerò quos accersita mors aufert, hinc insanabilis dolor est, quòd credũtur potuisse diu uiuere. Corellium quidem summa ratio, quae sapientibus pro necessitate est, ad hoc consilium cõpulit, quanquam plurimas uiuendi causas habentem, optimam cõscientiam, optimam famam, maximam autoritatẽ, praeterea filiam, uxorẽ, nepotem, sorores, interq; tot pignora ueros amicos. Sed tam longa, tam iniqua ualetudine cõflictabatur, ut haec tanta precia uiuendi mortis rationibus uincerẽtur. Tertio et tricesimo anno, ut ipsum praedicantem audiebam, pedum dolore correptus est. Patrius hic illi: nam plerunq; morbi quoq; per successiones quasdã, ut alia tradũtur. Hunc abstinentia sanctitateq; uiridis aetas uicit, & fregit, nouissime cũ senectute ingrauescentẽ, uiribus animi sustinebat. Cùm quidem incredibiles cruciatus, & indignissima tormenta pateretur (iã enim dolor nõ pedibus solis, ut prius insidebat, sed omnia membra peruagabatur) ueni ad eum Domitiani temporibus in suburbano iacentem. Serui è cubiculo recesserunt. Habebat enim hoc moris, quoties intrasset fidelior amicus, quinetiam uxor, quanquam omnis secreti capacissima, digrediebatur. Circuntulit oculos, & Cur, inquit, me putas hos tantos dolores tandiu sustinere? ut scilicet isti latroni uel uno die supersim. Dedisses huic animo par corpus, fecisset quod optabat. Affuit tamen deus uoto, cuius ille compos, ut iam securus, liberq; moriturus, multa illa uitae, sed minora retinacula abrupit. Increuerat ualetudo, quam temperantia mitigare tentauit, perseuerãtem constantia fugit. Iam dies alter,

tertius, quartus, abstinebat cibo: misit ad me uxor eius Hispulla, communem amicum, C. Geminium cum tristissimo nuncio, destinasse Corellium mori, nec aut suis, aut filiæ precibus flecti, solum superesse me, à quo reuocari posset ad uitam. Cucurri, perueneram in proximum, cum mihi ab eadẽ Hispulla Iulius Atticus nunciat, nihil iam ne me quidem impetraturũ, tam obstinate magis ac magis induruisse. Dixerat sanè medico admouẽti cibũ κέκρικα. *Quæ uox quantum admirationis in animo meo, tantum desiderij reliquit. Cogito, quo amico, quo uiro caream. Impleuit quidem annum septimum & sexagesimum, quæ ætas etiam robustissimis satis longa est. Scio euasit perpetuam ualetudinẽ. Scio decessit superstitibus suis, florente Rep. quæ illi omnibus suis charior erat, & hoc scio. Ego tamen tanquã iuuenis, & fortissimi morte doleo: doleo autem, licet me imbecillũ putes, meo nomine. Amisi enim, amisi uitæ meæ testem, rectorem, magistrum. In summa dicam, quod recenti dolore contubernali meo Caluisio dixi, uereor ne negligentius uiuam. Proinde adhibe solatia mihi, nõ hæc, senex erat, infirmus erat, hæc enim noui: sed noua aliqua, sed magna, quæ audierim nunquam, legerim nunquam. Nam quæ audiui, quæ legi, sponte succurrunt, sed tanto dolore superantur.* Vale.

Id est, iudicaui

C. PLIN. SOSIO SENECIONI S.

13 MAgnum prouẽtum poëtarum annus hic attulit. *Toto mense Aprili nullus ferè dies, quo non recitaret aliquis. Iuuat me quòd uigent studia, proferũt se ingenia hominum, & ostentant. Tametsi ad audiendũ pigre coitur. Plerique in stationibus sedent, tempusque audiẽdi fabulis cõterunt, ac subinde sibi nunciari iubent, an iam recitator intrauerit, an dixerit præfationem, an ex magna parte*

euolue

euoluerit librum: tum demum, ac tum quoq; lente cunctanterq́; ueniunt, nec tamen permanent, ſed ante finẽ recedũt, alij diſsimulanter & furtim, alij ſimpliciter & libere. At hercule memoria parentũ Claudium Cæſarẽ ferunt, cùm in palatio ſpatiaretur, audiſſetq́; clamorẽ, cauſam requiſiſſe, cumq́; dictum eſſet recitare Nonianum, ſubitũ recitanti inopinatumq́; ueniſſe. Nũc ocioſiſsimus quiſq; multo antè rogatus, et identidẽ admonitus, aut non uenit: aut ſi uenit, queritur ſe diem, quia non perdiderit, perdidiſſe. Sed tanto magis laudandi probandiq́;, quos à ſcribẽdi recitandiq́; ſtudio hæc auditorũ deſidia, uel ſuperbia nõ retardat. Equidem propè nemini defui: erant ſanè pleriq; amici. Neq; enim eſt ferè quiſquam, qui ſtudia, ut non ſimul & nos amet. His ex cauſis longius quàm deſtinaueram, tempus in urbe conſumpſi. Poſſum iam repetere ſeceſſum, & ſcribere aliquid quod non recitem, ne uidear, quorum recitationibus affui, non auditor fuiſſe, ſed creditor. Nam ut in cæteris rebus, ita in audiendi officio perit gratia, ſi repoſcatur. Vale.

C. PLIN. IVNIO MAVRICO S. 14

PEtis, ut fratris tui filiæ proſpiciam maritũ, quod meritò mihi potiſsimũ iniungis. Scis enim quãtopere ſummum illum uirũ ſuſpexerim, dilexerimq́;, quibus ille adoleſcentiã meã exhortatiõibus fouerit, quibus etiã laudibus ut laudandus uiderer, effecerit. Nihil eſt quod à te mãdari mihi aut maius, aut gratius: nihil quod honeſtius à me ſuſcipi poſsit, q̃ ut eligam iuuenẽ, ex quo naſci nepotes Aruleno Ruſtico deceat: qui quidẽ diu quærendus fuiſſet, niſi paratus, & quaſi prouiſus eſſet Minutius Acilianus, qui me ut iuuenis iuuenẽ (eſt enim minor pauculis annis) familiariſsime diligit, reueretur ut ſenẽ: nã ita à me formari &*

*Aemilianus

instit

institui cupit, ut ego à uobis solebã. Patria est ei Brixia, ex illa nostra Italia, quæ multũ adhuc uerecundiæ et frugalitatis atq; etiam rusticitatis antiquæ retinet ac seruat. Pater Minutius Macrinus equestris ordinis princeps, quia nihil altius uoluit. Adlectus enim à diuo Vespasiano inter Prætorios, honestam quietẽ huic nostræ, ambitioni dicã, an dignitati cõstantissime prætulit. Habet auiam maternã Serranam * procul à me municipio Patauino, nosti loci mores. Serrana tamen Patauinis quoq; seueritatis exemplum est. Cõtigit & auunculus ei P. Acilius, grauitate, prudentia, fide propè singulari. In summa nihil erit in domo tota, quod non tibi tanquam in tua placeat. Aciliano uerò ipsi plurimum uigoris & industriæ, quanquam in maxima uerecundia quæsturam, tribunatum, præturam honestißime percurrit, ac iam pro se tibi neceßitatẽ ambiendi remisit. Est illi facies liberalis, multo sanguine, multo rubore suffusa: est ingenua totius corporis pulchritudo, & quidam Senatorius decor. Quæ ego nequaquam arbitror negligenda: debet enim hoc castitati puellarum quasi præmium dari. Nescio an adijciam esse patri eius amplas facultates. Nam dum imaginor uos, quibus quærimus generum, silendũ de facultatibus puto: cum publicos mores, atque etiam leges ciuitatis intueor, quæ uel in primis sensus hominum spectandos arbitrantur, ne id quidem prætereundum uidetur. Et sane de posteris, & his pluribus cogitanti, hic quoq; in conditionibus deligendis ponendus est calculus. Tu fortasse me putes indulsisse amori meo, supraq́; ista, quàm res patitur, sustulisse. At ego fide mea spondeo futurum, ut omnia longe ampliora, quàm à me prædicantur, inuenias. Diligo quidem adolescentem ardentißime, sicut meretur. Sed hoc ipsum amantis est

*Proculam è municip.

tis est, non onerare eum laudibus. Vale.

C. PLINIVS ERVTIO S.

HEus tu, promittis ad cœnam, nec uenis. Dicitur ius, ad assem impendium reddes, nec id modicum. Paratæ erant lactucæ singulæ, cochleæ ternæ, oua bina, alica cum mulso, & *niue. Nam hanc quoq; cõputabis, imò hanc in primis, quæ perit in ferculo, *oliuulæ bæticæ, cucurbitæ, bulbi, alia mille non minus lauta. Audisses comœdum, uel lectorem, uel lyristen, uel quæ mea liberalitas, omneis. At tu apud nescio quẽ, ostrea, uuluas, echinos Gaditanos maluisti. Dabis pœnas, non dico quas. Dure fecisti, inuidisti, nescio an tibi, certe mihi, sed tamẽ & tibi. Quantum nos lusissemus, risissemus, studuissemus. Potes apparatius cœnare apud multos, nusquã hilarius, simplicius, incautius, in summa experire. Et nisi postea te alijs potius excusaueris, mihi semper excusa. Vale.

*iure

*lebeta

C. PLIN. SEPTITIO CLARO.

AMabam Pompeium Saturninũ, hunc dico nostrum, laudabamq; eius ingenium, etiam antequam scirem quàm uarium, quàm flexibile, quàm multiplex esset: nunc uerò totũ me tenet, habet, poßidet. Audiui causas agentẽ acriter, & ardenter, nec minus politè, & ornatè, siue meditata, siue subita proferret. Adsunt acutæ crebræq; sentẽtiæ, grauis & decora cõstructio, sonantia uerba & antiqua. Omnia hæc mirè placent, cũ impetu quodam, & *flumine præuehuntur, placent si retractentur. Senties quod ego, cum orationes eius in manus sumpseris, quas facile cuilibet ueterum, quorũ est æmulus, cõparabis. Idem tamẽ in historia tibi magis satisfaciet uel breuitate, uel luce, uel suauitate, uel splendore etiam, & sublimitate narrandi. Nam in concionibus eadem qui in orationibus uis est,

*fulmine peruehuntur

preßior

preßior tamen & circunſcriptior, & adductior. Præterea facit uerſus, qualeis Catullus meus, aut Caluus. Quantum illis lepôris, dulcedinis, amaritudinis, amoris inſerit ſanè, ſed data opera * mollius leniuś que duriuſculos quoſdam, & hoc quaſi Catullus meus aut Caluus. Legit mihi nuper epiſtolas, quas uxoris eſſe dicebat, Plautum uel Terentium metro ſolutum legi credidi. Quæ ſiue uxoris ſunt, ut affirmat, ſiue ipſius, ut negat, pari gloria dignus eſt, qui aut illa componat, aut uxorem, quam uirginem accepit, tam doctam, politamq́; reddiderit. Eſt ergo mecum per diem totum, eundem antequam ſcribam, eundem cùm ſcripſi, eundem etiam cùm * remitto, non tanquam eundem lego. Quod te quoque ut facias & hortor, & moneo. Neque debet operibus eius obeſſe, quòd uixit. An ſi inter eos, quos nunquam uidimus, floruiſſet, non ſolùm libros eius, uerumetiam imagines conquireremus: eiuſdem nunc honor præſentis & * gratia quaſi ſatietate langueſcit? At hoc prauum, malignumq́; eſt, non admirari hominem admiratione digniſsimum: quia uidere, alloqui, adire, complecti, nec laudare tantùm, uerumetiam amare contingit. Vale.

*molliuſculos, leniuſculosq́;

*remittor

*gloria

C. PLIN. CORN. TITIANO S.

17 Eſt adhuc curæ hominibus fides & officium. Sunt qui defunctorũ quoq; amicos agant. Titinius Capito ab Imperatore noſtro impetrauit, ut ſibi liceret ſtatuam L. Syllani in foro ponere. Pulchrum & magna laude dignũ, amicitia principis in hoc uti, quantumq́; gratia ualeas, aliorum honoribus experiri. Eſt omnino Capitoni in uſu, claros uiros colere. Mirum eſt, qua religione, quo ſtudio, imagines Brutorum, Caßiorum, Catonum domi, ubi poteſt, habeat. Idem clariſsimi cuiuſq; uitam egregijs carminibus

nibus exornat. Scias ipſum plurimis uirtutibus abundare, qui alienas ſic amat. Redditus eſt L. Syllano debitus honor, cuius immortalitati Capito proſpexit, pariter et ſuæ. Neq; enim magis decorũ & inſigne eſt, ſtatuam in foro populi Romani habere, quàm ponere. Vale.

C. PLIN. TRANQVILLO S.

SCribis te perterritũ ſomnio, uereri ne quid aduerſi in actione patiaris. Rogas ut dilationem petam, & pauculos dies. Certe proximum excuſem difficile eſt, ſed experiar, καὶ γάρ τ᾽ ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν. *Refert tamen, euentura ſoleas, an contraria ſomniare. Mihi reputanti ſomnium meum, iſtud quod times tu, egregiam actionem portẽdere uidetur. Suſceperam cauſam Iunij Paſtoris, cùm mihi quieſcenti uiſa eſt ſocrus mea aduoluta genibus, ne agerem obſecrare. Et eram acturus adoleſcentulus adhuc. Eram in quadruplici iudicio. Eram contra potentiſsimos ciuitatis, atq; etiam Cæſaris amicos, quæ ſingula excutere mentem mihi poſt tam triſte ſomnium poterant. Egi tamẽ* λογισάμενος *illud* εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνασθαι περὶ πάτρης. *Nam mihi patria, & ſi quid charius patria, fides uidebatur: proſpere ceſsit: atq; ^adeò illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famæ patefecit. Proinde diſpice, an tu quoq; ſub hoc exẽplo ſomniũ iſtud in bonũ uertas. Aut ſi tutius putas illud cautiſsimi cuiuſq; præceptum. Quod dubitas, ne feceris: idipſum reſcribe. Ego aliquam ſtropham inueniam, agamq; cauſam tuam, ut ipſam agere, cùm tu uoles, poſsis. Eſt enim ſanè alia ratio tua, alia mea fuit. Nam iudicium Cetumuirale differre nullo modo, iſtud ægre quidem, ſed tamen poteſt.* Vale.

Id eſt, Nã ſomniũ ex Ioue eſt. Hemiſtichion Homericũ ex j. Iliados.

λογισάμενος. Id eſt, meditatus.

εἷς οἰωνὸς. Id eſt, unũ auguriũ optimũ defendere patriam.

**ideo*

C. PLIN. ROMANO.

MVniceps tu meus, & condiſcipulus, & ab ineunte

ætate

ætate cõtubernalis: Pater *tuus & matri,et auunculo meo, mihi etiam,quantum ætatis diuersitas passa est,familiaris.* Magnæ *& graues causæ,cur suscipere & augere dignitatem tuam debeam.* E*sse autem tibi centum millium censum, satis indicat quòd apud nos decurio est.* I*gitur ut te non decurione solùm, uerumetiam equite* R*omano perfruamur,offero tibi ad implẽdas equitis facultates* C C C. *millia nummûm.* T*e memorem huius muneris amicitiæ nostræ diuturnitas spondet.* E*go ne illud quidem admoneo, quod admonere deberẽ, nisi te scirem sponte facturum,ut dignitate à me data quàm modestißime,ut à me data utare.* N*am solicitius custodiẽdus est honor, in quo etiam beneficium amici tuendum est.* V*ale.*

C. PLIN. CORNELIO TACITO.

20 F*Requens mihi disputatio est cũ quodam docto homine & perito,cui nihil æque in causis agendis ut breuitas placet.* Q*uam ego custodiendã esse confiteor,si causa permittat,alioqui præuaricatio est trãsire dicẽda:præuaricatio etiam cursim et breuiter attingere, quæ sint inculcanda,infigẽda,repetenda.* N*am plerisq; longiore tractatu uis quædam & pondus accedit: utq; corpori ferrũ, sic oratio animo non ictu magis quàm mora imprimitur.* Hic *ille mecũ autoritatibus agit.* A*c mihi ex* G*ræcis orationes* L*ysiæ ostẽtat,ex nostris* G*racchorum,* C*atonisq;, quorũ sanè plurimæ sunt circuncisæ & breues.* E*go* L*ysiæ* D*emosthenẽ,* A*eschinẽ,* H*yperidẽ,multosq; præterea:* G*racchis &* C*atoni* P*ollionem,* C*æsarem,* C*ælium,in primis* M. T*ullium oppono, cuius oratio optima fertur esse quæ maxima.* E*t hercule, ut aliæ bonæ res, ita bonus liber melior est quisq;, quo maior.* V*ides,ut statuas,signa, picturas,hominum denique, multorumq; animalium formas*

mas, arborũ etiam, ſi modò ſint decoræ, nihil magis quàm amplitudo commendet: idem orationibus euenit. Quinetiã uoluminibus ipſis autoritatem quandam & pulchritudinem adijcit magnitudo. Hæc illa, multaq; alia, quæ à me in eandem ſententiam ſolent dici: ut eſt in diſputando incomprehenſibilis & lubricus, ita eludit, ut cõtendat hos ipſos, quorum orationibus nitar, pauciora dixiſſe, quàm ediderint. Ego contrà puto. Teſtes ſunt multæ multorum orationes, & Ciceronis pro Muræna, pro Vareno, in quibus breuis, & nuda quaſi ſubſcriptio quorundam criminũ ſolis titulis indicatur. Ex his apparet, illum permulta dixiſſe, cùm ederet omiſiſſe. Idem pro Cluentio ait, ſe totã cauſam ueteri inſtituto ſolũ peroraſſe, & pro Cornelio quadriduo egiſſe: ne dubitare poßimus, quæ per plureis dies, ut neceſſe erat, latius dixerat, poſtea reciſa, ac purgata in unum librum, grandem quidem, unum tamẽ coarctaſſe. At aliud eſt actio bona, aliud oratio. Scio nonnullis ita uideri, ſed ego forſitan fallar: perſuaſum habeo poſſe fieri, ut ſit actio non bona, quæ ſit bona oratio: non poſſe autem bonam actionem eſſe, quæ non ſit bona oratio. Eſt enim oratio actionis exemplar, & quaſi ἀρχέτυπον. Ideo in optima quaque mille figuras extemporaleis inuenimus, in his etiam quas tantum editas ſcimus, ut in Verrem, artificem quem nam? rectè admones, Polycletum eſſe dicebant. Sequitur ergo, ut actio ſit abſolutißima, quæ maximè orationis ſimulitudinem expreſſerit, ſi modo iuſtum & debitum tempus accipiat: quod ſi negetur, nulla oratoris, maxima iudicis culpa eſt. Adſunt huic opinioni meæ leges, quæ longißima tempora largiuntur, nec breuitatem dicentibus, ſed copiam, hoc eſt, diligentiam ſuadent, quam præſtare niſi in anguſtißimis cauſis nõ poteſt breuitas. Adij-

Actio bona, & Oratio.

Id eſt, primum exemplar.

Vſus. *ciam, quod me docuit uſus magiſter egregius: frequenter egi, frequenter iudicaui, frequenter in conſilio fui. Aliud alios mouet, ac plerunq; paruæ res maximas trahunt: uaria ſunt hominum iudicia, uariæ uoluntates. Inde qui eandem cauſam ſimul audierunt, ſæpe diuerſum, interdum idem, ſed ex diuerſis animi motibus ſentiunt. Præterea ſuæ quiſq; inuentioni fauet, & quaſi fortiſsimum complectitur, cum ab alio dictum eſt, quod ipſe præuidit. Omnibus ergo dandum eſt aliquid, quod teneant, quod agnoſcant. Dixit aliquando mihi Regulus, cùm ſimul adeſſemus: tu omnia, quæ ſunt in cauſa, putas exequenda. Ego iugulum ſtatim uideo, hunc premo (premit ſanè quod eligit, ſed in eligendo frequenter errat) Reſpondi, poſſe fieri, ut genu eſſet, aut tibia, aut talus, ubi iugulum putaret. At ego, inquam, qui iugulum perſpicere non poſſum, omnia perten*

Id eſt, omnem lapidem agito. Adagiũ apud Græcos frequẽtiſsimũ. Vide Chil. Eraſmi.

to, omnia experior, πάντα *deniq;* λίθον κινῶ. *Vtq; in cultura agri non uineas tantùm, uerumetiam arbuſta: nec arbuſta tantùm, uerumetiam campos curo, & exerceo: utq; in ipſis campis non far, aut ſiliginem ſolam, ſed ordeum, fabam, cæteráque legumina ſero: ſic in actione plurima quaſi ſemina latius ſpargo, ut quæ prouenerint colligam. Neq; enim minus inperſpicua, incerta, fallaciáq; ſunt iudicum ingenia, quàm tempeſtatum terrarumq;. Nec me præterit ſummum oratorem Periclem ſic à Comuco laudari Eupolide:*

Præter eius celeritatem
Suadela quædam inſidebat labris
Ita demulcebat, & ſolus oratorum
Aculeum relinquebat auditoribus.

Πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
Πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Senarioli ex Eupolidos δήμοις, quorum primum hemiſtichion aliter etiam legitur.

πειθώ, Suadela, Flexanima dea, Suada, Lepos, Dea perſuadendi.

Verum huic ipſi Pericli nec illa πειθώ, *nec illud* ἐκήλει *breuitate, uel uelocitate, uel*

Hanc etiam designari à Fabio suspicor libro 1. his uerbis: Qui uero imaginẽ ipsam eloquentiæ diuina quadã mente cõceperit: quicq; illam, ut ait Sophocles non ignobilis tragicus, reginam rerum orationem ponet ante oculos, fructumq; non ex stipe aduocationum, sed ex animo suo, & contemplatione, ac scientia petet, perpetuũ illum nec fortunæ subiectum persuadebit sibi. Sed lectorem admonere libet, perpendat, an sit potius legendum Euripides, non Sophocles, ut Fabius ad carmen illud eiusdem Euripidis alludat,

πειθὼ δὲ τὴν τύραννον ἀνθρώποις μόνην.

uel utraq; (differunt enim) sine facultate summa contigisset. Nam delectare, persuadere, copiam dicendi, spatiumq; desiderant: relinquere uero aculeum in audiẽtium animis is demũ potest, qui nõ pungit, sed infigit. Adde quæ æque de eodem Pericle Comicus alter ἤστραπτ', ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα. *Non enim amputata oratio & abscissa, sed lata, magnifica, & excelsa tonat, fulgurat, omnia denique perturbat, ac miscet. Optimus tamẽ modus est. quis negat? Sed* ^ *non magis seruat modum qui infra rem, quàm qui supra: qui adstrictius, quàm qui effusius dicit. Itaque, quod audis frequenter, ut illud immodice, & redundanter: ita hoc ieiunè, & infirmè. Alius excessisse materiam, alius dicitur non implesse: æque uterque: sed ille imbecillitate, hic uiribus peccat: quod certè etsi non limatioris, maioris tamen ingenij * uitium est. Nec uero cum hæc dico, illud Homericum,* ἀμετροεπῆ *probo, sed hunc,* καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίοισιν, *non quia non & ille mihi ualidissime placeat,* παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. *Si tamen detur electio, illam orationem similem niuibus hybernis, id est, crebram, assiduam, & largam: postremo diuinam, & cœlestem uolo. At est gratior multis actio breuis. Est quidem, sed inertibus, quorũ delitias, desidiamq; quasi iudiciũ respicere, ridiculum est. Nã si hos in consilio habeas, nõ solũ satius est breuiter, sed omnino non dicere. Hæc est adhuc*

ἤστραπτ', ἐβρ. Fulgurabat, tonabat, cõcutiebat Græciam.

**minus non*

**indicium*

Ἀμετροεπῆ. Id est, sine modo uerba effundentem.

Καὶ ἔπεα. Id est, Et uerba niuibus similia brumalibus. Carmẽ ex 1. Iliados.

Παῦρα μὲν. Id est, Pauca quidẽ, sed admodum arguta.

sententia mea, quā mutabo, si tu dissenseris. Sed planè cur dissentias, explices rogo. Quamuis enim cedere autoritati tuæ debeā, rectius tamē arbitror in tanta re, ratione, quàm autoritate superari. Proinde si non errare uideor, idipsum quàm uoles breui epistola, sed tamen scribe: confirmaris enim iudiciū meum. Si uerò errare, longissimā para. Num corrupi te, qui tibi, si mihi accederes, breuis epistolæ necessitatem: si dissentires, longissimæ imposui? Vale.

C. PLIN. PATERNO S.

21 *VT animi tui iudicio, sic oculorum plurimum tribuo, non quia multum, ne tibi placeas, sed quia tantum quantum ego sapis, quanquàm hoc quoq; multū est. Omissis iocis, credo decenteis esse seruos, qui sunt empti mihi ex consilio tuo: superest ut frugi sint, quod de uenalibus melius auribus, quàm oculis iudicatur. Vale.*

C. PLIN. CATILIO SEVERO S.

22 T. Aristo. *DIu iam in urbe hæreo, & quidem attonitus. Perturbat me longa, & pertinax ualetudo Titi Aristonis, quem singulariter & miror, & diligo. Nihil est enim illo grauius, sanctius, doctius, ut mihi non unus homo, sed literæ ipsæ, omnesq; bonæ artes in uno homine summum periculum adire uideantur. Quàm peritus ille & priuati iuris, & publici? quantum rerum? quantum exemplorum? quantum antiquitatis tenet? Nihil est quod discere uelis, quod ille docere non possit. Mihi certe quoties aliquid abditum quæro, ille thesaurus est. Iam quanta sermonibus eius fides? quanta autoritas, quàm pressa & decora cunctatio? quid est quod non statim sciat? & tamen plerunq; hæsitat. Dubitat diuersitate rationum, quas acri magnoq; iudicio ab origine, causisq; primis repetit, discernit, expendit. Ad hæc quàm parcus in uictu, quàm modicus in*

cultu

cultu? Soleo ipsum cubiculum illius, ipsumq́; lectũ, ut imaginem quandam priscæ frugalitatis aspicere. Ornat hæc magnitudo animi, quæ nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiã refert: recteq́; facti nõ ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. In summa, non facile quis quenquam ex istis, qui sapientiæ studium habitu corporis præ se ferunt, huic uiro compararit. Non quidem gymnasia sectatur, aut porticus, nec disputationibus longis aliorum ocium, suumq́; delectat: sed in toga, negocijsq́; uersatur. Multos aduocatione, plureis consilio iuuat. Nemini tãmen istorum castitate, pietate, iustitia, fortitudine etiam primo loco cesserit. Mirareris, si interesses, qua patientia hanc ipsam ualetudinem toleret, ut dolori resistat, ut sitim differat, ut incredibilem febrium ardorem immotus opertusq́; transmittat. Nuper me, paucosq́; mecum, quos maxime diligit, aduocauit: rogauitq́;, ut medicos consuleremus de summa ualetudinis: ut si esset insuperabilis, sponte exiret è uita: sin tantum difficilis & longa, resisteret, maneretq́;. Dandum enim precibus uxoris, dãdum filiæ lacrymis, dandum etiam nobis amicis, ne spes nostras, si modò non essent inanes, uoluntaria morte desereret. Id ergo arduum in primis, & præcipua laude dignum puto. Nam impetu quodã & instinctu procurrere ad mortem, cõmune cum multis: deliberare uero, et causas eius expendere, utq́; suaserit ratio, uitæ, mortisq́; cõsilium suscipere, uel ponere, ingentis est animi. Et medici quidem secunda nobis pollicentur. Superest, ut promißis Deus adnuat, tandemq́; me hac solicitudine exoluat: qua liberatus, Laurentinum meum, hoc est, libellos & pugillareis, studiosumq́ue ocium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil scribere, aut aßidenti uacat, aut anxio libet. Habes quid timeam,

 quid

quid optem, quid etiam in posterũ destinem. Tu quid egeris, quid agas, quid uelis agere, inuicem nobis, sed *latioribus epistolis scribe. Erit confusioni meæ non mediocre solatium, si tu nihil quereris. Vale.

*lætioribus

23

C. PLIN. POMPEIO FALCONI.

COnsulis, an existimẽ te in tribunatu causas agere debere. Plurimum refert, quid esse tribunatũ putes, inanem umbram, & sine honore nomẽ, an potestatem sacrosanctam, & quam in ordinem cogi ut à nullo, ita ne à se quidem deceat. Ipse cùm tribunus essem, errauerim fortasse, qui me aliquid putaui, sed tanquam essem, abstinui causis agendis. Primum, quòd deforme arbitrabar, cui assurgere, cui loco cedere omneis oporteret, hunc omnibus sedentibus stare: & qui iubere posset tacere quemcunque, huic silentium clepsydra indici: & quem interfari nefas esset, hunc etiam conuitia audire: & si inulta pateretur, inertem: si ulcisceretur, insolentem uideri. Erat hic quoq; æstus ante oculos, si forte me appellasset, uel ille cui adessem, uel ille quem contra intercederem, & auxilium ferrẽ, an quiescerem, sileremq́;, & quasi eiurato magistratu priuatum ipse me facerem. His rationibus motus, malui me tribunum exhibere omnibus, quàm paucis aduocatum. Sed tu, iterum dicam, plurimum interest, quid esse tribunatum putes.* Tuam personã tibi imponas, quæ sapienti uiro ita aptanda est, ut præferatur. Vale.

*quam

24

C. PLINIVS BEBIO HISPANO.

TRanquillus contubernalis meus uult emere agellum, quem uenditare amicus tuus dicitur. Rogo, cures, quanti æquum est, emat. Ita enim delectabit emisse. Nam mala emptio semper ingrata est, eò magis, quòd exprobrare stultitiam domino uidetur. In hoc autem agello, si modò

dò arriſerit precium, Tranquilli mei ſtomachum multa ſolicitant, uicinitas urbis, opportunitas uiæ, mediocritas uillæ, modus ruris, qui auocet magis, quàm diſtringat. Scholaſticis porrò dominis, ut hic eſt, ſufficit abunde tantũ ſoli: ut releuare caput, reficere oculos, reptare per limitem, *una ſemita terras omneisq; uiticulas ſuas noſſe, & numerare arbuſculas poßint. Hæc tibi expoſui, quò magis ſcires, quantum ille eſſet mihi, quantum ego tibi debiturus, ſi prædiolum iſtud, quod commendatur his dotibus, tam ſalubriter emerit, ut pœnitentiæ locum non relinquat. Vale. *ſtudioſis *unãq; ſemitã terere, om.

LIBRI PRIMI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER II.

C. PLINIVS ROMANO S.

POST aliquot annos inſigne ac etiam memorabile populi Romani oculis ſpectaculum exhibuit publicum funus Virginij Rufi maximi, & clarißimi ciuis, & perinde felicis. Triginta annis gloriæ ſuæ ſuperuixit. Legit ſcripta de ſe carmina, legit hiſtorias, & poſteritati ſuæ interfuit. Perfunctus eſt tertio conſulatu, ut ſummum faſtigium priuati hominis impleret, cùm principis noluiſſet. Cæſares, quibus ſuſpectus, atque etiam inuiſus uirtutibus fuerat, euaſit. Reliquit ſe incolumem, optimum, atque amicißimum, tanquam ad hunc ipſum honorem publici funeris reſeruatum. Annum tertium & octogeſimum exceßit in altißima tranquillitate, Virginius Rufus.

*pari ueneratione. Vsus est firma ualetudine, nisi quòd solebant ei manus tremere, citra dolorem tamen. Aditus tantum mortis durior, longiorq́; , sed hic ipse laudabilis. Nam cùm uocē prœpararet, acturus in consulatu Principi gratias, liber, quem fortè acceperat grandiorem, & seni, & stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum sequitur, colligitq́;, per leue & lubricum pauimentum fallente uestigio, cecidit, coxamq́; fregit: quæ parum apte collocata, reluctante ætate male coijt. Huius uiri exequiæ magnum ornamentum Principi, magnum seculo, magnum etiam foro, & rostris attulerunt. Laudatus est à consule Cornelio Tacito. Nam hic supremus felicitati eius cumulus accessit, laudator eloquentißimus: & ille quidem plenus annis abijt, plenus honoribus: illis etiam, quos recusauit. Nobis tamen quærendus ac desiderandus est, ut exemplar æui prioris, mihi uerò præcipue, qui illum non solùm publice, sed etiam priuatim quantum admirabar, tantum diligebam. Primum quòd utrique eadem regio, municipia finitima, agri etiam, poßeßionesq́; coniunctæ. Præterea, quòd ille tutor mihi relictus, affectum parentis exhibuit. Sic candidatum me suffragio ornauit. Sic ad omneis honores meos ex seceßibus adcurrit, cùm iam pridem eiusmodi officijs renunciaßet. Sic *illa die, qua sacerdotes solent nominare, quos digniβimos sacerdotio iudicant, me semper nominabat. Quinetiam in hac nouißima ualetudine ueritus, ne forte inter quinqueuiros crearetur, qui minuendis publicis sumptibus iudicio Senatus constituebantur: cùm illi tot amici senes, consularesque superessent, me huius ætatis, per quem excusaretur, elegit, his quidem uerbis, Etiam si filium haberem, tibi mandarem. Quibus ex causis necesse est tanquam immatu-*

*illo

ram

ram mortem eius in sinu tuo defleam, si tamen fas est aut flere, aut omnino mortem uocare, qua tanti uiri mortalitas magis finita, quàm uita est. Viuit enim, uiuetq; semper, atq; etiam latius in memoria hominum, et sermone uersabitur, postquàm ab oculis recessit. Volo tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac una contemplatione defixus est. Virginium cogito. Virginiũ uideo. Virginiũ iam uanis imaginibus, recẽtibus tamen audio, alloquor, teneo, cui fortasse ciues alios uirtutibus pares & habemus, & habebimus, gloria neminem. Vale.* *uocari

C. PLINIVS PAVLINO S. 2

IRascor, nec liquet mihi, an debeam, sed irascor. Scis quàm sit amor iniquus interdum, impotẽs sæpe, μικραίτιος semper. Hæc tamen causa magna est, an iusta nescio: sed ego tanquam non minus iusta, quàm magna sit, grauiter irascor, quòd à te tandiu literæ nullæ. Exorare me potes uno modo, si nunc saltem plurimas, & longissimas miseris. Hæc mihi sola excusatio uera, cæteræ falsæ uidebuntur. Non sum auditurus, non eram Romæ, uel occupatior eram. Illud enim nec dij sinant, ut infirmior. Ipse ad uillam partim studijs, partim desidia fruor, quorum utrunque ex ocio nascitur. Vale. Id est, parua causans.

C. PLINIVS NEPOTI S. 3

MAgna Isæum fama præcesserat, maior inuentus est. Summa est facultas, copia, ubertas. Dicit semper ex tempore, sed tanquam diu scripserit. Sermo Græcus, imò Atticus, præfationes tersæ, graciles, dulces, graues interdum, & erectæ. Poscit controuersias plureis, electionem auditoribus permittit, sæpe etiam paratus surgit. Iam igitur incipit, statim omnia, ac penè pariter ad manum. Sensus reconditi, occursant uerba: sed qualia Isæus.

*quæsita & exculta. Multa lectio in subitis, multa scriptio elucet. Procemiatur aptè, narrat apertè, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelse: postremò docet, delectat, afficit. Quid maxime, dubites: Crebra ἐνθυμήματα, syllogismi circumscripti, & effecti, quod stylo quoque assequi magnum est. Incredibilis memoria, repetit altius quæ dixit ex tempore, ne uerbo quidē labitur, ad tantam ἕξιν studio, & exercitatione peruenit. Nam diebus & noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loquitur. Annum sexagesimū excessit, & adhuc scholasticus tantum est. Quo genere hominum nihil aut simplicius, aut syncerius, aut melius. Nos enim, qui in foro, uerisq; litibus terimur, multum malitiæ, quamuis*nolentes addiscimus. Schola, & auditorium, & ficta causa, res inermis, innoxia est, nec minus felix, senibus præsertim. Nam quid in senectute felicius, quam quod dulcissimum est in iuuenta? Quare ego Isæum non disertissimum tantum, uerumetiam beatissimum iudico: quem tu nisi cognoscere concupiscis, saxeus, ferreusq; es. Proinde si non ob alia, nosq; ipsos, at certe ut hūc audias, ueni. Nunquamne legisti Gaditanum quendam Titi Liuij nomine, gloriaq; commotum, ad uisendum eum ab ultimo terrarū orbe uenisse, statimq; ut uiderat, abijsse? ἀφιλόκαλον, illiteratum, iners, ac penè etiam turpe est non putare tanti cognitionem, qua nulla est iucundior, nulla pulchrior, nulla deniq; humanior. Dices, habeo hic quos legam, non minus disertos. Etiam: Sed legendi semper occasio est, audiendi non semper. Præterea multo magis, ut uulgò dicitur, uiua uox afficit. Nam licet acriora sint quæ legas, altius tamen in animo sedent, quæ pronunciatio, uultus, habitus, gestus etiam dicentis affigit. Nisi uero falsum putamus illud Aeschinis, qui cum legisset Rhodijs orationem Demosthenis,*

admi

Ἐνθυμήματα. Id est, cōmentationes. Nam Rhetores commentatione & exemplo utuntur: Dialectici autem ratiocinatione, & inductiōe, ut scribit Aristoteles, & Themistius repetit.

Ἕξιν. Id est, habitū.

*terimus ætatem

*nolimus

Id est, inelegans. In quibusdam codicibus scribitur ἀπειρόκαλον, hoc est, in friuolis iactatorem.

admirãtibus cunctis, adiecisse fertur, τί δ' εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου τ' αὐτὰ ῥήματα βοῶντος ἀκηκόατε; Et erat Aſchines, ſi Demoſtheni credimus, μεγαλοφωνότατος. Fatebatur tamen longe melius eadem illa pronunciaſſe ipſum, qui pepererat. Quæ omnia huc tendũt, ut audias Iſæum, uel ideo tantum, ut audieris. Vale.

Τί δ' εἰ. Id eſt, Quid ſi eam ipſam beſtiam hæc uerba tonantẽ audiſſetis?

μεγαλοφ. Id eſt, maxime uocalis. Epithetõ, quod Lucianus etiã Homero tribuit in muſicæ laudatione.

C. PLINIVS CALVINAE S. 4

SI pluribus pater tuus, uel uni cuilibet alij plus quàm mihi debuiſſet, fuiſſet fortaſſe dubitãdum, an adires hæreditatem etiã uiro grauem: cùm uerò ego adductus adfinitatis officio, dimiſsis omnibus, qui, nõ dico moleſtiores, ſed diligentiores erant, creditor ſolus extiterim: cumq́; uiuente eo nubenti tibi in dotem cẽtum millia contulerim, præter eam ſummã, quam pater tuus quaſi de meo dixit (erat enim ſoluenda de meo) magnum habes facilitatis meæ pignus, cuius fiducia debes famam defuncti, pudoremq́; ſuſcipere: ad quod ne te uerbis magis quàm rebus horter, quicquid mihi pater tuus debuit, acceptũ tibi ferri iubeo. Nec eſt quod uerearis, ne ſit *mihi iſta oneroſa donatio. Sunt quidẽ omnino nobis modicæ facultates, dignitas ſumptuoſa, reditus propter conditionem agellorum, neſcio minor, an incertior: ſed quod ceſſat ex reditu, frugalitate ſuppletur, ex qua uelut ex fonte liberalitas noſtra decurrit. Quæ tamen ita temperanda eſt, ne nimia profuſione inareſcat: ſed temperanda in alijs, in te uerò facile ratio conſtabit, etiam ſi modum exceſſerit. Vale.

*tibi

C. PLINIVS LVPERCO SVO S. 5

ACtionem à te frequenter efflagitatam, & à me ſæpe promiſſam exhibui tibi, non tamen totam: adhuc enim pars eius perpolitur. Interim quæ abſolutiora mihi uidebantur, non fuit alienum iudicio tuo tradi.

His

*His tu rogo intentionẽ scribentis accommodes: nihil enim adhuc inter manus habui, cui maiorẽ solicitudinem præsta re deberem. Nam in cæteris actionibus existimationi homi num diligentia tantum, & fides nostra, in hac etiam pietas subijcitur. Inde & liber creuit, dum ornare patriã & amplificare gaudemus, pariterq; & defensioni eius seruimus, & gloriæ. Tu tamen hæc ipsa, quantum ratio exegerit, reseca. Quoties enim ad fastidium legẽtium, deliciasq; respicio, intelligo nobis cõmendationẽ etiam ex ipsa libri mediocritate petendam. Idem tamen qui à te hanc austeritatẽ exigo, cogor id, quod diuersum est postulare, ut in plerisq; frontem remittas. Sunt enim quædam adolescentiũ auribus danda, præsertim si materia non refragetur. Nã descriptiones locorum, quæ in hoc libro frequentiores erũt, non historice tantùm, sed propè poëtice prosequi fas est. Quod tamen, si quis extiterit, qui putet nos latius fecisse, quàm orationis seueritas exigat, huius, ut ita dixerim, tristitiam reliquæ partes actionis *exorare debebunt. Adnixi certe sumus, ut quamlibet diuersa genera lectorum per plureis dicendi species teneremus. Ac sicut ueremur, ne quibusdam pars aliqua secundum suam cuiusq; naturam non probetur, ita uidemur posse confidere, ut uniuersitatem omnibus uarietas ipsa commendet. Nam & in ratione conuiuiorum, quamuis à plerisq; cibis singuli temperemus, totam tamen cœnam laudare omnes solemus: nec ea, quæ stomachus noster recusat, adimunt gratiam illis, quibus capitur. Atque hoc ego sic accipi uolo, non tanquam adsecutum esse me credam: sed tanquam adsequi laborauerim, fortasse non frustra, si modò tu curam tuam admoueris, interim istis, mox ijs, quæ sequuntur. Dices, te non posse satis diligenter id facere, nisi prius totam actionem cogno*

**exonerare*

cognoueris. Fateor, in præsentia tamen & ista tibi familiariora fient, & quædam ex his talia erunt, ut per parteis emendari poßint. Etenim si auulsum statuæ caput, aut mẽbrum aliquod inspiceres, non tu quidem ex illo posses congruentiam, æqualitatemq́; deprehendere, posses tamen iudicare, an idipsum satis elegans esset. Nec alia ex causa principia librorum circunferuntur, quàm quia existimatur pars aliqua etiam sine cæteris esse perfecta. Longius me prouexit dulcedo quædam tecum loquendi. Sed iam finem faciam, ne modum, quem etiam orationi adhibendum puto, in epistola excedam. Vale. Symmetriã intelligit.

C. PLINIVS AVITO S. 6

Longum est altius repetere, nec refert, quemadmodum acciderit, ut homo minime familiaris, cœnarem apud quendam, ut sibi uidebatur, lautum & diligentem: ut mihi, sordidum, simul & sumptuosum. Nam sibi, & paucis opima quædam, cæteris uilia, & minuta ponebat. Vinum etiam paruulis laguncūlis in tria genera descripserat, non ut potestas eligendi, sed ne ius esset recusandi. Et aliud sibi, & nobis, aliud minoribus amicis: nam gradatim amicos habet: aliud suis, nostrisq́; libertis. Animaduertit qui mihi proximus recumbebat, & an probarem interrogauit. Negaui. Tu ergo, inquit, quam consuetudinem sequeris? Eadem omnibus pono: ad cœnam enim non ad notam inuito, cunctisq́; rebus exæquo, quos mensa, & thoro æquaui. Etiam'ne libertos? etiam: conuictores enim tunc, nõ libertos puto. Et ille, magno tibi constat? Minime. Quî fieri potest? Potest, quia scilicet liberti mei non idem quod ego bibunt, sed idem ego quod liberti. Et hercule, si gulæ temperes, nõ est onerosum, quo utaris ipse, communicare cum pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quasi in ordinem redigen

digenda est, si sumptibus parcas, quibus aliquanto rectius tua continentia, quàm aliena contumelia consulas. Quorsum hæc? ne tibi optimæ indolis iuueni quorundam immē-sa luxuria specie frugalitatis imponat. Conuenit autē amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit, sub exēplo præmonere, quid debeas fugere. Igitur memento, nihil magis esse uitandum, quàm istam luxuriæ & sordium nouam societatē: quæ cùm sint turpissima discreta, ac separata, turpius iunguntur. Vale.

C. PLINIVS MACRINO S.

7 HEri à Senatu Vestricio principe autore, *Spurinnæ triumphalis statua decreta est: non ita ut multis, qui nunquam in acie steterunt, nunquam castra uiderunt, nunquam denique tubarum sonum, nisi in spectaculis audierunt: uerum ut illis, qui decus istud sudore, & sanguine, & factis assequebantur.* Nam Spurinna *Bructerum regē ui & armis induxit in regnum, ostentatoq́; bello, ferocissimam gentem, quod est pulcherrimum uictoriæ genus, terrore perdomuit: & hoc quidē uirtutis præmium.* Illud *solatium doloris accepit, quòd filio eius* Coctio, *quem amisit absens, habitus est honor statuæ.* Rarū *id in iuuene, sed pater hoc quoq; merebatur, cuius grauissimo uulneri magno aliquo fomēto medendum fuit.* Præterea Coctius *ipse tam clarum specimen indolis dederat, ut uita eius breuis et angusta debuerit hac ueluti immortalitate proferri.* Nam *tanta ei sanctitas, grauitas, autoritas etiā, ut posset senes illos prouocare uirtute, quibus nunc honore adæquatus est.* Quo *quidem honore, quantum ego interpretor, non modò defuncti memoriæ & dolori patris, uerumetiam exemplo prospectum est. Acuent ad bonas arteis iuuentutem, adolescentibus quoque (ut digni sint) modo tanta*

præ

præmia constituta: acuent principes uiros ad liberos suscipiendos, & gaudia ex superstitibus, & ex amißis tam gloriosa solatia. His ex causis statua Cottij publice lætor, nec priuatim minus. Amaui consummatißimum iuuenem tam ardenter, quàm nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius subinde intueri, subinde respicere, sub hac cōsistere, præter hanc cōmeare. Etenim si defunctorum imagines domi positæ dolorem nostrum leuant: quanto magis hæ, quibus in celeberrimo loco non modò species, & uultus illorum, sed honor etiam & gloria refertur? Vale.

C. PLINIVS CANINIO S. 8

STudes? an piscaris? an uenaris? an simul omnia? Possunt enim omnia simul fieri ad Larium nostrum. Nam lacus piscem, feras syluæ, quibus lacus cingitur, studia altißimus iste secessus adfatim suggerit. Sed siue omnia simul, siue aliquid facias, nō possum dicere, inuideo: angor tamen non & mihi licere, quæ sic concupisco, ut ægri uinum, balnea, fonteis. Nūquam'ne hos arctißimos laqueos, si soluere* non datur, abrumpam? nunquam puto. Nā ueteribus negotijs noua adcrescunt, nec tamen priora peraguntur: tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies occupationum agmen extenditur. Vale.

*negatur

C. PLINIVS APOLLINARI S. 9

ANxium me & inquietum habet petitio Sexti Ericij mei, adficior cura: & quam pro me solicitudinem nō adij, quasi pro me in altero patior: & alioqui meus pudor, mea existimatio, mea dignitas in discrimen adducitur. Ego Sexto latum clauum à Cæsare nostro, ego quæsturam impetraui, meo suffragio peruenit ad ius tribunatus petendi, quem nisi obtinet in senatu, uereor

ut

ut decepisse Cæsarem uidear. Proinde *adnitendum est mihi, ut talem eum iudicent omneis, qualem esse* Princeps *mihi credidit: quæ causa, si studium meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuuenem probißimum, grauißimũ, eruditißimum, omni deniq; laude dignißimum, & quidem cum tota domo.* Nã *pater eius* Erucius *clarus uir, sanctus, antiquus, disertus, in agendis causis exercitatus: quas summa fide, pari constantia, nec uerecundia minore defendit.* Habet *auunculum* C. *Septitium, quo nihil uerius, nihil simplicius, nihil candidius, nihil fidelius noui.* Omnes *me certatim, et tamen æqualiter amant: omnibus nunc ego in uno referre gratiã possum.* Itaq; *prændo amicos, supplico, ambio, domos, stationesq́; circum eo, quantumq́; uel autoritate, uel gratia ualeam, precibus experior.* Teq́; *obsecro, ut aliquam oneris mei partem suscipere tanti putes.* Reddam *uicem, si reposces: reddam, & si non reposces.* Diligeris, *coleris, frequentaris.* Ostende *modò uelle te, nec deerunt, qui quod uelis, cupiant.* Vale.

C. PLINIVS OCTAVIO.

*Nominem 10 H*Ominem *te patientem, uel potius durũ, ac penè crudelem, qui tam insigneis libros tandiu teneas.* Quousque *& tibi, & nobis inuidebis, tibi maximam laudem, nobis uoluptatem? Sine per ora hominum ferantur: iisdemq́;, quibus lingua* Romana, *spatiis peruagẽtur.* Magna *etiã, longaq́; expectatio est, quam frustrari adhuc, & differre non debes.* Enotuerunt *quidam tui uersus, & inuito te claustra tua refregerunt: hos nisi retrahes in corpus quandoque, ut errones, aliquem, cuius dicantur, inuenient.* Habe *ante oculos mortalitatem, à qua adserere te hoc uno monimento potes: nam cætera, fragilia, & caduca non minus quàm ipsi homines, occidunt, desinuntq́;.*

Dic

Dices, ut soles, amici mei uiderint. Opto equidem amicos tibi tam fideleis, tam eruditos, tam laboriosos, ut tantum curæ, intentionisq; suscipere & poßint, & uelint. Sed dispice, ne sit parum prouidum, sperare ex alijs, quod tibi ipse non præstes. Et de editione quidem interim, ut voles, recita saltem, quo magis libeat emittere, utq; tandem percipias gaudium, quod ego olim non pro te temere præsumo. Imaginor enim qui concursus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam silentium maneat, quo ego, cùm dico, uel recito, non minus quàm clamore delector. Sit modo silentium acre, & intentum, & cupidum ulteriora audiendi. Hoc fructu tanto, tam parato desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare: quæ cùm modum excedit, uerendum est, ne inertiæ, & desidiæ, uel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

C PLIN. ARRIANO SVO S. 11

Solet esse gaudio tibi, si quid actum est in Senatu dignum ordine illo: quamuis enim quietis amore secesseris, insidet tamen animo tuo maiestatis publicæ cura. Accipe ergo, quod per hos dies actum est, personæ claritate famosum, seueritate exempli salubre, rei magnitudine æternum. Marius Priscus accusantibus Afris, quibus* proconsul præfuit, omissa defensione iudices petijt. Ego & Cornelius Tacitus adesse prouincialibus iußi, existimauimus fidei nostræ conuenire, notũ senatui facere, exceßisse Priscum immanitate & sæuitia crimina, quibus dari iudices possent, cùm ob innocenteis condemnandos, interficiẽdos etiã pecunias accepisset. Respondit Fronto Catius, deprecatusq; est, ne quid ultra repetũdarum legem quæreretur, omniaq; actionis suæ uela, uir mouendarũ lacrymarũ peritißimus, quodam uelut uẽto miserationis impleuit. Ma-

*pro Cõsule

d gna

*gna contentio, magni utrinque clamores, alijs cognitionem ſenatus lege concluſam, alijs liberam, ſolutamq́; dicẽtibus, quantumq́; admiſiſſet reus, tantum uindicandum. Nouißime conſul deſignatus Iulius Ferox, uir rectus, & ſanctus: Mario quidem iudices interim cenſuit dandos, euocandos autem, quibus diceretur innocentium pœnas uendidiße. Quæ ſententia non præualuit modò, ſed omnino poſt tantas diſſenſiones fuit ſola frequens, adnotatumq́; eſt experimentis, quòd fauor & miſericordia acreis & uehementeis primos impetus habent, paulatim conſilio & ratione, quaſi reſtincta conſidunt. Vnde euenit, ut quod multi clamore permixto tuentur, nemo tacentibus cæteris dicere uelit. Pateſcit enim, cum ſeparaîs à turba, contemplatio rerum, quæ turba teguntur. Venerunt qui adeſſe erant iußi, Vitellius Honoratus, & Flauius Martianus: ex quibus Honoratus trecentis milibus exilium equitis Romani, ſeptemq́; amicorum eius ultimam pœnam: Martianus unius equitis Romani ſeptingentis milibus plura ſupplicia arguebatur emiſſe. Erat enim fuſtibus cæſus, damnatus in metallum, ſtrangulatus in carcere. Sed Honoratum cognitioni ſenatus mors opportuna ſubtraxit. Martianus*inductus eſt abſente Priſco. Itaque Tutius Cerealis conſularis iure ſenatorio poſtulauit, ut Priſcus certior fieret, ſiue quia miſerabiliorẽ, ſiue quia inuidioſiorem fore arbitrabatur, ſi præſens fuiſſet, ſiue (quod maxime credo) quia æquißimum erat, commune crimen ab utroq; defendi, & ſi dilui non potuiſſet, in utroq; puniri. Dilata res eſt in proximum ſenatum, cuius ipſe conſpectus auguſtißimus fuit. Princeps præſidebat (erat enim conſul) ad hoc Ianuarius menſis cum propter cætera, tum præcipue ſenatorum frequentia celeberrimus*

*introductus

rimus: præterea causæ amplitudo, auctáq; dilatione expectatio, & fama, insitumq; mortalibus studium magna & inusitata noscendi, omneis undique exciuerat. Imaginare quæ solicitudo nobis, qui metus, quibus super tanta re, in illo cœtu, præsente Cæsare dicendum erat. Equidem in senatu non semel egi, quinimo nusquam audiri benignius soleo: tũc me tamen, ut noua omnia, nouo metu permouebant. Obuersabatur præter illa quæ suprà dixi, causæ difficultas, stabat modò consularis, modò septẽuir epulonum, iam neutrum. Erat igitur perquàm onerosum accusare damnatum, quem ut premebat atrocitas criminis, ita quasi peractæ damnationis miseratio tuebatur. Vtcunq; tamen animum cogitationemq; collegi. Cœpi dicere nõ minore audientium assensu, quàm solicitudine mea: Dixi horis penè quinq;. Nam duodecim clepsydris, quas spatiosissime acceperam, sunt additæ quatuor. Adeò illa ipsa, quæ dura & aduersa dicturo uidebantur, secunda dicenti fuerunt. Cæsar quidem mihi tantum studium, tantam etiam curam (nimium est enim dicere solicitudinem) præstitit, ut libertum meum post me stantem sæpius admoneret, uoci, lateriq; consulerem, cùm me uehementius putaret incendi, quàm gracilitas mea perpeti posset. Respondit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Missus deinde senatus, & reuocatus in posterum diem: neq; enim iam inchoari poterat actio, nisi ut noctis interuentu scinderetur. Postero die dixit pro Mario Saluius Liberalis, uir subtilis, dispositus, acer, disertus, in illa uero causa omneis arteis suas protulit. Respondit Cornelius Tacitus eloquentissime, & quod eximiũ orationi eius inest, σεμνῶς. Dixit pro Mario rursus Fronto Catius insigniter, ut quæ iam locus ille poscebat, plus in precibus Id est, grauiter

temporis, quàm in defensione cõsumpsit. Huius actionem *uespera inclusit, non tamẽ sic, ut abrumperet. Itaq; in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipsum pulchrũ & antiquum, senatũ nocte dimitti, triduo uocari, triduo contineri.* Cornutus Tertullus *consul designatus, uir egregius, & pro ueritate firmißimus, censuit septingẽta milia, quæ acceperat* Marius, *ærario inferenda,* Mario *urbe,* Ita*liáq; interdicendum:* Martiano *hoc amplius,* Africa. *In fine sententiæ adiecit, quòd ego &* Tacitus *iniuncta aduocatione diligenter, fortiterq́; functi essemus, arbitrari senatum, ita nos fecisse, ut dignum mandatis partibus fuerit.* Assenserunt *consules designati, omnes etiam consulares usque ad* Pompeium *collegam. ille & septingenta milia, quæ acceperat* Marius, *ærario inferenda, &* Martia*num in quinquennium relegandum.* Marium *repetundarum pœnæ, quam iam passus esset, censuit relinquendum.* Erant *in utraque sententia multi, fortasse etiam plures in hac uel solutiore, uel molliore.* Nam *quidam ex illis quoq; qui* Cornuto *uidebantur assensi, hunc qui post ipsos censuerat, sequebantur.* Sed *cum fieret discesio, qui sellis consulum adstiterant, in* Cornuti *sententiam ire cœperunt.* Tum *illi, qui se collegæ adnumerari patiebantur, in diuersum transierunt, collega cũ paucis relictus.* Mul*tum postea de impulsoribus suis, præcipue de* Regulo *questus est, qui se in sententia, quam ipse dictauerat, deseruisset.* Est *alioqui* Regulo *tam mobile ingenium, ut plurimum audeat, plurimum timeat.* Hic *finis cognitionis amplißimæ, superest tamen* λειτούργιον *non leue.* Hostilius Fir*minus legatus* Marij Prisci, *qui permistus causæ, grauiter uehementerq́; uexatus est.* Nam *& rationibus* Mar*tiani, & sermone, quem ille habuerat in ordine* Lepti*canorum*

Id est, ministerium.

canorum, operam suam Prisco ad turpissimum ministe=
rium commodasse, stipulatusq; de Martiano quinqua=
ginta milia*denariorum probabatur: ipse præterea acce= *denariûm
pisse *sestertia decem millia, fœdissimo quidem titulo, no= *sestertiûm
mine unguentarij, qui titulus à uita hominis compti sem=
per & pumicati non abhorrebat. Placuit censente Cor=
nuto referri de eo proximo senatu: tunc enim, casu incer=
tum an conscientia abfuerat. Habes res urbanas, inuicem
rusticas scribe, quid arbusculæ tuæ, quid uineæ, quid sege
tes agunt, quid oues delicatissimæ. In summa, nisi æque
longam epistolam reddis, non est quod postea nisi breuis=
simam expectes. Vale.

C. PLIN. ARRIANO SVO S.

Λειπούργιον illud, quod superesse Marij prisci causæ 12
proximè scripseram, nescio an satis, circuncisum ta=
men, & *adrasum est. Firminus inductus in senatum, respõ *abrasum
dit crimini noto. Secutæ sunt diuersæ sententiæ consulum
designatorum. Cornutus Tertullus censuit ordine mouen
dum. Acutius Nerua, in sortitione prouinciæ rationẽ eius
non habendam: quæ sententia tanquam mitior, uicit,
cùm sit alioqui durior tristiorq;. Quid enim miserius,
quàm*exectum, & exemptum honoribus senatorijs labo *exactum
re & molestia nõ carere? Quid grauius, quàm tanta igno=
minia adfectum, non in solitudine latere, sed in hac altissi=
ma specula conspiciendum se, monstrandumq; præbere?
Præterea quid publice minus aut*congruum, aut decorũ, *congruens
quàm notatũ à senatu in senatu sedere, ipsisq; illis, à qui
bus sit notatus, æquari? summotum à proconsulatu, quia
se in legatione turpiter gesserat, de proconsulibus iudica=
re? damnatumq; sordium, uel damnare alios, uel absolue=
re? Sed hoc pluribus leuius uisum est: numerantur enim

ſententiæ, non ponderantur. Nec aliud in publico conſilio fieri poteſt, in quo nihil eſt tam inæquale, quàm æqualitas ipſa. Nam cùm ſit impar prudentia, par omnium ius eſt. Impleui promiſſum, priorisq; epiſtolæ fidem exolui, quam ex ſpatio tẽporis iam recepiſſe te colligo. Nam & feſtinanti & diligenti tabellario dedi, niſi quid impedimẽti in uia paſſus eſt. Tuæ nunc partes, ut primum illam, deinde hanc remunereris literis, quales iſtinc redire uberrimæ poſſunt. Vale.

C. PLINIVS PRISCO SVO S.

13 ET tu occaſiones obligandi me auidiſſime amplecteris, & ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de cauſis à te potiſſimum petere conſtitui, quod impetratum maxime cupio. Regis exercitum ampliſſimum, hinc tibi beneficiorum larga materia, longum præterea tempus, quo amicos tuos exornare potuiſti. Conuertere ad noſtros, nec hos quidem multos. Malles tu quidem multos, ſed meæ uerecũdiæ ſufficit unus, aut alter, ac potius unus. Is erit Voconius Ro. pater Plinij, in equeſtri gradu clarus, clarior uitricus, imò pater alius. Nam huic quoq; nomine & pietate ſucceſſit mater. È primis ipſe citerioris Hiſpaniæ: ſcis quod iudicium prouinciæ illius, ſcis quanta ſit grauitas: ipſe Flamen proxime fuit. Hunc ego, cùm ſimul ſtuderemus, arctè familiariterq; dilexi. Ille meus in urbe, ille in ſeceſſu contubernalis. Cum hoc ſeria, cum hoc iocos miſcui. Quid enim aut illo fidelius amico, aut ſodale iucundius? Mira in ſermone, mira etiã in ore ipſo, uultuq; ſuauitas. Ad hoc ingenium excelſum, ſubtile, dulce, fàcile, eruditum in cauſis agẽdis. Epiſtolas quidem ſcribit, ut Muſas ipſas Latinè loqui credas. Amatur à me plurimũ, nec tamen uincitur. Equidem iuuenis ſtatim iuueni, quantum potui pe

ætatem

ætatem auidißime contuli, & nuper ab optimo principe trium liberorum ei ius impetraui: quod quanquam parce, & cum delectu daret, mihi tamē tanquam eligeret, indulsit. Hæc beneficia mea tueri nullo modo melius, quàm ut augeā, poſſum: præſertim cùm ipſe illa tam grate interpretetur, ut dum priora accipit, poſteriora mereatur. Habes qualis, quàm probatus, charusq; ſit nobis. Quē rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes. In primis ama hominē. Nam licet tribuas ei quantum amplißimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua: cuius eſſe eum uſq; in intimam familiaritatem capacem, quò magis ſcires, breuiter tibi ſtudia, mores, omnem deniq; uitam eius expreßi. Extenderem preces, niſi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac epiſtola feciſſem. Rogat enim, & quidē efficacißime, qui reddit cauſas rogandi. Vale.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

VErum opinaris, diſtringor Centumuiralibus cauſis, quæ me exercent magis, quàm delectant. Sunt enim pleræq; paruæ, & exiles. Raro incidit uel perſonarum claritate, uel negotij magnitudine inſignis. Ad hoc perpauci, cum quibus iuuet dicere: cæteri audaces, atque etiam magna ex parte adoleſcentuli obſcuri ad declamandum huc tranſeunt, tam irreuerenter & temere, ut mihi Attilius noſter expreſſe dixiſſe uideatur, ſic in foro pueros à Centumuiralibus cauſis auſpicari, ut ab Homero in ſcholis. Nam hic quoque, ut illic, primum cœpit eſſe, quod maximum eſt. At hercule, ante memoriam meam, ita maiores natu ſolebant dicere, ne nobilißimis quidem adoleſcentibus locus erat, niſi aliquo conſulari producente, tanta ueneratione pulcherrimum opus * colebatur. Nunc refractis pudoris & reuerentiæ clauſtris, *celebrabatur

omnia patent omnibus. Nec inducuntur, sed irrumpunt. Sequuntur auditores actoribus similes, conducti & redempti mancipes. Conuenitur *à conductis & redemptis in media Basilica, ubi tam palàm sportulæ, quàm in triclinio dantur. Ex iudicio in iudiciũ pari mercede transitur. Inde iam non inurbane σοφοκλεῖς uocantur, ἀπὸ τοῦ σοφὸς καὶ καλεῖσθαι, iisdem Latinum nomen impositum est Laudicœni, & tamen crescit in dies fœditas utraq; lingua notata. Heri duo nomenclatores mei: habent sanè ætatem eorum, qui nuper togas sumpserunt: ternis denarijs ad laudandum trahebantur, tanti constat ut sis disertißimus. Hoc precio quamlibet numerosa subsellia implentur, hoc ingens corona colligitur, hoc infiniti clamores commouentur, cum μεσόχορος dedit signum. Opus est enim signo apud non intelligenteis, ne audienteis quidem. Nam plerique non audiunt, nec ulli magis laudant. Siquando transibis per Basilicam, & uoles scire, quo modo quisque dicat, nihil est quod tribunal ascendas, nihil quod præbeas *aures, facilis diuinatio. Scito eum pessime dicere, qui laudabitur maxime. Primus hunc audiendi morem induxit *Largius Licinius, hactenus tamen, ut auditores conrogaret, ita certe ex Quintiliano præceptore meo audisse memini: Narrabat ille: Assectabar Domitium Afrum, cùm apud Centumuiros diceret grauiter & lente: hoc enim illi actionis genus erat: audit ex proximo immodicum, insolitumq; clamorem, admiratus reticuit: ubi sibi silentiũ factum est, repetit quod abruperat. Iterum clamor, iterum reticuit: & post silentium, cœpit idem tertiò. Nouißime quis diceret quæsiuit: responsum est, Licinius. Tum intermissa causa, Centumuiri, inquit, hoc artificiũ perijt. Quod alioqui perire incipiebat, cùm

perisse

*à cõductis & redemptis, nõ habet uet.cod.

Ἀπὸ τοῦ Has uoces Græcas nõ habet uet.cod.

*aurem

*Titus

perisse Afro uideretur: nunc uero propè funditus extinctum, & euersum est. Pudet referre, quæ quàm fracta pronunciatione dicãtur, quibus quàm teneris clamoribus excipiantur. Plausus tantũ, ac potius sola cymbala, & tympana illis *cãtibus desunt. Vlulatus quidem: neq; enim alio uocabulo potest exprimi, theatris quoq; indecora laudatio large supersunt. Nos tamen adhuc & utilitas amicorum, & ratio ætatis moratur, ac retinet. Veremur enim, ne forte non has indignitates reliquisse, sed laborem refugisse uideamur. Sumus tamẽ solito rariores, quod initium est gradatim desinendi. Vale. *canticis

C. PLINIVS VALERIANO SVO S. 15

QVo modo te ueteres Marsi tui? Quo modo emptio noua? Placent agri, postquam tui facti sunt? Rarum id quidem: nihil enim æque gratum est adeptis, quàm concupiscentibus. Me prædia *materna parum commode tractant, delectant tamen, ut materna. Alioqui longa patientia obcalui. Habent hũc finem aßiduæ querelæ, quòd queri pudet. Vale. *paterna

C. PLINIVS ANNIANO SVO. 16

TV quidem pro *certa tua diligentia admones me, codicillos Aciliani, qui me ex parte instituit hæredem, pro non scriptis habendos, quia non sint confirmati testamento. Quod ius ne mihi quidem ignotum est, cùm sit ijs etiam notum, qui nihil aliud sciunt. Sed ego propriam quandam legem mihi dixi, ut defunctorum uoluntates etiam si *iura deficerent, quasi perfectas tuerer. Constat autem codicillos istos Aciliani manu scriptos. Licet ergo non sint confirmati testamento, à me tamen ut confirmati obseruabuntur, præsertim cùm delatori locus non sit. Nam si uerendum esset, ne quod ego dedissem, *cætera *iure deficerentur

populus eriperet, cunctatior fortaſſe, & cautior eſſe debe rem. Cùm uerò liceat hæredi donare, quod in hæreditate ſubſedit, nihil eſt quod obſtet illi meæ legi, cui publicæ leges non repugnant. Vale.

C. PLINIVS GALLO SVO.

17 M*Iraris, cur me Laurentinum, uel (ſi ita mauis) Laurens meum tantopere delectet? Deſines mirari, cùm cognoueris gratiam uillæ, opportunitatē loci, littoris ſpatium. Decem & ſeptem milibus paſſuum ab urbe ſeceßit, ut peractis quæ agenda fuerint, ſaluo iam & cōpoſito die poßis ibi manere. Aditur nō una uia, nam & Laurentina & Oſtienſis eôdem ferunt: ſed Laurentina à quartodecimo lapide, Oſtienſis ab undecimo relinquēda. Vtraq; excipit iter aliqua ex parte arenoſum, iumentis paulò grauius & longius, equo breue, & molle. Varia hinc atq; inde facies: nam modò occurrentibus ſyluis uia coarctatur, modò latißimis pratis diffunditur, & pateſcit. Multi greges ouium, multa ibi equorum, boumq; armenta, quæ mōtibus hyeme depulſa, herbis, & tepore uerno niteſcunt. Villa uſibus capax, non ſumptuoſa tutela. Cuius in prima parte atrium frugi, nec tamen ſordidum, deinde porticus in O literæ ſimilitudinem circumactæ, quibus paruula, ſed feſtiua area includitur, egregium hæc aduerſus tempeſtates receptaculum. Nam ſpecularibus, ac multo magis imminentibus tectis muniuntur. Eſt contra medias cauædium hilare, mox triclinium ſatis pulchrum, quod in littus excurrit: ac ſi quando Africo mare impulſum eſt, fractis iam, & nouißimis fluctibus leuiter adluitur. Vndique ualuas, aut feneſtras non minores ualuis habet, atque ita à lateribus, & à fronte quaſi tria maria proſpectat. A tergo cauædium, porticum, aream, porticū rurſus, mox atrium,*

ſyluas

sylvas, & longinquos respicit monteis. Huius à læua re-
tractius paulò cubiculum est amplum: deinde *aliud non *aliud mi-
minus, quod altera fenestra admittit orientem, occidētem nus
altera retinet. Hæc & subiacens mare longius quidem, sed
securius intuetur. Huius cubiculi, & triclinij illius obie-
ctu includitur angulus, qui purißimum solem continet,
& accendit. Hoc hybernaculum, hoc etiam gymnasium
meorum est. Ibi omnes silent uenti, exceptis qui nubi-
lum inducunt, & serenum antequam usum loci eripiunt.
Adnectitur angulo cubiculum in apsida curuatum, quod
ambitum solis fenestris omnibus sequitur. Parieti eius in
bibliothecæ speciem armarium insertum est, quod non
legendos libros, sed lectitandos capit. Adhæret dormi-
torium membrum transitu interiacente, qui * suspensus *al's, suspen
sublicis conceptum uaporem salubri temperamento huc sus & tabu-
illuc digerit & ministrat. Reliqua pars lateris huius latus cōcept.
seruorum, libertorumq; usibus detinetur, plerisque tam &c.
mundis, ut accipere hospites poßint. Ex alio latere cu-
biculum est politißimum, deinde uel cubiculum grande,
uel modica cœnatio, quæ plurimo sole, plurimo mari lu-
cet: post hanc cubiculum cum procœtone, altitudine æ-
stiuum, munimentis hybernum. Est enim subductum o-
mnibus uentis. Huic cubiculo aliud, & procœton com-
muni pariete iunguntur: inde balinei cella frigidaria spa-
tiosa & effusa, cuius in contrarijs parietibus duo bapti-
steria uelut eiecta sinuantur, abunde capacia, si* innare *nare
in proximo cogites. Adiacet unctorium hypocaustū, ad-
iacet prognigeon balinei: mox duæ cellæ magis elegan-
tes quàm sumptuosæ, cohæret calida piscina mirifice, ex
qua natantes mare aspiciunt: nec procul sphæristerium,
quod calidißimo soli, inclinato iam die, occurrit. Hinc
turris

*zetæ turris erigitur, sub qua * diætæ duæ, totidem in ipsa: præterea cœnatio, quæ latißimum mare, longißimum littus, amœnißimas uillas prospicit. Est & alia turris, in hac cubiculum, in quo sol nascitur, conditurq́; . Lata pòst apotheca, & horreum: sub hoc triclinium, quod turbati maris non nisi fragorem & sonum patitur, eumq́; iam languidum ac desinentem, hortum & gestationẽ uidet, qua hortus includitur: gestatio buxo, aut roremarino, ubi deficit buxus, ambitur. Nam buxus qua parte defenditur tectis, abunde uiret: aperto cœlo, apertoq́; uento, & quanquàm longinqua aspergine maris, inarescit. Adiacet gestationi interiore circuitu uinea tenera, & umbrosa, nudisq́; etiam pedibus mollis, & cedens. Hortum morus, & ficus frequẽs uestit, quarum arborum illa uel maxime ferax est terra, malignior cæteris, hac non deteriore, quàm maris facie cœnatio remota à mari fruitur. Cingitur * diætis duabus à tergo, quarum fenestris subiacet uestibulum uillæ, *zetis & hortus alius pinguior & rusticus. Hinc cryptoporticus propè publici operis instar extenditur. Vtrinque fenestræ, à mari plures, ab horto singulæ, & * alternis pauciores. Hæ cùm serenus dies & immotus, omnes: cũ hinc *altius uel inde uentis inquietus, quà uenti quiescunt, siue iniuria patent. Ante cryptoporticum xystus uiolis odoratus, teporẽ solis infusi repercussu cryptoporticus auget: quæ ut tenet solem, sic Aquilonem inhibet, submouetq́;, quantumq́; caloris antè, tantum retro frigoris. Similiter Africum sistit, atque ita diuersißimos uentos, alium alio à latere frangit, & finit. Hæc iucunditas eius hyeme minor, maior æstate. Nam ante meridiem xystum, post meridiem gestationis hortiq́; proximam partem umbra sua temperat: quæ ut dies creuit decreuitq́;, modò breuior, modò longior

longior, hâc uel illâc cadit. Ipsa uero cryptoporticus tũc maxime caret sole, cùm ardentißimus culmini eius insistit. Ad hoc patentibus fenestris Fauonios accipit, transmit=titq́;, nec unq̃ aëre pigro, & manente ingrauescit. In ca=pite xysti deinceps cryptoporticus, horti *diæta est: amo= *zeta
res mei, reuera amores, ipse posui. In hac heliocaminus quidem alia xystum, alia mare, utraque solem: cubiculum autem ualuis, cryptoporticum fenestra prospicit, qua ma re contra parietem medium *diæta per quam eleganter re *zeta
cedit. Quæ specularibus, & uelis obductis, reductis'ue mo dò adijcitur cubiculo meo, modò aufertur. Lectũ, & duas cathedras capit, à pedibus mare, à tergo * uilla, à capite *uillæ
syluæ, tot facies locorum totidem fenestris & distinguit, & miscet. Iunctum est cubiculum noctis & somni: non il lud uoces seruulorum, non maris *murmur, non tempesta *fremitum
tum motus, non fulgurum lumen, ac ne diem quidem sen=tit, nisi fenestris apertis. Tam alti, abditiq́; secreti illa ra=tio, quod interiacens andron parietem cubiculi hortiq́; distinguit, atque ita omnem sonum media inanitate consu mit. Applicitum est cubiculo hypocaustum perexiguum, quod angusta fenestra suppositum calorem, ut ratio exi=git, aut effundit, aut retinet. Procœton inde & cubicu=lum porrigitur in solem, quem orientem statim exceptũ, ultra meridiem, obliquum quidem, sed tamen seruat. In hanc ego * diætam cum me recipio, abesse mihi etiam à *zetum
uilla mea uideor: magnamq́; eius uoluptatem *ecce præci= *ecce, non habet uet. cod.
pue Saturnalibus capio, cùm uel reliqua pars tecti licen=tia dierum, festisq́; clamoribus personat. Nam nec ipse meorum lusibus, nec illi studijs meis obstrepunt. Hæc uti=litas, hæc amœnitas deficitur aqua salienti, sed puteos, ac potius fonteis habet: sunt enim in summo. Et omnino lit=

toris

toris illius mira natura, quocunque loco moueris humum, obuius & paratus humor occurrit, isq; ſyncerus, ac ne leuiter quidem tanta maris uicinitate corruptus. Suggerunt affatim ligna proximæ ſyluæ: cæteras copias Oſtiẽſis colonia miniſtrat. Frugi quidem homini ſufficit etiam uicus, *balinea quem una uilla diſcernit. In hoc * balnea meritoria tria. Magna commoditas, ſi forte balineum domi, ni uel ſubitus aduentus, uel breuior mora calefacere diſſuadeat. Littus ornant uarietate grauiſſima, nunc continua, nũc intermiſſa tecta uillarum, quæ præſtant multarum urbium faciem, ſiue ipſo mari, ſiue ipſo littore utare: quod nonnunquam longa tranquillitas mollit, ſæpius frequens & contrarius fluctus indurat. Mare nõ ſanè precioſis piſcibus abũdat: *ſuggerit ſoleas tamẽ & ſquillas optimas *egerit. Villa uero noſtra etiam mediterraneas copias præſtat, lac in primis. Nam illuc è paſcuis pecora conueniunt, ſi quando aquam umbram'ue ſectãtur. Iuſtis'ne de cauſis cum tibi uideor incolere, inhabitare, diligere ſeceſſum? quem tu nimis urbanus es, niſi concupiſcis, atq; utinam concupiſcas, ut tot, tãtisq; dotibus uillulæ noſtræ maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

C. PLIN. MAVRICO SVO.

18 QVid à te iucundius mihi potuit iniugi, quàm ut præceptorem fratris tui liberis quærerem? Nam beneficio tuo in ſcholam redeo. Et illam dulciſſimam ætatem quaſi reſumo. Sedeo inter iuuenes, ut ſolebam. Atque etiam experior, quantum apud illos autoritatis ex ſtudijs habeam. Nam proxime frequenti auditorio inter ſe *multi coram * multis ordinis noſtri clare * iocabantur: intrauimus, conticuerunt. Quod non referrem, niſi ad illorum *loquebantur magis laudem, quàm ad meam pertineret: ac niſi ſperare te

re te uellem, posse fratris tui filios probe discere. Quod superest, cum omneis qui profitentur, audiero, quid de quoque sentiam, scribam efficiamq;, quantum tamen epistola consequi potero, ut ipse omneis audisse uidearis. Debeo enim tibi, debeo memoriæ fratris tui hanc fidem, hoc studium, præsertim super tanta re. Nam quid magis interest * nostra, quàm ut liberi, dicerem tui, nisi nunc illos magis amares, digni illo patre, & te patruo reperiãtur? quam curam mihi etiam si non mandasses, uendicassem. Nec ignoro suscipiendas offensas in eligendo præceptore. Sed oportet me non modò offensas, uerumetiam simultates pro fratris tui filijs tam æquo animo subire, quàm parentes pro suis. Vale. *uestra

C. PLIN. CEREALI SVO S. 19

HOrtaris, ut orationem amicis pluribus recitem. Faciã * quod hortaris, quamuis uehemẽter addubitẽ. Neq; enim me præterit, actiones, quæ recitãtur, impetum omnẽ, caloremq;, ac propè nomen suum perdere, ut quas *solet commendare simul, & accendere iudicum consessus, celebritas aduocatorum, expectatio euentus, fama non unius actoris, diductumq; in parteis audiẽtium studium. Ad hæc dicentis gestus, incessus, discursus etiam, omnibusq; motibus animi consentaneus uigor corporis. Vnde accidit, ut hi qui sedentes agunt, quamuis illis maxima ex parte supersint eadem illa quæ stantibus, tamen hoc quòd sedent, quasi debilitentur, & deprimãtur. Recitantiũ uero præcipua pronuntiationis adiumenta oculi, manus præpediuntur: quo minus mirum est, si auditorum intentio relanguescit, nullis extrinsecus aut blandimentis capta, aut aculeis excitata. His accedit, quòd oratio de qua loquor, pugnax, & contentiosa est. Porrò ita natura comparatum est, ut ea *quia *soleant

ut ea quæ ſcripſimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus. Et ſanè quotuſquiſq; tam rectus auditor qui non potius dulcia hæc, & ſonantia, quàm auſtera & preſſa delectent? Eſt quidem omnino turpis iſta diſcordia: eſt * quia *tamen, *quod plerunq; euenit, ut aliud auditores, aliud iudices exigant, cùm alioqui præcipue auditor adfici debeat, quibus idẽ ſi foret iudex, maxime permoueretur. Poteſt tamen fieri, ut quanquã in his difficultatibus libro iſti nouitas lenocinetur, nouitas apud noſtros: apud Græcos enim eſt quiddam, quãuis ex diuerſo, nõ tamen omnino diſſimile. Nã ut illis erat moris, leges, quas ut cõtrarias prioribus legibus arguebant, aliarum collatione conuincere: ita nobis ineſſe repetũdarum legi quod poſtularemus, cùm hac ipſa lege, tum alijs colligẽdum fuit. Quod nequaquã blandum auribus imperitorum, tanto maiorem apud doctos habere gratiam debet, quanto minorem apud indoctos habet. Nos autem, ſi placuerit recitare, adhibituri ſumus eruditiſſimum quenq;. Sed planè adhuc an ſit recitãdũ, examina tecũ, omnesq́;, quos ego noui in utraq; parte calculos, pone, idq́; elige, in quo uicerit ratio: à te enim ratio exigetur, nos excuſabit obſequium. Vale.*

C. PLIN. CALVISIO SVO S.

ASſem para, & accipe aureã fabulam, fabulas imò, nã me priorum noua admonuit. Nec refert à qua potiſſimum incipiam. Verania Piſonis grauiter iacebat, huius dico Piſonis, quem Galba adoptauit: Ad hanc Regulus uenit. Primum impudẽtiam hominis, qui uenerit ad ægram, cuius marito inimiciſſimus, ipſi inuiſiſſimus fuerat. Eſto, ſi uenit tantum: at ille etiam proximus thoro ſedit, quo die, qua hora nata eſſet interrogauit. Vbi audiuit, componit uultum, intendit oculos, mouet labra, agitat digitos, computat

putat nihil, nisi ut diu miseram expectatione suspendat. Habes, inquit, climatericum tempus, sed euades. Quod ut tibi magis liqueat, aruspicē consulam, quem sum frequenter expertus. Nec mora, sacrificium facit, affirmat exta cum sydерum significatione congruere. Illa ut in periculo credula, poscit codicillos, legatum Regulo scribit, mox ingrauescit, clamat moriens: ô hominem nequam, perfidū, ac plus etiam quàm periurum, qui sibi per salutem filij sui peierasset. Facit hoc Regulus non minus scelerate, quàm frequenter, quòd iram deorum, quos ipse quotidie fallit, in caput infelicis pueri detestatur. Velleius Blæsus ille locuples consularis, nouißima ualetudine conflictabatur, cupiebat mutare testamentum. Regulus qui speraret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare eum cœperat, medicos hortari, rogare, quoquomodo spiritum homini prorogarent. Postquam signatum est testamentū, mutat personam, uertit allocutionem, iisdemq; medicis, quousq; miserum cruciatis? quid inuidetis bona mortis, cui dare uitam non potestis? Moritur Blæsus, & tanquam omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiunt duæ fabulæ? an scholastica lege tertiam poscis? est unde fiat. Aurelia ornata fœmina, signatura testamentum, sumpserat pulcherrimas tunicas. Regulus cùm uenisset ad signandum, Rogo, inquit, has mihi leges. Aurelia ludere hominem putabat, ille serio instabat. Ne multa, coëgit mulierem aperire tabulas, ac sibi tunicas, quas erat induta, legare. Obseruauit scribentem, inspexit an scripsisset: & Aurelia quidem uiuit, ille tamen istud tanquam morituram coëgit: & hic hæreditates, hic legata, quasi mercatur, accipit. ἀλλὰ τί διατείνομαι in ea ciuitate, in qua iam pridem non minora præmia, imò maiora nequitia & improbitas, quam

Id est, sed prouehor.

e pudor

pudor & uirtus habent. Aspice Regulum, qui ex paupere, & tenui, ad tantas opes per flagitia processit, ut ipse mihi dixerit cum consuleret, quàm cito sestertium sexcenties impleturus esset, inuenisse se exta duplicata, quibus portendi millies & ducenties habiturum: & habebit, si modò, ut cœpit, aliena testamēta, quod est improbissimum genus falsi, ipsis quorum sunt illa, dictauerit. Vale.

LIBRI SECVNDI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER III.

C. PLINIVS CALVISIO SVO.

NESCIO an ullum iucundius tempus exegerim, quàm quo nuper apud Spurinnam fui, adeò quidem, ut neminem magis in senectute (si modò senescere datū est) æmulari uelim. Nihil est etenim illo uitæ genere distinctius: me autem certus ut *syderum cursus, ita uita hominum disposita delectat, senum præsertim. Nam iuuenes adhuc confusa quædam, & quasi turbata non indecent, senibus placida omnia, & ordinata conueniunt: quibus industria sera, turpis ambitio est. Hanc regulā Spurinna constantissime seruat, *qui etiam parua hæc, si non quotidie fiant, ordine quodam, & uelut orbe circumagit. Mane lectulo continetur, hora secunda calceos poscit, ambulat milia passuum tria: nec minus animum, quàm corpus exercet. Si adsunt amici, honestissimi sermones *explicantur

*dierum

*quin

*conferūtur

cantur: si non, liber legitur, interdum etiam præsentibus amicis, si tamen illi non grauantur. Deinde considet, & liber rursus, aut sermo libro potior: mox uehiculum ascendit, adsumit uxorem singularis exempli, uel aliquem amicorum, ut me proxime. Quàm pulchrũ illud, quàm dulce secretum, quantum ibi antiquitatis, quæ facta, quos uiros audias, quibus præceptis imbuare? quãuis ille hoc temperamentum modestiæ suæ indixerit, ne præcipere uideatur. Peractis septem milibus passuum, iterũ ambulat mille, iterum residet, uel se cubiculo, aut stylo reddit. Scribit enim, & quidẽ utraq; lingua lyrica doctißima. Mira illis dulcedo, mira suauitas, mira hilaritas, cuius gratiã cumulat sanctitas scribẽtis. Vbi hora balinei nunciata est: est autẽ hyeme nona, æstate octaua: in sole, si caret uento, ambulat nudus: deinde mouetur pila uehementer & diu. Nam hoc quoq; exercitationis genere pugnat cum senectute. Lotus accubat, & paulisper cibũ differt: interim audit legentẽ remißius aliquid, & dulcius. Per hoc omne tempus liberũ est amicis uel eadẽ agere, uel alia, si malint. Apponitur cœna non minus nitida, quàm frugi, in argẽto puro, & antiquo. Sunt in usu & Corinthia, quibus delectatur, & adficitur. Frequẽter comœdis cœna distinguitur, ut uoluptates quoq; studijs cõdiãtur. Sumit aliquid de nocte etiã æstate. Nemini hoc longũ est, tanta comitate conuiuium trahitur. Inde illi post septimũ & septuagesimum annũ auriũ, oculorumq; uigor integer, inde agile, & uiuidum corpus, solaq; ex senectute prudẽtia. Hanc ego uitam uoto & cogitatione præsumo, ingressurus auidißime, ut primum ratio ætatis receptui canere permiserit. Interim mille laboribus conteror, quorũ mihi & solatium, & exemplum est idem Spurinna. Nã ille quoq;, quoad honestũ fuit, obijt officia,

gesit magistratus, prouincias rexit, multoq; labore hoc ocium meruit. Igitur eundem mihi cursum, eundem terminum statuo, idq; iam nunc apud te subsigno, ut si me longius euehi uideris, in ius uoces ad hanc epistolam meam, & quiescere iubeas, cum inertiae crimen effugero. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

2 QVod ipse amicis tuis obtulissem, si mihi eadem materia suppeteret, id nunc iure uideor à te meis petiturus. Arrianus Maturus Altinatium est princeps. Cum dico princeps, non de facultatibus loquor, quae illi large supersunt: sed de castitate, iustitia, grauitate, prudentia. Huius ego cõsilio in negotijs, iudicio in studijs utor. Nam plurimum fide, plurimum ueritate, plurimum intelligentia praestat. Amat me: nihil possum ardentius dicere, ut tu. Caret ambitu, ideo se in equestri gradu tenuit, cum facile posset ascendere altißimum. Mihi tamen ornandus, excolendusq; est. Itaq; magni aestimo dignitati eius aliquid adstruere inopinantis, nescientis, imò etiam fortasse nolentis: adstruere autem quod sit splendidum, nec molestum, cuius generis quae prima occasio tibi, conferas in eum rogo, habebis me, habebis ipsum gratißimum debitorem. Quamuis enim ista non adpetat, tam grate tamen accipit, quàm si concupiscat. Vale.

C. PL. CORELLIAE HISPVLLAE S.

3 CVm patrem tuum grauißimum & sanctißimum uirum suspexerim magis, an amauerim, dubitem, teq; in memoriam eius, & in honorem tuum unice diligam, cupiam, necesse est, atq; etiam, quantum in me fuerit, enitar, ut filius tuus auo similis existat: equidem malo materno, quanquam illi paternus etiam clarus, spectatusq; contigerit, pater quoq;, & patruus illustri laude conspicui: quibus

bus omnibus ita demum similis adolescet, si imbutus honestis artibus fuerit, quas plurimum refert, à quo potissimum accipiat. Adhuc illum pueritiæ ratio intra contubernium tuum tenuit. Præceptores domi habuit, ubi est uel erroribus modica, uel etiam nulla materia: iam studia eius extra limen proferenda sunt. Iam circunspiciendus rhetor Latinus, cuius scholæ seueritas, pudor in primis, castitas constet. Adest enim adolescenti nostro cum cæteris naturæ, fortunæq; dotibus eximia corporis pulchritudo, cui in hoc lubrico ætatis non præceptor modò, sed custos etiam rectorq; quærendus est. Videor ergo demonstrare tibi posse Iulium genitorem, amatur à me, iudicio tamen meo non obstat charitas hominis, quæ ex iudicio nata est. Vir est emendatus & grauis, paulò etiam horridior & durior, ut in hac licentia temporum: quantũ eloquentia ualeat, pluribus credere potes. Nam dicendi facultas aperta, & exposita statim cernitur. Vita hominum altos recessus, magnasq; latebras habet, cuius pro genitore me sponsorem accipe. Nihil ex hoc uiro filius tuus audiet, nisi profuturum: nihil discet, quod nescisse rectius fuerit: nec minus sæpe ab illo, quàm à te, meq; admonebitur, quibus imaginibus oneretur, quæ nomina, et quãta sustineat. Proinde fauẽtibus dijs, trade eum præceptori, à quo mores primũ, mox eloquentiam discat, quæ male sine moribus discitur. Vale.

C. PLIN. MACRINO SVO S.

QVamuis & amici, quos præsentes habebam, & sermones hominum factum meum comprobasse uideantur, magni tamen æstimo scire quid sentias tu. Nam cuius integra re consilium exquirere optassem, huius etiam peracta iudicium nosse mire concupisco. Cùm publicum opus mea pecunia inchoaturus, in Thuscos excurrissem, 4

*accepto, ut præfectus ærarij, cõmeatu, Legati prouinciæ Bæticæ questuri de proconsulatu Cæcilij Claßici, aduocatum me à senatu petierunt. Collegæ optimi, meiq; amantißimi de communis officij neceßitatibus prælocuti, excusare me, & eximere tentarunt. Factum est senatusconsultum perquàm honorificũ, ut darer prouincialibus patronus, si ab ipso me impetrassent. Legati rursus inducti, iterum me iam præsentem postulauerunt aduocatum, implorantes fidem meam, quam essent contra Massam Bæbium experti, adlegantes patrocinij fœdus. Secuta est clarißima senatus adsensio, quæ solet decreta præcurrere. Tum ego, desino inquam P. C. putare me iustas excusationis causas attulisse. Placuit & modestia sermonis, & ratio. Compulit autem me ad hoc consilium non solum consensus senatus, quanquam hic maxime, uerum & alij quidem minores, sed tamen*innumeri. Veniebat in mentem priores nostros etiam singulorum hospitum iniurias accusationibus uolũtarijs executos, quo deformius arbitrabar publici hospitij iura negligere. Præterea cùm recordarer, quãta pro ijsdem Bæticis priore aduocatione etiã pericula subissem, conseruandum ueteris officij meritum nouo uidebatur. Est enim ita natura comparatũ, ut antiquiora beneficia subuertas, nisi illa posterioribus cumules. Nam quãlibet sæpe obligati, si quid unum neges, hoc solum meminerũt, quod negatum est. Ducebar etiam quòd decesserat Claßicus, ademptumq; erat, quod in eiusmodi causis solet esse tristißimum periculũ senatoris. Videbam ergo aduocationi meæ non minorem gratiam, quàm si uiueret ille, propositam, inuidiam nullam. In summa computabam, si munere hoc tertio fungerer, faciliorem mihi excusationem fore, si quis incidisset, quem non deberem accusare. Nam cùm est*

**numeri*

omnium

omnium officiorum finis aliquis, tum optime libertati uenia obsequio præparatur. Audisti consilij mei motus, superest alterutra ex parte iudicium tuũ. In quo mihi æque iucunda erit simplicitas dissentientis, quàm comprobantis autoritas. Vale.

C. PLINIVS MACRO SVO S.

PErgratum est mihi, quòd tam diligenter libros auunculi mei lectitas, ut habere omneis uelis, quærasq; qui sint omnes. Fungar indicis partibus, atque etiam quo sint ordine scripti, notum tibi faciam. Est enim hæc quoq; studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri unus, hunc cum præfectus alæ militaret, pari ingenio, curaq; composuit. De uita Pomponij Secundi duo, à quo singulariter amatus, hoc memoriæ amici, quasi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ uiginti, quibus omnia, quæ cum Germanis gessimus bella, collegit. Inchoauit, cũ in Germania militaret, somnio monitus: adstitit enim ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissimæ uictor ibi perijt. Commendabat memoriam suam, orabatq;, ut se ab iniuria obliuionis adsereret. Studiosi tres, in sex uolumina propter amplitudinem diuisi, quibus oratorem ab incunabulis instituit, & perfecit. Dubij sermonis octo scripsit sub Nerone, nouissimis annis, cum omne studiorũ genus paulò liberius, & erectius periculosum seruitus fecisset. A fine Aufidij Bassi triginta unus, *Naturalium historiarũ trigintaseptem, opus diffusum, eruditum, nec minus uariũ, quàm ipsa natura. Miraris, quòd tot uolumina, multaq; in his tã scrupulosa homo occupatus absoluerit: magis miraberis, si scieris, illum aliquandiu causas actitasse, decessisse anno sexto & quinquagesimo. Medium tempus distentũ, impeditumq;, quà officijs maximis,

C. Plinij lucubrationes.

*Naturæ

*qua amicitia principum egiſſe pernoſcitur. Sed erat acre ingenium, incredibile ſtudium, ſumma uigilantia. Lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, non auſpicādi cauſa, ſed ſtudendi: æſtate, ſtatim à nocte multa: hyeme uerò, ab hora ſeptima, uel cum tardiſsime, octaua, ſæpe ſexta: erat ſanè ſomni parciſsimi, nonnunquam etiam inter ipſa ſtudia inſtantis, & deſerentis. Ante lucem ibat ad Veſpaſianum Imperatorem: nam ille quoq; noctibus utebatur: inde ad delegatum ſibi officium: reuerſus domum, quod reliquum erat temporis ſtudijs reddebat. Poſt cibum ſæpe, quem interdiu leuem, & facilem ueterum more ſumebat. Aeſtate ſi quid otij, iacebat in ſole, liber legebatur, adnotabat, excerpebatq́;. Nihil enim legit, quod non excerperet. Dicere etiam ſolebat, nullum eſſe librū tam malum, * qui non aliqua parte prodeſſet. Poſt ſolem plerunq; frigida lauabatur, deinde guſtabat, dormiebatq́; minimum. Mox quaſi alio die ſtudebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem curſim. Memini quendam ex amicis, cum lector quædā perperā pronunciaſſet, reuocaſſe, & repeti coēgiſſe: huic auunculū meum dixiſſe, intellexeras nēpe? cùm ille adnuiſſet: cur ergo reuocabas? decē amplius uerſus hac tua interpellatione perdidimus. Tāta erat parſimonia temporis. Surgebat æſtate à cœna, luce: hyeme intra primā noctis, & tanquā aliqua lege cogente hæc inter medios labores, urbisq́; fremitū. In ſeceſſu ſolū balinei tempus ſtudijs eximebatur. Cùm dico balinei, de interioribus loquor. Nam dū deſtringitur, tergiturq́;, audiebat aliquid, aut dictabat. In itinere quaſi ſolutus cæteris curis huic uni uacabat. Ad latus notarius cū libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebātur, ut ne cœli quidē aſperitas ullū ſtudij tempus eriperet: qua ex*

**ut* (margin note)

cauſa

causa Romæ quoque sella uehebatur. Repeto me correptum ab eo, cur ambularem: poteras, inquit, has horas non perdere. Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod studijs non impertiretur. Hac intentione tot ista uolumina peregit. Electorumq; commentarios centum sexaginta mihi reliquit, opistographos quidem, & minutißimis scriptos, qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse potuisse se, cùm procuraret in Hispania, uendere hos cõmentarios Laërtio Licinio quadringentis millibus numûm, & tunc aliquanto pauciores erant. Non'ne uidetur tibi recordanti quantum legerit, quantum scripserit, nec in officijs ullis, nec in amicitia* Principis fuisse? rursus cùm audis quid studijs laboris impenderit, nec scripsisse satis, nec legisse? Quid est enim, quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc instantia non poßit efficere? Itaque soleo ridere, cùm me quidam studiosum uocant, qui si comparer illi, sum desidiosißimus. Ego autem tantum, quantum partim publica, partim amicorum officia non distringunt, uaco. Quis ex istis, qui tota uita literis adsident, collatus illi, non quasi somno, & inertiæ deditus erubescat? Extendi epistolam, cùm hoc solum, quod requirebas scribere destinassem, quos libros reliquisset. Confido tamen hæc quoq; tibi non minus grata, quàm ipsos libros futura, quæ te non tantum ad legendos eos, uerumetiam ad simile aliquid elaborandum possunt æmulationis stimulis excitare. Vale.

*Principũ

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

EX hæreditate quæ mihi obuenit, emi proxime Corinthium signum, modicum quidem, sed festiuum & expressum, quantum ego sapio, qui fortasse in omni re, in hac certè perquàm exiguum sapio. Hoc tamen signum

ego quoq; intelligo. Est enim nudum, nec aut uitia, si quæ sunt, celat, aut laudes parum ostentat. Effingit senem stantem, ossa, musculi, nerui, uenæ, rugæ etiam ut spirãtis apparent, rari & cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exile collũ, pendent lacerti, papillæ iacẽt, recessit uenter. À tergo quoq; eadẽ ætas, ut à tergo æs ipsum, quantũ uerus color indicat, uetus & antiquum. Talia deniq; omnia, ut possint artificum etiam oculos tenere, delectare imperitorum, quod me, quanquã tyrunculũ, solicitauit ad emendum. Emi autem, non ut haberem domi: neq; enim ullum æs adhuc Corinthiũ domi habeo: uerum ut in patria nostra celebri loco ponerem, ac potissimum in Iouis templo. Videtur enim dignum templo, dignum deo donum. Tu ergo, ut soles omnia, quæ à me tibi iniungũtur, suscipe hanc curam, & iam nunc iube basim fieri, ex quo uoles marmore, quæ nomẽ meum, honoresq; capiat, si hos quoque putabis addendos. Ego signum ipsum, ut primum inuenero aliquem, qui non grauetur, mittam tibi: uel ipse, quod mauis, adferam mecum. Destino enim, si tamẽ officij ratio permiserit, excurrere istò. Gaudes quòd me uenturum esse polliceor, sed contrahes frontem, cùm adiecero, ad paucos dies: neq; enim diutius abesse me sinunt eadem hæc, quæ nondum exire patiuntur. Vale.

7

C. PLINIVS CANINIO RVFO.

Silij Italici mors.

MOdo nunciatus est Silius Italicus in Neapolitano suo inedia uitam finisse. Caussa mortis, ualetudo. Erat illi natus insanabilis clauus, cuius tædio ad mortem irreuocabili constantia decurrit, usque ad supremũ diem beatus & felix, nisi quòd minorem è liberis duobus amisit: sed *maiorem & meliorem, florentem atq; etiam consularem reliquit. Læserat famam suam sub Nerone: cre-

*maiorẽ meliorẽq;

debatur

debatur sponte accusasse: sed in Vitellij amicitia sapienter se, & comiter gesserat. Ex proconsulatu Asiæ gloriam reportauerat, maculam ueteris industriæ laudabili ocio abluerat. Fuit inter principes ciuitatis sine potẽtia, sine inuidia. Salutabatur, colebatur, multumq; in lectulo iacẽs, cubiculo semper, *eius ex fortuna, frequenti. Doctißimis sermonibus dies transigebat, cùm à scribẽdo uacaret: scribebat carmina maiori cura, quàm ingenio. Nonnunquam iudicia hominum recitationibus experiebatur. Nouißime ita suadentibus annis ab urbe seceßit, seq; in Campania tenuit, ac ne aduentu quidem noui principis inde commotus est. Magna Cæsaris laus, sub quo hoc liberũ fuit: magna illius, qui hac libertate ausus est uti. Erat φιλόκαλος usq; ad emacitatis reprehensionem. Plureis iisdem in locis uillas poßidebat, adamatisq; nouis, priores negligebat, multum ubiq; librorum, multum statuarum, multum imaginum, quas non habebat modò, uerũetiam uenerabatur. Vergilij ante omneis, cuius natalẽ religiosius, quàm suum celebrabat: Neapoli maxime, ubi monimentũ eius adire, ut templum, solebat. In hac tranquillitate annum quintum & septuagesimũ exceßit, delicato magis corpore, quàm infirmo. Vtq; nouißimus à Nerone factus est consul, ita postremus ex omnibus, quos Nero consules fecerat, decessit. Illud etiam notabile, ultimus ex Neronianis consularibus obijt, quo consule Nero perijt. Quod me recordantem, fragilitatis humanæ miseratio subit. Quid enim tam circumcisum, tam breue, quàm hominis uita longißima? An nõ uidetur tibi Nero modò fuisse, cùm interim ex ijs, qui sub illo gesserant consulatum, nemo iam superest? quanquàm quid hoc miror? Nuper Lucius Piso, pater Pisonis illius, qui à Valerio Festo per summum facinus in Africa

*non

Id est, elegans.

Africa occisus est, dicere solebat, neminem se uidere in senatu, quem consul ipse sententiam rogauisset. Tam angustis terminis tantæ multitudinis uiuacitas ipsa concluditur, ut mihi non uenia solum dignæ, uerumetiam laude uideantur illæ regiæ lacrymæ. Nam ferunt Xerxem, cùm immensum exercitum oculis obisset, illacrymasse, quòd tot milibus tam breuis immineret occasus. Sed tanto magis hoc quicquid est temporis futilis & caduci, si non datur factis, nam horum materia in aliena manu, nos certe studijs proferamus. Et quatenus nobis denegatur diu uiuere, relinquamus aliquid, quo nos uixisse testemur. Scio te stimulis non egere, me tamen tui charitas euocat, ut currentem quoq; instigẽ, sicut tu soles me, ἀγαθὴ δ' ἔρις, cum inuicem se mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. Vale.

Id est, honesta autem contentio.

8 C. PLIN. TRANQVILLO SVO S.

FAcis pro certa reuerentia, quam mihi præstas, quòd tam solicite petis, ut tribunatum, quem à Neratio Marcello clarißimo uiro impetraui tibi, in Cæsennium Syluanum propinquum tuum transferam. Mihi autem, sicut iucundißimum, ipsum te Tribunum, ita non minus gratum, alium per te uidere. Neque enim esse congruens arbitror, quẽ augere honoribus cupias, huic pietatis titulis inuidere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, cum sit egregium & mereri beneficia, et dare: utranq; te laudem simul assecuturum, si quod ipse meruisti, * alijs tribuas. Præterea intellego mihi quoq; gloriæ fore, si ex hoc tuo facto non fuerit ignotum, amicos meos non gerere tantum tribunatus posse, uerũetiam dare: quare ego uerè honestißimæ uoluntati tuæ pareo. Neq; enim adhuc nomen in numeros relatum est. Ideoq; liberum est nobis

*alij

nobis Syluanũ in locum tuum ſubdere, cui cupio tam gratum eſſe munus tuum, quàm tibi meum eſt. Vale.

C. PLINIVS CORNEL. MINVTIANO SVO S.

POſſum iam perſcribere tibi quantum in publica prouinciæ Bæticæ cauſa laboris exhauſerim: nam fuit multiplex, actaq; eſt ſæpius cum magna uarietate. Vnde uarietas? unde plures actiones? Cæcilius Claßicus homo fœdus, & apertè malus, proconſulatũ in ea nõ minus uiolenter, quàm ſordide geſſerat, eodem anno, quo in Africa Marius Priſcus. Erat autem Priſcus ex Bætica, ex Africa Claßicus. Inde dictũ Bæticorũ, ut plerunq; dolor etiã uenuſtos facit, non illepidũ ferebatur, Dedi malũ, & accepi. Sed Mariũ una ciuitas publicè, multiq; priuati reũ pere gerunt: in Claßicũ tota prouincia incubuit. Ille accuſationem uel fortuita, uel uolũtaria morte præuertit. Nam fuit mors eius infamis, ambigua tamen. Vt enim credibile uidebatur uoluiſſe exire de uita, cum defendi non poſſet: ita mirum pudorẽ damnationis morte fugiſſe, quẽ non puduiſſet dãnanda cõmittere. Nihilominus Bætica etiam in defuncti accuſatione præſtabat: prouiſum hoc legibus, intermiſſum tamen, & poſt longã intercapedinẽ tunc reductum. Addiderũt Bætici, quot ſimul ſocios, miniſtroſq; Claßici detulerunt, nominatimq; in eos inquiſitionẽ poſtulauerũt. Aderam Bæticis, mecumq; Lucius* Albinus, uir in dicendo copioſus, ornatus: quem ego cum olim mutuò diligerem, ex hac officij ſocietate amare ardentius cœpi. Habet quidem gloria, in ſtudijs præſertim, quiddam ἀκοινώνητον, nobis tamen nullum certamen, nulla contentio, cùm uterque pari iugo nõ pro ſe, ſed pro cauſa niteretur. Cuius et magnitudo, & utilitas uiſa eſt poſtulare, ne tantum oneris

*Albius

Id eſt, inſociabile.

ſingulis

*ſingulis actionibus ſubiremus. Verebamur ne nos dies, ne uox, ne latera deficerent, ſi tot crimina, tot reos uno uelut faſce complecteremur. Deinde, ne iudicum intẽtio multis nominibus, multisq́; cauſis non laſſaretur modò, uerumetiam cõfunderetur. Mox ne gratia ſingulorũ collata, atq; permiſta, pro ſingulis quoq; uires omnium acciperet. Poſtremò, ne potentiſsimi, uiliſsimo quoq; quaſi piaculari dato, alienis pœnis elaberentur. Etenim tum maxime fauor & ambitio dominatur, cum ſub aliqua ſpecie ſeueritatis deliteſcere poteſt. Erat in conſilio Sertorianum illud exemplum, qui robuſtiſsimum, & infirmiſsimum militem iuſsit caudam equi, reliqua noſti. Nam nos quoq; tam numeroſum agmen reorum ita demum uidebamus poſſe ſuperari, ſi per ſingulos carperetur. Placuit in primis ipſum Claſsicum oſtendere nocentem. *Is aptiſsimus ad ſocios eius, & miniſtros tranſitus erat: quia ſocij miniſtriq́; probari, niſi illo nocente, non poterant. Ex quibus duos ſtatim Claſsico iunximus, Bæbium Probum, & Fabium Hiſpanum, utrunq; gratia, Hiſpanum etiam facundia ualidum. Et circa Claſsicum quidem breuis & expeditus labor. Sua manu reliquerat ſcriptum, quid ex quaque re, quid ex quaq; cauſa accepiſſet. Miſerat etiam epiſtolas Romam ad amiculam quandam iactanteis & glorioſas, his quidem uerbis, Io io, liber ad te uenio, iam ſeſtertium quadragies redegi, parte uendita Bæticorum. Circa Hiſpanum, & Probum multum ſudoris. Horum antequàm crimina ingrederer, neceſſarium credidi elaborare, ut conſtaret miniſterium crimen eſſe: quod niſi effeciſſem, fruſtra miniſtros probaſſem. Neq; enim ita defendebantur, ut negarent, ſed ut neceſsitati ueniam precarentur. Eſſe enim ſe prouincialeis, & ad omne proconſulum im-*

*Hinc aptiſ.

perium

perium metu cogi. Solet dicere Claudius Restitutus, qui mihi respondit, uir exercitatus, & uigilans, & quamlibet subitis paratus, nunquàm sibi tantū caliginis, tantum perturbationis offusum, quantū cum ea prærepta, & extorta defensioni suæ cerneret, in quibus omnem fiduciam reponebat. Cōsilij nostri exitus fuit, bona Claßici, quæ habuisset ante prouinciam, placuit senatui, à reliquis separari: illa filiæ, hæc spoliatis relinqui. Additum est, ut pecuniæ, quas creditoribus soluerat, reuocarentur. Hispanus, & Probus in quinquennium relegati. Adeò graue uisum est, quod initio dubitabatur, an omnino crimen esset. Post paucos dies Claudium Fuscum Claßici generum, & Stillonium Priscum, qui tribunus cohortis sub Claßico fuerat, accusauimus, dispari euentu: Prisco in biennium Italia interdictum, absolutus est Fuscus. Actione tertia commodißimum putauimus plureis congregare: ne si longius esset extracta cognitio, satietate, & tædio quodam iustitia cognoscentium, seueritasq́; languesceret, alioqui supererant minores rei, data opera hunc in locum reseruati, *recepta tamen Claßici uxore, quæ sicut implicita suspitionibus, ita non satis conuinci probationibus uisa est. Nam Claßici filia, quæ & ipsa inter reos erat, ne suspitionibus quidem hærebat. Itaque cum ad nomen eius in extrema actione uenissem (neque enim ut initio, sic etiam in fine uerendum erat, ne per hoc totius accusationis autoritas minueretur) honestißimum credidi non premere immerentem, id'que ipsum dixi & libere, & uarie. Nam modò legatos interrogabam, docuissent'ne me aliquid, quod reprobari posse confiderent: modò consilium à senatu petebam, putaret'ne debere me, si quam haberem in dicendo facultatem, in iugulum*

*Clauium

*excepta

iugulum innocentis, quasi telum aliquod intendere. Postremo totum locum hoc fine conclusi: Dicet *aliquis, iudicas ergo? Ego uero non iudico. Memini tamen me aduocatum ex iudicibus datum. Hic numerosissimæ causæ terminus fuit, quibusdã absolutis, pluribus dãnatis, atq; etiã relegatis, alijs in tempus, alijs in perpetuũ. Eodẽ senatusconsulto industria, fides, constantia nostra plenissimo testimonio comprobata est, dignum, solumq́; par precium tanti laboris. Concipere animo potes quàm simus fatigati, quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi testes interrogandi, subleuandi, refutandi. Iam illa quam ardua, quàm molesta, tot reorum amicis secreto rogantibus negare, aduersantibus palàm obsistere? Referam unum aliquod ex omnibus ijs quæ dixi. Cum mihi quidam è iudicibus ipsis pro reo gratiosissimo reclamarent, non minus inquam hic innocens erit, si ego omnia dixero. Coniectabis ex hoc, quantas contentiones, quantas etiam offensas subierimus, duntaxat ad breue tempus. Nam fides in præsentia eos quibus resistit, offendit: deinde illis ipsis suspicitur, laudaturq́;. Non potui magis te in rem præsentem perducere. Dices, non fuit tanti: quid enim mihi cum tam longa epistola? Nolito ergo identidem quærere, quid Romæ geratur. Et tamen memento etiam non esse epistolam longam, quæ tot dies, tot cognitiones, tot deniq; reos, causasq́; complexa est. Quæ omnia uideor mihi non minus breuiter, quàm diligenter persecutus. Temere dixi diligenter, succurrit quod præterieram, & quidem sero, sed quanquàm præpostere, reddetur. Facit hoc Homerus, multiq́; illius exemplo. Est alioqui perdecorum, à me tamen non ideo fiet. È testibus quidam, siue iratus quòd euocatus esset inuitus, siue subornatus*

natus ab aliquo reorũ ut accuſationem exarmaret, Norbanum Licinianum legatũ, & inquiſitorẽ reum poſtulauit, tanquam in cauſa Caſtæ uxoris Claßici hic præuaricaretur. Eſt lege cautũ, ut reus antè peragatur, dehinc de præuaricatore quæratur, uidelicet quia optime ex accuſatione ipſa accuſatoris fides æſtimatur. Norbano tamẽ non ordo legis, non* legationũ, non inquiſitionis officiũ præſidio fuit, tanta cõflagrauit inuidia, homo alioqui flagitioſus, & Domitiani tẽporibus uſus, ut multi, electusq́; tunc à prouincia ad inquirendũ non tanquam bonus & fidelis, ſed tanquam Claßici inimicus. Erat ab illo relegatus, dari ſibi diem ad diluenda crimina poſtulauit. neutrum impetrauit, coactus eſt ſtatim reſpondere, reſpondit, malum, prauumq́; ingenium hominis facit ut dubitem, confidẽter, an conſtanter, certe paratißime. Obiecta ſunt multa, quæ magis, quàm præuaricatio nocuerunt. Quinetiam duo cõſulares, Põponius Rufus, & Libo Frugi læſerunt eum teſtimonio, tanquam apud iudicẽ ſub Domitiano Saluij Liberalis accuſatoribus adfuiſſet, damnatus, & in inſulam relegatus eſt. Itaq; cum Caſtam accuſarẽ, nihil magis preſſi, quàm quòd accuſator eius, præuaricationis crimine corruiſſet. Preßi tamen fruſtra. Accidit enim res contraria, & noua, ut accuſatore præuaricationis damnato, rea abſolueretur. Quæris quid nos, dum hæc aguntur? indicauimus ſenatui ex Norbano didiciſſe nos publicam cauſam, rurſusq́; debere ex integro diſcere, ſi ille præuaricator probaretur. Atq; ita dum ille peragitur reus, ſedimus: poſtea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit, eandemq́; uſq; ad extremum, uel conſtantiam, uel audaciam pertulit. Interrogo ipſe me, an aliquid omiſerim rurſus: & rurſus penè omiſi. Summo die Saluius Liberalis reli-

*legatinomẽ

f quos

quos legatos grauiter increpuit, tanquam nõn omneis, quos mandaſſet prouincia, reos peregiſſent. Atque ut eſt uehemens, & diſertus, in diſcrimen adduxit. Protexi uiros optimos, eoſdẽq; gratißimos, mihi certe debere ſe prædicant, quòd illum turbinem euaſerint. Hic erit epiſtolæ finis, re uera finis, literam non addam, etiam ſi adhuc aliquid præteriſſe me ſenſero. Vale.

C. PL. SPVRINNAE ET COTTIAE S.

10

Compoſuiſſe me quędã de filio ueſtro non dixi uobis, cum proxime apud uos fui: primũ quia nõ ideo *deſcripſeram, ut dicerem, ſed ut meo amori, meo dolori ſatiſfacerẽ: deinde, quia te Spurinna, cũ audiſſes recitaſſe me, ut mihi ipſe dixiſti, quid recitaſſem, ſimul audiſſe credebã. Præterea ueritus ſum ne uos feſtis diebus confunderem, ſi in memoriam grauißimi luctus reduxiſſem. Nunc quoque paulißper hæſitaui, id ſolũ quod recitaui, mitterem exigentibus uobis, an adijcerem, quæ in aliud uolumen cogito reſeruare. Neq; enim affectibus meis uno libello chariſsimi mihi, & ſanctißimam memoriam proſequi ſatis eſt, cuius famæ latius conſuletur, ſi diſpenſata & digeſta fuerit. Verum hæſitanti mihi, omnia quæ iam compoſui, uobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem: ſimplicius & amicius mihi uiſum eſt, omnia, præcipue cũ affirmetis intra uos futura, donec placeat, emittere. Quod ſupereſt, rogo, ut pari ſimplicitate, ſi qua exiſtimabitis addenda, commutanda, omittenda indicetis. Mihi difficile eſt hucuſq; intendere animum in dolore, difficile & uobis: ſed tamen ut ſculptorem, ut pictorẽ, qui filij ueſtri imaginẽ faceret, admoneretis, quid exprimere, quid emendare deberet: ita me quoq; formate, regite, qui non fragilem & caducã, ſed immortalem, ut uos putatis, effigiẽ conor efficere: quæ hòc diuturnior

*de eo ſcripſeram

nior erit, quò uerior, melior, absolutior fuerit. Vale.

C. PL. IVLIO GENITORI SVO.

EST omnino Artemidori nostri tam benigna natura, ut officia amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum, ut uera, ita supra meritum prædicatione circũfert. Equidem cum essent philosophi ab urbe summoti, fui apud illum in suburbano, & quo notabilius hoc esset periculosiusq;, fui prætor. Pecuniam etiam qua tunc illi ampliore opus erat, ut æs alienum exolueret, contractum ex pulcherrimis causis, mussantibus magnis quibusdam & locupletibus amicis, mutuatus ipse, gratuitam dedi. Atque hæc feci tum septem amicis meis, aut occisis, aut relegatis: occisis Senecione, Rustico, Heluidio: relegatis Maurico, Gratilla, Arriano, Phania. Tot circa me iactis fulminibus, quasi ambustus, mihi quoque impendere idem exitium certis quibusdam notis augurarer. Non ideo tamen eximiam gloriam meruisse me, ut ille prædicat, credo: sed tantum effugisse flagitium. Nam & *C. Musonium socerum eius, quantum licitum est per ætatem, cum admiratione dilexi, & Artemidorum ipsum, iam tum cum in Syria tribunus militarem, arcta familiaritate complexus sum: idq; primum nonnullius indolis dedi specimen, quòd uirum aut sapientem, aut proximum, similimũq; sapienti intellegere sum uisus. Nam ex omnibus, qui nunc se philosophos uocant, uix unum, aut alterum inuenies tãta synceritate, tanta uirtute: Mitto qua patientia corporis, hyemes iuxtà & æstates ferat, ut nullis laboribus cedat, ut nihil in cibo aut potu uoluptatibus tribuat: ut oculos, animumq; contineat. Sunt hæc magna, sed in alio, in hoc uero minima, si cæteris uirtutibus comparentur, quibus meruit, ut à C. Musonio ex omnibus

*Q.

omnium ordinum assectatoribus gener assumeretur. Quę mihi recordanti est quidem iucundum, quod me cum apud alios, tum apud te tantis laudibus cumulat. Vereor tamen ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim unde cœpi reuertor) solet tenere. Nam in hoc uno interdum, uir alioqui prudentißimus, honesto quidem, sed tamen errore uersatur, quòd plureis amicos suos, quàm sunt, arbitratur. Vale.

C. PL. CATILIO SEVERO SVO S.

12 VEniam ad cœnam, sed iam nunc paciscor, expedita sit, parca: Socraticis tantum sermonibus abundet. In his quoq; teneat modum. Erunt officia antelucana, in quæ incidere impune ne Catoni quidem licuit. Quem tamen C. Cæsar ita reprehendit, ut laudet. Describit enim eos, quibus obuius fuerit, cum caput ebrij retexissent, erubuisse. Deinde adijcit, putares non ab illis Catonem, sed illos à Catone deprehensos. Potuit'ne plus autoritatis tribui Catoni, quàm si ebrius quoque tam uenerabilis erat? Nostræ tamen cœnæ, ut apparatus & impendij, sic temporis modus constet. Neq; enim ij sumus, quos uituperare ne inimici quidem poßint, nisi ut simul laudent. Vale.

C. PL. VOCONIO ROMANO SVO S.

13 LIbrum, quò nuper optimo principi Consul gratias egi, misi exigenti tibi, missurus & si non exegisses. In hoc consideres uelim, ut pulchritudinem materiæ, ita difficultatem. In cæteris enim lectorem nouitas ipsa intentum habet, in hac nota, uulgata dicta sunt omnia: quo fit, ut quasi ociosus, securusq; lector tantum elocutioni uacet, in qua satisfacere difficilius est, cùm sola æstimatur. Atq; utinam ordo saltem, & transitus & figuræ simul spectarentur. Nam inuenire præclare, enunciare magnificè interdum

dum etiam barbari ſolent: diſponere aptè, figurare uariè, niſi eruditis negatum eſt. Nec uerò affectāda ſunt ſemper elata, & excelſa. Nam ut in pictura lumen nō alia res magis, quàm umbra commendat: ita orationem tam ſummittere, quàm attollere decet. Sed quid ego hæc doctiſsimo uiro? Quin potius illud, adnota quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, ſi quædam diſplicuiſſe cognouero. Vale.

C. PL. ACILIO SVO S.

REm atrocem, nec tantum epiſtola dignam, Largius Macedo uir prætorius à ſeruis ſuis paſſus eſt, ſu- 19
perbus alioqui dominus, & ſæuus, & qui ſeruiſſe patrem ſuum parum, imò minimum meminiſſet. Lauabatur in uilla Formiana: repente eum ſerui circunſiſtunt, alius fauces inuadit, alius os uerberat, alius pectus & uentrem, atq; etiam (fœdum dictu) uerenda contundit: & cum exanimem putarent, abijciunt in feruens pauimentum, ut experirentur an uiueret. Ille, ſiue quia non ſentiebat, ſiue quia ſe non ſentire ſimulabat, immobilis & extentus fidē peractæ mortis impleuit: tum demum quaſi æſtu ſolutus effertur, excipiunt ſerui fideliores: concubinæ cum ululatu & clamore concurrunt. Ita & uocibus excitatus, & recreatus loci frigore, ſublatis oculis, agitatóq; corpore, uiuere ſe, & iam tutum erat, confitetur. Diffugiunt ſerui, quorum magna pars comprehenſa eſt, cæteri requiruntur. Ipſe paucis diebus ægre refocillatus, non ſine ultionis ſolatio deceſsit, ita uiuus uindicatus, ut occiſi ſolent. Vides quot periculis, quot contumelijs, quot ludibrijs ſimus obnoxij, nec eſt quod quiſquam poſsit eſſe ſecurus, quia ſit remiſſus, & mitis: Non enim iudicio domini, ſed ſcelere perimuntur. Verum hæc hactenus. Quid præterea

noui, quid? nihil, alioqui subiũgerem. Nam & charta adhuc superest, & dies feriatus patitur plura contexi. Addam quod opportune de eodẽ Macedone succurrit. Cũ in publico Romæ lauaretur, notabilis, atq; etiã, ut exitus docuit, ominosa res accidit. Eques Romanus à seruo eius, ut transitum daret, manu leuiter admonitus, cõuertit se, nec seruum à quo erat tactus, sed ipsum Macedonem tam grauiter palma percußit, ut penè concideret. Ita balneum illi, quasi per gradus quosdam, primum contumeliæ locus, deinde exitij fuit. Vale.

C. PLINIVS PROCVLO SVO S.

15 PEtis ut libellos tuos in secessu legam, examinemq; an editione sint digni. Adhibes preces, allegas exemplũ. Rogas etiã, ut aliquid succisiui temporis studijs meis subtraham, impertiam tuis. Adijcis M. Tullium mira benignitate poëtarum * ingenia fouisse. Sed ego nec rogãdus sum, nec hortandus. Nam poëticen ipsam religiosißime ueneror, & te ualidißime diligo. Faciam ergo, quod desideras tam diligenter, quàm libenter. Videor autẽ iam nũc posse rescribere, esse opus pulchrum, nec supprimendum affirmare, quantum æstimare licuit ex ijs, quæ me præsente recitasti, si modò mihi non imposuit recitatio tua: legis enim suauißime & peritißime. Confido tamen, me non sic auribus duci, ut omnes aculei iudicij mei illarum delinimentis refringantur: hebetentur fortasse, & paululum retundantur, reuelli quidem, extorqueriq; non possunt. Igitur non temere iam nunc de uniuersitate pronuncio, de partibus experiar legendo. Vale.

*studia

C. PL. NEPOTI SVO S.

16 ADnotasse uideor facta, dictaq; uirorum, fœminarumq; illustrium, alia clariora esse, alia maiora, con-

firmata

firmata est opinio mea hesterno Fanniæ sermone. Neptis hæc Arriæ illius, quæ marito & solatiũ mortis, & exemplum fuit. Multa referebat auiæ suæ, non minora hoc, sed obscuriora, quæ tibi existimo tam mirabilia legenti fore, quàm mihi audienti fuerunt. Aegrotabat Cæcinna Pætus maritus eius, ægrotabat & filius, uterque mortiferè, ut uidebatur: filius deceßit eximia pulchritudine, pari uerecundia, & parentibus non minus ob alia charus, quàm quòd filius erat. Huic illa ita funus parauit, ita duxit exequias, ut ignoraret maritus: quinimò quoties cubiculum eius intraret, uiuere filium, atq; etiam commodiorem esse simulabat. Ac persæpe interrogãti, quid ageret puer: respondebat, bene quieuit, libenter cibum sumpsit. Deinde cum diu cohibitæ lacrymæ uincerent, prorumperentq;, egrediebatur, tum se dolori dabat. Satiata, siccis oculis, composito uultu redibat, tanquã orbitatem foris reliquisset. Præclarum quidem illud eiusdem, ferrum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere uocem immortalem, ac penè diuinam: Pæte non dolet. Sed tamẽ ista facienti, dicentiq; gloria & æternitas ante oculos erant, quo maius est sine præmio æternitatis, sine præmio gloriæ abdere lacrymas, operire luctum, amißoq; filio matrem adhuc agere. Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium mouerat. Fuerat Pætus in partibus, & occiso Scriboniano Romam trahebatur. Erat ascensurus nauem, Arria milites orabat, ut simul imponeretur. Nempe enim, inquit, daturi estis consulari uiro seruulos aliquos, quorum è manu cibum capiat, à quibus uestiatur, à quibus calcietur, omnia sola præstabo: non impetrauit. Conduxit piscatoriam nauiculam, ingensq; nauigiũ minimo secuta est. Eadem apud Claudium

f 4 uxori

uxori Scriboniani, cùm illa profiteretur indicium, Ego, inquit, te audiam, cuius in gremio Scribonianus occisus est, & uiuis? Ex quo manifestum est, ei consilium pulcherrimæ mortis non subitum fuisse. Quinetiam cum Thrasea gener eius deprecaretur, ne mori pergeret, interq́; alia dixißet: Tu uis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum? Respondit: Si tandiu tantaq́; concordia uixerit tecum, quàm ego cum Pæto, uolo. Auxerat hoc responso curam suorum. Attentius custodiebatur, sensit, & nihil agitis, inquit: Potestis enim efficere, ut male moriar, ne moriar nõ potestis. Dum hæc dicit, exiluit cathedram, aduersoq́; parieti caput ingenti impetu impegit, & corruit: focillata, dixeram, inquit, uobis inuenturam me quãlibet duram ad mortem uiam, si uos facilẽ negassetis. Videntur'ne hæc tibi maiora illo? Pæte nõ dolet, ad quod per hæc peruentum est. Cum interim illud quidẽ ingens fama, hæc nulla circũfert. Vnde colligitur, quod initio dixi, alia esse clariora, alia maiora. Vale.

C. PL. SERVIANO SVO S.

17 R*Ecte'ne omnia, quòd iam pridẽ epistolæ tuæ cessant! an non omnia recte, sed occupatus es tu? An tu non occupatus, sed occasio scribẽdi uel rara, uel nulla? Exime hunc mihi scrupulum, cui par esse nõ possum. Exime autẽ uel data opera tabellario misso, ego uiaticũ, ego etiã præmium dabo, nunciet mihi modò quod opto. Ipse ualeo, si ualere est suspensum & anxiũ uiuere, expectantem in horas, timentemq́; pro capite amicißimo, quicquid accidere homini potest. Vale.*

C. PL. CVRIO SEVERO.

18 O*Fficium consulatus iniuxit mihi, ut reipub. nomine Principi gratias agerem, quod ego in Senatu cum*

ad rationem & loci, & temporis ex more fecissem, bono ciui conuenientissimum credidi, eadem illa spatiosius, & uberius uolumine amplecti: primum, ut imperatori nostro uirtutes suæ ueris laudibus commendarentur: deinde ut futuri principes, non quasi à magistro, sed tamen sub exemplo præmonerentur, qua potissimum uia possent ad eandem gloriam niti. Nam præcipere qualis esse debeat princeps, pulchrum quidem, sed onerosum, ac propè superbum est: Laudare uero optimum principē, ac per hoc posteris, uelut è specula, lumen quod sequantur ostendere, idem utilitatis habet, adrogantiæ nihil. Cepi autē non mediocrem uoluptatem, quòd hunc librum cùm amicis recitare uoluissem, non per codicillos, non per libellos, sed si cōmodū esset, & si ualde uacaret, admoniti (nunquā porrò, aut ualde rarò uacat Romæ, aut commodum est audire recitantem) fœdissimis insuper tempestatibus per biduum conuenerunt. Cumq; modestia mea finem recitationi facere uoluisset, ut adijcerem tertium diem exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an studijs? studijs malo, quæ propè extincta refouentur. At cui materiæ hanc sedulitatem præstiterunt? Nempe quam in senatu quoque ubi perpeti necesse erat, grauari tamen uel puncto temporis solebamus, eandem nunc & qui recitare, & qui audire triduo uelint, inueniuntur: non quia eloquentius quàm prius, sed quia liberius, ideoq; etiam libentius, scribitur. Accedet ergo hoc quoque laudibus principis nostri, quòd res antea tam inuisa, quàm falsa: nunc ut uera, ita amabilis facta est. Sed ego cum studium audiētium, tum iudicium mire probaui. Animaduerti enim seuerissima quæque uel maxime satisfacere. Memini quidem me non multis recitasse, quod omnibus scripsi, nihilominus

*tamen tanquam ſit eadem omnium futura ſententia, hac ſeueritate aurium lætor. Ac ſicut olim theatra male muſicos canere docuerunt, ita nunc in ſpem adducor, poſſe fieri, ut eadem theatra bene canere muſicos doceăt. Omnes enim qui placendi cauſa ſcribũt, qualia placere uiderint, ſcribent. At mihi quidem confido in hoc genere materiæ *latioris ſtyli conſtare rationẽ, cũ ea potius, quæ preſsius & adſtrictius, quàm illa quæ hilarius, & quaſi exultãtius ſcripſi, poſsint uideri accerſita, & inducta. Nõ ideo tamẽ ſegnius precor, ut quandoq; ueniat dies, utinãq; iam uenerit, quo auſteris illis, ſeueriſq; dulcia hæc, blãdaq; * uel iuſta poſſeſsione decedant. Habes acta mea tridui, quibus cognitis uolui tantũ te uoluptatis abſentẽ, & ſtudiorũ nomine, & meo capere, quãtũ præſens ꝑcipere potuiſſes. Vale.*

*lætioris

*ut

C. PL. CALVISIO RVFO SVO S.

19 *ADſumo te in conſilium rei familiaris, ut ſoleo. Prædia agris meis uicina, atq; etiã inſerta uenalia ſunt: in his me multa ſolicitant, aliqua nec minora deterrent. Solicitat primum ipſa pulchritudo iungẽdi: deinde, quod non minus utile, quàm uoluptuoſum, poſſe utraq; eadem opera, eodem uiatico inuiſere, ſub eodem procuratore, ac penè iiſdem actoribus habere: unam uillam colere, & ornare, alteram tantum tueri. Ineſt huic computationi ſumptus ſupellectilis, ſumptus atrienſium, topiariorum, fabrorum, atque etiam uenatorii inſtrumenti, quæ plurimum refert, unum in locum conferas, an in diuerſa diſpergas. Contrà uereor ne ſit incautum rem tam magnam iiſdem tempeſtatibus, iiſdem caſibus ſubdere. Tutius uidetur incerta fortunæ poſſeſsionum uarietatibus experiri. Habet etiam multum iucunditatis ſoli, cœliq; mutatio, ipſaq; illa peregrinatio interſita. Iam quod deliberatio-*

nis

nis nostræ caput est, agri sunt fertiles, pingues, aquosi: constant campis, uineis, syluis, quæ materiam, & ex ea reditum, sicut modicum, ita statum præstant. Sed hæc felicitas terræ imbecillis cultoribus fatigatur. Nam possessor prior sæpius uendidit pignora, & dum reliqua colonorum minuit ad tempus, uires in posterum exhausit, quarum defectione rursus reliqua creuerunt. Sunt ergo instruendi *eò plures, quòd frugi mancipijs colitur, nam nec ipse usquam uinctos habeo, nec ibi quisquam superest. Vt scias quanti uideantur posse emi, sestertio tricies: non quia non aliquando quinquagies fuerint: uerum ex hac penuria colonorum, & communi temporis iniquitate, ut reditus agrorum, sic etiam precium retro abijt. Quæris an hoc ipsum tricies facile colligere possimus? Sum quidem propè totus in prædijs, aliquid tamen fœnore, nec molestum erit mutuari, accipiam à socru, cuius arca non secus ac mea utor. Proinde hoc te non moueat, si cætera non refragantur, quæ uelim quàm diligentissime examines. Nam cum omnibus in rebus, tum in disponendis facultatibus plurimum tibi & usus & prouidentiæ superest. Vale.

* complures frugi mancipes: nam

C. PL. MESIO MAXIMO SVO S. 20

MEministi'ne te sæpe legisse, quātas cōtentiones excitarit lex tabellaria, quantumq; ipsi latori uel gloriæ, uel reprehensionis attulerit? At nunc in senatu sine ulla dissensione hoc idem ut optimum placuit. Omnes comitiorum die *tabulas postulauerunt. Excesseramus sanè manifestis illis, apertisq; suffragijs licentiā concionū. Nō tēpus loquendi, non tacendi modestia, non deniq; sedēdi dignitas custodiebatur. Magni undiq;, dissoniq; clamores.

*tabellas

Procur

Procurrebant omnes cum suis candidatis, multa agmina in medio, multiq; circuli, & indecora confusio: adeò desciueramus à consuetudine parentum, apud quos omnia disposita, moderata, tranquilla, maiestatem loci, pudoremq; retinebant. Supersunt senes, ex quibus audire soleo, hunc ordinem comitiorum, Citato nomine Candidati, silētium summum. Dicebat ipse pro se, uitam suam explicabat, testes & laudatores dabat, uel eum sub quo militauerat, uel eum cui quæstor fuerat, uel utrunq; si poterat. Addebat quosdam ex suffragatoribus: illi grauiter & paucis loquebantur. Plus hoc quàm preces proderat. Nonnunquā Candidatus, aut nataleis competitoris, aut annos, aut etiā mores arguebat. Audiebat senatus grauitate censoria, ita sæpius digni, quàm gratiosi præualebant. Quæ nunc immodico fauore corrupta, ad tacita suffragia, quasi ad remedium decurrerūt, quod interim planè remedium fuit: erat enim nouū, & subitum. Sed uereor, ne procedente tempore ex ipso remedio uitia nascantur. Est enim periculū, ne tacitis suffragijs impudentia irrepat. Nam quoto cuique eadem honestatis cura secretò, quæ palàm? Multi famam, conscientiam pauci uerentur. Sed nimis citò de futuris, interim beneficio tabellarū habebimus magistratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in recuperatorijs iudicijs, sic nos in his comitijs quasi repente apprehēsi synceri iudices fuimus. Hæc tibi scripsi, primū ut aliquid noui scriberem: deinde, ut nonnunquam de Repub. loquerer, cuius materiæ nobis quanto rarior quàm ueteribus occasio, tanto minus omittenda est. Et hercule quousq; illa uulgaria? Eho quid agis? ecquid commode uales? Habeant nostræ quoq; literæ aliquid non humile, nec sordidum, nec priuatis rebus inclusum: sunt quidem cūcta sub unius arbitrio,

qui

qui pro utilitate communi solus omnium curas, laboresq; suscepit. Quidam tamen salubri quodam temperamento ad nos quoq; uelut riui ex illo benignißimo fonte decurrunt, quos & haurire ipsi, & absentibus amicis quasi ministrare epistolis poßumus. Vale.

C. PL. CORNELIO PRISCO SVO S.

AVdio Valerium Martialem deceßisse, & moleste fero. Erat homo ingeniosus, acutus, acer, & qui plurimum in scribendo & salis haberet, & fellis, nec candoris minus. Prosecutus eram uiatico secedentem, dederam hoc amicitiæ, dederam etiam uersiculis, quos de me composuit. Fuit moris antiqui, eos qui uel singulorũ laudes, uel urbium scripserant, aut honoribus, aut pecunia ornare: nostris uero tẽporibus, ut alia speciosa & egregia, ita hoc in primis exoleuit. Nam postquàm desijmus facere laudãda, laudari quoq; ineptum putamus. Quæris qui sint uersiculi, quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipsum uolumen, nisi quosdam tenerem. Tu si placuerint hi, cæteros in libro requires. Alloquitur Musam, mandat ut domum meam in Exquilijs quærat, adeat reuerenter: Martialis laus.

Sed ne tempore non tuo disertam
Pulses ebria ianuam uideto.
Totos dat tetricæ dies Mineruæ,
Dum centum studet auribus uirorum,
Hoc, quod secula, posteriq; poßint
Arpinis quoq; comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas,
Hæc hora est tua cum furit Lyæus,
Cum regnat rosa, cum madent capilli,
Tunc me uel rigidi legant Catones.

Merito'ne eum, qui hæc de me scripsit, & tunc dimisi amicißimè

amiciſsimè, & nunc ut amiciſsimum defunctum eſſe do-
*maximum *leo? Dedit enim mihi quantum * maximè potuit, daturus amplius, ſi potuiſſet. Tametſi quid homini poteſt dari maius, quàm gloria, laus, & æternitas? At non erunt æterna quæ ſcripſit. Non erunt fortaſſe, ille tamen ſcripſit, tanquã eſſent futura. Vale.*

TERTII LIBRI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER IIII.

C. PLIN. FABATO PROSOSERO S.

CVPIS *poſt longum tempus neptem tuam, meq́; unà uidere: gratum eſt utriq; noſtrum quod cupis, mutuò mehercule. Nam inuicem nos incredibili quodam deſiderio ueſtri tenemur, quod non ultrà differemus. Atque adeò, iam ſarcinulas alligamus feſtinaturi, quantum itineris ratio permiſerit. Erit una, ſed breuis mora, deflectemus in Thuſcos, non ut agros, remq́; familiarem oculis ſubijciamus: id enim poſtponi poteſt: ſed ut fungamur neceſſario officio. Oppidum eſt prædijs noſtris uicinum, nomen Tifernium Tiberinũ, quod me penè adhuc puerum patronum cooptauit, tanto maiore ſtudio, quanto minore iudicio aduentus meos celebrat, profectionibus angitur, honoribus gaudet. In hoc ego, ut referrem gratiã, nam uinci in amore turpiſsimum eſt, templũ pecunia mea extruxi, cuius dedicationem, cum ſit paratũ, diſ-*

ferre

ferre longius, irreligiosum est. Erimus ergo ibi dedicationis die, quem epulo celebrare constitui. Subsistemus fortasse & sequenti die, sed tanto magis uiam ipsam corripiemus, contingat modò te, filiamq; tuã forteis inuenire: nam hilareis certum est, si nos incolumeis receperitis. Vale.

C. PLINIVS CLEMENTI SVO S.

Regulus filium amisit, hoc uno malo indignus, quod nescio an malum putet. Erat puer acris ingenij, sed ambigui, qui tamen posset recta sectari, si patrem non referret. Hunc Regulus emãcipauit, ut hæres matris existeret. Mancipatum (ita uulgò ex moribus hominis loquebãtur) fœda, & insolita parentibus indulgentiæ simulatiõe captabat. Incredibile est, sed Regulum cogita. Amissum tamẽ luget insane. Habebat puer manulos multos, & *uinctos & solutos: habebat canes maiores minoresq;: habebat luscinias, psitacos, merulas, omneis Regulus circa rogũ trucidauit: nec dolor erat ille, sed ostẽtatio doloris. Cõuenitur ad eum mira celebritate. Cuncti detestantur, oderunt: & quasi probent, quasi diligant, cursant, frequentant. Vtq; breuiter quod sentio enunciem, in Regulo demerendo, Regulum imitantur. Tenet se trans Tiberim in hortis, in quibus latißimum solum porticibus immensis, ripam statuis suis occupauit, ut est in summa auaritia sumptuosus, in summa infamia gloriosus. Vexat ergo ciuitatẽ in saluberrimo tempore, & quod uexat solatium putat. Dicit se uelle ducere uxorem, hoc quoq;, sicut alia peruerse. Audies breui nuptias lugẽtis, nuptias senis, quorum alterum immaturum, alterum serum est. Vnde hoc augurer quæris? non quia adfirmat ipse, quo mendacius nihil est: sed quia certum est Regulum esse facturum, quicquid fieri non oportet. Vale.

*iunctos

C. Plin.

C. PLINIVS HADRIANO SVO S.

QVòd ſemel atque iterum conſul fuiſti, ſimilis antiquis: quòd proconſul Aſiæ, qualis ante te, qualis poſt te uix unus aut alter: non ſinit enim me uerecundia tua dicere, qualis nemo: quòd ſanctitate, quòd autoritate, ætate quoque princeps ciuitatis, eſt quidem uenerabile & pulchrum, ego tamen te uel magis in remiſsionibus miror. Nam ſeueritatem iſtam pari iucunditate condire, ſummæq; grauitati tantum comitatis adiungere non minus difficile, quàm magnũ eſt: id tu cùm incredibili quadam ſuauitate ſermonum, tum uel præcipue ſtylo aſſequeris. Nam & loquenti tibi illa Homerici ſenis mella profluere, & quæ ſcribis complere apes floribus, & *nectare uidentur. Ita certe ſum refectus ipſe, cum Græca epigrammata tua, cum iambos proxime legerem. Quantum ibi humanitatis, uenuſtatis? quàm dulcia illa? quàm amantia? quàm antiqua, quàm arguta, quàm recta? Callimachum me, uel Herodem, uel ſi quid his melius, tenere credebam. Quorum tamen neuter utrunq; aut abſoluit, aut attigit. Hominem'ne Romanum tam Græce loqui? Non mediusfidius ipſas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? inuideo Græcis, quòd illorum lingua ſcribere maluiſti: neque enim coniectura eget, quid ſermone patrio exprimere poſſis, cùm hoc inſititio, & inducto, tam præclara opera perfeceris. Vale.

*innectere

C. PLIN. SOSSIO SVO S.

CAluiſium nepotem ualidiſsime diligo, uirum induſtrium, rectum, diſertum, quod apud me uel *potentiſsimum eſt. Idem C. Caluiſium cõtubernalem meum, amicum tuum arcta propinquitate complectitur: eſt enim filius ſororis. Hunc rogo ſemeſtri tribunatu ſplendidiorem

*al's: potiſsimum

rem & sibi, & auunculo suo facias. Obligabis me, obligabis Caluisium nostrum, obligabis ipsum non minus idoneum debitorem, quàm nos putas. Multa beneficia in multos contulisti: ausim contendere nullum te melius, æque bene uix unum, aut alterum conlocasse. Vale.

C. PLIN. SPARSO SVO S. 5

AEschinem aiunt petentibus Rhodijs legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summis utranq; clamoribus esse probatam. Quod tantorum uirorum contigisse scriptis non miror, cum orationem meam proxime doctißimi homines hoc studio, hoc adsensu, hoc etiam labore per biduum audierint. Quanuis hanc intentionem eorum nulla hinc & inde collatio, nullum quasi certamen accenderet. Nam Rhodij cùm ipsis orationũ uirtutibus, tum etiam comparationis aculeis excitabantur. Nostra oratio sine æmulationis gratia probabatur. An merito, scies cum legeris librum, cuius amplitudo non sinit me longiore epistola præloqui. Oportet enim nos in hac certe, in qua possumus, breueis esse, quo sit excusatius, quòd librum ipsum, non tamen ultra causæ amplitudinem extendimus. Vale.

Esse probatã, uetus codex nõ habet.

C. PLIN. NASONI SVO S. 6

THusci grandine excußi, in regione trãspadana summa abundantia, sed par uilitas nunciatur. Solum mihi Laurentinum meum in reditu, nihil quidem ibi possideo, præter tectum & hortum, siccasq; arenas: solum tamen mihi in reditu: ibi enim plurimũ scribo: nec agrum, quem non habeo, sed ipsum me studijs excolo. Ac iam possum tibi, ut alijs in locis horreum plenum, sic ibi scrinium ostendere. Igitur tu quoque si certa & fructuosa prædia concupiscis, aliquid in hoc littore para. Vale.

C. PLIN. AVLO LEPIDO S.

SAepe tibi dico inesse uim Regulo: mirum est, quàm efficiat, in quod incubuit. Placuit ei lugere filium: luget ut nemo. Placuit statuas* ei, & imagines quàmplurimas facere: hoc omnibus officinis agit. Illum coloribus, illum cera, illum ære, illum argento, illum auro, ebore, marmore effingit. Ipse etiam nuper adhibito ingenti auditorio librum de uita pueri recitauit: tum eundem librum in exemplaria transcriptum mille per totam Italiam, prouinciasq; demisit. Scripsit publicè, ut à decurionibus eligeretur uocalißimus aliquis ex ipsis, qui legeret in populo: factum est. Hanc ille uim, seu quo alio nomine uocanda est intentio, quicquid uelis obtinendi, si ad potiora uertisset, quantum boni efficere potuisset? quanquam minor uis bonis, quàm malis inest, ac sicut ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει, ita recta ingenia debilitat uerecundia, peruersa confirmat audacia. Exemplo est Regulus, imbecillum latus, os confusum, hæsitans lingua, tardißima inuentio, memoria nulla, nihil denique præter ingenium insanum, & tamen eò impudentia, ipsoq; illo furore peruenit, ut à plurimis orator habeatur. Itaque Herennius Senecio mirifice Catonis illud de Oratore in hunc è contrario uertit: Orator est uir malus, dicendi imperitus. Non mehercule Cato ipse tam bene uerum oratorem, quàm hic Regulum exprcßit. Habes'ne, quo tali epistolæ parem gratiam referas? habes si rescripseris. Num aliquis in municipio uestro ex sodalibus meis? num etiam ipse tu hunc luctuosum Reguli librum, ut circulator in foro legeris: scilicet ut ait Demosthenes, ἐπάρας τὴν φωνὴν γεγηθώς, καὶ λαρυγγίζων. Est enim tam ineptus, ut risum magis poßit exprimere, quàm gemitum. Credas non de puero scriptum,

*eius

Id est, Imperia quidem audaciam, sed consideratio tarditatem adfert. Sentētia Thucydidis, qua item Lucianus utitur ad Nigrinū scribēs.

Elata uoce gauisus, ex faucibusq; obseptis loquēs. Verba ex oratiōe Demosthenis pro Ctesiphonte.

ptum, sed à puero. Vale.

C. PLIN. ARIANO S.

GRatularis mihi, quòd acceperim auguratū: iure gratularis, primum quòd grauißimi Principis iudicium in minoribus etiam rebus consequi pulchrum est: deinde, quòd sacerdotium ipsum cum priscum & religiosum, tum hoc quoq; sacrum planè, & insigne est, quòd non adimitur uiuenti. Nam cætera, quanquam dignitate propemodum paria, ut tribuuntur, sic auferuntur: in hoc fortunæ hactenus licet, ut dari poßit. Mihi uerò etiam illud gratulatione dignū uidetur, quòd succeßi Iulio Frontino principi uiro, qui me nominationis die per hos continuos annos inter sacerdotes nominabat, tanquam in locum suum cooptaret, quod nunc euentus ita comprobauit, ut non fortuitum uideretur. Te quidem, ut scribis, ob hoc maxime delectat auguratus meus, quòd M. Tullius augur fuit. Lætaris enim quòd honoribus eius insistam, quem æmulari in studijs cupio: sed utinam ut sacerdotium, idem & consulatum, multo etiam iunior, quàm ille sum consecutus: ita senex saltem ingenium eius aliqua ex parte assequi poßim. Sed nimirum, quæ sunt in manu hominū, & mihi, & multis contigerunt. Illud uero, ut adipisci arduū, sic etiam sperare nimium est, quod dari non nisi à dijs potest. Vale.

C. PLIN. VRSO SVO S.

CAusam per hos dies dixit Iulius Bassus, *homo laboriosus, & aduersis suis clarus. Accusatus est sub Vespasiano à priuatis duobus, ad senatū remissus, diu pependit, tandemq; absolutus, uindicatusq; est. Titū timuit, ut Domitiani amicus à Domitiano relegatus est, reuocatus à Nerua, sortitusq; Bithyniam redit reus: accusatus non minus acriter, quàm fideliter defensus: sententias ha-

*uir magnu

g 2 buit

buit uarias, plureis tamen quasi mitioreis. Egit cōtra eum Pomponius Rufus, uir paratus, & uehemens. Rufo successit Theophanes, unus ex legatis, princeps & fax accusationis, & origo. respondi ego, nam mihi Bassus iniunxerat, ut totius defensionis fundamenta iacerem, dicerem de ornamentis suis, quæ illi & ex generis claritate, & ex periculis ipsis magna erant: dicerem de conspiratione delatorum, quam in quæstu habebant: dicerem causas, quibus factiosissimum quenq;, ut illum ipsum Theophanem offendisset: eundem me uoluerat occurrere crimini, quo maxime premebatur. In alijs enim quāuis auditu grauioribus, non absolutionem modò, uerumetiam laudem merebatur. Hoc illum aliàs onerabat, quòd homo simplex & incautus quædam à prouincialibus ut *amicis acceperat. Nam fuerat in prouincia eadem quæstor. Hæc accusatores furta, ac rapinas, ipse munera uocabat. Sed lex munera quoque accipi uetat. Hîc ego quid agerem? quod iter defensionis ingrederer? negarem? uerebar, ne planè furtum uideretur, quod confiteri timerem. Præterea rem manifestam infitiari, augentis erat crimen, non diluentis, præsertim cum reus ipse nihil integrū aduocatis reliquisset. Multis enim atque etiam principi dixerat sola se munuscula duntaxat natali suo, aut Saturnalibus accepisse, & plerisq; misisse. Veniam ergo peterem? iugulassem ergo reum, quē ita deliquisse concederem, ut seruari nisi uenia non posset. Tanquam rectè factum tuerer? non illi profuissem, sed ipse impudens extitissem. In hac difficultate placuit mediū *quiddam tenere. Videor tenuisse: actionem meam, ut prælia solet, nox diremit. Egeram horis tribus, & dimidia, supererat sesquihora. Nam cum ex lege accusator sex horas, nouem reus accepisset: ita diuiserat tēpora reus inter me &

*amicus

*quidem

eũ, qui dicturus post me erat, ut ego quinq; horis, ille reliquis uteretur: mihi successus actionis silentiũ, finemq; suadebat. Temerarium est enim secundis non esse contentum. Ad hoc uerebar, ne me corporis uires iterato labore* desererent, quem difficilius est repetere, quàm iungere. Erat etiam periculum, ne reliqua actio mea, & frigus ut deposita, & tædium ut resumpta pateretur. Vt enim faces ignẽ adsidua concußione custodiunt, dimissum ægerrime reparant: sic & dicentis calor, & audientis intentio, continuatione seruatur, intercapedine, & quasi remißione languescit. Sed Bassus multis precibus, pene etiam lacrymis obsecrabat, implerem meum tempus: parui, utilitatemq; eius prætuli meæ. Bene ceßit: inueni ita erectos animos senatus, ita recenteis, ut priore actione incitati magis, quàm satiati uiderentur. Succeßit mihi Lucius Albinus, tam apte, ut orationes nostræ uarietatem duarum, contextum unius habuisse credantur. Respondit Herennius Pollio instanter, & grauiter: deinde Theophanes rursus. Fecit enim hoc quoq;, ut cætera impudentißime, quòd post duos & consulareis, & disertos, tempus sibi, & quidẽ laxius uindicauit. Dixit in noctem, atque etiam inlatis lucernis. Postero die egerunt pro Basso Titius Homullus & Fronto mirifice: quartum diem probationes occupauerunt. Censuit Bæbius Macer consul designatus lege repetundarum Bassum teneri, Cepio Hispo salua dignitate iudices dandos: uterque recte. Quî fieri potest, inquis, cum tam diuersa cẽsuerint? quia scilicet & Macro legem intuenti, consentaneum fuit damnare eum, qui cõtra legem munera acceperat: & Cepio cum putaret licere senatui, sicut licet, & mitigare leges, & intendere, non sine ratione ueniam dedit facto, uetito quidem, non tamen inusitato. Præualuit

*deficerent

 senten

sententia Cepionis. Quinimo consurgenti ad censendum adclamatum est, quod solet residentibus. Ex quo potes æstimare, quanto consensu sit exceptum, cum diceret, quod tam fauorabile fuit, cum dicturus uideretur. Sunt tamen ut in senatu, ita in ciuitate in duas partes hominum iudicia diuisa. Nam quibus sententia Cepionis placuit, sententiã Macri ut duram rigidamq́; reprehendunt: quibus Macri, illam alteram dissolutam, atq; etiam incongruentẽ uocant. Negant enim congruens esse, retinere in senatu, cui iudices dederis. Fuit & tertia sententia: Valerius Paulinus adsensus Cepioni, hoc amplius censuit, referendum de Theophane, cùm *legationi renunciasset. Arguebatur enim multa in accusatione fecisse, quæ illa ipsa lege, qua Bassum accusauerat, tenerentur. Sed hanc sententiam consules, quanquam maximæ parti senatus mire probabatur, non sunt prosecuti. Paulinus tamen & iustitiæ famam, & constantiæ tulit. Misso senatu, Bassus magna hominũ frequentia, magno clamore, magno gaudio exceptus est. Fecerat eum fauorabilem renouata discriminum uetus fama, notumq́; periculis nomen, & in procero corpore mœsta, & squalida senectus. Habebis hanc interim epistolam ut πρόδρομον, expectabis orationem plenam, onustamq́;, & expectabis diu: neq; enim leuiter & cursim, ut de re tanta, retractanda est. Vale.

*legationem

Id est, præcursorem.

C. PLIN. SABINO SVO S.

SCribis mihi Sabinam, quæ nos reliquit hæredes, Modestum seruum suum nusquam liberum esse iußisse: idem tamen sic adscripsisse legatum: Modesto, quem liberum esse iußi. Quæris quid sentiam? contuli cum prudentibus, conuenit inter omneis nec libertatem deberi, quia non sit data: nec legatum, quia seruo suo dederit. Sed mihi

mani

manifestus error uidetur: ideóq; puto nobis quasi scripserit Sabina faciendũ, quod ipsa scripsisse se credidit. Confido accessurum te sententiæ meæ, cum religiosißime soleas custodire defunctorum uoluntatem, quam bonis hæredibus intellexisse pro iure est. Neque enim minus apud nos honestas, quàm apud alios neceßitas ualet.* Meretur ergo libertatem sinentibus nobis, fruatur legato, quasi omnia diligentißime cauerit. Cauit enim, quæ hæredes te bene elegit. Vale.

*Moretur ergo in liberta

C. PLINIVS CORNELIO MINVTIANO.

AVdisti'ne Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? Nondum te puto audisse. Est enim recens nuncius. Prætorius hic modò inter eloquentißimos causarum actores habebatur. Nunc eo décidit, ut exul de senatore, rhetor de oratore fieret. Itaq; ipse in præfatione dixit dolenter, & grauiter: Quos tibi fortuna ludos facis? Facis enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professores. Cui sententiæ quantum bilis, tantum amaritudinis inest, ut mihi uidear ideo professus, ut hoc diceret. Idem cùm Græco pallio amictus intrasset (carent enim togæ iure, quibus aqua & igni interdictum est) postquam se composuit, circunspexitq; habitum suum: Latine, inquit, declamaturus sum,* dicens tristia & miseranda.* Dignum tamen illum qui hæc ipsa studia incesti scelere macularit. Confessus est quidem incestum: sed incertum, utrum quia uerum erat, an quia grauiora metuebat, si negasset. Fremebat enim Domitianus, æstuabatq; ingenti inuidia destitutus. Nam cum Corneliam Maximillam Vestalem defodere uiuam concupisset, ut qui illustrari seculum suum eiusmodi exemplo arbitraretur, pontificis maximi iure,

*dices

*Indignum

*seu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in regiam, sed in Albanam uillam conuocauit: nec minore scelere, quàm quod ulcisci uidebatur, absentem, inauditamq́; damnauit incesti, cum ipse fratris filiam incesto non polluisset solum, uerumetiam occidisset. Nam uidua abortu perijt. Misi statim pontifices, qui defodiendam, necandamq́; curarent. Illa nunc ad Vestam, nunc ad cæteros deos manus tendens, multa, sed hæc frequentissime clamitabat: Me Cæsar incestam putat, qua sacra faciente uicit, triumphauit. Blandiens hæc, an irridẽs ex fiducia sui, an ex contemptu principis dixerit, dubium est. Dixit donec ad supplicium, nescio an innocens, certe tanquam nocens ducta est. Quinetiam cum in illud subterraneum cubiculum demitteretur, hæsissetq́; descendenti stola, uertit se, ac recollegit. Cumq́; ei carnifex manũ daret, auersata est, & resiluit, fœdumq́; * contactum quasi planè à casto puroq́; corpore nouissima sanctitate reiecit, omnibusq́; numeris pudoris πολλὴν πρόνοιαν ἔχεν εὐσχημόνως πεσεῖν. Præterea Celer eques Romanus, cui Cornelia obijciebatur, cum in comitio uirgis cæderetur, in hac uoce perstiterat, Quid feci? nihil feci. Ardebat ergo Domitianus & crudelitatis, & iniquitatis infamia, arripit Licinianum, quòd in agris suis occultasset Corneliæ libertam. Ille ab ijs, quibus erat curæ, præmonetur, si comitium & uirgas pati nollet, ad confeßionem confugeret, quasi ad ueniam: fecit, loquutus est pro absente Herennius Senecio tale quiddam, quale est illud, κεῖται Πάτροκλος. Ait enim, ex aduocato nuncius factus sum. Receßit Licinianus, gratum hoc Domitiano, adeò quidem, ut gaudio proderetur, diceretq́;, absoluit nos Licinianus. Adiecit etiam, non esse uerecundiæ eius instandum: ipsi uerò permisit, si qua pos-*

set

[Margin notes:]

* contagium

Id est, Multũ prouidus fuit inhoneste cadẽdo. Verba Homeri ex 22. Iliad.

Id est, iacet Patroclus.

ſet ex rebus ſuis raperet, antequam bona publicarentur,
exiliumq́; molle uelut præmium dedit. Ex quo tamen po=
ſtea clementia diui Neruæ translatus eſt in Siciliam, ubi
nunc profitetur, ſeq́; de fortuna præfationibus uindicat.
Vides quàm obſequenter paream tibi? qui non ſolum res
urbanas, uerumetiam peregrinas tam ſedulo ſcribo, ut al=
tius repetam: & ſanè putabam te, quia tunc abfuiſti, nihil
aliud de Liciniano audiſſe, quàm relegatum ob inceſtum.
Summam enim rerum nunciat fama, non ordinem. Mere=
or, ut uiciſsim quid in oppido tuo, quid in finitimis aga=
tur (ſolent enim notabilia quædam incidere) perſcribas.
Deniq; quicquid uoles, dũmodo non minus longa epiſtola
nuncies. Ego non paginas tantum, ſed etiam uerſus, ſylla=
basq́; numerabo. Vale.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S. 12

AMas Egnatium Marcellinum, atque etiam mihi ſæ=
pe commendas, amabis magis commendabisq́;, ſi co=
gnoueris recens eius factum. Cum in prouinciam quæſtor
exiſſet, ſcribamq́;, qui ſorte obtigerat, ante legitimum ſa=
larij tẽpus amiſiſſet, quod acceperat ſcribæ daturus, intel=
lexit, & ſtatuit ſubſidere apud ſe non oportere. Itaq; re=
uerſus, Cæſarem, deinde Cæſare autore, ſenatum conſu=
luit, quid fieri de ſalario uellet. Parua quæſtio, ſed tamen
quæſtio. Hæredes ſcribæ ſibi, præfecti ærario, populoq́;
uindicabant. Acta cauſa eſt. Dixit hæredum aduocatus,
deinde populi, uterque percommode. Cælius Strabo æra=
rio cenſuit inferendum, Bæbius Macer hæredibus dan=
dum, obtinuit Strabo. Tu lauda Marcellinum, ut ego ſta=
tim feci: quãuis enim abunde ſufficiat illi, quòd eſt à prin=
cipe, & à ſenatu probatus, gaudebit tamen teſtimonio
tuo. Omneis enim qui gloria, famaq́; ducuntur, mirum in

 modum

modum adsensio & laus, à minoribus etiam profectà, delectat. Te uero Marcellinus ita ueretur, ut iudicio tuo plurimum tribuat. Accedit his, quòd si cognouerit fa=
*istò usque *ctum suum *istuc usque penetrasse, necesse est laudis suæ spatio & cursu, & peregrinatione lætetur. Etenim ne=scio quo pacto uel magis homines iuuat gloria lata, quàm magna. Vale.*

C. PLIN. CORNELIO TACITO.

13 *SAluum te in urbem uenisse gaudio. Venisti autem si quando aliâs, nunc maxime mihi desideratus. Ipse pau culis adhuc diebus in Tusculano commorabor, ut opuscu lum, quod est in manibus, absoluã. Vereor enim ne si hanc intentionem iam in fine laxauero, ægre resumam. Interim ne quid festinationi meæ pereat, quod sum præsens peti=*
*præcurso=ria *turus, hac quasi *præceptoria epistola rogo: sed prius ac=cipe causas rogandi, deinde ipsum quod peto. Proxime cum in patria mea fui, uenit ad me salutandum municipis mei filius prætextatus: huic ego, Studes inquam: respõdit, etiam. Vbi? Mediolani. Cur non hic? & pater eius (erat enim unà, atq; etiã ipse adduxerat puerũ) quia nullos hic præceptores habemus. Quare nullos? nam uehementer in=tereat uestra, qui patres estis, & opportune complures patres audiebant, liberos uestros hic potissimum discere. Vbi enim aut iucundius morarentur, quàm in patria? aut pudicitius continerentur, quàm sub oculis parentum? aut minore sumptu, quàm domi? Quantulum est ergo collata pecunia conducere præceptores? quodq; nunc in habita=tiones, in uiatica, in ea, quæ peregre emuntur (omnia au=tem peregrè emuntur) impenditis, adijcere mercedibus: atq; adeò ego, qui nõdum liberos habeo, paratus sum pro repub. nostra quasi pro filia, uel parente tertiam par=*

tem

tem eius, quod cõferre uobis placebit, dare. Totum etiam pollicerer, nisi timerẽ, ne hoc munus meum quãdoq; ambitu corrũperetur, ut accidere multis in locis uideo, in quibus præceptores publice conducuntur. Huic uitio uno remedio occurri potest, si parẽtibus solis ius conducendi relinquatur, iisdemq́; religio recte iudicandi necessitate collationis addatur. Nam qui fortasse de alieno negligentes, certe de suo diligẽtes erunt: dabuntq́; operam, ne eam pecuniam non nisi dignus accipiat, si accepturus & ab ipsis erit. Proinde consentite, conspirate, maioremq́; animum ex meo sumite, qui cupio esse quàmplurimum, quod debeam conferre. Nihil honestius præstare liberis uestris, nihil gratius patriæ potestis. Educantur hîc, qui hîc nascuntur, statimq́; ab infantia natale solum amare, frequentare consuescant. Atq; utinam tam claros præceptores inducatis, ut à finitimis oppidis studia hinc petantur. Vtq́; nunc liberi uestri aliena in loca, ita mox alieni in hunc locum confluant. Hæc putaui altius, & quasi à fonte repetenda, quo magis scires, quàm gratum mihi foret, si susciperes quod iniungo. Iniungo autem, & pro rei magnitudine rogo, ut ex copia studiorum, quæ ad te ex admiratione ingenij tui conuenit, circunspicias præceptores, quos solicitare possimus, sub ea tamen conditione, ne cui fidem meam obstringam. Omnia enim libera parentibus seruo. Illi iudicent, illi eligant. Ego mihi curam tantum, & impendium uindico. Proinde si quis fuerit repertus, qui ingenio suo fidat, eat illuc, ea lege, ut hinc nihil aliud certũ, quàm fiduciam suam ferat. Vale.

C. PLIN. PATERNO SVO S. 19

TV fortasse orationem, ut soles, & flagitas, & expectas: at ego quasi ex aliqua peregrina, delicataq́;

taq́;

taq; merce lusus meos tibi prodo. Accipies cum hac epistola hendecasyllabos nostros, quibus nos in uehiculo, in balineo, inter cœnam oblectamus ocium temporis. His iocamur, ludimus, amamus, dolemus, querimur, irascimur,
*elatius describimus aliquid modo pressius, modo *altius, atq; ipsa uarietate tẽtamus efficere, ut alia alijs, quædam fortasse omnibus placeant. Ex quibus tamen si nonnulla tibi paulò petulantiora uidebuntur, erit eruditionis tuæ cogitare summos illos, & grauissimos uiros, qui talia scripserunt, non modò lasciuia rerum, sed ne uerbis quidẽ nudis abstinuisse: quæ nos refugimus, non quia seueriores: unde enim? sed quia timidiores sumus. Scimus alioqui huius opusculi illam esse uerissimam legem, quam Catullus expressit:

Nam castum esse decet pium poëtam
Ipsum, uersiculos nihil necesse est,
Qui tunc deniq; habent salem, & leporem,
Si sunt molliculi, & parum pudici.

Ego quanti faciam iudicium tuum, uel ex hoc potes æstimare, quòd malui omnia à te pensitari, quàm electa laudari. Et sanè quæ sunt commodissima, desinunt uideri, cum paria esse cœperunt. Præterea sapiens, subtilisq; lector debet non diuersis conferre diuersa, sed singula expendere: nec deterius id alio putare, quod est in suo genere perfectum. Sed quid ego plura? Nam longiore præfatione uel excusare, uel commendare ineptias ineptissimũ est. Vnum illud prædicendum uidetur: cogitare me has nugas inscri-
*cõscribitur bere Hendecasyllabi, qui titulus sola metri lege *constringitur. Proinde siue epigrãmata, siue edyllia, siue eclogas, siue (ut multi) poëmata, seu quid aliud uocare malueris, licebit uoces. Ego tantum Hendecasyllabos præsto. À simplicitate tua peto, quod de libello meo dicturus es alijs,

lijs, mihi dicas. Neque est difficile quod postulo. Nam si hoc opusculum nostrum aut potißimum esset, aut solum, fortasse posset durum uideri dicere. Quære quod agas, molle & humanum est, habes quod agas. Vale.

C. PLINIVS FVNDANO S.

SI quid omnino, hoc certe iudicio facio, quòd Asinium Rufum singulariter amo. Est homo eximius, & bonorum amantißimus. Cur enim non me quoque inter bonos numerem? Idem Corneliũ Tacitum, scis quem uirum, arcta familiaritate complexus est. Proinde si utrunq; nostrũ probas, de Rufo quoq; necesse est idem sentias, cum sit ad connectendas amicitias uel tenacißimum uinculum morum similitudo. Sunt ei liberi plures. Nam in hoc quoq; functus est optimi ciuis officio, quòd fœcunditate uxoris large frui uoluit eo seculo, quo plerisq; etiam singulos filios orbitatis præmia graueis faciunt, quibus ille despectis aui quoque nomen adsumpsit. Est enim auus, & quidem ex Saturio Firmo, quem diliges ut ego, si ut ego propius inspexeris. Hæc eò pertinent, ut scias quàm copiosam, quàm numerosam domum uno beneficio sis obligaturus, ad quod petendum, uoto primum, deinde bono quodam omine adducimur. Optamus enim tibi, ominamurq́; in proximum annum consulatum. Ita nos uirtutes tuæ, ita iudicia Principis augurari uolunt. Concurrit autem, ut sit eodem anno quæstor maximus ex liberis Rufi Asinius Bassus, iuuenis: nescio an dicam, quod me pater & sentire, & dicere cupit, adolescentis uerecundia uetat, ipso patre melior. Difficile est, ut mihi de absente credas, quãquàm credere soles omnia. Tantum in illo industriæ, probitatis, eruditionis, ingenij, studij, memoriæ denique esse, quantum expertus inuenies. Vellem tam ferax seculum 15

bonis

bonis artibus haberemus, ut aliquos Basso præferre debe= res. Tum ego te primus hortarer, monerémq;, circunferres oculos, ac diu pensitares, quem potißimum eligeres. Nũc uero, sed nihil uolo de amico meo adrogantius dicere, hoc solum dico, dignum esse iuuenem, quem more maiorum in filij locum adsumas. Debent autem sapientes uiri, ut tu, ta= leis quasi à Repub. liberos accipere, qualeis à natura so= lemus optare. Decorus erit tibi consuli quæstor patre præ torio, propinquis consularibus, quibus iudicio ipsorum, quanquam adolescentulus adhuc, iam tamen inuicem or= namento est. Proinde indulge precibus meis, obsequere consilio, & ante omnia, si festinare uideor, ignosce: pri= mũ, quia uotis suis amor plerunq; præcurrit: deinde, quòd in ea ciuitate, in qua omnia quasi ab occupantibus agun= tur, quæ legitimum tempus expectant, non matura, sed sera sunt. In summa, quòd rerũ quas adsequi cupias, præ= sumptio ipsa iucunda est. Reuereatur iam te Bassus ut consulem: tu dilige illum ut quæstorem. Nos deniq; utri= usq; uestrum amantißimi, duplici lætitia perfruamur. Et= enim cum sic te, sic Bassum diligamus, ut & illum cuius= cunq;, & tuum quemcunq; quæstorem in petendis honori bus omni opera, omni labore, gratia simus iuuaturi, per= quàm iucundum nobis erit, si in eundem iuuenem studium nostrum, & amicitiæ meæ, & consulatus tui ratio contu lerit. Si deniq; precibus meis tu potißimus adiutor acces= seris, cuius senatus & suffragio libentißime indulgeat, & testimonio plurimum credat. Vale.

C. PL. VALERIO PAVLINO SVO S.

16 GAude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomi= ne. Adhuc honor studijs durat, proxime cum di= cturus apud centumuiros essem, adeundi mihi locus, nisi

à tribu

à tribunali, nisi per ipsos iudices non fuit, tanta stipatione cætera tenebantur. Ad hoc quidam ornatus adolescens, scißis tunicis, ut in frequẽtia solet, sola uelatus toga, perstitit, & quidem horis septem. Nam tandiu dixi, magno cum labore, sed maiore cum fructu. Studeamus ergo, nec desidiæ nostræ prætendamus alienam. Sunt qui audiant, sunt qui legant, nos modo dignum aliquid auribus, dignũ chartis elaboremus. Vale.

C. PLINIVS GALLO SVO S. 17

ET admones, & rogas, ut suscipiam absentis Corelliæ causam contra C. *Cæcilium consulem designatum. *Cælium Quòd admones, gratias ago: quòd rogas, queror: admoneri enim debeo, ut sciam: rogari non debeo, ut faciam, quod mihi non facere turpißimũ est. An ego tueri Corellij filiã dubitem? Est mihi quidẽ cum isto, contra quem me aduocas, non planè familiaritas, sed tamẽ amicitia. Accedit huc dignitas hominis, atq; hic ipse, cui destinatus est honor. Cuius nobis hoc maior agenda reuerẽtia est, quòd iam illo functi sumus. Naturale est enim, ut ea, quæ quis adeptus est, ipsa quàm amplißima æstimari uelit. Sed mihi cogitãti adfuturum me Corellij filiæ, omnia ista frigida & inania uidentur. Obuersatur oculis ille uir, quo neminem ætas nostra grauiorem, sanctiorem, subtiliorem deniq; tulit: quem ego cum ex admiratione diligere cœpissem, quod euenire cõtrà solet, magis admiratus sum, postquam penitus inspexi (inspexi enim penitus) nihil à me ille secretum, non ioculare, non serium, non triste, non lætum. Adolescẽtulus eram, & iam mihi ab illo honor, atq; etiam (audebo dicere) reuerentia ut æquali habebatur. Ille meus in petendis honoribus suffragator, & testis: ille in inchoandis deductor & comes: ille in gerendis cõsiliator & rector: ille deniq;

nique in omnibus officijs noſtris, quanquam & imbecillus, & ſenior, quaſi iuuenis & ualidus conſpiciebatur. Quantum ille famæ meæ domi, quantum in publico, quãtum etiam apud Principem adſtruxit? Nam cum forte de bonis iuuenibus apud Neruam imperatorem ſermo incidiſſet, & plerique me laudibus ferrent, pauliſper ſe intra ſilentium tenuit, quod illi plurimum autoritatis addebat, deinde grauitate, quam noras: neceſſe eſt, inquit, parcius laudem Secundum, quia nihil niſi ex conſilio meo facit. Qua uoce tribuit mihi, quantũ petere uoto immodicum erat, nihil me facere non ſapientiſsime, cum omnia ex cõſilio ſapientiſsimi uiri facerem. Quinetiam moriens, filiæ ſuæ, ut ipſa ſolet prædicare, multos quidem amicos, inquit, tibi in longiore uita paraui, præcipuos tamen Secundum & Cornutum. Quod dum recordor, intellego mihi laborandũ, ne qua parte uidear hanc de me fiduciam prouidentiſsimi uiri* deſtituiſſe. Quare ego uero Corelliæ adero promptiſsime, nec ſubire offenſas recuſabo: quanquàm non ſolum ueniam me, uerũ etiam laudem apud iſtũ ipſum, à quo, ut ais, noua lis fortaſſe ut fœminæ intẽditur, arbitror conſecuturum, ſi hæc eadem in actione latius ſcilicet & uberius, quàm epiſtolarum anguſtiæ ſinunt, contigerit mihi uel in excuſationem, uel etiam in commendationem meam dicere. Vale.

*fefelliſſe

C. PLIN. ANTONIO SVO S.

18 QVemadmodũ magis approbare tibi poſſum, quantopere mirer Epigrãmata tua Græca, quàm quòd quædam æmulari Latine, & exprimere tentaui? In deterius tamen accidit hoc, primùm imbecillitate ingenij mei, deinde inopia, ac potius (ut Lucretius ait) hac egeſtate patrij ſermonis. Quòd ſi hæc quæ ſunt Latina, & mea,

mea, habere tibi aliquid uenustatis uidebuntur: quantum putas inesse eis gratiæ, quæ mihi & à te, & Græcè proferuntur? Vale.

C. PLIN. HISPVLLAE SVAE S.

CVm sis pietatis exemplum, fratremq́; optimum, & 19
amantißimum tui pari charitate dilexeris, filiam'que eius ut tuam diligas: nec tantum amitæ eius, uerumetiam patris amißi affectum repræsentes, non dubito maximo tibi gaudio fore, cum cognoueris dignam patre, dignam te, dignam auo euadere. Summum est acumen, summa frugalitas, amat me, quod castitatis indicium est. Accedit his studium literarum, quod ex mei charitate concepit. Meos libellos habet, lectitat, ediscit etiam. Qua illa solicitudine, cum uideor acturus? quanto cum egi gaudio afficitur? Disponit, qui nuncient sibi, quem ad sensum, quos clamores excitarim, quem euentum iudicij tulerim. Eadem si quando recito, in proximũ discreta uelo sedet, laudesq́; nostras auidißimis auribus excipit. Versus quidem meos cantat, formatq́; cithara, non artifice aliquo docente, sed amore, qui magister est optimus. His ex causis in spem certißimã adducor, perpetuam nobis, maioremq́; in dies futuram esse concordiam. Non enim ætatem meam, aut corpus, quæ paulatim occidunt ac senescunt, sed gloriam diligit. Nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis præceptis institutam, quæ nihil in contubernio tuo uiderit, nisi sanctũ, honestumq́;. Quæ deniq; amare me ex tua prædicatione consueuit. Nam cum matrem meam parentis loco uenerere, meq́; à puero statim formare, laudare, talemq́;, qualis nunc uxori meæ uideor, ominari solebas. Certatim ergo tibi gratias agimus. Ego, quòd illam mihi: illa, quòd me sibi dederis, quasi inuicem delegeris. Vale.

C. PLIN. NONIO MAXIMO S.

20 QVid senserim de singulis libris tuis, notum tibi, ut quenq; perlegeram, feci. Accipe nunc quid de uniuersis generaliter iudicem. Est opus pulchrum, ualidum, acre, sublime, uarium, elegans, purum, figuratum, spatiosum etiam, & cum magna tua laude diffusum. In quo tu ingenij simul, dolorisq́; uelis latißime uectus es, & horum utrunq; inuicem adiumento fuit. Nam dolori sublimitatẽ, & magnificentiam ingenium: ingenio uim, & amaritudinem dolor addidit. Vale.

C. PL. VELIO CEREALI SVO S.

21 TRistem & acerbum casum Heluidiarum sororum, utraque à partu, utraq; filiam enixa deceßit. Afficior dolore, nec tamen supra modum doleo, ita mihi luctuosum uidetur, quòd puellas honestißimas in flore primo fœcunditas abstulit. Angor infantium sorte, quæ sunt parẽtibus statim & dum nascuntur, orbatæ. Angor optimorum maritorum, angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoq; perseuerantißime diligo, ut actione mea, librisq́; testatum est. Cui nunc unus ex tribus liberis superest, domumq́; pluribus adminiculis paulò antè fundatam desolatus fulcit, ac sustinet. Magno tamen fomento dolor meus acquiescet, si hunc saltem fortem & incolumem, paremq́; illi patri, illi auo fortuna seruauerit. Cuius ego pro salute, pro moribus hoc sum magis anxius, quòd unicus factus est. Nosti in amore mollitiẽ animi mei, nosti metus. Quo minus te mirari oportebit, quòd plurimum timeam, de quo plurimum spero. Vale.

C. PL. SEMPRONIO RVFO.

22 INterfui Principis optimi cognitioni in consilium adsumptus. Gymnicus agon apud Viennenseis ex cuiusdã

testa

testamento celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, uir egregius, nobisq; amicus in duumuiratu tollendum, abolendumq́; curauit. *Negabatur ex autoritate publica fecisse. Egit ipse causam non minus feliciter, quàm diserte. Commendabat actionem, quòd tanquam homo Romanus, & bonus ciuis in negocio suo mature, & grauiter loquebatur. Cum sententiæ rogarentur, dixit Iunius Mauricus (quo uiro nihil firmius, nihil uerius) non esse restituendū Viennensibus agona: adiecit, uellem etiā Romæ tolli *posset. Constanter, inquis, & fortiter. Quid ni? Sed hoc Maurico nouum non est. Idem apud Neruam imperatorē non minus fortiter. Cœnabat Nerua cum paucis. Veiento proximus, atq; etiam in sinu recumbebat. Dixi omnia, cum hominem nominaui. Incidit sermo de Catulo Messalino, qui luminibus orbatus, ingenio sæuo mala cæcitatis addiderat. Non uerebatur, non erubescebat, non miserebatur. Sæpius à Domitiano non secus ac tela, quæ & ipsa cæca & improuida feruntur, in optimum quenq; contorquebatur. De huius nequitia, sanguinarijsq́; sententijs in commune omnes super cœnam loquebantur. Tum ipse imperator: Quid putamus passurum fuisse, si uiueret, & Mauricus nobiscum cœnaret? Longius abij, libens tamen. Placuit agona tolli, qui mores Viennensium infecerat, ut noster hic omnium. Nam Viennensium uitia intra ipsos residunt, nostra late uagantur. Vtq; in corporibus, sic in imperio grauißimus est morbus, qui à capite diffunditur. Vale.

*Negauit

*posset

C. PLINIUS POMPONIO BASSO SVO S. 23

MAgnam cepi uoluptatem, cum ex communibus amicis cognoui te, ut sapientia tua dignum est, & disponere ocium, & ferre, habitare amœnißime, & nunc

terra,nunc mari corpus agitare : multum disputare, multum audire,multum lectitare,cumq́; plurimum scias,quotidie tamen aliquid addiscere. Ita senescere oportet uirũ, qui magistratus amplißimos gesserit,exercitus rexerit,totumq́; se reipub.quandiu decebat,obtulerit. Nam & prima uitæ tempora,& media patriæ, extrema nobis impertire debemus, ut ipsæ leges monent, quæ maiorem annis L X. *otio reddunt.Quando mihi licebit? quando per ætatem honestum erit imitari istud pulcherrimæ quietis exẽplum? quando secessus mei non desidiæ nomen, sed tranquillitatis accipient?* Vale.

C. PL. FABIO VALENTI S.

24 P*Roxime cùm apud centumuiros in quadruplici iudicio dixissem,subijt recordatio, egisse me iuuenem æque in quadruplici.Proceßit animus,ut solet,longius:cœpi reputare,quos in hoc iudicio,quos in illo socios laboris habuissem. Solus eram, qui in utroq; dixissem:tantas conuersiones aut fragilitas mortalitatis, aut fortunæ mobilitas facit.Quidam ex ijs,qui tunc egerant decesserunt,exulant alij,huic ætas,& ualetudo silentium suasit:hic sponte beatißimo ocio fruitur,alius exercitum regit, illum ciuilibus officijs Principis amicitia exemit. Circa nosipsos quàm multa mutata sunt : studijs proceßimus,studijs periclitati sumus, rursusq́; proceßimus. Profuerunt nobis bonorum amicitiæ, bonorum obfuerunt, iterumq́; prosunt. Si computes annos, exiguum tempus : si uices rerum, æuum putes. Quod potest esse documento, nihil desperare, nulli rei fidere,cum uideamus tot uarietates tam uolubili orbe circumagi. Mihi autem familiare est,omneis cogitationes meas tecum communicare, ijsdemq́; te uel præceptis, uel exemplis monere,quibus ipse me moneo,quæ ra-*

tio huius epistolæ fuit. Vale.

C. PLIN. MESIO MAXIMO.

SCripseram tibi uerendum esse, ne*extractis suffragijs *ex tacitis uitium aliquod existeret: factum est proximis comitijs in quibusdam tabellis multa iocularia, atq; etiam fœda dictu: in una uero pro candidatorum nominibus suffragatorum nomina inuenta sunt. Excãduit senatus, magnoq́; clamore ei qui scripsisset iratum Principem est comprecatus: Ille tamen fefellit, & latuit, fortasse etiam inter indignanteis fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re, tam serio tempore, tam scurriliter ludat? Qui deniq; omnino in senatu dicax, & urbanus, & bellus est? Tantum licentiæ prauis ingenijs adijcit illa fiducia. Quis enim sciet? poposcit tabellas, stylum accepit, demisit caput, neminem ueretur, se contemnit. Inde ista ludibria, scena & pulpito digna. Quò te uertas? quæ remedia conquiras? ubiq; uitia remedijs fortiora, ἀλλὰ ταῦτα τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἄλλῳ μελήσει. Cui multum quotidie uigiliarum, multum laboris adijcit hæc nostra iners, sed tamen effrænata petulantia. Vale.

Id est, Sed hæ alij curæ fue rint, ex ijs qu supra nos sunt

C. PL. NEPOTI SVO S.

PEtis ut libellos meos, quos studiosissime comparasti, recognoscendos, emendandosq́; curem: faciam. Quid enim suscipere libentius debeo, te præsertim exigente? Nam cum uir grauissimus, doctissimus, disertissimus, super hæc occupatissimus, maximæ prouinciæ præfuturus tanti putes scripta nostra circunferre tecum, quantopere mihi prouidendum est, ne te hæc pars sarcinarum, tanquã superuacua offendat? Adnitar ergo primum, ut comites istos quàm commodissimos habeas: deinde, ut reuersus inuenias, quos istis addere uelis. Neq; enim mediocriter me

ad noua opera tu lector hortaris. Vale.

C. PLIN. FALCONI SVO S.

TErtius dies est, quod audiui recitantem Sentium Augurinum cum summa mea uoluptate, imò etiam admiratione, poëmatia appellat, multa tenuiter, multa subliter, multa uenustè, multa tenerè, multa dulciter, multa cum bile. Aliquot annis puto nihil generis eiusdem absolutius scriptū, nisi forte me fallit aut amor eius, aut quòd meipsum laudibus euexit. Nam lemma sibi sumpsit, quod ego interdum uersibus ludo. Atq; adeò iudicij mei te iudicem faciam, si mihi ex hoc ipso lemmate secundus uersus occurrerit: nam cæteros teneo, & iam explicaui.

Canto carmina uersibus minutis
His olim quibus & meus Catullus,
Et Caluus, ueteresq́;. Sed quid ad me?
Vnus Plinius est mihi priores:
Mauult uersiculos foro relicto,
Et quærit quod amet, putatq́; amare
Ille Plinius ille. Quid Catones?
**Nunc quisquis sapias, amare noli.*

* *I nunc qui sap.*

Vides quàm acuta omnia, quàm apta, quàm expressa? Ad hunc gustum totum librum repromitto, quem tibi, ut primum publicauerit, exhibebo. Interim ama iuuenem, & temporibus nostris gratulare pro ingenio tali, quod ille moribus adornat. Viuit cum Spurinna, uiuit cum Antonino, quorum alteri adfinis, utriq; contubernalis est. Poßis ex hoc facere coniecturā, quàm sit emendatus adolescens, qui à grauißimis senibus sic amatur. Est enim illud uerißimum: γιγνώσκων ὅτι τοιοῦτός ἐστιν ἕκαστος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών. Vale.

Id est, Intelligens talem esse quēcunq;, quales ij sunt, quorum consuetudine delectat. Hemistichion, & carmen integrum.

C. PL

C. PLIN. IVLIO SEVERO S.

HErennius Seuerus uir doctißimus, magni æstimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorũ, Cornelij Nepotis, & Titi* Caßij: petitq́; si sunt istic, ut *Attici esse credibile est, excribẽdas, pingendasq́; delegẽ. Quam curam tibi potißimum iniungo: primum, quia desiderijs meis amicißime obsequeris: deinde, quia tibi studiorũ summa reuerẽtia, summus amor studiosorum: postremo, quòd patriam tuam, omneisq́; qui nomen eius auxerunt, ut patriam ipsam uenerariis, & diligis. Peto autem, ut pictorẽ quàmdiligentißimum assumas. Nam cum est arduum similitudinem effingere ex uero, tum longe difficilima est imitationis imitatio. A' qua rogo, ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem sinas aberrare. Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 29

EIa tu cum proximè res agentur, quoquo modo ad iudicandum ueni. Nihil est, quod in dextram aurem fiducia mei dormias, non impune cessatur. Ecce Licinius Nepos prætor, acer & fortis uir mulctam dixit etiã senatori. Egit ille in senatu causam suam, egit autem sic, ut deprecaretur: remissa est mulcta, sed timuit, sed rogauit, sed opus uenia fuit. Dices, non omnes prætores tam seueri. Falleris: nam uel instituere, uel reducere eiusmodi exemplum, non nisi seueri, institutum, reductum'ue exercere etiam leuißimi possunt. Vale.

C. PLIN. LICINIO SVRAE. 30

AT tuli ex patria pro munusculo quæstionem, altißima ista eruditione dignißimam. Fons oritur in monte, per saxa decurrit, excipitur cœnatiuncula manu facta. Ibi paululum retentus, in Larium lacum decidit. Huius mira natura. Ter in die statis auctibus, ac diminutionibus

crescit, decrescitq́;. Cernitur id palàm, & cum summa uoluptate deprehenditur. Iuxtà recumbis & uesceris. Atque etiam ex ipso fonte (nam est frigidißimus) potas. Interim ille certis dimensisq́; momentis uel subtrahitur, uel adsurgit. Anulum, seu quid aliud ponis in sicco, alluitur sensim, ac nouißime operitur, detegitur rursus, paulatimq́; deseritur. Si diutius obserues, utrunq; iterum, ac tertiò uideas. Spiritus'ne aliquis occultior os fontis, & fauces modò laxat, modò includit, prout illatus incurrit, aut deceßit expulsus? Quod in ampullis, cæterisq́; generis eiusdem uidemus accidere, quibus non hians, nec statim patens exitus. Nam illa quoq;, quanquam prona & uergentia, per quasdam obluctantis animæ moras crebris quasi singultibus sistunt, quod effundũt. An quæ Oceano natura, fonti quoque? quáq; ille ratione aut impellitur, aut resorbetur, hac modicus hic humor uicibus alternis supprimitur, uel egeritur? An ut flumina, quæ in mare deferuntur, aduersantibus uentis, obuioq́; æstu retorquentur: ita est aliquid, quod huius fontis excursum per momenta repercutiat? An latentibus uenis certa mensura, quæ dum colligit quod exhauserat, minor riuus est, & pigrior: cum collegit, agilior, maiorq́; profertur? An nescio quod libramentũ abditum, & cæcum, quod cum exinanitum est, suscitat & elicit fontẽ: cum impletur, moratur, & strangulat? Scrutare tu causas, potes enim, quæ tantum miraculum efficiunt. Mihi abunde est, si satis expreßi, quod efficitur.

Vale.

LIBRI QVARTI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER V.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

LEGATVM *mihi obuenit modicum, ſed ampliſsimo gratius. Cur ampliſsimo gratius?* Pomponia Gratilla *exhæredato filio* Aſſudio Curiano, *hæredē reliquerat me.* Dederat *cohæredes* Sertoriū Seuerū *prætorium uirum, aliosq́; equites* Romanos *ſplendidos.* Curianus *orabat, ut ſibi donarem portionem meam, ſeq́; præiudicio iuuarē: eandem tacita cōuentione ſaluam mihi pollicebatur.* Reſpondebam, *non conuenire moribus meis, aliud palàm, aliud agere ſecretò.* Præterea *nō eſſe ſatis honeſtum donare & locupleti, & orbo.* In *ſumma non profuturum ei, ſi donaſſē: profuturū, ſi ceſsiſſem.* Eſſe *autē me paratū cedere, ſi inique exhæredatū mihi liqueret.* Ad *hoc ille, rogo cognoſcas.* Cūctatus *paulū, faciam inquā.* Neq́; *enim uideo, cur ipſe me minorē putem, q̃ tibi uideor.* Sed *iam nunc memento, non defuturam mihi cōſtantiam, ſi ita fides duxerit ſecundū matrem tuā pronunciādi.* Vt *uoles ait: uoles enim quod æquiſsimū.* Adhibui *in conſiliū duos, quos tunc ciuitas noſtra ſpectatiſsimos habuit,* Corelliū, & Frontinū: His *circundatus, in cubiculo meo ſedi.* Dixit Curianus, *quæ pro ſe putabat.* Reſpondi *paucis ego: neq́; enim aderat alius, qui defunctæ pudorē tueretur.* Deinde *ſeceſsi, & ex cōſilij ſententia, uidetur inquā* Curiane *mater tua iuſtas habuiſſe cauſas iraſcendi tibi.* Poſthæc *ille*

cũ cæteris subscripsit cẽtumuirale iudicium, mecũ nõ subscripsit. Appetebat iudicij dies. Cohæredes mei cõponere, & transigere cupiebant, non diffidẽtia causæ, sed metu temporum. Verebantur, quod uidebant multis accidisse, ne ex centumuirali iudicio capitis rei exirent. Et erant quidam in illis, quibus obijci et Gratillæ amicitia, & Rustici posset. Rogant me, ut cum Curiano loquar. Conuenimus in ædem Cõcordiæ: Ibi ego, si mater inquã te ex parte quarta scripsisset hæredem, num queri posses? Quid si hæredẽ quidem instituisset ex asse, sed legatis ita exhausisset, ut nõ amplius apud te, quàm quarta remaneret? Igitur sufficere tibi debet, si exhæredatus à matre, quartã partem ab hæredibus eius accipias, quam tamen ego augebo. Scis te non subscripsisse mecum, & iam bienniũ transisse, omniáq; me usucepisse. Sed ut te cohæredes mei tractabiliorem experiantur, utq; tibi nihil abstulerit reuerentia mei, offero pro mea parte tantundẽ. Tuli fructum non cõscientiæ modò, uerũetiam famæ. Ille ergo Curianus legatum mihi reliquit, & factum meum (nisi forte blandior mihi) antiquorum *notabili honore signauit. Hæc tibi scripsi, quia de omnibus quæ me uel delectant, uel angũt, non aliter tecum, quàm mecum loqui soleo. Deinde, quòd durum existimabam, te amantißimum mei fraudare uoluptate, quam ipse capiebam. Neq; enim sum tam sapiẽs, ut nihil mea intersit, an ijs, quæ honestè fecisse me credo, testificatio quædam, & quasi præmium accedat. Vale.

*notabilium

C. PLIN. FLACCO SVO S.

ACcepi *pulcherrimos turdos, cum quibus parem calculum ponere nec *urbis copijs ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempestatibus possum. Recipies ergo epistolas steriles, et simpliciter ingratas, ac ne illam quidem

*plurimos
*ullis

dem solertiam Diomedis in permutando munere imitantis. Sed, quæ facilitas tua, hoc magis dabis ueniam, quòd se non mereri fatentur. Vale.

C. PLINIVS ARISTONI SVO S.

CVm plurima officia tua mihi grata & iucunda sunt, tum uel maximè quòd me celandum non putasti, fuisse apud te de uersiculis meis multum, copiosumq́; sermonē, eumq́; diuersitate iudiciorum longius processisse: extitisse etiam quosdam, qui scripta quidem ipsa non improbarēt, me tamen amice, simpliciterq́; reprehenderent, quòd hæc scriberem recitaremq́;. Quibus ego, ut augeam meam culpam, ita respondeo: Facio nonnunquam uersiculos seueros parū, facio comœdias, & audio, & specto mimos, & lyricos lego, & Satyricos intelligo: aliquando præterea rideo, iocor, ludo, utq́; omnia innoxiæ remißionis genera breuiter amplectar, homo sum. Nec uerò molestè fero hāc esse de moribus meis existimationē. Vt qui nesciunt talia doctißimos, grauißimos, sāctißimos homines scriptitasse, me scribere mirentur. Ab illis autem, quibus notū est, quos quātosq́; autores sequar, facilè impetrari posse cōfido, ut errare me, sed cum illis sinant, quorū nō seria modò, uerū etiam lusus exprimere laudabile est. An ego uerear (neminem uiuentiū, ne quā in speciē adulationis incidā, nominabo) Sed ego uerear, ne me non satis deceat, quod decuit M. Tullium, C. Caluum, Asinium Pollionē, M. Messalam, Q. Hortensiū, M. Brutū, L. Syllam, Q. Catulū, Q. Scæuolā, Ser. Sulpitiū, Varronē, Torquatū, imò Torquatos, C. Memmiū, Lentulū, Getulicū, Anneū Senecā, Luceium, & proximè Verginiū Rufum, & si non sufficiunt exempla priuata, diuum Iulium, diuum Augustū, diuum Neruam, Tib. Cæsarem: Neronē enim transeo, quamuis sciam

non

non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam à malis, sed honesta manere, quæ sæpius à bonis fiunt, inter quos uel præcipuè numerandus est P. Vergilius, Cornelius nepos, & prius Ennius, Acciusq;. Non quidem hi senatores, sed sanctitas morum non distat ordinibus. Recito tamen, quod illi an fecerint, nescio etiã: sed illi iudicio suo poterant esse cõtenti: mihi modestior cõstantia est, quàm ut satis absolutum putem, quòd à me probetur. Itaq; has recitandi causas sequor: primũ quòd ipse qui recitat, aliquanto acrius scriptis suis auditorum reuerentia intendit: deinde quòd de quibus dubitat, quasi ex consilij sententia statuit. Multa etiam à multis admonetur: & si non admoneatur, quid quisq; sentiat perspicit ex uultu, oculis, nutu, manuum motu, murmure, silentio: quæ satis apertis notis iudicium ab humanitate discernunt. Atq; adeò, si cui fortè eorum qui interfuerunt, curæ fuerit eadem illa legere, intelleget me quædam aut commutasse, aut præterisse, fortasse etiam ex suo iudicio, quamuis ipse nihil dixerit mihi. Atq; hæc ita disputo, quasi populum in auditorium, non in cubiculum amicos aduocarim: quos plures habere gloriosum multis, reprehensioni nemini fuit. Vale.

4 C. PLIN. VALERIANO S.

RES parua, sed initium non paruum. Vir prætorius solers, à senatu petijt, ut sibi instituere in agris suis nũdinas permitteretur. Contradixerunt Veicetinorum legati, adfuit Tuscilius Nominatus: dilata causa est. Alio senatu Veicetini sine aduocato intrauerunt, dixerunt se deceptos, lapsi'ne uerbo, an quia ita sentiebant. Interrogati à Nepote prætore, quem docuissent? responderunt, quem prius. Interrogati, an tunc gratis adfuisset? responderunt, Sex millibus nummûm. An rursus aliquid dedissent? dixerunt,

runt, mille denarios. Nepos poſtulauit, ut Nominatus induceretur. Hactenus illo die. Sed quantum auguror, longius res procedet. Nam pleraq; tacita tantum, ex minimo commota latiſſime ſerpunt. Erexi aureis tuas, quandiu nũc oportet? Scio quàm blande roges, ut reliqua cognoſcas, ſi tamen non antè ob hæc ipſa ueneris Romã, ſpectatorq́; malueris eſſe quàm lector. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

NVntiatum mihi eſt, C. Fannium deceſſiſſe: qui nuntius 5 graui me dolore confudit: primum, quòd amaui hominem elegantem, & diſertũ: deinde quòd iudicio eius uti ſolebã. Erat enim natura acutus, uſu exercitatus, *ueritate promptiſſimus. *uarietate Angit me ſuper iſta, caſus ipſius. Deceſſit ueteri teſtamento, omiſit quos maxime diligebat: proſecutus eſt quibus offenſior erat. Sed hoc utcunq; tolerabile, grauius illud, quòd pulcherrimũ opus imperfectum reliquit. Quamuis enim agẽdis cauſis diſtringeretur, ſcribebat tamen exitus occiſorum, aut relegatorũ à Nerone, & iam treis libros abſoluerat ſubtileis, & diligenteis, & Latinos, atq; inter ſermonem hiſtoriamq́; medios. Ac tanto magis reliquos perficere cupiebat, quanto frequentius hi lectitabantur. Mihi autẽ uidetur acerba ſemper, et immatura mors eorum, qui immortale aliquid parant. Nam qui uoluptatibus dediti, quaſi in diem uiuunt, uiuẽdi cauſas quotidie finiunt: qui uerò poſteros cogitant, & memoriam ſui operibus extendunt, his nulla mors non repentina eſt, ut quæ ſemper inchoatum aliquid abrumpat. Caius quidem Fannius quod accidit, multo antè præſenſit. Viſus eſt ſibi per nocturnã quietem iacere in lectulo ſuo cõpoſitus in habitum ſtudentis, habere ante ſe ſcrinium, ita ſolebat. Mox imaginatus eſt ueniſſe Neronẽ, in thoro re-

ſediſſe,

sedisse, prōpsisse primum librum, quem de sceleribus eius ediderat, eumq; ad extremū reuoluisse: idem in secundo, ac tertio fecisse, tūc abisse. Expauit, & sic interpretatus est, tanquam idem sibi futurus esset scribendi finis, qui fuisset illi legendi: & fuit idem. Quod me recordātem miseratio subit, quantum uigiliarum, quātum laboris exhauserit frustra, occursant animo mea mortalitas, mea scripta. Nec dubito te quoq; eadē cogitatione terreri pro istis, quæ inter manus habes. Proinde dū suppetit uita enitamur, ut mors quàm paucißima, quæ abolere poßit, inueniat. Vale.

C. PLIN. APOLLINARI SVO S.

*qui cùm *AMaui curam & solicitudinem tuam, *quòd cùm audisses me æstate Thuscos meos petiturū, ne facerem*
6 *suasisti, dum putas insalubreis. Est sanè grauis & pestilens ora Thuscorum, quæ per littus extenditur. Sed hi procul à mari recesserunt, quinetiam Appennino saluberrimo montium subiacent. Atque adeò ut omnem pro me metum ponas, accipe temperiem cœli, regionis situm, uillæ amœnitatem, quæ & tibi auditu, & mihi relatu iucunda erunt. Cœlum est hyeme frigidum, & gelidum, myrtos, oleas, quæq; alia æstiuo tempore lætantur, aspernatur*
* uiridißimã *ac respuit. Laurum tamen patitur, atque etiam *nitidißimam profert interdum, sed non sæpius, quàm sub urbe nostra necat. Aestatis mira clementia, semper aër spiritu aliquo mouetur, frequentius tamen auras, quàm uentos ha-*
*multos uid. *bet. Hinc senes *multi. Videas auos, proauosq; iam iuuenum. Audias fabulas ueteres, sermonesq; maiorum. Cumq; ueneris illò, putes alio te seculo notum. Regionis forma pulcherrima. Imaginare amphitheatrum aliquod immensum, & quale sola rerum natura poßit effingere. Lata, & diffusa planicies montibus cingitur. Montes summa sui*

parte

parte procera nemora, & antiqua habent. Frequens ibi & uaria uenatio. Inde cæduæ syluæ cum ipso monte descẽdunt. Has inter pingues terreniq; colles (neq; enim facile usquam saxum, etiã si quæratur, occurrit) planißimis campis fertilitate non cedunt, opimamq; messem serius tantũ, sed non minus percoquunt. Sub his per latus omne uineæ porriguntur, unamq; faciẽ longe lateq; contexunt. Quarum à fine, imoq; quasi margine arbusta nascuntur: prata inde, campiq;. Campi, quos non nisi ingentes boues, & fortißima aratra perfringunt: tantis glebis tenacißimũ solum, cum primum prosecatur, assurgit, ut *nouo demum sulco perdometur. Prata florida, & *gemmea, trifolium, aliasq; herbas teneras semper & molleis, & quasi nouas alunt. Cuncta enim perennibus riuis nutriuntur. Ibi aquæ plurimum, palus nulla: quia deuexa terra quicquid liquoris accepit, nec absorbuit, effundit in Tyberim. Medios ille agros secat, nauiũ patiens, omneisq; fruges deuehit in urbẽ, hyeme dũtaxat, & uere. Aestate summittitur, immẽsiq; fluminis nomẽ arenti alueo deserit, autumno resumit. Magnam capies uoluptatẽ, si hunc regionis situm è monte prospexeris. Neq; enim terras tibi, sed formam aliquã ad eximiam pulchritudinem pictam uideberis cernere, ea uarietate, ea descriptione, quocunque inciderint oculi, reficiuntur. Villa in colle imo sita prospicit quasi è summo, ita leuiter, & sensim cliuo fallente cõsurgit, ut cum ascendere te nõ putes, sentias ascendisse. A tergo Appẽninum, sed longius habet. Accipit ab hoc auras quamlibet sereno & placido die, non tamẽ acreis & immodicas, sed spatio ipso lassas, & infractas. Magna sui parte meridiem spectat, æstiuumq; solem ab hora sexta: hybernum aliquãto maturius, quasi inuitat in porticũ latã, & pro modo longam.

*nono

*gramen

gam. Multa in hac membra, atriũ etiam ex more ueterum. Ante porticum xystus concisus in plurimas species, distinctusq́; buxo, demissus inde, pronusq́; puluinus, cui bestiarũ effigies inuicem aduersas buxus inscripsit: acãthus in plano mollis, & penè dixerim liquidus. Ambit hunc ambulatio pressis, uariæq́; tonsis uiridibus inclusa. Ab his gestatio in modum circi, quæ buxũ multiformẽ, humileisq́;, &
*retentas *retunsas manu arbusculas circuit. Omnia maccria muniuntur, hanc gradata buxus operit, & subtrahit. Pratum inde non minus natura, quàm superiora illa, arte uisendũ. Campi deinde, porrò multa alia prata, & arbusta. A' capite porticus triclinium excurrit, ualuis xystum desinentem, & protinus pratum, multumq́; ruris uidet fenestris. Hac latus xysti, & quod prosilit uillæ, hac adiacẽtis hippodromi nemus, comasq́; prospectat. Contrà mediam ferè
*zeta porticum *diæta paulum recedit, cingit areolã, quæ quatuor platanis inumbratur. Inter has marmoreo labro aqua exundat, circũiectasq́; platanos, & subiecta platanis gra-
*zeta mina leni aspergine fouet. Est in hac *diæta dormitoriũ cubiculum, quod diem, clamorẽ, sonumq́; excludit, iunctaq́; ei quotidiana, amicorumq́; cœnatio. Areolam illam porticus alia, eademq́; omnia, quæ porticus, aspicit. Est et aliud cubiculum à proxima platano, uiride & umbrosum, mar-
*exculptum more *excultum podiotenus, nec cedit gratiæ marmoris, ramos, insidentesq́; ramis aueis imitata pictura, cui subest fonticulus. In hoc fonte crater, circà siphunculi plures, qui miscent iucundissimũ murmur. In cornu porticus amplissimum cubiculum à triclinio occurrit, alijs fenestris xystum, alijs despicit pratum. Sed antè piscina, quæ fenestris seruit, ac subiacet, strepitu, uisuq́; iucunda. Nam ex edito desiliẽs aqua, suscepta marmore albescit. Idem cubiculum

hyeme

hyeme tepidißimum, quia plurimo sole perfunditur. Cohæret hypocauston, & si dies nubilus, immisso uapore solis uicem supplet. Inde apodyterium balinei laxum, & hilare, excipit cella frigidaria, in qua baptisterium amplũ, atq; opacum. Si natare latius, aut tepidius uelis, in area piscina est, in proximo puteus, ex quo poßis rursus *abstergi, si pœniteat teporis: frigidariæ cellæ cõnectitur media, cui sol benignißime præstò est, caldariæ magis, prominet enim. In hac tres descensiones, duæ in sole, tertia à sole lõgius, non longius à luce apodyterio superpositũ est sphæristerium, quod plura genera exercitationis, plureisq; circulos capit. Nec procul à balineo scalæ, quæ in cryptoporticum ferũt prius ad *diætas treis. Harũ alia areolæ illi, in qua platani quatuor, alia prato, alia uineis immunet, diuersas'que cœli parteis *ac prospectus habet. In summa cryptoporticu cubiculũ, ex ipsa cryptoporticu excisum, quod hippodromum, uineas, monteis intuetur. Iungitur cubiculum obuiũ soli maxime hyberno: hinc oritur *dieta, quæ uillæ hippodromum adnectit: hæc facies, hic uisus à frõte. A latere æstiua cryptoporticus in edito posita, quæ non aspicere uineas, sed tangere uidetur: in media triclinium, saluberrimũ afflatum ex Appenninis uallibus *accipit. Pòst latißimis fenestris uineas, ualuis æque uineas, sed per cryptoporticũ quasi admittit. A latere triclinij, quod fenestris caret, scalæ cõuiuio utilia secretiore ambitu suggerunt. In fine cubiculum, cui non minus iucundum prospectum cryptoporticus ipsa, quàm uineæ præbẽt. Subest cryptoporticus subterraneæ similis, æstate incluso frigore riget, contentaq; aëre suo, nec desiderat auras, nec admittit. Post utranque cryptoporticum, unde triclinium desinit, incipit porticus, ante medium diem hyberna, in-

*astringi

*zetas

*ut

*zeta

*recipit

zetæ clinato die, æſtiua. Hac adeuntur diætæ duæ, quarum in altera cubicula quatuor, altera tria, ut circuit ſol, aut ſole utuntur, aut umbra. Hāc diſpoſitionem amœnitatemq́; tectorum longè lateq́; præcedit hippodromus, medius pateſcit, ſtatimq́; intrantium oculis totus offertur, platanis circuitur. Illæ hedera ueſtiuntur: utq́; ſummæ ſuis, ita imæ alienis frondibus uirent. Hedera truncum & ramos pererrat, uicinasq́; platanos tranſitu ſuo copulat. Has buxus interiacet: exteriores buxos circunuenit laurus, umbræq́; platanorum ſuam cōfert. Rectus hic hippodromi limes in extrema parte hemicyclo frangitur, mutatq́; faciem, cupreßis ambitur & tegitur, denſiore umbra opacior nigriorq́;: interioribus circulis (ſunt enim plures) puriſsimū diem recipit. Inde etiam roſas effert, umbrarumq́; frigus non ingrato ſole diſtinguit. Finito uario illo multipliciq́; curuamine, recto limiti redditur, nec huic uni. Nam uiæ plures intercedentibus buxis diuiduntur, alibi pratulum, alibi ipſa buxus interuenit in formas mille deſcripta, literis interdum, quæ modò nomen domini dicunt, modò

*metulæ artificis. Alternis * uiticulæ ſurgunt, alternis inſerta ſunt poma, & in opere urbaniſsimo ſubita uelut illati ruris imitatio. Medium in ſpatium breuioribus utrinque platanis adornatur. Poſt has acāthus hinc inde lubricus & flexuoſus, deinde plures figuræ, pluraq́; nomina. In capite ſtibadium candido marmore, uite protegitur. Vitem quatuor columellæ caryſtiæ ſubeūt. E ſtibadio aqua uelut expreſſa cubantium pondere, ſipunculis effluit, cauato lapide ſu-

*occultè tēperatur, ut ſcipitur, gracili marmore cōtinetur, atq; ita *occultè perforato, ut impleat, nec redundet. Guſtatorium, grauiorq́; cœnatio margini imponitur, læuior nauicularum, & auiū figuris innatans circuit: contrà fons egerit aquā, & recipit: nam

pit: nam expulsa in altum in se cadit, iunctisq; hiatibus & absorbetur, & tollitur. E regione stibadij aduersum cubiculum tantum stibadio reddit ornatus, quãtum accipit ab illo: à marmore splendet, ualuis in uiridia *promunet. Dehinc alia uiridia superioribus atq; inferioribus fenestris suspicit, despicitq;. Mox *diætula refugit quasi in cubiculũ idem atque aliud. Lectulus hic, & undiq; fenestræ, & tamen lumen obscurum umbra premente. Nam lætißima uitis per omne tectum in culmen nititur, & ascendit. Nõ secus ibi, quàm in nemore iaceas, imbrem tantum, tanquam in nemore non sentias. Hic quoque fons nascitur, simulq; subducitur. Sunt locis pluribus disposita sedilia è marmore, quæ ambulatione fessos ut cubiculũ ipsum iuuant. Fonticuli sedilibus adiacent, per totum hippodromum inductis fistulis strepunt riui, & quâ manus duxit, sequuntur. His nunc illa uiridia, nunc hæc, interdum simul omnia *iuuantur. Vitassem iandudum, ne uiderer argutior, nisi proposuissem omneis angulos tecum epistola circuire. Neq; enim uerebar, ne laboriosum esset legenti tibi, quod *uisenti non fuisset, præsertim cum interquiescere, si liberet, depositaq; epistola, quasi residere sæpius posses. Præterea indulsi amori meo: amo enim, quæ maxima ex parte ipse inchoaui, aut inchoata percolui. In summa, cur enim non aperiam tibi uel iudicium meum, uel errorem? primum ego officium scriptoris existimo, ut titulum suum legat, atque identidem interroget se, quid cœperit scribere: sciat que si materiæ immoratur, non esse longum: longißimum, si aliquid accersit, atque attrahit. Vides quot uersibus Homerus, quot Vergilius arma, hic Aeneæ, Achillis ille describat: breuis tamen uterque est, quia facit quod

*prominet et exit: alia uiridia &c.

*zetecula

*lætantur

*scribenti: uel, præsenti

cit quod instituit. Vides ut Aratus minutißima etiã sydera consectetur, & colligat, modum tamen seruat. Nõ enim excursus hic eius, sed opus ipsum est. Similiter nos, ut parua magis cõferamus, cum totam uillã oculis tuis subijcere conamur, si nihil inductum, & quasi deuium loquimur, non epistola quæ describit, sed uilla quæ describitur, magna est. Verum illuc unde cœpi, ne secundum legẽ meam iure reprehendar, si longior fuero in hoc in quod excesßi. Habes causas cur ego Tuscos meos Tusculanis, Tyburtinis, Prænestinisq́; meis præponã: Nã super illa quæ retuli, altius ibi otiũ, et pinguius, eoq́; securius, nulla necesßitas togæ, nemo accersit è proximo, placida omnia & quiescẽtia. Quod ipsum salubritati regionis, ut purius cœlum, ut aër liquidior accedit: ibi animo, ibi corpore maxime ualeo. Nã studijs animũ, uenatu corpus exerceo. Mei quoq; nusquã salubrius degunt. Vsq; adhuc certe neminẽ ex ijs, quos eduxerã mecũ, uenia sit dicto, ibi amisi. Dij modo in posterũ hoc mihi gaudium, hanc gloriã loco seruẽt. Vale.

C. PLIN. CALVISIO SVO S.

7 NEc hæredem instituí, nec præcipere posse rem publicam constat. Saturninus autem, qui nos reliquit hæredes, quadrantem reipublicæ nostræ, deinde pro quadrãte præceptionem quadringentorum milium dedit. Hoc, si ius aspicias, irritum: si defuncti uoluntatem, ratum & firmum est. Mihi autem defuncti uoluntas, uereor quam in partem iurisconsulti, quod sum dicturus, accipiant: antiquior iure est, utiq; in eo, quod ad communem patriã uoluit peruenire, an cui de meo sestertium* sedecies contuli, huic quadringẽta milia pauló amplius tertiã partẽ ex aduentitio denegem? Scio te quoq; à iudicio meo non abhorrere, cum eandem rempublicam ut ciuis optimus diligas.

*undecies

Velim

Velim ergo, cum proxime decuriones contrahentur, quid sit iuris, indices, parcè tamen, & modestè: deinde subiungas nos quadringenta milia offerre, sicut præceperit Saturninus. Illius hoc munus, illius liberalitas, nostrum tantum obsequium uocetur. Hæc ego scribere publicè supersedi: primum, quòd memineram pro necessitudine amicitiæ nostræ, pro facultate prudentiæ tuæ & debere te, & posse * perinde meis ac tuis partibus fungi: deinde, quia uerebar, ne modum, quem tibi in sermone custodire facile est, tenuisse in epistola non uiderer. Nam sermonem uultus, gestus, uox ipsa moderatur: epistola omnibus commendationibus destituta malignitati interpretantium exponitur. Vale. *ferè

C. PLIN. CAPITONI SVO S. 8

SVades ut historiã scribam, & suades non solus: multi hoc me sæpe monuerunt: & ego uolo, non quia cõmode facturum esse cõfido: id enim temere credas, nisi expertus: sed quia mihi pulchrum in primis uidetur, non pati occidere, quibus æternitas debeatur, aliorumq; famã cũ sua extendere. Me autẽ nihil æque ac diuturnitatis amor, & cupido solicitat, res homine dignissima, præsertim qui nullius sibi conscius culpæ, posteritatis memoriã non reformidet. Itaq; diebus ac noctibus cogito, si quâ me quo possim tollere humo: Id enim uoto meo sufficit: Illud supra uotum, Victorq; uirûm uolitare per ora: quanquam ô. Sed hoc satis est, quod propè sola historia polliceri uidetur. Orationi enim, & carmini est parua gratia, nisi eloquentia sit summa: historia quoquo modo scripta delectat. Sũt enim homines natura curiosi, & quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, ut qui sermunculis etiam, fabellisq; ducantur. Me uero ad hoc studium impellit domesticum

quoq; exemplum. Auunculus meus, idemq́; per adoptionē pater, historias, & quidē religiosißime scripsit. Inuenio autem apud sapientes, honestißimum esse, maiorum uestigia sequi, si modò recto itinere præcesserint. * Cur enim cùm tot egi magnas & graueis causas, has, etiam si mihi tenuis ex eis spes, destino retractare, ne tantus ille labor meus, nisi hoc, quod reliquum est studij, addidero, mecum pariter intersidat? Nam si rationem posteritatis habeas, quicquid non est peractum, pro non inchoato duces. Dices, potes simul & rescribere actiones, & componere historiam. Vtinam: sed utrunq; tam magnum est, ut abunde sit alterum efficere. Vndeuigesimo ætatis anno dicere in foro cœpi, & nunc demum quid præstare debeat orator, adhuc tamen per caliginem uideo. Quid si huic oneri nouum accesserit? Habet quidem oratio, & historia multa communia, *sed plura diuersa in his ipsis, quæ communia uidentur. Narrat sanè illa, narrat hæc, sed aliter. Huic pleraq; humilia, & sordida, & ex medio petita: illi omnia recondita, splendida, excelsa conueniunt. Hanc sæpius ossa, musculi, nerui: illam tori quidam, & quasi tubæ decent. Hæc uel maxime ui, amaritudine, instantia: illa tractu, & suauitate, atq; etiam dulcedine placet. Postremo alia uerba, alius sonus, alia constructio. Nam plurimum refert, ut Thucydides ait, κτῆμα sit, an ἀγώνισμα, quorum alterum oratio, alterum historia est. His ex causis non adducor, ut duo dißimilia, & hoc ipso diuersa, quòd maxima, cōfundā misceamq́;, ne tanta quasi colluuione turbatus ibi faciam, quod hic debeo. Ideoq́; interim ueniam (ut ne à forēsibus uerbis recedam) aduocandi peto. Tu tamen iam nunc cogita, quæ potißimum tempora adgrediamur: Vetera, & scripta alijs, parata inquisitio, sed onerosa collatio: intacta, &

* Cur ergo cūctori egi &c.

*sunt

Id est, possessio sit an certamen & exercitatio.

cta, & noua, graues offensæ, leuis gratia. Nam præterij, quòd in tantis uitijs hominum plura culpanda sunt, quàm laudanda: tum si laudaueris, parcus: si culpaueris, nimius fuisse dicaris: quamuis illud plenißime, hoc restrictißime feceris. Sed hæc me non retardant: est enim mihi pro fide satis animi. Illud peto * præsternas, ad quod hortaris, eligasq; materiam, ne mihi iam scribere parato, alia rursus cunctationis & moræ iusta ratio nascatur. Vale. *præstruas

C. PLINIVS SATVRNINO SVO S.

VArie me adfecerunt literæ tuæ, nam partim læta, partim tristia continebant. Læta, quòd te in urbe teneri nunciabant. Nollem, inquis: sed ego uolo, propterea quòd recitaturum statim, ut uenissem, pollicebantur. Ago gratias, quòd expector. Triste illud, quòd Iulius Valens grauiter iacet: quanquam ne hoc quidem triste, si illius utilitatibus æstimetur, cuius interest quàm maturißime inexplicabili morbo liberari. Illud planè non triste solum, uerũ etiam luctuosum, quòd Iulius Auitus decesßit, dum ex quæstura redit. Decesßit autem in naui, procul à fratre amantißimo, procul à matre, à sororibus. Nihil ista ad mortuum pertinent, sed pertinuerunt, cum moreretur. Pertinent ad hos qui supersunt. Iam *quòd in flore primo tantæ indolis iuuenis extinctus est, summa consequuturus, si uirtutes eius maturuissent. Quo ille studiorum amore flagrabat? quantum legit? quãtum etiam scripsit? quæ nunc omnia cum ipso sine fructu posteritatis * aruerunt. Sed quid ego indulgeo dolori? cui si frænos remittas, nulla materia non maxima est. Finem epistolæ faciam, ut facere poßim etiam lacrymis, quas epistola expreßit. Vale. *quidem *abierunt

C. PLIN. ANTONINO SVO S.

10 CVm uersus tuos æmulor, tum maxime quàm sint boni experior. Vt enim pictores pulchrã, absolutamq; faciem raro, nisi in peius effingunt: ita ego ab hoc archetypo labor ac décido. Quo magis hortor, ut quamplurima proferas, quæ imitari omnes concupiscant, nemo aut paucißimi poßint. Vale.

C. PLIN. TRANQVILLO SVO S.

11 LIbera tandem hendecasyllaborum meorum fidẽ, qui scripta tua communibus amicis spoponderũt. Appellãtur quotidie, & flagitantur, ac iam periculũ est, ne cogantur, ad exhibendum, formulam accipere. Sum ipse in edẽdo hæsitator, tu tua mora tamen meam quoq; cunctationẽ tarditatemq; uicisti. Proinde aut iam rumpe moras, aut caue, ne eosdem illos libellos, quos tibi hendecasyllabi nostri blanditijs elicere non possùnt, cõuitio scazontes extorqueant. Perfectum opus àbsolutumq; est, nec iam splendescit lima, sed atteritur. Patere me uidere titulum tuũ, patere audire, describi, legi, uenire uolumina Trãquilli mei. Aequum est, nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te uoluptatem, qua tu perfrueris ex uobis. Vale.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO.

12 ACcepi literas tuas, ex quibus cognoui speciosißimã te porticum sub tuo, filijq; tui nomine dedicasse, sequenti die in portarũ ornatum pecuniã promisisse, ut initiũ *nouæ liberalitatis esset cõsummatio prioris. Gaudeo, primum tua gloria, cuius ad me pars aliqua pro necessitudine redundat: deinde, quòd memoriã soceri mei pulcherrimis operibus uideo proferri: postremo quòd patria nostra florescit, quam mihi à quocunq; excoli iucundũ, à te uero lætißimũ est. Quod superest, deos precor, ut animum

*sequentis

*mum iſtum tibi, animo iſti tẽpus quàm longiſſimum tri=
buant. Nam liquet mihi futurum, ut peracto quod*proxi* * aľs, maxi=
*me promiſiſti, inchoës aliud. Neſcit enim ſemel incitata me
liberalitas ſtare, cuius pulchritudinem uſus ipſe commen=
dat.* Vale.

C. PLIN. SCAVRO SVO S. 17

*REcitaturus oratiunculam, quã publicare cogito, ad=
uocaui aliquos, ut uererer, paucos, ut uerũ audirem.
Nam*mihi duplex ratio recitandi: una, ut ſolicitudine in=* *hæc
*cendar: altera, ut admonear, ſi quid forte me ut meũ fallit.
Tuli, quod petebam: inueni, qui mihi copiã conſilij ſui fa
cerent. Ipſe præterea quædam emendanda adnotaui. Emẽ
daui librum, quem miſi tibi. Materiam ex titulo cogno=
ſces, cætera liber explicabit, quẽ iam nunc oportet ita cõ=
ſueſcere, ut ſine præfatione intelligatur. Tu uelim, quid de
uniuerſo, quid de partibus ſentias, ſcribas mihi. Ero enim
uel cautior in continendo, uel cõſtantior in edendo, ſi huc
uel illuc autoritas tua acceſſerit.* Vale.

C. PLINIVS VALERIANO SVO S. 18

*ET tu rogas, & ego promiſi: ſi rogaſſes, ſcripturũ me
tibi, quem habuiſſet euentũ poſtulatio Nepotis circa
Tuſcilium Nominatũ. Inductus eſt Nominatus, egit ipſe
pro ſe nullo accuſante. Etenim legati Veicetinorũ nõ mo
dò nõ preſſerunt eum, uerumetiã ſubleuauerunt. Summa
defenſionis, nõ fidem ſibi in aduocatione, ſed conſtantiam
defuiſſe: deſcendiſſe ut acturum, atq; etiã in curia uiſum:
deinde ſermonibus amicorũ perterritũ, receßiſſe. Monitũ
enim ne deſiderio ſenatoris nõ iam quaſi de nundinis, ſed
quaſi de gratia, fama, dignitate certantis tam pertinaciter,
præſertim in ſenatu, repugnaret: alioqui maiorẽ inuidiam
quàm proxime paſſurus erat. Sane prius tamen à paucis*

acclamatum exeunti. subiunxit preces, multumq́; lacrymarum: quinetiam tota actione homo in dicendo exercitatus operam dedit, ut deprecari magis (id enim & fauorabilius, & tutius) quàm defendi uideretur. Absolutus est sententia designati cōsulis Afranij Dextri, cuius hæc summa: Melius quidem Nominatum fuisse facturum, si causam Veicetinorum eodem animo, quo susceperat, pertulisset: quia tamen in hoc genus culpæ non fraude incidisset, nihilq́; dignum animaduersione admisisse conuinceretur, liberandum ita, ut Veicetinis quod acceperat redderet. Adsenserunt omnes, præter * Flauium Aprum. Is interdicendum ei aduocationibus in quinquennium censuit: & quamuis neminem autoritate traxisset, constanter in sententia mansit. Quinetiam Dextrum, qui primus diuersum censuerat, *perlata lege de senatu habēdo, iurare coëgit, è repub. esse quod censuisset: cui, quanquam legitimæ postulationi, à quibusdā reclamatum est: *exprobrare enim censenti ambitionem uidebatur. Sed priusquam sententiæ dicerentur, Nigrinus tribunus plebis recitauit libellum disertum & grauem, quo questus est uænire aduocationes, uænire etiam præuaricationes, in lites coiri, & gloriæ loco poni ex spolijs ciuium magnos, & statos reditus. Recitauit capita legum, admonuit senatusconsulta. In fine dixit petendum ab optimo Principe, ut quia leges, quia senatusconsulta contēnerentur, ipse tantis uitijs mederetur. Pauci dies, & liber Principis seuerus, & tamen moderatus: leges ipsum, est in publicis actis. Quàm me iuuat, qđ in causis agendis nō modò pactione, dono, munere, uerū etiam xenijs semper abstinui. Oportet quidé quæ sunt inhonesta, non quasi illicita, sed quasi *pudenda uitare. Iucū dum tamē si prohiberi publicè uideas, quod nunquam tibi ipse

*L. Acrem

*prolata

*ne exprobrare ei sententiam dicerentur

*prohibēda

ipse permiseris. Erit fortasse, imò non dubie huius propositi mei & minor laus, & obscurior fama, cùm omnes ex necessitate facient, quod ego sponte faciebā. Interim fruor uoluptate, cum alij diuinum me, alij meis rapinis, meæ auaritiæ occursum per ludum, ac iocum dictitant. Vale.

C. PLIN. PONTIO SVO S.

SEcesseram in municipium, cùm mihi nunciatū est Cornutum Tertullum accepisse Aemiliæ uiæ curā. Exprimere nō possum, quanto sim gaudio adfectus, & ipsius, & meo nomine. Ipsius, quòd sit licet, sicut est, ab omni ambitione longe remotus, debet tamen ei iucūdus esse honor ultrò datus. Meo, quòd aliquāto magis me delectat mandatum mihi officiū, postquam par Cornuto datū uideo: neq; enim augeri dignitate, quàm æquari bonis gratius. Cornuto autem quid melius? quid sanctius? quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis expressius? quod mihi cognitum est non fama, qua alioqui optima & meritissima fruitur: sed longis, magnisq; experimētis. Vnà diligimus, unà dileximus omneis ferè, quos ætas nostra in utroq; sexu æmulandos tulit, quæ societas amicitiarum arctissima nos familiaritate cōiunxit. Accessit uinculū necessitudinis publicæ. Idem enim mihi, ut *scis, collega, quasi uoto petitus, in præfectura ærarij fuit, idē & in cōsulatu. Tum ego qui uir, & quātus esset, altissimè inspexi, cùm sequerer ut magistrum, ut parentē uererer, quod non tam ætatis maturitate, quàm uitæ merebatur. His ex causis ut illi, sic mihi gratulor, nec priuatim magis, quàm publice: quòd tandem homines non ad pericula, ut prius, uerum ad honores uirtute perueniunt. In infinitum epistolam extendam, si gaudio meo indulgeam. Præuertor ad ea, quæ me agentem hic nuncius deprehendit. Eram cum prosocero meo, eram

Cornuti Tertulli laus.

*sis

cum

cum amita uxoris, eram cum amicis diu desideratis, cir=
cumibam agellos, audiebam multum querelarum rustica=
**iratus: ma= rum, rationes legebā inuitus, & ^ cursim (alijs enim char=*
lus enim char tis, alijs sum literis initiatus) cœperam etiā itineri me præ
tis sum uelut parare. Nam includor angustijs commeatus, eoq́; ipso,
literis initia quòd delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor.
tus Cupio te quoque sub idem tempus Campania ^ nostra re=
**tua mittat, ne quis, cùm in urbem rediero, contubernio nostro*
dies pereat. Vale.

C. PLIN. MARCELLINO SVO S.

16 *TRistißimus hæc tibi scribo. Fundani nostri filia mi=*
nor defuncta: qua puella nihil unquam festiuius,
amabilius, nec modò longiore uita, sed propè immortali=
tate dignius uidi. Nondum annos quatuordecim imple=
**senilis uerat, & iam illi * anilis prudentia, matronalis grauitas*
erat, & tamen suauitas puellaris cum uirginali uerecun=
dia. Vt illa patris ceruicibus inhærebat? ut nos amicos pa
ternos & amanter, & modestè complectebatur? ut nutri
ces, ut pædagogos, ut præceptores pro suo quenque offi=
cio diligebat? quàm studiosè, quàm intellegenter lectita=
bat? Vt parce, custoditeq; ludebat? qua illa temperantia,
qua patientia, qua etiam constantia nouißimam ualetudi
nem tulit? Medicis obsequebatur, sororem, patremq́; ad=
hortabatur, ipsamq́; se destitutam corporis sui uiribus ui=
gore animi sustinebat. durauit hic illi usq; ad extremum,
nec aut spatio ualetudinis, aut metu mortis infractus est,
quo plureis, grauioreisq́; nobis causas relinqueret, & de=
siderij & doloris. O triste planè acerbumq́; funus, O mor
te ipsa mortis tempus indignius. Iam destinata erat egre=
gio iuueni, iam electus nuptiarum dies, iam nos aduocati.
Quod gaudium, quo mœrore mutatum est? Non possum

exprimere

exprimere uerbis, quantum animo uulnus acceperim, cum audiui Fundanũ ipsum, ut multa luctuosa dolor inuenit, præcipientem, quod in uesteis, margaritas, gemmas fuerat erogaturus, hoc in thura, & unguenta, & odores impenderetur. Et quidem ille eruditus, & sapiens, ut qui se ab ineũte ætate altioribus studijs artibusq; dediderit: sed nũc omnia, quæ audijt, sæpeq́; dixit, aspernatur: expulsisq; uirtutibus, totũ se permisit dolori: Et talis est pietas, cui ignoscas, laudabis etiam, si cogitaueris quid amiserit. Amisit enim filiam, quæ non minus mores eius, quàm os uultũq; referebat, totumq́; patrem mira similitudine exscripserat. Proinde si quas ad eum de dolore tam iusto literas mittes, memento adhibere solatium, non quasi castigaturum & nimis forte, sed molle & humanum. Quod ut facilius admittat, multũ faciet medij temporis spatium. Vt enim crudum adhuc uulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atq; ultro requirit: sic recens animi dolor consolationes reijcit ac refugit, mox desiderat, & * clementer admotis adquiescit. Vale.

*uehemẽter

C. PL. SPVRINNAE SVO S. 17

SCio quãtopere bonis artibus faueas, quantũ gaudij capias, si nobiles iuuenes dignum aliquid maioribus suis faciant, quo festinantius nuncio tibi fuisse me hodie in auditorio Calphurnij Pisonis. Recitabat καταστερισμῶν, erudi tam sanè luculentamq́; materiam, scripta elegis erat fluentibus & teneris, & enodibus: sublimibus etiam uerbis ut poposcerat locus. Alte enim & uarie nunc attollebatur, nũc residebat, excelsa depressis, exilia plenis, seueris iucũda mutabat, omnia ingenio pari. Commẽdabat hæc uoce suauissima, uocẽ uerecundia, multũ sanguinis, multũ solicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis. Etenim nescio,

Id est, priuationum. Aliàs, ἐρωτοπαίγνιον id est, opus de ludo amoris.

ſcio, quo pacto magis in ſtudijs homines timor, quàm fiducia decet. Ne plura, quanquam libet plura, quo ſunt pulchriora de iuuene, *rariora de nobili. Recitatione finita, multum ac diu exoſculatus adoleſcentē, qui eſt acerrimus ſtimulus monendi, laudibus incitaui, pergeret quâ cœpiſſet: lumenq́;, quod ſibi maiores ſui prætuliſſent, poſteris ipſe præferret. Gratulatus ſum optimæ matri, gratulatus & fratri, qui in auditorio illo non minorē pietatis gloriā, quàm ille alter eloquētiæ retulit. Tā notabiliter pro fratre recitante primùm metus eius, mox gaudiū eminuit. Dij faciant, ut talia tibi ſæpius nunciē. Faueo enim ſeculo, ne ſit ſterile & effœtū: mireq́; cupio, ne nobiles noſtri nihil in domibus ſuis pulchrū, niſi imagines habeant: quæ nunc mihi hos adoleſcenteis tacite laudare, adhortari, & quod amborū gloriæ ſatis magnū eſt, agnoſcere uidētur. Vale.

[*gratiora]

C. PLIN. MACRO SVO S.

18 BEne eſt mihi, quia tibi bene eſt. Habes uxorem tecū, habes filium: frueris mari, fontibus, *amnibus, agro, uilla amœniſſima. Neq; enim dubito eſſe amœniſſimam, in qua ſe compoſuerat homo felicior, antequam feliciſſimus fieret. Ego in Tuſcis & uenor, & ſtudeo, quæ interdum alternis, & interdum ſimul facio: nec tamen adhuc poſſum pronunciare, utrum ſit difficilius, capere aliquid, an ſcribere. Vale.

[*uiridibus]

C. PLIN. PAVLINO SVO S.

19 VIdeo quàm molliter tuos habeas, quo ſimplicius tibi confitebor, qua indulgentia meos tractem. Eſt mihi ſemper in animo Homericum illud, πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν, & hoc noſtrum, paterfamilias. Quòd ſi eſſem natura aſperior, & durior, frangeret me tamen infirmitas liberti mei Zoſimi: cui tanto maior humanitas exhibenda eſt,

[Id eſt, Pater q mitis erat. Hemiſtichion frequentiſsimum apud Homerū.]

*quanto

*quanto nunc utilior humanitas ægroto. Eſt homo probus, officioſus, literatus, & ars quidẽ eius, & quaſi inſcriptio comœdus, in qua plurimum facit. Nam pronunciat acriter, ſapienter, aptè, decenter, etiam utitur & cithara perite, ultrà quàm comœdo neceſſe eſt. Idem tam commode & orationes, & hiſtorias, & carmina legit, ut hoc ſolum didiciſſe uideatur. Hæc tibi ſedulò expoſui, quo magis ſcires, quàm multa unus mihi, & quàm iucunda miniſteria præſtaret. Accedit huc longa iam charitas hominis, quam ipſa pericula auxerunt. Eſt enim à natura comparatum, ut nihil æque amorem incitet, & accendat, quàm carendi metus, quem ego pro hoc ſemel patior. Nam ante aliquot annos, dum intente inſtanterq́; pronunciat, ſanguinem reiecit, atq; ob hoc in Aegyptũ miſſus à me, poſt longã peregrinationem confirmatus, rediјt nuper, deinde dum per continuos dies nimis imperat uoci, ueteris infirmitatis tuſsicula admonitus, rurſus ſanguinem reddidit. Qua ex cauſa deſtinaui eũ mittere in prædia tua, quæ Foroiulij poſsides. Audiui enim te ſæpe referentẽ, eſſe ibi & áërẽ ſalubrẽ, & lac huiuſmodi curationibus accõmodatiſſimũ. Rogo ergo ſcribas tuis, ut illi uilla, ut domus pateat. Offerent etiam ſumptibus eius, ſi quid opus erit. erit autẽ opus modico. Eſt enim tam parcus & continens, ut nõ ſolum delicias, uerumetiam neceſsitates ualetudinis frugalitate reſtringat. Ego proficiſcenti tantũ uiatici dabo, quãtum ſufficit & moderato, & eunti in tua. Vale.

*quãto nũc magis eget.

C. PLIN. VRSO SVO S. 20

ITerum Bithyni (poſt breue tempus à Iulio Baſſo) etiã Rufum Varenum proconſulem detulerunt: Varenum, quem nuper aduerſus Baſſum aduocatum & poſtularãt, & acceperant. Inducti in ſenatum, inquiſitionẽ poſtulauerunt

uerunt. Tum Varenus petit, ut sibi quoq; defensionis causa euocare testes liceret. Recusantibus Bithynis, cognitio suscepta est. Egi ego pro Vareno non sine euentu: nā bene an male, liber indicabit. In Actionibus enim utranq; in partem fortuna dominatur, multum commendationis & detrahit, & adfert memoria, uox, gestus, tempus ipsum, postremo uel amor, uel odium rei. Liber offensis, liber gratia, liber & secundis casibus, & aduersis caret. Respondit mihi Fonteius Magnus unus ex Bithynis,

*paucißimis

*plurimis uerbis, *arctißimis rebus. Mos est plerisq; Græcorum ut illis sit pro copia uolubilitas, tam longas, tamq; rigidas periodos uno spiritu quasi torrente contorquent. Itaque Iulius Candidus non inuenuste solet dicere, aliud esse eloquentiam, aliud loquentiam. Nam eloquentia uix uni aut alteri, imò si Marco Antonio credimus, nemini: hæc uero, quam Candidus loquentiam appellat, multis, atque etiam impudentißimo cuique maxime contingit. Postero die dixit pro Vareno Homullus callide, acriter, culte: contrà Nigrinus presse, grauiter, ornate. Censuit Acilius Rufus consul designatus inquisitionem Bithynis dandam: postulationem Vareni silentio præterijt. Hæc forma negandi fuit. Cornelius Priscus Consu-*

*accusatori bus

*laris, & *actoribus quæ petebant, & reo tribuit, uicitq; numero. Impetrauimus rem, nec lege comprehensam, nec satis usitatam, iustam tamen. Quare iustam? non sum epistola executurus, ut desideres actionem. Nam si uerum est Homericum illud:* τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι, ἥ τις ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται: *prouidendum est mihi, ne gratiam nouitatis, & florem illū, quæ oratiunculam meam uel maxime commendat, epistolæ loquacitate præcerpam. Vale.*

Id est, Cantum potius audiūt mortales, Qui audiētibus nouißim⁹ est. Ex Hom. Odyſ. 1.

C. Plin.

C. PLIN. RVFO SVO S.

DEſcenderam in Baſilicam Iuliam, auditurus, quibus proxima comperendinatione reſpōdere debebā. Sedebant iudices,* Centumuiri uenerant, obſeruabātur aduocati, ſilentium longum, tandem à prætore nuncius. Dimittuntur Centumuiri, eximitur dies, me gaudente, qui nūquam ita paratus ſum, ut non mora læter. Cauſa dilationis Nepos prætor, qui legibus quærit. Propoſuerat breue edictum, admonebat accuſatores, admonebat reos, executurū ſe, quæ ſenatuſconſulto continerentur. Suberat edicto ſenatuſconſultum hoc. Omnes qui quid negotij haberent, iurare prius, quàm agerent iubebantur, nihil ſe ob aduocationem cuiquam dediſſe, promiſiſſe, cauiſſe. His enim uerbis, ac mille præterea et uænire aduocationes, & emi uetabantur. Peractis tamē negocijs, permittebantur pecuniam duntaxat decem milium dare. Hoc facto Nepotis commotus prætor, qui centumuiralibus præſidet, deliberaturus, an ſequeretur exemplum, inopinatum nobis ocium dedit. Interim tota ciuitate Nepotis edictum carpitur, laudatur. multi inuenimus, qui curua corrigeret. Quid? ante hunc prætores non fuerunt? quis autem hic eſt, qui emendet publicos mores? Alij contrà: Rectiſsime fecit, initurus magiſtratum iura cognouit, ſenatuſconſulta legit, reprimit fœdiſsimas pactiones, rem pulcherrimam turpiſsime uenire non patitur. Tales ubiq; ſermones, qui tamen alterutram in partem ex euentu præualebunt. Eſt omnino iniquum, ſed uſu receptum, quòd honeſta conſilia, uel turpia, prout male, aut proſpere cedunt, ita uel probantur, uel reprehendūtur. Inde plerūq; eadē facta modò diligētiæ, modò uanitatis, modò libertatis, modò furoris nomē accipiunt. Vale.

*Decemuiri

LIBRI QVINTI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER VI.

C. PLINIVS TYRONI SVO S.

QVANDIV ego trans Padum, tu in Piceno, minus te requirebam. Postquàm ego in urbe, tu adhuc in Piceno, multò magis: Seu quòd ipsa loca, in quibus esse unà solemus, acrius* mentem commouent: seu quòd desideriū absentium nihil perinde ac uicinitas acuit. Quoq; propius accesseris ad spem fruendi, hoc impatiētius* careas. Quicquid in causa, eripe me huic tormento. Veni, aut ego illuc, unde inconsulte properaui reuertar, uel ob hoc solum, ut experiar, an mihi, cùm sine me Romæ cœperis esse, simileis his epistolas mittas. Vale.

*me tui commouent

*cupias

C. PLIN. ARRIANO SVO S.

SOleo nonnunquam in iudicijs quærere Marcum Regulum, nolo enim dicere desiderare. Cur ergo quæro? Habebat studijs honorem, timebat, pallebat, scribebat, quamuis non posset dediscere illud ipsum, quod oculum modò dextrum, modò sinistrum circumlinebat: dextrum, si à petitore: alterum, si à possessore esset acturus: quòd candidum splenium in hoc aut illud supercilium transferebat, quòd semper aruspices consulebat de actionis euentu, animi superstitione, sed tamen & à magno studiorum honore ueniebat.* Iam illa perquàm iucunda unà dicentibus, quòd libera tēpora petebat, quòd audituros cōrogabat. Quid* enim iucūdius, quàm sub alterius inuidia, quandiu

*Tum

*deniq;

diu uelis, & in alieno auditorio, quasi deprehensum, commode dicere? Sed utcunq; se habent ista, bene fecit Regulus, quòd est mortuus, melius si antè. Nunc enim sanè poterat sine malo publico uiuere sub eo Principe, sub quo nocere non poterat. Ideo fas est nonnunquam eum quærere. Nam postquã obijt ille, increbruit paßim, & inualuit cõsuetudo, binas uel singulas clepsydras, interdum & dimidias & dandi, & petendi. Nam & qui dicunt, egisse malunt, quàm agere: & qui audiunt, finire, quàm iudicare. Tanta negligentia, tanta desidia, tanta deniq; inreuerentia studiorum, periculorumq́; est. An nos sapiẽtiores maioribus nostris? Nos legibus ipsis iustiores? quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? Hebetes illi, & supra modum tardi? Nos apertius dicimus, celerius intelligimus, religiosius iudicamus, qui paucioribus clepsydris præcipitamus causas, quàm diebus explicari solebant. O` Regule, qui ambitione ab omnibus obtinebas, quod fidei paucißimi præstant. Equidem quoties iudico, quod uel sæpius facio, quàm dico, quantum quis plurimum postulat aquæ do. Etenim temerarium existimo diuinare, quàm spatiosa sit causa inaudita, tempusq́; negocio finire, cuius modum ignores, præsertim cùm primũ religioni suæ iudex patientiam debeat: quæ pars magna iustitiæ est. At quædam superuacua dicuntur: Etiã, sed satius est & hæc dici, quàm non dici necessaria. Præterea, an sint superuacua, nisi cùm audieris, scire nõ poßis. Sed de his melius coràm, ut de pluribus uitijs ciuitatis. Nam tu quoq; amore cõmunium soles emẽdari cupere, quæ iam corrigere difficile est. Nunc *respiciamus domos nostras. Ecquid omnia in tua rectè? in mea noui nihil. Mihi autem & gratiora sunt bona, quòd perseuerant: & leuiora incõmoda, quòd assueui. Vale.

*respiciamus nostra

C. PLIN. VERO SVO S.

3 GRatias ago, quòd agellum, quem nutrici meæ donaueram, colendum suscepisti. Erat, cum donarem centummilium nummûm, postea decrescente reditu, etiã precium minuit, quod nunc te curante reparabit. Tu modò memineris, commendari tibi à me non arbores, & terram, quanquam hæc quoque, sed munusculum meum, quod esse quàm fructuosißimum non illius magis interest, quæ accepit, quàm mea, qui dedi. Vale.

C. PL. CALPHVRNIAE SVAE S.

4 NVnquam sum magis de occupationibus meis questus, quæ me non sunt passæ aut proficiscentem te ualetudinis causa in Campaniam prosequi, aut profectam è uestigio subsequi. Nunc enim præcipue simul esse cupiebam, ut oculis meis crederem, quid uiribus, quid corpusculo acquireres, & qui denique secessus, uoluptates, regionis'que abundantiam *inoffensa transmitteres. Equidem etiam fortem te, & non sine cura desiderarem. Est enim suspensum & anxium, de eo quem ardentißime diligas, interdum nihil scire. Nũc uero me cum absentiæ, tum infirmitatis tuæ ratio, incerta et uaria solicitudine exterret. Vereor omnia, imaginor omnia, quæq; natura metuentium est, ea maximè mihi, quæ maximè abominor fingo. Quo impensius rogo, ut timori meo quotidie singulis, uel etiam binis epistolis consulas: ero enim securior, dum lego, statimq; timebo, cum legero. Vale.

*inoffensa ualetudine

C. PLINIVS VRSO SVO S.

5 SCripseram tenuisse Varenum, ut sibi euocare testeis liceret: quod pluribus æquum, quibusdam iniquum, & quidem pertinaciter uisum, maxime Licinio Nepoti, qui sequẽti Senatu, cum de rebus alijs referretur, de proximo

mo

mo Senatusconsulto disseruit, finitamq́; causam retractauit. Addidit etiam petendum à consulibus, ut referrent sub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adijci: ut sicut accusatoribus inquirendi, testibusq́; denunciandi potestas ex ea lege esset, ita reis quoq; fieret. Fuerunt quibus hæc eius oratio, ut sera, & intempestiua, & præpostera displiceret: quæ omisso contradicendi tempore, castigaret peractum, cui potuisset occurrere. Iubentius quidem Celsus prætor, tanquam emẽdatorem Senatus, & multis, et uehementer increpuit. Respondit Nepos, rursusq́; Celsus, neuter contumelijs tẽperauit. Nolo referre, quæ dici ab ipsis moleste tuli, quo magis quosdã è numero nostro improbaui, qui modo ad Celsum, modo ad Nepotem, prout hic, uel ille diceret, cupiditate audiendi cursitabant: & nunc, quasi stimularent, & accederent, nunc quasi reconciliarent componerentq́;, frequentius singulis, ambobus interdum propitium Cæsarẽ, ut in ludicro aliquo precabãtur. Mihi quidem illud etiam peracerbum fuit, quod sunt alter alteri, quid pararent, indicati. Nam & Celsus Nepoti ex libello respõdit, & Celso Nepos ex pugillaribus. Tanta loquacitas amicorũ fuit, ut homines iurgaturi, idipsum inuicẽ scirent, tanquã conuenissent. Vale.

C. PLIN. FVNDANO SVO S. 6

SI quando, nunc præcipue cuperem esse te Romæ: & sis rogo. Opus est mihi uoti, laboris, solicitudinis socio. Petit honores Iulius Naso, petit cum multis, cum bonis, quos ut gloriosum, sic est difficile superare. Pendeo ergo, & exerceor spe, adficior metu, & me consularem esse non sentio. Nam rursus mihi uideor omnium, quæ decucurri, candidatus. Meretur hanc curam longa mei charitate.

*Eſt mihi cum illo non ſanè paterna amicitia, neque enim
eſſe potuit per meam ætatem. Solebat tamen uixdum ado=
leſcentulo mihi pater eius cũ magna laude monſtrari. Erat
non ſtudiorum tantum, uerumetiam ſtudioſorum amantiſ=
ſimus, ac propè quotidie ad audiendos, quos tunc ego fre
quentabam, Quintilianum, & Niceten ſacerdotem uẽti=
tabat. Vir alioqui clarus, & grauis, & qui prodeſſe filio
memoria ſui debeat. Sed multi nũc in ſenatu, quibus igno
tus ille: multi, quibus notus: ſed non niſi uiuenteis reueren
tur. Quo magis huic omiſſa gloria patris, in qua magnum
ornamentum, gratia infirma, ipſi enitendum, & laboran=
dum eſt. Quod quidem ſemper, quaſi prouideret hoc tem=
pus, ſedulò fecit, parauit amicos, quos parauerat, coluit:
me certe, ut primum ſibi iudicare permiſit, ad amorem imi
tationemq; delegit. Dicenti mihi ſolicite adſiſtit, adſidet
recitanti, primus etiam, & tum maxime naſcentibus opu=
ſculis meis intereſt, nũc ſolus, antè cum fratre, cuius nuper
amiſsi ego ſuſcipere parteis, ego uicem debeo implere. Do
leo enim & illum immatura morte indigniſsime raptum,
& hunc optimi fratris adiumento deſtitutum, ſoliſq; ami=
cis relictum. Quibus ex cauſis exigo, ut uenias, & ſuffra=
gio meo tuum iungas. Permultum intereſt mea, te oſtenta
re, & mecum circuire: ea eſt autoritas tua, ut putem me ef
ficacius tecum etiam meos amicos rogaturum. Abrumpe,
ſi qua te retinent. Hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam
dignitas poſtulat. Suſcepi candidatũ, & ſuſcepiſſe me no
tũ eſt: ego ambio, ego periclitor. In ſumma, ſi datur Naſo
ni qđ petit, illius honor: ſi negatur, mea repulſa eſt. Vale.*

C. PL. CALPHVRNIAE SVAE S.

*SCribis te abſentia mea non mediocriter adfici, unumq;
habere ſolatium, quòd pro me libellos meos teneas,
ipſoſq;*

ipsosq́; in uestigio meo colloces. Gratum est, quòd nos requiris, quòd his fomentis meis acquiescis. Inuicem ego epistolas tuas lectito, atq; idētidem in manus quasi nouas sumo, sed eo magis ad desiderium tui accendor. Nam cuius literæ tantum habent suauitatis, huius sermonibus quantū dulcedinis inest? Tu tamen frequentißime scribe, licet hoc ita me delectet, ut torqueat. Vale.

C. PLIN. PRISCO SVO S.

Attilium Crescentem & nosti, & amas. Quis enim illum spectatior paulò aut non nouit, aut non amat? Hunc ego non ut multi, sed arctißime diligo. Oppida nostra unius diei itinere dirimuntur. Ipsi amare inuicē, qui est flagrantißimus amor, adolescētuli cœpimus: mansit hic postea, nec refrixit iudicio, sed inualuit. Sciunt qui alterutrum nostrum familiarius intuentur. Nam & ille amicitiā meam latißima prædicatione circumfert, & ego præ me fero, quàm sit mihi curæ modestia, quies, securitas eius. Quinetiam, cum insolentiam cuiusdam tribunatum plebis inituri, uereretur, idq́; indicasset mihi, respondi: οὔτις ἐμεῦ ζῶντος, καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο, Σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει. Quorsum hæc? ut scias non posse Attilium me incolumi iniuriam accipere. Iterum dices, quorsum hæc? Debuit ei pecuniā Valerius Varus, huius est hæres Maximus noster, quem & ipse amo, sed coniunctius tu. Rogo ergo, exigo etiā pro iure amicitiæ, cures ut Attilio meo salua sit non sors modò, sed etiam usura plurium annorum. Homo est alieni abstinentißimus, sui diligēs, nullis quæstibus sustinetur, nullus illi, nisi ex frugalitate, reditus. Nam studia, quibus plurimum præstat, ad uoluptatem tantum, & gloriam exercet: & grauis est ei uel minima iactura, quia reparare quod amiseris grauius est. Exime

Id est, null' me uiuente, & in terra uidēte Tibi cauas apud naues ; grauis manus inferet. Carmina ex Iliados 1.

hunc illi, exime hunc mihi scrupulum, sine me suauitate eius, sine leporibus perfrui. Neque enim possum tristem uidere, cuius hilaritas me tristem esse nó patitur. In summa, *eius nosti facetias *hominis, quas uelim attẽdas, ne in bilem, aut amaritudinem uertat iniuria: quam uim habeat offensus, crede ei, quam in amore habet. Non feret magnum & liberum ingenium cum contumelia damnum. Verum ut ferat ille, ego meum damnum, meam contumeliam iudicabo, sed non tanquam pro mea, hoc est, grauius irascar. Quãquam quid denuntiationibus, & quasi minis ago? quin potius, ut cœperam, rogo, oro, des operam, ne ille se, quod ualidißime uereor, à me, ego me neglectum à te putem. dabis autem, si hoc perinde curæ est tibi, quàm illud mihi. Vale.

C. PLIN. TACITO SVO S.

9 COmmendas mihi Iulium Nasonem candidatum. Nasonem mihi? quid si meipsum? fero tamẽ, & ignosco. Eundem enim commendassem tibi, si te Romæ morãte ipse abfuissem. Habet hoc solicitudo, quòd omnia necessaria putat. Tu tamen, censeo, alios roges, ego precum tuarum minister, adiutor, particeps ero. Vale.

C. PLINIVS ALBINO SVO S.

10 CVm uenissem in socrus meæ uillam Alsiensem, quæ aliquando Rufi Verginij fuit, ipse mihi locus optimi illius, & maximi uiri desiderium non sine dolore renouauit. Hunc enim incolere secessum, atque etiam senectutis suæ nidulum uocare consueuerat. Quocunque me contulissem, illum animus, illum oculi requirebant. Libuit etiam monimentum eius uidere, & uidisse pœnituit. Est enim adhuc imperfectum, nec difficultas operis in causa solici, ac potius exigui, sed inertia eius, cui cura mandata est.

est. Subit indignatio cũ miseratione, post decimum mortis annum reliquias, neglectumq́; cinerem sine titulo, sine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria peruagetur. At ille mandauerat, caueratq́;, ut diuinum illud, & immortale factum uersibus inscriberetur:

Hic situs est Rufus, pulso qui Vindice, quondam
Imperium asseruit non sibi, sed patriæ.

Tam rara in amicitijs fides, tam parata obliuio mortuorum, ut ipsi nobis debeamus etiam conditoria extruere, omniaq́; hæredũ officia præsumere. Nã cui nõ est uerendũ, quod uidemus accidisse Verginio? cuius iniuriam ut indigniorem, sic etiam notiorem ipsius claritas facit. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 11

O Diem lætum, adhibitus in consilium à præfecto urbis, audiui ex diuerso agenteis summæ spei, summæ indolis iuuenes duos Fuscum Salinatorem, & Numidium Quadratum, egregium par, nec modò tẽporibus nostris, sed literis ipsis ornamento futurum. Mira utrique probitas, cõstantia salua, decorus habitus, *os planũ, uox uirilis, tenax memoria, magnum ingenium, iudiciũ æquale: quæ singula mihi uoluptati fuerunt, atq; inter hæc illud, quod & ipsi me, ut rectorẽ, ut magistrum intuebãtur, etiam qui audiebant, me æmulari, meis instare uestigijs uidebantur. O diem (repetam enim) lætum, notandumq́; mihi candidißimo calculo. Quid enim aut publice lætius, quàm clarißimos iuuenes, nomen, & famam ex studijs petere? aut mihi optatius, quàm me ad recta tendentibus quasi exemplar esse propositum? Quod gaudium ut perpetuò capiã, Deos oro *ac eosdem testes peto, ut omneis, qui me imitari tanti putabũt, meliores esse quàm me uelint. Vale.

*os Latinũ

*ab eisdẽ, teste te, peto

C. PL. FABATO PROSOCERO.

12 TV uero non debes suspensa manu commendare mihi, quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodesse, & me suscipere quicquid ad curam tuam pertinet. Itaque *Bettio Prisco quãtum plurimum potuero, præstabo, præsertim in arena mea, hoc est, apud centumuiros. Epistolarum, quas mihi, ut ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci me iubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim uel præcipue sentio, quantopere me diligas, cum sic exegeris mecum, ut solebas cum tuo filio. Nec dissimulo, hoc mihi iucũdiores eas fuisse, quòd habebam bonam causam, cũ summo studio curassem, quod tu curari uolebas. Proinde etiam atq; etiam rogo, ut mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare uidebor (nunquam enim cessabo) conuicium facias. Quod & ego intellegã à summo amore proficisci, & tu non meruisse me gaudeas. Vale.

*Vectio

C. PLIN. VRSO SVO S.

13 NVnquámne uidisti quẽquã tam laboriosum & exercitum, quàm Varenum meum? cui, quod summa contentione impetrauerat, defendendum, & quasi rursus petendum fuit. Bithyni senatusconsultum apud consules carpere, ac labefactare sunt ausi, atq; etiam absenti Principi criminari: Ab illo ad senatum remissi, nõ destiterunt. Egit Claudius Capito irreuerenter magis, quàm constanter, ut qui ipsum senatuscõsultum apud senatum accusaret. Respondit Fronto Catius grauiter magis, & firmè. Senatus ipse mirificus. Nam illi quoq; qui prius negarant, Vareno quæ petebat, eadẽ danda, postquàm erant data, cẽsuerunt. Singulos enim integra re dissentire fas esse: peracta, quod pluribus placuisset, cunctis tuẽdum. Acilius* tantum Rufus, & cum eo septẽ, an octo? septem imò in priore sententia perseuerarunt. Erant in hac paucitate nõnulli, quorum

*tamen rursus

rum temporaria grauitas,uel potius grauitatis imitatio ri=
debatur. Tu tamen æſtima,quantũ nos in ipſa pugna præ=
lij et certaminis maneat,cuius quaſi prælusio, atq; præcur
ſio has contentiones excitauit. Vale.

C. PLIN. MAVRICO SVO S.

SOlicitas me, in Formianum ueniam,ea conditione, ne 14
quid contra cõmodum tuum facias. qua pactione inui
cem mihi caueo. Neq; enim mare & littus,ſed te, ocium et
libertatẽ ſequor:alioqui ſatius eſt in urbe remanere. Opor
tet enim omnia aut ad alienum arbitrium,aut ad ſuum fa=
cere. Mei certe ſtomachi hæc natura eſt, ut nihil, niſi totũ
& merum uelit. Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

MIrificæ rei non interfuiſti, ne ego quidẽ, ſed me re= 15
cẽs fabula excepit. Paſsienus Paulus ſplẽdidus eques
Romanus,& in primis eruditus,ſcribit elegos: gẽtilitium
hoc illi. eſt enim municeps Propertij,atq; etiam inter ma=
iores ſuos Propertium numerat. Is cum recitaret, ita cœ=
pit dicere,Priſce iubes? Ad hoc Iabolenus Priſcus (aderat
enim ut Paulo amiciſsimus) Ego uero non iubeo. Cogita
qui riſus hominum, qui ioci, quòd eſt omnino Priſcus du=
biæ ſanitatis. Intereſt tamen officijs,adhibetur cõſilijs, at=
que etiã ius ciuile publice reſpondet:quo magis, quod tũc
fecit,& ridiculum,& notabile fuit. Interim Paulo aliena
deliratio aliquantum frigoris attulit. Tam ſolicite recita=
turis prouidendum eſt,non ſolum ut ſint ipſi ſani,uerum=
etiam ut ſanos adhibeant. Vale.

C. PLIN. TACITO SVO S.

PEtis, ut tibi auunculi mei exitum ſcribam, quo ue= 16
rius tradere poſteris poſsis. Gratias ago: nam ui=
deo morti eius,ſi celebretur à te, immortalem gloriam eſſe
propo

propositam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes memorabili casu, quasi semper uicturus occiderit, quamuis ipse plurima opera, & mansura condiderit, multum tamē perpetuitati eius scriptorū tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum est, aut facere scribenda, aut scribere legenda: beatißimos uero quibus utrunq;. Horum in numero auunculus meus & suis libris, & tuis erit. Quo libentius suscipio, deposco etiā quod iniūgis. Erat Miseni, classemq; imperio præsens regebat nono Kalēd. Septemb. hora diei ferè septima. Mater mea indicat ei, apparere nubē inusitata & magnitudine, & specie. Vsus ille sole, mox frigidā gustauerat iacens, studebatq;. Poposcit soleas, ascendit locum, ex quo maxime miraculum illud conspici poterat. Nubes, incertū procul intuētibus ex quo monte (Vesuuium fuisse postea cognitum est) oriebatur: cuius similitudinem, & formam nō alia magis arbor, quàm pinus expresserit. Nam longißimo uelut trunco efflata in altū, quibusdam ramis diffundebatur. Credo quia recenti spiritu euecta, deinde senescente eo destituta, aut etiā pondere suo uicta in *latitudinem uanescebat: candida interdū, interdū sordida & maculosa, prout terram, cineremúe sustulerat. Magnum, propiusq; noscendum, ut eruditißimo uiro uisum. Iubet liburnicam aptari, mihi si uenire unà uellem, facit copiam. Respondi studere me malle, & forte ipse, quod scriberem, dederat. Egrediebatur domo, accipit codicillos: Retinæ* amici imminenti periculo exterriti (nam uilla ea subiacebat, nec ulla nisi nauibus fuga) ut se tanto discrimini eriperet, orabant. Non uertit ille consilium, sed quod studioso animo inchoauerat, obit maximo. Deducit quadriremeis, ascendit ipse non Retinæ modò, sed multis

*altitudinē

*claßiarij

(erat

(erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxiliũ. Properat illuc, unde alij fugiunt, rectumq́; cursum, recta gubernacula in periculũ tenet, adeò solutus metu, ut omneis illius mali motus, omneis figuras, ut deprehenderat oculis, dictaret, enotaretq́;. Iam nauibus cinis incidebat, quò propius accesserat, calidior & densior, iam pumices etiam, nigriq́; ambusti & fracti igne lapides. Iam uadum subitum, ruinaq́; montis littora obstantia, cunctatusq́; paulum, an retro flecteret, mox gubernatori, ut ita faceret monenti: Forteis, inquit, fortuna iuuat. Pomponianum pete, * Stabijs erat, direptus sinu medio. Nã sensim circumactis cur uatisq́; littoribus mare infunditur. Ibi, quanquam nondũ periculo appropinquante, conspicuo tamen, & cum cresceret proximo, sarcinas contulerat in naueis, certus fugæ, si contrarius uentus resedisset, quo tunc auunculus meus secundißimo inuectus complectitur trepidantem, consolatur, hortatur, utq́; timorem eius sua securitate leniret, deferri se in balineum iubet, lotus accubat, cœnatq́; hilaris, aut quod est æquè magnum, similis hilari. Interim è Vesuuio monte pluribus locis latißimæ flammæ, atque incendia relucebant, quorum fulgor, & claritas tenebris no ctis excitabatur. Ille agrestium trepidatione ignis relictas, desertas'que uillas, per solitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat, tum se quieti dedit, & quieuit uerißimo equidem somno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis grauior, & sonantior erat, ab ijs, qui limini obuersabantur, audiebatur. Sed area, ex qua diæta adibatur, ita iam cinere, mixtisq́; pumicibus oppleta surrexerat, ut si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit, seq́; Põponiano, cæterisq́; qui peruigilarant, reddit. In commune con

*iuxtà hic erat

conſultant, intra tecta ſubſiſtant, an in aperto uagentur. Nam crebris, uaſtisq; tremoribus tecta nutabant, & quaſi emota ſedibus ſuis nunc huc, nũc illuc abire, aut referri uidebantur. Sub dio rurſus, quanquam leuium exeſorumq; pumicum caſus metuebatur. Quod tamen periculorũ collatio elegit, & apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorẽ timor uicit: ceruicalia capitibus impoſita linteis conſtringunt. Id monumentũ aduerſus incidentia fuit. Iã dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior, dẽſiorq;, quam tamẽ faces multæ, uariaq; lumina ſoluebant. Placuit egredi in littus, & è proximo aſpicere, ecquid iam mare admitteret, quod adhuc uaſtũ, & aduerſum permanebat. Ibi ſuper abiectum linteum recubans, ſemel atq; iterũ frigidam popoſcit, hauſitq;: deinde flãmæ, flammarũq; prænuncius odor ſulphuris, alios in fugam uertũt, excitant illum, innixus ſeruis duobus adſurrexit, & ſtatim concidit, ut ego coniecto, craßiore caligine ſpiritu obſtructo, clauſoq; ſtomacho, qui illi natura inualidus, & anguſtus, et frequenter interæſtuãs erat. Vbi dies redditus is, ab eo quem nouißime uiderat, tertius, corpus inuentum eſt integrum, illæſum, opertum'que, ut fuerat indutus: habitus corporis quieſcenti, quàm defuncto ſimilior. Interim Miſeni ego et mater. Sed nihil ad hiſtoriam, nec tu aliud, quàm de exitu eius ſcire uoluiſti. Finem ergo faciam, unũ adijciam, omnia me quibus interfueram, quæq; ſtatim, cũ maxime uera memorantur, audiueram, uerè perſecutum: tu potißima excerpes. Aliud eſt enim epiſtolam, aliud hiſtoriam: aliud amico, aliud omnibus ſcribere. Vale.

C. PLIN. RESTITVTO SVO S.

17 INdignatiunculam, quam in cuiuſdam amici auditorio cepi, non poſſum mihi temperare, quo minus apud te,

quia

quia non contingit coràm, per epistolam effundam. Recitabatur liber absolutissimus: hunc duo, aut tres, ut sibi & paucis uidentur, diserti, surdis mutisq; similes audiebant: non labra diduxerunt, non mouerunt manum, non deniq; adsurrexerunt saltem lassitudine sedendi. Quæ tanta grauitas? quæ tanta sapientia? quæ imò pigritia, arrogantia, sinisteritas, ac potius amentia? In hoc totum diem impendere, ut offendas, ut inimicum relinquas, ad quem tãquam amicissimus ueneris? Disertior ipse es? tantò magis ne inuideris. Nam qui inuidet, minor est. Deniq; siue plus, siue minus, siue idem præstas, lauda uel inferiorem, uel superiorẽ, uel parem. Superiorem, quia nisi laudandus ille est, nõ potes ipse laudari. Inferiorem, aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quàmmaximum uideri, quem præcedis, uel exæquas. Equidem omneis, qui aliquid in studijs faciũt, uenerari etiam mirariq; soleo. Est enim res difficilis, ardua, fastidiosa, & quæ eos, à quibus contemnitur, inuicem contemnat. Nisi forte aliud iudicas tu. Quanquam quis uno te reuerentior huius operis? quis benignior æstimator? Qua ratione ductus, tibi potissimum indignationem meam prodidi, quem habere socium maxime poteram. Vale.

C. PLIN. SABINO SVO S. 18

Rogas, ut agam Firmanorum publicam causam: quod ego, quanquam plurimis occupationibus distentus, adnitar: cupio enim & ornatissimam Coloniam aduocationis officio, & te gratissimo tibi munere obstringere. Nam cum familiaritatem nostram, ut soles prædicare, ad præsidium, ornamentumq; tibi sumpseris, nihil est quod negare debeam, præsertim pro patria petenti. Quid enim precibus, aut honestius pijs, aut efficacius amantis? Pro-

inde

inde Firmanis tuis, ac iã potius nostris, obliga fidem meã, quos labore & studio meo dignos, cum splendor ipsorũ, tum hoc maxime pollicetur, quòd credibile est optimos esse, inter quos tu talis extiteris. Vale.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

19 SCis tu acceßisse pretium agris, praecipue suburbanis, causa subitae charitatis. Res multis agitata sermonibus proximis comitijs honestißimas uoces senatui expreßit: Candidati ne cõuiuentur, ne mittant munera, ne pecunias deponãt. Ex quibus duo priora tam aperte, quàm immodice fiebant: hoc tertium, quãquam occultaretur, pro cõperto habebatur. Homulus deinde noster *usus uigilanter hoc consensu senatus, sentẽtiae loco postulauit, ut cõsules desiderium uniuersorum notum Principi facerẽt: peterentq́;, sicut alijs uitijs, huic quoq; prouidentia sua occurreret. Occurrit: sumptus candidatorũ foedos, & infameis ambitus lege restrinxit. Eosdem patrimonij tertiã partẽ conferre iußit in ea, quae solo continerentur, deforme arbitratus (ut erat) honorem petituros, urbẽ, Italiamq; non pro patria, sed pro hospitio, aut stabulo quasi peregrinãteis habere. Cõcursant ergo candidati, certatim quicquid uenale audiunt, emptitant, ut sint quoq; plura uenalia, efficiunt. Proinde, si poenitet te Italicorũ praediorum, hoc uendundi tẽpus tam hercule, quàm in prouincijs comparandi, dum ijdem candidati illic uendunt, ut hic emant. Vale.

*uigilat.

Rursus hoc consensu

C. PLINIVS CORN. TACITO SVO S.

20 AIs te adductum literis, quas exigenti tibi de morte auunculi mei scripsi, cupere cognoscere, quos ego Miseni relictus (id enim ingressus abruperam) non solum metus, uerumetiam casus pertulerim: quanquam animus memi

meminisse horret, incipiam. Profecto auunculo, ipse reliquum tẽpus studijs (ideo enim remãserã) impendi, mox balineũ, cœna, somnus inquietus & breuis. Præcesserat per multos dies tremor terræ, minus formidolosus, qui Cãpaniæ non solum castella, uerumetiã oppida uexare solitus: illa uerò nocte ita inualuit, ut non moueri omnia, sed uerti crederentur. Irrumpit cubiculum meum mater, surgebam inuicem, si quiesceret, excitaturus: resedimus in area domus, quæ mare à tectis modico spatio diuidebat, dubito constantiam uocare, an imprudẽtiam debeam: agebã enim duodeuicesimum annum. Posco librũ Titi Liuij, & quasi per otium lego, atque etiam ut cœperam, excerpo. Ecce amicus auunculi, qui nuper ad eum ex Hispania uenerat, ut me, & matrẽ sedenteis, me uero etiam legentem uidet: illius patientiam, securitatem meã corripit, nihilo segnius ego intentus in librum. Iam hora diei prima, & adhuc dubius & quasi languidus dies, iam quassatis circumiacentibus tectis, quanquam in aperto loco, angusto tamen, magnus & certus ruinæ metus. Tum demum excedere oppido uisum. Sequitur uulgus attonitum, quodq; in pauore simile prudentiæ, alienum consilium suo præfert, ingentiq; agmine abeunteis premit, & impellit. Egreßi tecta consistimus, multa ibi miranda, multas formidines patimur. Nam uehicula, quæ produci iusseramus, quanquàm in planißimo campo in contrarias parteis agebantur, ac ne lapidibus quidem fulta, in eodem uestigio quiescebant. Præterea mare in se resorberi, & tremore terræ quasi repelli uidebamus. Certè processerat littus, multaq; animalia maris in siccis arenis detinebat. Ab altero latere nubes atra & horrenda, ignei spiritus, tortis uibratisq; discursibus rupta, in longas flammarum figuras

 dehiscebat

dehiſcebat, fulgoribus illæ & ſimiles, & maiores erant. Tum uero ille idẽ ex Hiſpania amicus, acrius & inſtantius: ſi frater, inquit, tuus, tuus auũculus uiuit, uult eſſe uos ſaluos: ſi periјt, ſuperſtites uoluit. Proinde quid ceſſatis euadere? Reſpondimus, non commiſſuros nos, ut de ſalute illius incerti, noſtræ cõſuleremus. Nõ moratus ultrà proripit ſe, effuſoq́; curſu periculo aufertur. Nec multò pòſt, illa nubes deſcẽdere in terras, operire maria, cinxerat Capreas & abſconderat, Miſeni quod procurrit, abſtulerat. Tum mater orare, hortari, iubere quoquo modo fugerem: poſſe enim iuuenem, ſe & annis, & corpore grauem bene morituram, ſi mihi cauſa mortis non fuiſſet. Ego contrà, ſaluum me, niſi unà, non futurũ. Dein manum eius amplexus, addere gradum cogo: paret ægrè, incuſatq́; ſe, quòd me moretur. Iam cinis adhuc, tamen rarus, reſpicio, denſa caligo tergis imminebat, quæ nos torrentis modo infuſa terræ ſequebatur. Deflectamus inquam, dũ uidemus, ne in uia ſtrati, comitantium turba in tenebris obteramur. Vix conſideramus, & nox non qualis illunis, aut nubila, ſed qualis in locis clauſis lumine extincto. Audires ululatus fœminarum, infantium quiritatus, clamores uirorum. Aliј parenteis, aliј liberos, aliј coniuges uocibus requirebant, uocibus noſcitabãt: hi ſuum caſum, illi ſuorum miſerabantur. Erant qui metu mortis mortem precarentur. Multi ad deos manus tollere. Plures nuſquam iam deos ullos, æternamq́; illam, & nouiſsimã noctem mundo interpretabantur. Nec defuerunt, qui fictis, mẽtitisq́; terroribus uera pericula augerent. Aderãt qui Miſeni illud ruiſſe, illud ardere falſò, ſed credẽtibus nunciabãt. Paulùlum reluxit, quod non dies nobis, ſed aduẽtantis ignis indiciũ uidebatur, & ignis quidẽ longius ſubſtitit, tenebræ rurſus, cinis rurſus

multus

multus, & grauis, hunc identidem assurgentes excutieba mus, operit alioquin, atque etiam oblisi pondere essemus. Possem gloriari, non gemitum mihi, non uocem parũ fortem in tantis periculis excidisse, nisi me cum omnibus, omnia mecum perire misero, magno tamen mortalitatis solatio, credidissem. Tandem illa caligo tenuata quasi in fumum, nebulam'ue decessit. Mox dies uere, sol etiam effulsit, luridus tamen, qualis esse, cum deficit, solet. Occursabant trepidantibus adhuc oculis mutata omnia, altoq; cinere tanquam niue obducta. Regressi Misenum, curatis utcunque corporibus, suspensam dubiamq; noctem spe, ac metu exegimus, metus præualebat. Nam & tremor terræ perseuerabat, & pleriq; lymphati terrificis uaticinationibus & sua, & aliena mala ludificabantur. Nobis tamen ne tunc quidem, quanquam & expertis periculum, & * expectantibus, abeundi consilium, donec de auunculo nuntius ueniret. Hæc nequaquam historia digna, nõ scripturus leges, & tibi scilicet, qui requisisti, imputabis, si digna ne epistola quidem uidebuntur. Vale.

* inspectantibus

C. PLIN. CANINIO SVO S. 21

SVm ex ijs, qui mirer antiquos, non tamen, ut quidam, temporum nostrorum ingenia despicio. Neque enim quasi lassa & effœta natura, nihil iã laudabile parit. Atq; adeò nuper audij Virginiũ Romanum paucis legentẽ comœdiam, ad exemplar ueteris comœdiæ scriptam, tam bene, ut esse quandoq; posit exemplar. Nescio an noris hominem, quanquàm nosse debes: est enim probitate morum, ingenij elegantia, operum uarietate monstrabilis. Scripsit mimiambos tenuiter, argute, uenuste, atque hoc in genere eloquẽtissime. Nullũ est enim genus, quod absolutum non posit eloquẽtissimũ dici. Scripsit comœdias, Menãdrum,

aliosq; ætatis eiusdem æmulatus, licet has inter Plautinas, Terentianasq; numeres. Nunc primũ se in uetere comœdia, sed non tanquam inciperet, ostendit: non illi uis, non granditas, non subtilitas, non amaritudo, non dulcedo, nõ lepos defuit. Ornauit uirtutes, insectatus est uitia, fictis nominibus decenter, ueris usus est apte. Circa me tantum benignitate nimia modum excesit, nisi quòd tamen poëtis mentiri licet. In summa, extorquebo ei librum, legendũq;, imò ediscendum mittam tibi: neq; enim dubito futurum, ut non deponas, si semel sumpseris. Vale.

C. PLIN. TYRONI SVO S.

22 MAgna res acta est omniũ, qui sunt prouincijs præfuturi, magna omnium, qui se simpliciter credunt amicis. Lustricus Bructianus cum Montanum Atticinum comitem suum in multis flagitijs deprehendisset, Cæsari scripsit. Atticinus flagitijs addidit, ut quẽ deceperat, accusaret. Recepta cognitio est. fui in consilio. egit uterq; pro se, egit autem carptim, & κατὰ κεφάλαιον. quo genere ueritas statim ostẽditur. Protulit Bructianus testamentũ suũ, quod Atticini manu scriptum esse dicebat. Hoc enim & arcana familiaritas, & quærẽdi de eo, quẽ sic amasset, necesitas indicabatur. Enumerauit crimina fœda, manifestáq;. Ille cùm diluere nõ posset, *ita recesit, ut dum defenditur, turpis: dũ accusat, sceleratus probaretur. Corrupto enim scribæ seruo, interceperat commentarios, interciderátq;, ac per summũ nefas utebatur aduersus amicũ crimine suo. Fecit pulcherrime Cæsar, non enim de Bructiano, sed statim de Atticino *perrogauit: Dãnatus, & in insulã relegatus. Bructiano iustisimum integritatis testimonium redditũ, quẽ quidẽ etiã cõstantiæ gloria secuta est. Nã defensus expeditisime, accusauit uehemẽter: nec minus acer, quàm

Id est, summatim. Plinius auunculus, capitulatim.

*ita se gesit

* pronuntiauit

quàm bonus & syncerus apparuit. Quod tibi scripsi, ut te sortitum prouinciam, præmonerem. Plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas: deinde scias, si quis forte te, quod abominor, fefellerit, paratam ultionẽ, qua tamen ne sit* opus, etiam atq; etiam attende. Neq; enim tam iucundum est uindicari, quàm decipi miserum. Vale.

* usus

C. PLIN. TRIARIO SVO S. 23

IMpense petis, ut agam causam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioqui, & famosam: faciã, sed non gratis. Quî fieri potest, inquis, ut non gratis tu? Potest: exigã enim mercedem honestiorem gratuito patrocinio. peto, atq; etiam paciscor, ut simul agat Cremutius Ruso. solitum hoc mihi, & iam in pluribus claris adolescentibus factitatum. Nam mire concupisco bonos iuuenes ostendere foro, assignare famæ. Quod si cui, præstare Rusoni meo debeo, uel propter nataleis ipsius, uel propter eximiã mei charitatem, quem magni æstimo in ijsdẽ iudicijs, ex ijsdẽ etiam partibus conspici, audiri. Obliga me, obliga antè, quàm dicat: nam cum dixerit, gratias ages. Spondeo solicitudini tuæ, spei meæ, magnitudini causæ suffecturum. Est indolis optimæ, breui * producturus alios, si interim * prouectus fuerit à nobis. Neq; enim cuiquam tam clarum statim ingenium est, ut possit emergere, nisi illi materia, occasio, fautor etiam, commendatorq; contingat. Vale.

* prouecturus

C. PLIN. MARCO SVO S. 24

QVàm multum interest, quid à quoque fiat. Eadem enim facta claritate, uel obscuritate facientium aut tolluntur altissimè, aut humilime deprimuntur. Nauigabam per Larium nostrum, cum senior amicus ostendit mihi uillam, atq; etiam cubiculum, quod in lacum prominet. Ex hoc, inquit, aliquãdo municeps nostra cum mari-

to se præcipitauit. Causam requisij. Maritus ex diutino morbo circa uelāda corporis ulceribus putrescebat. Vxor ut inspiceret, exegit. Neq; enim quenquam fidelius iudicaturum possét'ne sanari. Vidit, desperauit. Hortata est ut moreretur, comesq; ipsa mortis, dux imò & exemplum, & necessitas fuit. Nam se cum marito ligauit, abiecitq; in lacum. Quod factum, ne mihi quidem, qui municeps, nisi proximè auditum est, non quia minus illo clarissimo Arriæ facto, sed quia minor ipsa. Vale.

C. PLIN. HISPANO SVO S.

25 SCribis Robustum splendidum equitem Romanū cum Attilio * Caro amico meo Ocriculum usque commune iter* fecisse, deinde nusquam comparuisse. Petis, ut Carus ueniat, nosq;, si potest, in aliqua inquisitionis uestigia inducat. Veniet, uereor ne frustra. Suspicor enim tale, nescio quid, Robusto accidisse, quale aliquando Metilio Crispo municipi meo. Huic ego ordines impetraueram, atq; etiā proficiscenti* quadringenta milia numûm ad instruendum se, ornandumq; donaueram: nec postea aut epistola eius, aut aliquem de exitu nuncium accepi. Interceptus'ne sit à suis, an cū suis, dubium. Certe non ipse, nō quisquā ex seruis eius apparuit. Vtinā ne in Robusto idē experiamur: tamen arcessamus Carū, demus hoc tuis, demus optimi adolescentis honestissimis precibus, qui pietate summa, mira etiā sagacitate patrem quærit. Dij faueant ut sic inueniat ipsum, quemadmodū iam cum quo fuisset, inuenit. Vale.

*Scauro

*peregisse

*quadraginta

C. PLIN. SERVIANO SVO S.

26 GAudeo & gratulor, quòd Fusco Salinatori filiam tuā destinasti. Domus patritia, pater honestissimus, mater pari laude. Ipse est studiosus, literatus, disertus etiam, puer simplicitate, comitate iuuenis, senex grauitate. Neq;

enim

enim amore decipior. Amo quidem effuse, ita officijs, ita re ucrētia meruit: iudicio tamen, & quidē tanto acrius, quanto magis amo. *Tibi quidem (ut qui explorauerim) spondeo, habiturū te generum, quo melior fingi ne uoto quidē potuit. Superest, ut auum te quàm maturißime similimum sui faciat. Quàm felix tēpus illud, quo mihi liberos illius, nepotes tuos, ut meos uel liberos, uel nepotes ex uestro sinu sumere, & quasi pari iure tenere continget. Vale. *Tibiq;

C. PLIN. SEVERO SVO S. 27

Rogas ut cogitem, quid designatus consul in honorem Principis censeas. Facilis inuentio, nō facilis electio. Est enim ex uirtutibus eius larga materia, * tamen quod sentiam, indicabo, si prius hæsitationem meam ostendero: dubito num idem tibi suadere, quod mihi debeam. Designatus ego consul omni hac, etsi non adulatione, specie tamen adulationis abstinui, non tanquam liber & constans, sed tanquam intelligens Principis nostri: cuius uidebam hanc esse præcipuam laudem, si nihil quasi ex neceßitate decernerem. Recordabar etiā plurimos honores peßimo cuiq; delatos, à quibus hic optimus separari non alio modo magis poterat, quàm diuersitate censendi: quod ipsum dißimulatione & silentio non præterij, ne forte nō iudicium illud meum, sed obliuio uideretur. Hoc tunc ego, sed non omnibus eadem placent, nec conueniunt quidem. Præterea faciendi aliquid, uel non faciendi uera ratio, cū hominum ipsorum, tum rerum etiam, ac temporum cōditione * initur. Nam recentia opera maximi Principis præbent facultatem, noua, magna, uera censendi. Quibus ex causis (ut suprà scripsi) dubito an idem nunc tibi, quod tunc mihi suadeam. Illud non dubito, debuisse me in parte consilij tui ponere, quod ipse fecissem. Vale.

*tamē quod malō quidē, indicabo

*mutatur

C. PLIN. PONTIO SVO S.

SCio, quæ tibi causa fuerit impedimento, quo minus præcurrere aduentum meum in Campaniam posses. Sed quanquam absens totus huc migrasti, tantum mihi copiarum tam urbanarum, quàm rusticarũ nomine tuo oblatum est, quas omneis improbe quidem, accepi tamen. Nã me tui, ut ita facerẽ, rogabant: ac uerebar ne et mihi, et illis irasceceris, si nõ fecissem. In posterũ nisi adhibueris modũ, ego adhibebo. Etiã tuis denunciaui, si rursùs tam multa attulissent, omnia relaturos. Dices, oportere me tuis rebus ut meis uti: etiã, sed perinde illis ac meis parco. Vale.

C. PLIN. QVADRATO SVO S.

* & quo nõ minus gaudeo

*AVidius Quietus, qui me unice dilexit, * & cui non minimum gaudeo, probauit ut multa alia Thraseæ (fuit enim familiaris) ita hoc sæpe referebat, præcipere solitum suscipiendas esse causas aut amicorum, aut destitutas, aut ad exemplum pertinẽteis. Cur amicorum? nõ eget interpretatione. Cur destitutas? quòd in illis maxime & constantia agentis, & humanitas cerneretur. Cur pertinenteis ad exemplum? quia plurimum referret, bonum an malum* ducem haberent. Ad hæc ego genera causarũ, ambitiose fortasse, addã tamẽ claras, & illustreis. Aequũ enim est agere nonnunquam gloriæ, & famæ, id est, suã causam: hos terminos, quia me cõsuluisti, dignitati, ac uerecundiæ tuæ statuo. Nec me præterit, Vsum & esse, et haberi optimum dicẽdi magistrũ. Video etiã multos paruo ingenio, literis nullis, ut bene agerẽt, agẽdo cõsequutos. Sed et illud, quod Pollionis, uel tãquã Pollionis, accepi, uerissimũ experior: Cõmode agẽdo factũ est, ut sæpe agerẽ, sæpe agẽdo, ut minus cõmode: quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis, quàm facultas: nec fiducia, sed temeritas paratur.*

*induceretur

Nec

Nec uerò Isocrati, quo minus haberetur summus orator, offecit, qđ infirmitate uocis, mollitia frontis, quo minus in publico diceret, impediebatur. Proinde multũ lege, scribe, meditare, ut poßis, cũ uoles dicere: dices, cũ uclle debebis. Hoc ferè tẽperamentũ ipse seruaui: nõnunquã neceßitati, quæ pars rationis est, parui. egi enim quasdã, à senatu iussus: Quo tamẽ in numero fuerũt ex illa Thraseæ diuisiõe, hoc est, ad exẽplũ pertinẽtes. Adfui Bæticis cõtra Bæbiũ *Massam. Quæsitũ est, an danda esset inquisitio: data est. *als, Bassum Adfui rursus iisdẽ querẽtibus de Cæcilio Claßico. quæsitũ est, an prouinciales ut socios, ministrosq; procõsulis plectti oporteret: pœnas luerũt. Accusaui Mariũ Priscũ, qui lege repetundarũ dãnatus, utebatur clemẽtia legis, cuius seueritatẽ immanitate criminum excesserat, relegatus est. Tuitus sum Iuliũ Baßũ, ut incustoditũ nimis, et incautũ, ita minime malũ, iudicibus acceptis in senatu remansit. Dixi proxime pro Vareno postulãte, ut sibi inuicẽ euocare testes liceret, impetratũ est. In posterũ opto, ut ea potißimum iubeat, quæ me deceat uel sponte fecisse. Vale.

C. PLIN. FABATO SVO S.

30

DEbemus mehercule nataleis tuos perinde ac nostros celebrare, cum lætitia nostrorũ ex tuis pendeat, cuius diligentia & cura hic hilares, istic securi sumus. Villa Camiliana, quã in Campania poßides, est quidẽ uetustate uexata, * ea tamen quæ sunt preciosiora, aut integra manent, aut leuißime læsa sunt. Attẽdemus ergo, ut q̃ saluberrime reficiãtur. Ego uideor habere multos amicos, sed huius generis, cuius & tu quæris, & res exigit, propè neminem. Sunt enim omnes togati, & urbani. Rusticorũ autẽ prædiorum administratio poscit durũ aliquẽ & agrestẽ, cui neq; labor ille grauis, nec cura sordida, nec tristis so- *&

 litudo

litudo uideatur. Tu de Rufo honestißime cogitas: fuit enim filio tuo familiaris. Quid tamen noui sibi præstare poßit, ignoro: uelle plurimum credo. Vale.

C. PL. CORNELIANO SVO S.

31

*als: (hoc loco nomen) magnam cepi, &c.

*EVocatus in consiliũ à Cæsare nostro ad Cẽtumcellas, *hoc nomine longe maximã cepi uoluptatẽ. Quid enim iucundius, quàm Principis iustitiam, grauitatẽ, comitatẽ, in secessu quoq;, ubi hæc maxime recluduntur, inspicere? Fuerunt uariæ cognitiones, & quæ uirtutes iudicis per plureis species experirentur. Dixit causam Claudius Aristion princeps Ephesiorũ, homo munificus, & innoxiè popularis. Inde inuidia, et ab dißimilimis delator immissus. Itaq; absolutus, uindicatusq; est. Sequẽti die audita est Galitta adulterij rea. Nupta hæc tribuno militũ honores petituro, & suam, & mariti dignitatẽ, centurionis amore maculauerat. Maritus legato consulari, ille Cæsari scripserat. Cæsar excußis probationibus, cẽturionẽ exauctorauit, atq; etiam relegauit. Supererat crimini, quod nisi duorũ esse nõ poterat, reliqua pars ultionis. Sed maritum nõ sine aliqua reprehensione patientiæ, amor uxoris retardabat, quã quidẽ etiam post delatum adulterium domi habuerat, quasi cõtentus æmulum remouisse. Admonitus ut perageret accusationẽ: peregit inuitus. Sed illã damnari etiã inuito acusatore necesse erat. Damnata & Iuliæ legis pœnis relicta est. Cæsar & nomẽ centurionis, & cõmemorationem disciplinæ militaris sententiæ adiecit, ne omneis eiusmodi caussas reuocare ad se uideretur. Tertio die inducta cognitio est multis sermonibus, & uario rumore iactata, Iulij Tyronis codicillis, quos ex parte ueros esse cõstabat, ex parte falsi dicebãtur. Substituebãtur crimini * Sempronius Senecio eques Ro. & Eurythmus*

* Semiranus

Cæsaris

Cæſaris libertus, & procurator. Hæredes, cũ Cæſar eſſet in Dacia, cõmuniter epiſtola ſcripta petierant, ut ſuſcipe=ret cognitionẽ: ſuſceperat, reuerſus diem dixerat, et cũ ex hæredibus quidam quaſi reuerentia Eurythmi remitteret accuſationẽ, pulcherrime dixerat, Nec ille Polycletus eſt, nec ego Nero. Indulſerat tamẽ petẽtibus dilationẽ, cuius tẽpore exacto cõſederat auditurus. À parte hæredum in=trauerunt duo omnino, poſtularunt, ut omnes hæredes a=gere cogerẽtur, cũ detuliſſent omneis, aut ſibi quoq; deſi=ſtere permitteretur. Locutus eſt Cæſar ſumma grauitate, ſumma moderatione. Cũq; aduocatus Senecionis, & Eu=rythmi dixiſſet, ſuſpitiõibus relinqui reos, niſi audirẽtur: nõ curo, inquit, an iſti ſuſpitionibus relinquantur, ego re=linquor. Dein cõuerſus ad nos ἐπίστασθε quid facere debea=mus: iſti enim queri uolunt, quòd ſibi licuerit nõ accuſare. Tum ex cõſilij ſentẽtia iuſſit denuntiari hæredibus omni=bus, aut agerẽt, aut ſinguli approbarẽt cauſas nõ agendi, alioqui ſe uel de calumnia pronũciaturũ. Vides quàm ho=neſti, quàm ſeueri dies, quos iucundiſſimæ remiſſiones ſe=quebantur. Adhibebamur quotidie cœnæ: erat modica, ſi principẽ cogites. Interdũ ἀκροάματα audiebamus, interdũ iucundiſſimis ſermonibus nox ducebatur. Summo die ab=euntibus nobis (tam diligens in Cæſare humanitas fuit) xenia ſunt miſſa. Sed mihi ut grauitas cognitionũ, conſilij honor, ſuauitas, ſimplicitasq; cõuictus, ita locus ipſe periu=cundus fuit. Villa pulcherrima cingitur uiridiſſimis agris, imminet littori, cuius in ſinu q̃ maximus portus uelut am=phitheatrũ. Huius ſiniſtrũ brachium firmiſſimo opere mu=nitũ eſt, dextrũ elaboratur. In ore portus inſula aſſurgit, quæ illatum uento mare obiacens frangat, tutumque ab utroq; latere decurſum nauibus præſtet. Adſurgit autem arte

Id eſt, attẽdite.

Id eſt, dicta auſcultatione digna.

arte uiſenda:ingenita ſaxa latißima nauis prouehit, cõtra hæc alia ſuper alia deiecta ipſo põdere manent, ac ſenſim quodã uelut aggere cõſtruuntur: eminet iam, & apparet ſaxeũ dorſum, impactosq; fluctus in immenſum elidit & tollit, uaſtus illic fragor, canumq; circa mare: ſaxis deinde pilæ adijciuntur, quæ procedẽti tẽpore enatam inſulã imitentur. Habebit hic portus etiam nomẽ autoris, eritq; uel maxime ſalutaris. Nam per longißimũ ſpatium littus importuoſum hoc receptaculo utetur. Vale.

32 C. PL. QVINTILIANO SVO S.

*Tituli

QVamuis & ipſe ſis continentißimus, & filiam tuã ita inſtitueris ut decebat filiã tuã *Tutilij neptem: cum tamen ſit nuptura honeſtißimo uiro Nonio Celeri, cui ratio ciuilium officiorũ neceßitatẽ quandã nitoris imponit: debet ſecundũ conditiones mariti ueſte, comitatu, quibus non augetur dignitas, ornatur tamen, inſtrui. Te porrò animo beatißimum, modicũ facultatibus ſcio. Itaq; partẽ oneris tui mihi uindico, & tanquã parẽs alter puellæ noſtræ cõfero quinquaginta millia nummûm, plus collaturus, niſi à uerecundia tua ſola mediocritate munuſculi impetrari poſſe confiderem, ne recuſares. Vale.

33 C. PLIN. ROMANO SVO S.

TOllite cuncta, inquit, cœptosq; auferte labores: ſeu ſcribis aliquid, ſeu legis, tolli, auferri iube, & accipe orationẽ meã, ut illi arma diuina. Num ſuperbius potui? reuera, ut inter meas, pulchram: nam mihi ſatis eſt certare mecũ. Eſt hæc pro Accia Variola et dignitate perſonæ, et exẽpli raritate, & iudicij magnitudine inſignis. Nam fœmina ſplendide nata, nupta prætorio uiro, exhæredata ab octogenario patre, intra undecim dies, quàm ille nouercã ei amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona pa-

terna

terna repetebat. Sedebãt iudices centum et octoginta (tot enim quatuor consilijs *cõscribuntur) ingens utrinq; ad= *colligũtur uocatio, & numerosa subsellia: præterea densa circũstan tiũ corona, latißimũ iudiciũ multiplici circulo ambibat. Ad hoc stipatum tribunal, atq; etiã ex superiore basilicæ parte, qua fœminæ, qua uiri & audiendi, quod erat diffi= cile, & quod facile uisendi studio imminebãt. Magna ex= pectatio patrũ, magna filiarũ, magna etiam nouercarum. Secutus est uarius euentus: nam duobus consilijs uicimus, totidem uicti sumus. Notabilis prorsus res, & mira, eadẽ in causa, ijsdem iudicibus, ijsdem aduocatis, eodem tempo re diuersitas accidit casu quidem, sed non ut casus uidere= tur. Victa est nouerca ipsa, hæres ex parte sexta. Victus Suburranus, qui exhæredatus à patre, singulari impuden tia alieni patris bona uindicabat, non ausus sui petere. Hæc tibi exposui primum, ut ex epistola scires, quæ ex oratione nõ poteras. Deinde, nam detegam arteis, ut ora= tionem libentius legeres, si non legere tibi, sed interesse iudicio uidereris: quàm sit licet magna, non despero gra= tiam breuißimè impetraturam. Nam & copia rerum, & arguta diuisione, & narratiunculis pluribus, & eloquen di uarietate renouatur. Sunt multa, non auderem nisi tibi dicere, elata, multa pugnacia, multa subtilia. Interuenit enim acribus illis, et erectis frequens neceßitas cõputandi, ac penè calculos, tabulamq; poscendi, ut repẽte in priuati iudicij formã centũuirale uertatur. Dedimus uela indigna tioni, dedimus iræ, dedimus dolori, & in amplißima causa quasi magno mari pluribus uentis sumus uecti. In sum= ma, solent quidam ex contubernalibus nostris existima= re hanc orationem, iterum dicã præcipuam, ut inter meas ὡς ὑπὲρ κτησιφῶντος esse: an uere, tu facilime iudicabis, qui Id est, pro Cte-siphonte.

tam

tam momoriter tenes omneis, ut conferre cum hac, dum hanc solam legis, poßis. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

34 R*Ectè fecisti, quòd gladiatorium munus Veronensibus nostris promisisti: à quibus olim amaris, suspicĕris, ornaris. Inde etiam uxorem charißimam tibi, & probatißimam habuisti, cuius memoriæ aut opus aliquod, aut spectaculum, atque hoc potißimum, quod maxime funeri debebatur. Prætera tanto consensu rogabaris, ut negare non cõstans, sed durum uideretur. Illud quoq; egregiè, quòd tam facilis, tam liberalis in edendo fuisti. Nam per hæc etiam magnus animus ostenditur. Vellem Africanæ, quas coëmeras plurimas, ad præfinitum diem occurrissent. Sed licet cessauerint illæ tempestate detentæ: tu tamen meruisti, ut acceptum tibi fieret, quod quo minus exhiberes, per te non stetit.* Vale.

LIBRI SEXTI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER VII.

*Geminio C. PL. *RESTITVTO SVO S.

I I*ERRET me hæc tua tam pertinax ualetudo, & quanquam te temperatißimũ nouerim, uereor tamen, ne quid illi etiam in mores tuos liceat. Proinde moneo patienter resistas. Hoc laudabile, hoc salutare. Admittit humana natura, quod suadeo, ipse certe sic agere sanus cum meis soleo. Spero quidẽ, si forte in aduer*

sam

ſam ualetudinem incidero, nihil me deſideraturum uel pudore, uel * patientia dignum. Si tamẽ ſuperauerit morbus, denuncio, ne quid mihi detur, niſi permittentibus medicis: ſciantq́;, ſi dederint, ita uindicaturũ, ut ſolent quibus aliqua negantur. Quinetiã cum peruſtus ardentiſsima febri, tandem remiſſus unctusq́; acciperẽ à medico potionẽ, porrexi manum, utq́; tangeret, dixi: admotumq́; iam labris poculum reddidi. Poſtea cum uiceſimo ualetudinis die balineo præpararer, muſſanteisq́; medicos repẽte uidiſſem, cauſam requiſij: reſponderunt, poſſe me tutò lauari, non tamen omnino ſine aliqua ſuſpitione. Quid, inquã, neceſſe eſt? atq; ita ſpe balinei, cui iam uidebar inferri, placidè, leniterq́; dimiſſa, ad abſtinentiam rurſus, nõ ſecus ac modo ad balineum, animũ, uultumq́; cõpoſui. Quæ tibi ſcripſi primũ, ut te nõ ſine exemplo monerẽ: deinde, ut in poſterum ipſe ad eandẽ temperantiam adſtringerer, cũ me hac epiſtola quaſi pignore obligauiſſem. Vale. *pœnitentia

C. PLIN. IVSTO SVO S. 2

QVemadmodum congruit, ut ſimul & affirmes te adſiduis occupationibus impediri, & ſcripta noſtra deſideres, quæ uix ab otioſis impetrare aliquid perituri temporis poſſunt. Patiar ergo æſtatem inquietam uobis exercitamq́; tranſcurrere, & hyeme demum, cum credibile erit noctibus ſaltem uacare te poſſe, quæram quid potiſsimum ex nugis meis tibi exhibeam. Interim abunde eſt, ſi epiſtolæ non ſunt moleſtæ: ſunt autem, & * uel eò breuiores erunt. Vale. *ideo

C. PLIN. PRAESENTI SVO S. 3

TAntáne perſeuerantia? tu modo in Lucania, modo in Cãpania. Ipſe enim, inquis, Lucanus, uxor Campana. Iuſta cauſa longioris abſentiæ, non perpetuæ tamen.

Quin

Quin ergo aliquãdo in urbem redis? ubi dignitas, honor, amicitiæ tam superiores, quàm minores? Quousq; regnabis? quousq; uigilabis cũ uoles? dormies quandiu uoles? quousq; calcei? nusquã toga feriata? liber totos dies? Tẽpus est te reuisere molestias nostras, uel ob hoc solum, ne uoluptates istæ satietate languescãt. Saluta paulisper, quo sit tibi iucundius salutari. Terere in hac turba, ut te solitudo delectet. Sed quid imprudens, quẽ euocare conor, retardo? Fortasse enim his ipsis admoneris, ut te magis ac magis otio inuoluas, quod ego nõ abrumpi, sed intermitti uolo. Vt enim si cœnã tibi facerẽ, dulcibus cibis acreis, acutosq́; miscerẽ, ut obtusus illis, et oblitus stomachus his excitaretur: ita nunc hortor, ut iucundissimũ genus uitæ nõnullis interdum quasi acoribus condias. Vale.

C. PLIN. PONTIO SVO S.

4 AIs legisse te hendecasyllabos meos: requiris etiã quẽadmodũ cœperim scribere homo, ut tibi uideor, seuerus: ut ipse fateor, nõ ineptus. Nunquam à poëtice (altius enim repetam) alienus fui, quinetiam quatuordecim natus annos Græcã tragœdiã scripsi. Qualẽ inquis? nescio, tragœdia uocabatur. Mox cũ e *militia rediẽs, in Icaria insula uentis detinerer, Latinos elegos in illud ipsum mare, ipsamq́; insulam feci. expertus sum me aliquando & heroico, hendecasyllabis nunc primum, quorum hic natalis hæc causa est. Legebantur in Laurentino mihi libri Asinij Galli de comparatione patris, & Ciceronis. Incidit epigramma Ciceronis in Tyronem suum. Dein cum meridie (erat enim æstas) dormiturus me recepissem, nec obreperet somnus, cœpi reputare maximos oratores hoc studij genus & in oblectationibus habuisse, & in laude posuisse. Intendi animum, contráque opinionem meam

*Cilicia

post

post longam desuetudinem, perquàm exiguo temporis momento idipsum, quod me ad scribendum solicitauerat, his uersibus exaraui:

Cum libros Galli legerem, quibus ille parenti
Ausus de Cicerone dare, palmamq́;, decusq́;,
Lasciuum inueni*lusum Ciceronis, & illo *uersum
Spectandum ingenio, quo seria condidit, & quo
Humanis salibus multo, uarioq́; lepōre
Magnorum ostendit menteis gaudere uirorum.
Nam queritur, quòd fraude mala frustratus amantem,
Paucula cœnato sibi debita sauia Tyro
Tempore nocturno subtraxerit. His ego lectis,
Cur post hæc, inquam, nostros celamus amores?
Nullumq́; in medium timidi damus? atque fatemur
Tyronisq́; dolos, Tyronis nosse fugaces
Blanditias, & furta, nouas addentia flammas?

Transij ad elegos, hos quoq; nō minus celeriter explicui. Addidi alios facilitate corruptus. Deinde in urbem reuersus, sodalibus legi, probauerunt: inde plura metra, si quid ocij, maxime in itinere, tentaui. Postremo placuit exēplo multorum unum separatim hendecasyllaborum uolumen absoluere: nec pœnitet. Legitur, describitur, cantatur, & iam à Græcis quoq; , quos Latine huius libelli amor docuit. Nunc cithara, nunc lyra personatur. Sed quid ego tam*gloriose? Quanquam poëtis furere concessum est, & *furiosè tamen non de meo, sed de aliorum iudicio loquor, qui siue iudicant, siue errant, me delectant. Vnum precor, ut posteri quoq; aut errent similiter, aut iudicent. Vale.

C. PLIN. CALPHVRNIAE SVAE S.

INcredibile est quanto desiderio tui tenear. In causa amor primum: deinde, quòd non consueuimus abesse.

*Inde est, quòd magnam partem noctium in imagine tua uigilem exigo: inde, quòd interdiu quibus horis te uisere solebam, ad diætam tuam ipsi me, ut uerißimè dicitur, pedes ducunt: quòd deniq; *æger mente, & similis excluso à uacuo limine recedo. Vnum tempus his tormentis caret, quo in foro, & amicorum litibus conteror. Aestima tu, quæ uita mea sit, cui requies in labore, in miseria, curisq; solatium est. Vale.*

*æger et mœstus

C. PLIN. MACRINO SVO S.

R*Ara, & notabilis res contigit Vareno, sit licet adhuc dubia. Bithyni accusationem eius ut temere inchoatã omisisse narrãtur. De eo adest prouinciæ legatus, attulit decretum consilij ad Cæsarem, attulit ad multos principes uiros, attulit etiã ad nos Vareni aduocatos. Perstat tamen idem ille Magnus, quinetiam, Nigrinum optimum uirum pertinacißime exercet. Per hunc à consulibus postulabat, ut Varenus exhibere rationes cogeretur. Adsistebam Vareno iam tantum ut amicus, & tacere decreuerã. Nihil enim tam contrarium, quàm si aduocatus à senatu datus defenderẽut reum, cui opus esset ne reus uideretur. Cum tamen finita postulatione Nigrini, cõsules ad me oculos retulissent, scietis inquã constare nobis silentij nostri rationem, cum ueros legatos *prouinciæ audieritis contra Nigrinum, ut ad quem mißi sunt. Ego ad me quoq; habeo decretũ prouinciæ. Rursus ille, potest tibi liquere. Ad hoc ego, si tibi ex diuerso liquet, potest & mihi quod est melius in causa liquere. Tum legatus Polyænus causas abolitæ accusationis exposuit, postulauitq;, ne cognitioni Cæsaris præiudicium fieret. Respondit Magius. Iterumq; Polyænus, ipse raro & breuiter interlocutus. Multum me intra silẽtium tenui. Accepi enim non minus interdum*

*proinde

oratori

oratorium esse tacere, quàm dicere, atq; adeò repeto, quibusdam me capitis reis, uel magis silentio, quàm oratione accuratißima profuisse. Mater amisso filio (quid enim prohibet, quanquam alia ratio scribundæ epistolæ fuerit, de studijs disputare?) libertos eius, eosdēq; cohæredes suos, falsi & ueneficij reos detulerat ad principem, iudicemq; impetrauerat Iulium Seruianum. Defenderā reos ingenti quidem cœtu, erat enim causa notißima, præterea utrinq; ingenia clarißima. Finē cognitioni quæstio imposuit, quæ secundum reos dedit. Postea mater adijt Principem, affirmauit se nouas probationes inuenisse. Præceptum est Seruiano, ut uacaret finitam causam retractanti, si quid noui afferret. Aderat matri Iulius Africanus, nepos Iulij oratoris. Quo audito Paßienus Crispus dixit, Bene mehercule bene, sed quò tam bene? Iulius Nepos iuuenis ingeniosus, sed parum callidus, cum multa dixisset, adsignatumq; tempus implesset: rogo, inquit, Seruiane, permittas mihi unum uersum adijcere. Tum ego, cum omnes me, ut diu responsurum intuerentur, respondissem inquam, si unum illum uersum Africanus adiecisset, in quo non dubito omnia noua fuisse. Non facilè me repeto, tantum adsensum agendo, quantum tunc non agendo consecutum. Similiter nunc & probatum, & exceptum est, quod pro Vareno hactenus tacui. Consules, ut Polyænus postulabat, omnia integra Principi seruauerunt, cuius cognitionem suspensus expecto. Nam dies ille nobis pro Vareno, aut securitatem & ocium dabit, aut intermissum laborem renouata solicitudine iniunget. Vale.

C. PLIN. SATVRNINO SVO S.

ET proxime Prisco nostro, & rursus, quia ita iussisti, gratias egi libentißime quidem. Est enim mihi

periucũdum, quòd uiri optimi, mihiq́; amiciſsimi adeò cohæſiſtis, ut inuicẽ uos obligari putetis. Nã ille quoq; præcipuã ſe uoluptatẽ ex amicitia tua capere profitetur, certatq́; tecum honeſtiſsimo certamine mutuæ charitatis, quã ipſum tempus augebit. Te negocijs diſtineri ob hoc moleſte fero, quòd deſeruire ſtudijs non potes: ſi tamen alteram litem per iudicẽ, alteram, ut ais, ipſe finieris, incipies primum iſtic ocio frui, deinde ſatiatus ad nos reuerti. Vale.

C. PLIN. PRISCO SVO S.

8 *EXprimere non poſſum, quàm iucundum ſit mihi, quòd Saturninus noſter ſummas tibi apud me gratias alijs ſuper alias epiſtolis agit. Perge ut cœpiſti, uirumq́; optimum quàm familiariſsime dilige, magnam uoluptatem ex amicitia eius percepturus, nec ad breue tẽpus. Nam cum omnibus uirtutibus abundet, tum hac præcipuè, quòd habet maximam in amore conſtantiam. Vale.*

*Tuſco C. PLINIVS *FVSCO SVO S.

9 *QVæris quemadmodum in ſeceſſu, quo iandiu frueris, putem te ſtudere oportere: Vtile in primis, & multi præcipiunt, uel ex Græco in Latinum, uel ex Latino uertere in Græcum. Quo genere exercitationis proprietas, ſplendorq́; uerborum, copia figurarum, uis explicandi: præterea imitatione optimorum ſimilia inueniendi facultas paratur: ſimul quæ legentem fefelliſſent, tranſferentem fugere non poſſunt, intelligentia ex hoc, & iudicium acquiritur. Nihil obfuerit, quæ legeris, hactenus ut rem argumentumq́; teneas, quaſi æmulum ſcribere, lectiſq́; conferre, ac ſedulò penſitare, quid tu, quid ille commodius. Magna gratulatio, ſi tu nõnulla, magnus pudor, ſi cuncta ille melius. Licebit interdum & notiſsima eligere, & certare cum electis. Audax hæc, non tamen impro-*

ba, quia

ba, quia secreta contentio. Quanquam multos uidemus eiusmodi certamina sibi cum multa laude sumpsisse, quousque subsequi satis habebant, dum non desperant antecessisse. Poteris & quae dixeris post obliuionem retractare, multa retinere, plura transire, alia interscribere, alia rescribere. Laboriosum istud, & taedio plenum, sed difficultate ipsa fructuosum recalescere ex integro, et resumere impetum fractum omissumq́;. Postremo noua uelut mẽbra peracto corpori intexere, nec tamen priora turbare. Scio nunc tibi esse praecipuũ studium orandi, sed non ideo semper pugnacem hunc, & quasi *bellicum stylum suaserim. *bellatoriũ Vt enim terrae uarijs, mutatisq́; seminibus: ita ingenia nostra nunc hàc, nunc illac meditatione recoluntur. Volo interdum aliquẽ ex historia locum adprehendas, uolo epistolam diligentius scribas, uolo carmina. Nam saepe in oratione quoq; non historica modò, sed propè poëtica descriptionũ necessitas incidit: & pressus sermo, purusq́; ex epistolis petitur. Fas est & carmine remitti, non dico continuo & longo (id enim perfici nisi in ocio nõ potest) sed hoc arguto & breui, quod aptè quantaslibet occupationes, curasq́; distinguit. Lusus uocantur, sed hi lusus non minorem interdum gloriã, quàm seria consequuntur: atq; adeò (cur enim te ad uersus non uersibus adhorter?)

Vt laus est cerae mollis, cedensq́; sequatur
Si doctos digitos, iussaq́;, fiat opus.
Et nunc informet Martem, castam'ue Mineruam,
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.
Vtq́; sacri fontes non solum incendia sistunt,
Saepe etiam flores, uernaq́; prata iuuant:
Sic hominum ingenium flecti, duciq́; per arteis
Non rigidas docta mobilitate decet.

Itaque summi oratores, summi etiam uiri sic se aut exercebant, aut delectabant: imò delectabant exercebantq́;. Nam mirum est, ut his opusculis animus intendatur, remittaturq́;. Recipiunt enim amores, odia, iras, misericordiam, urbanitatem, omnia denique, quæ in uita atque etiam in foro, causisq́; uersantur. Inest his cùm eadem quæ alijs, tum per se quoque utilitas, quòd metri necessitate deuincti, soluta oratione lætamur, & quod facilius esse comparatio ostendit, libentius scribimus. Habes plura etiam fortasse quàm requirebas. Vnum tamen omisi, non enim dixi, quæ legenda arbitrarer, quanquam dixi, cum dicerem quæ scribenda. Tu memineris, sui cuiusq; generis autores diligenter eligere. Aiunt enim multum legendum esse, non multa. Qui sint hi, adeò notum, prouocatumq́; est, ut demonstratione non egeant: & alioqui tam immodicè epistola me extendi, ut dum tibi quẽadmodum studere debeas, suadeo, studendi tempus abstulerim. Quin ergo pugillareis resumis, & aliquid ex his, uel istud ipsum quod cœperas, scribis. Vale.

C. PLIN. MACRINO SVO S.

10 QVia ipse cũ prima cognoui, iungere extrema quasi auulsa cupio. Te quoque existimo uelle de Vareno, & Bithynis reliqua cognoscere. Acta causa hinc à Polyæno, inde à Magio. Finitis actionibus, Cæsar, neutra, inquit, pars de mora queretur. Erit mihi curæ, explorare prouinciæ uoluntatem. Multum interim Varenus tulit. Etenim quàm dubium est, an meritò accusetur, ita quo euentu qui à nemine accusetur, incertum est. Superest, ne rursus prouinciæ, quod damnasse dicitur, placeat, agatq́; pœnitentiam pœnitentiæ suæ. Vale.

C. PLIN. FABATO SVO S.

Miraris,

11

MIraris, quòd Hermes libertus meus hæreditarios agros, quos ego iusseram proscribi, non expectata actione pro meo quincunce*ex septingentis milibus Corelliæ addixerit: adijcis, posse eos nongentis milibus uenire, ac tanto magis quæris, an quod gesserit, ratum seruem. Ego uerò seruo. Quibus ex causis, accipe. Cupio enim & tibi probatum, & cohæredibus meis excusatum esse, quòd me ab illis, maiore officio*iubente, secerno. Corelliam cum summa reuerentia diligo: primum, ut sororem Corellij Rufi, cuius mihi memoria sacrosancta est: deinde, ut matri meæ familiarißimam. Sunt mihi & cum marito eius *Minutio Iusto, optimo uiro uetera iura: fuerunt & cum filio maxima, adeò quidem, ut prætore me ludis meis præsederit. Hæc cum proxime istic fui, indicauit mihi cupere se aliquid circa Larium nostrũ poßidere. Ego illi ex prædijs meis, quod uellet, & quanti uellet, obtuli, exceptis paternis maternisq;: his enim cedere ne Corelliæ quidem possum. Igitur cum obuenisset mihi hæreditas, in qua prædia ista, scripsi ei uenalia futura. Has epistolas Hermes, tulit exigẽtiq; ut statim portionẽ meam sibi addiceret, paruit. Vides quàm ratum habere debeã, quod libertus meus meis moribus geßit. Superest, ut cohæredes æquo animo ferãt, separatim me uẽdidisse, quod mihi licuit omnino non uendere. Nec uerò coguntur imitari meum exemplum: non enim illis eadem cum Corellia iura sunt. Poßunt ergo intueri utilitatem suam, pro qua mihi fuit amicitia. Vale.

*sex

*uincente

*Militio Fu

sco

C. PLIN. MINVTIO SVO S. 12

LIbellum formatum à me sicut exegeras, quo amicus tuus, imò noster (quid enim non commune nobis?) si res posceret, uteretur, misi tibi ideo tardius, ne tempus emendandi eum, id est, disperdendi haberes. ha-

Id est Vos aemuli. *bebis tamen, an emendandi nescio, utiq; disperdendi.* ὑμεῖς γὰρ οἱ κακόζηλοι *optima quæq; detrahitis, quod si feceris, boni consulam. Postea enim illis ex aliqua occasione ut meis utar, & beneficio fastidij tui ipse laudabor, ut in eo quod adnotatum inuenies, & suprascripto aliter explicitum. Nam cum suspicarer futurum, ut tibi tumidius uideretur, quod & sonãtius est, & elatius, non alienum existimaui, ne te torqueres, addere statim preßius quiddam, & exilius: uel potius humilius, & peius, *tuo tamen iudicio rectius. Cur enim nō usquequaq; tenuitatē uestram insecter, & exagitem? Hæc, ut inter istas occupationes aliquid aliquando rideres. Illud seriò, uide ut mihi uiaticum reddas, quod impendi data opera, cursore dimisso. Næ tū cum hoc legeris, non parteis libelli, sed totum libellum improbas, negasq́; ullius pretij esse, cuius pretium reposceris. Vale.*

*uestro

C. PLIN. FEROCI SVO S.

13 E*Adem epistola & studere te, & non studere significat. Aenigmata loquor: ita planè, donec distinctius, quod sentio, enunciem. Negat enim te studere, sed est tam polita, quæ nisi à studente non potest scribi. Aut es tu super omneis beatus, si talia per desidiam, & ocium perficis. Vale.*

C. PLIN. CORELLIAE SVAE S.

14 T*V quidem honestißime, quod tam impense & rogas & exigis, ut accipi iubeam à te pretium agrorum, non ex septingentis milibus, quanti illos à Liberto meo: sed ex nongentis, quanti à publicanis partem uicesimam emisti. Inuicem ego & rogo, & exigo, ut non solum quid te, uerumetiam quid me deceat, aspicias: patiarisq́; me in hoc uno tibi eodem animo repugnare, quo in omnibus obsequi soleo. Vale.*

C. PL. SATVRNINO SVO S. 15

REquiris quid agam? Quæ nosti, distringor officio, amicis deseruio, studeo interdum: quod nō interdum, sed solum semperq́; facere non audeo dicere rectius, certe beatius erat. Te omnia alia quàm quæ uelis agere moleste ferrem, nisi ea quæ agis essent honestissima. Nam & reipublicæ suæ negotia curare, & disceptare inter amicos, laude dignissimum est. Prisci nostri contubernium iucundum tibi futurum sciebam, noueram simplicitatē eius, noueram comitatem, eundem esse, quod minus noram, gratissimum experior, cùm tam iucunde officiorum nostrorū meminisse eum scribas. Vale.

C. PL. FABATO PROSOCERO. 16

CAlestrium Tyronem familiarissime diligo, & priuatis mihi & publicis necessitudinibus implicitum: simul militauimus, simul quæstores Cæsaris fuimus. Ille me in tribunatu liberorum iure præcessit, ego illum in prætura sum consecutus, cum mihi Cæsar annum remisisset. Ego in uillas eius sæpe secessi, ille in domo mea sæpe conualuit. Hic nunc proconsul prouinciam Beticam per Ticinum est petiturus. Spero, imò confido facile me impetraturum, ut ex itinere deflectat ad te, si uoles uindicta liberare, quos proxime inter amicos manumisisti. Nihil est, quod uerearis, ne sit hoc illi molestum, cui orbem terrarum circumire non erit longum mea causa. Proinde nimiam istam uerecundiam pone, teq́; quid uelis, consule: illi tam iucundum, quod ego, quàm mihi, quod tu iubes. Vale.

C. PLIN. CELERI SVO S. 17

SVa cuique ratio recitandi, mihi, quod sæpe iam dixi, ut si quid me fugit, ut certe fugit, admonear. Quo magis miror, quod scribis fuisse quosdam, qui reprehenderēt,

*quòd orationes omnino recitarem. Nisi uerò has solas non putant emendandas. A' quibus libẽter requisierim, cur cõcedant (si concedũt tamen) historiam debere recitari, quæ non ostentationi, sed fidei, ueritatiq́; componitur: cur tragœdiam, quæ non auditorium, sed scenam, & actores: cur lyrica, quæ non lectorem, sed chorum, & lyram poscunt. At horum recitatio usu iam recepta est. Num est ergo culpandus ille qui cœpit? Quanquam orationes quoque & nostri quidem, & Græci lectitauerunt. Superuacuũ tamen est recitare, quæ dixeris, etiam si eadem omnia, si ijsdem omnibus, si statim recites: si uerò multa inseras, multa commutes, si quosdam *nouos, quosdam eosdem, sed post tempus adsumas. Cur minus probabilis sit causa recitãdi quæ dixeris quàm edendi? Sed difficile est, ut oratio, dum recitatur, satisfaciat. Iam hoc ad laborem recitantis pertinet, non ad rationem non recitandi. Nec uerò ego, dum recito, laudari: sed dum legor, cupio. Itaque nullum emendandi genus omitto, ac primum quæ scripsi, mecum ipse pertracto: deinde duobus aut tribus lego, mox alijs trado adnotanda, notasq́; eorum, si dubito, cum uno rursus aut altero pensito, nouissime pluribus recito. Ac si quid mihi credis, tunc acerrime emendo. Nam tanto diligẽtius, quanto solicitius intendo. Optime autem reuerentia, pudor, metus iudicant. Idq́; adeò sic habe. Non'ne si loquuturus esses cum aliquo quamlibet docto, uno tamen minus commouereris, quàm cum multis, uel indoctis? Non'ne cum surgis ad agendum, tum maxime tibi ipse diffidis? tum cõmutata non dico plurima, sed omnia cupis? Vtique, si latior scena, & corona diffusior. Nam illos quoq; sordidos, pullatosq́; reueremur. Non'ne si prima quæq; improbari putes, debilitaris, & concidis? Opinor, quia in numero ipso est quodam*

*alios

dam magnum, collatumq́; consilium, quibusq́; singulis iudicij parum, omnibus plurimum. Itaq; Pomponius Secundus scriptor tragœdiarum, si quid forte familiarior amicus tollendum ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat, ad populum, prouoco: atq; ita ex populi uel silentio, uel adsensu aut suam, aut amici sententiam sequebatur. Tantum ille populo dabat. Rectè, an secus, nihil ad me. Ego enim non populum aduocare, sed certos, electosq́; soleo, quos intuear, quibus credam, quos deniq; & tanquam singulos obseruem, & tanquam non singulos timeā. Nam quod M. Cicero de stylo, ego de metu sentio. Timor est emendator acerrimus. Hoc ipsum quòd nos recitaturos cogitamus, emendat: quòd auditorium ingredimur, emendat: quòd pallemus, horrescimus, circumspicimus, emendat. Proinde non pœnitet me consuetudinis meæ, quam utilissimam experior. Adeoq́; non deterreor sermunculis istorum, ut ultro te rogem, monstres aliquid, quod his addam. nihil enim curæ meæ satis est. Cogito quàm sit magnum dare aliquid in manus hominū, nec persuadere mihi possum, non & cum multis, & sæpe tractandum, quod placere & semper, & omnibus cupias. Vale.

C. PLIN. CANINIO SVO S.

DEliberas mecum, quemadmodum pecunia, quam municipibus nostris in epulum obtulisti, post te quoq; salua sit. Honesta consultatio, non expedita sententia. Numeres Reipub. summam? Verendum est ne* dilabatur. Des agros, ut publici negligantur. Equidem nihil commodius inuenio, quàm quod ipse feci. Nam pro quingentis milibus numûm, quæ in alimenta ingenuorum, ingenuarumq́; promiseram, agrum ex meis longe pluris* exactori publico mancipaui: eundem uectigali imposito recepi, tricena milia

* dilabātur ad sacras, quæ, ut publicæ, negliguntur.

* actori

milia annua daturus. Per hoc enim & reipublicæ sors in tuto, nec reditus incertus, & ager ipse propter id, quòd
*longe uectigali *large supercurrit, semper dominum, à quo exerceatur, inueniet. Nec ignoro me plus aliquanto, quàm donasse uideor, erogauisse, cum pulcherrimi agri pretium necessitas uectigalis infregerit. Sed oportet priuatis utilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre: multoq́; diligentius muneri suo consulere, quàm facultatibus. Vale.

C. PLIN. PRISCO SVO S.

17 ANgit me Fanniæ ualetudo. Contraxit hanc dum assidet Iuniæ uirgini Vestali, sponte primum: est enim adfinis: deinde etiã ex autoritate pontificum. Nam uirgines, cum ui morbi atrio Vestæ coguntur excedere, matronarum curæ custodiæq́; mandantur: quo munere Fannia dum sedulò fungitur, hoc discrimine implicita est. Insident febres, tussis increscit: summa macies, summa defectio, animus tantum & spiritus uiget, Heluidio marito, Thrasea patre dignissimus. Reliqua labuntur, meq́; non metu tantum, uerumetiam dolore conficiunt. Doleo enim fœminam maximam eripi oculis ciuitatis, nescio an aliquid simile uisuris. Quæ castitas illi? quæ sanctitas? quanta grauitas? quanta constantia? Bis maritum sequuta in exilium est: tertio, ipsa propter maritũ relegata. Nam cum Senecio reus esset, quòd de uita Heluidij libros cõposuisset, rogatumq́; se à Fannia in definitione dixisset, quærẽte minaciter Metio Caro an rogasset, respondit, rogaui: an commentarios scripturo dedisset, dedi: an sciente matre, nesciente. Postremo nullam uocem cedentem periculo emisit. Quinetiam illos ipsos libros, quanquam ex necessitate, & metu temporum abolitos senatusconsulto publicatis bonis, seruauit, habuit, tulitq́; in exilium exilij causam. Eadem quàm iucunda,

iucunda, quàm comis, quàm denique (quod paucis datum
est) non minus amabilis, quàm ueneranda? Erit sanè quam
postea uxoribus nostris ostentare poßimus: erit à qua uiri
quoq; fortitudinis exempla sumamus, quam sic cernentes
audientesq́; miramur, ut illas quæ leguntur. Ac mihi do=
mus ipsa nutare, conuulsaq́; sedibus suis ruitura suprà ui=
detur, licet adhuc posteros habeat. Quantis enim uirtuti=
bus, quantisq́; factis aßequentur, ut hæc non nouißima oc
ciderit? Me quidem illud etiam adfligit, & torquet, quòd
*morte eius, illam (nihil poßum illustrius dicere) tantæ fœ *matrē eius
minæ matrem rursus uideor amittere, quam hæc ut reddit
ac refert nobis, sic auferet secum, meq́; & nouo pariter,
& rescisso uulnere adficiet. Vtranq; colui, utranq; dile=
xi: utram magis, nescio, nec discerni uolebant. Habuerunt
officia mea in secundis, habuerunt in aduersis. Ego sola=
tium relegatarum, ego ultor reuersarum, non feci tamen
paria, atque eo magis hanc cupio seruari, ut mihi soluen=
di tempora supersint. In his eram curis, cum scriberem ad
te, quas si deus aliquis in gaudium uerterit, de metu non
querar. Vale.

C. PLIN. TACITO SVO S.

LIbrum tuum legi, & quàm diligentißimè potui ad= 20
notaui, quæ commutanda, quæ eximenda arbitrarer.
Nam & ego uerum dicere aßueui, & tu libenter audire.
Neq; enim ulli patientius reprehenduntur, quàm qui ma=
ximè laudari merentur. Nunc à te librum meum cum ad=
notationibus tuis expecto. O iucundas, ò pulchras uices,
quàm me delectat, quod si qua posteris cura nostri, usque=
quaq; narrabitur, qua concordia, simplicitate, fide uixeri
mus. Erit rarum & insigne, duos homines ætate, dignitate
propemodum æquales, nonnullius in literis nominis (co=
gor

gor enim de te quoq; parcius dicere, quia de me ſimul dico) alterum alterius ſtudia fouiſſe. Equidem adoleſcētulus cum iam tu fama gloriaq; floreres, te ſequi, tibi longo, ſed proximus interuallo & eſſe, & haberi concupiſcebā. Et erant multa clariſsima ingenia, ſed tu mihi (ita ſimilitudo naturæ ferebat) maximè imitabilis, maxime imitandus uidebaris. Quo magis gaudeo, quòd ſi quis de ſtudijs ſermo, unà nominamur, quòd de te loquentibus ſtatim occurro: nec deſunt, qui uni utriq; noſtrum præferãtur. Sed nos nihil intereſt mea, quo loco iungimur. Nam in hoc primus, quia tibi proximus: quinetiam in teſtamentis debes adnotaſſe, niſi quis fortè alterutri noſtrum amiciſsimus, eadem legata, & quidem pariter accipimus. Quæ omnia huc ſpectant, ut inuicem ardētius diligamus, cum tot uinculis nos ſtudia, mores, fama, ſuprema deniq; hominum iudicia conſtringant. Vale.

C. PL. CORNVTO SVO S.

21 PArco collega clariſsime, & infirmitati oculorũ ut iubes conſulo. Nam & huc tecto uehiculo undiq; incluſus, quaſi in cubiculo perueni. Et hic non ſtylo modò, uerũ etiam lectionibus difficulter, ſed abſtineo, ſoliſq; auribus ſtudeo, cubicula obductis uelis opaca, nec tamẽ obſcura facio. Cryptoporticus quoque adopertis inferioribus feneſtris, tantũ umbræ, quantũ luminis habent. Sic paulatim lucem ferre condiſco. Balineum adſumo, quia prodeſt: uinũ, quia non nocet, parciſsimè tamẽ. Ita aſſueui, & nũc cuſtos adeſt. Gallinã, ut à te miſſam, libēter accepi, quã ſatis acribus oculis, quanquã adhuc lippis, pinguiſsimã uidi. Vale.

C. PL. FALCONI SVO S.

22 MInus miraberis, me tam inſtanter petiſſe, ut in amicum meum conferres tribunatum, cum ſcieris, quis ille

ille, qualisq́;. Possum autem iam tibi & nomen indicare, & describere ipsum, postquam polliceris. Est Cornelius Minutianus, ornamentum regionis meæ, seu dignitate, seu moribus: natus splendide, abundat facultatibus, amat studia, ut solēt pauperes. Idē rectißimus iudex, fortißimus aduocatus, fidelißimus amicus. Accepisse te beneficiū credes, cū propius inspexeris hominē, omnibus honoribus, titulis (nihil uolo elatius de modestißimo uiro dicere) parē. Vale

C. PL. FABATO PROSOCERO S. 23

GAudeo quidē esse te tam fortem, ut Mediolani occurrere Tyroni poßis. Sed ut perseueres esse tam fortis, rogo, ne tibi contra rationē ætatis tantū laboris iniungas. Quinimo denuncio, ut illum & domi, & intra domū, atque etiā intra cubiculi limen expectes. Etenim cum à me ut frater diligatur, non debet ab eo, quē ego parētis loco obseruo, exigere officiū, quod parēti suo remisisset. Vale.

C. PL. GEMINIO SVO S. 24

NVmidia Quadratilla paulò minus octogesimo ætatis anno deceßit, usq; ad nouißimam ualetudinem uiridis, atque etiam ultra matronalem modum compacto corpore & robusto. Deceßit honestißimo testamento. Reliquit hæredes ex besse nepotem, ex tertia parte neptem. Neptem parum noui, nepotem familiarißime diligo, adolescentem singularem, nec ijs tantum, quos sanguine attingit, inter propinquos amandum. Ac primum conspicuus forma, omneis sermones malignorum & puer, & iuuenis euasit. Intra quartum et uicesimum annum maritus, & si deus adnuisset, pater. Vixit in contubernio auiæ delicatæ seuerißime, & tamen obsequentißime. Habebat illa pantomimos, fouebatq́; effusius, quàm principi fœminæ conueniret. Hos Quadratus non in theatro, non domi spectabat,

spectabat, nec illa exigebat. Audiui ipsam, cum mihi commendaret nepotis sui studia, solere se ut fœminam in illo ocio sexus laxare animum luxu calculorum, solere spectare pantomimos suos: sed cum factura esset alterutrum, semper se nepoti suo præcepisse, abiret, studeretq́; : quod mihi non amore eius magis facere, quàm reuerentia uidebatur. Miraberis, & ego miratus sum. Proximis sacerdotalibus ludis, productis in commißione pantomimis, cum simul theatro ego, & Quadratus egrederemur, ait mihi: Scis me hodie primum uidisse saltantem auiæ meæ libertum? hoc nepos. At Hercule alienißimi homines in honorem Quadratillæ (pudet me dixisse honorem per adulationis officium in theatrum) cursitabant, exultabant, plaudebãt, mirabantur: ac deinde singulos gestus dominæ cum canticis reddebant, qui nunc exiguißima legata theatralis operæ corollariũ accipient ab hærede.* Quorsum scribebam hæc? quia soles, si quid incidit noui, non inuitus audire: deinde quia iucundum est mihi, quod cœperim gaudium scribẽdo retractare. Gaudeo enim pietate defunctæ, honore optimi iuuenis. Lætor etiam, quòd domus aliquando C. Caßij, huius qui Caßianæ scholæ princeps, & parens fuit, seruiet domino non minori. Implebit enim illam Quadratus meus ut decebit, rursusq́; ei pristinam dignitatem, celebritatem, gloriamq́; reddet, cum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille consultus. Vale.

* Hæc scripsi, quia soles

C. PLIN. RVFO SVO S.

25 O Quantum eruditorum aut modestia ipsorum, aut quies operit, & subtrahit famæ. At nos eos tantum dicturi aliquid, aut lecturi timemus, qui studia sua proferunt: cum illi, qui tacent, hoc amplius præstent, quòd maximum opus silentio reuerẽtur. Expertus scribo, quod

*quod scribo. Terẽtius iunior equestribus militijs, atq; etiã procuratione Narbonensis prouinciæ integerrime functus, recepit se in agros suos, *speratisq́; honoribus tranquillißimum ocium prætulit. Hunc ego inuitatus hospitio, ut bonum patremfamiliæ, ut diligentem agricolam intuebar, de his locuturus, in quibus illum uersari putabam: & cœperam, cùm ille me doctißimo sermone reuocauit ad studia. Quàm tersa omnia? quàm Latina? quàm Græca? Nam tantum utraq; lingua ualet, ut ea magis uideatur excellere, qua cum maxime loquitur. Quantum ille legit? quantum tenet? Athenis uiuere hominem, non in uilla putes. Quid multa? auxit solicitudinem meam, effecitq́; ut illis, quos doctißimos noui, non minus hos seductos, & quasi rusticos uerear. Idem suadeo tibi. Sunt enim ut in castris, sic etiam in literis nostris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentißimo ingenio, diligentius scrutatus, inuenies. Vale.*

* paratisq́;

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

26

NVper me cuiusdam amici languor admonuit, optimos esse nos, dum infirmi sumus. Quem enim infirmum aut auaritia, aut libido solicitat? Non amoribus seruit, non adpetit honores, opes negligit, & quantulumcunq;, ut relicturus, satis habet: Tunc deos, tunc hominem esse se meminit: inuidet nemini, neminem miratur, neminem despicit: ac ne sermonibus quidem malignis aut attendit, aut alitur. Balinea imaginatur, & fonteis. Hæc summa curarũ, summa uotorum, mollemq́; in posterum, et pinguem, si contingat euadere, hoc est, innoxiam, beatãq́; destinat uitam. Possum ergo, quod pluribus uerbis, pluribus etiam uoluminibus philosophi docere conantur, ipse breuiter tibi, mihiq; præcipere, ut taleis esse sani perseueremus

remus, qualeis nos futuros profitemur infirmi. Vale.

C. PLINIVS SVRAE SVO S.

Phātaſmata.

ET mihi diſcendi & tibi docendi facultatē ocium præbet. Igitur perquàm uelim ſcire, eſſe aliquid phantaſmata, & habere propriam figuram, numenq́; aliquod putes, an inanem & uariam ex metu noſtro imaginem accipere. Ego ut eſſe credam, in primis eo ducor, quod audio accidiſſe Curtio Ruſo. Tenuis adhuc, & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat. Inclinato die ſpaciebatur in porticu, offertur ei mulieris figura, humana grādior, pulchriorq́;: perterrito, Africam ſe futurorum prænunciam dixit: iturum enim Romam, honoresq́; geſturum, atq; etiam cum ſummo imperio in eandem prouinciam reuerſurū, ibiq́; moriturum. Facta ſunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientiq; nauem, eadem figura in littore occurriſſe narratur. Ipſe certe implicitus morbo, futura præteritis, aduerſa ſecundis auguratus, ſpē ſalutis, nullo ſuorū deſperante, proiecit. Iam illud non'ne & magis terribile, & non minus mirū eſt? quod exponam, ut accepi. Erat Athenis ſpatioſa & capax domus, ſed infamis, & peſtilens, per ſilentium noctis ſonus ferri, & ſi attenderes acrius, ſtrepitus uinculorum longius primo, deinde proximo reddebatur, mox apparebat idolon, ſenex macie & ſqualore confectus, promiſſa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat, quatiebatq́;. Inde inhabitantibus triſtes, diræq; noctes per metū uigilabantur: uigiliam morbus, & creſcente formidine mors ſequebatur. Nā interdiu quoq;, quāquā abſceſſerat imago, memoria imaginis oculis inerrabat, lōgiorisq́; cauſa timoris timor erat. Deſerta inde, et dānata ſolitudine domus, totaq; illi monſtro relicta: proſcribebatur tamē, ſeu*

historia mira ... accidisse audio,

* inhærebat

quis

quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali uellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulum, auditoq; precio, quia suspecta uilitas, percunctatus: omnia docetur, ac nihilominus, imò tanto magis conducit. Vbi cœpit aduesperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte, poscit pugillareis, stylum, lumen, suos omneis in interiora dimittit: ipse ad scribendum animum, oculos, manum intendit, ne uacua mens audita simulachra, & inaneis sibi metus fingeret. *Initio, quale ubiq; silentium noctis, deinde concuti ferrum, uincula moueri, ille non tollere oculos, non remittere stylum, sed obfirmare animũ, auribusq; prætendere. Tum crebrescere fragor, aduentare etiam, ac iam ut in limine, iam ut intra limen audiri: respicit, uidet, agnoscitq; narratam sibi effigiem. Stabat, innuebatq; digito, similis uocanti. Hic contrà, ut paululum expectaret, manu significat, rursusq; ceris, & stylo incumbit: Illa scribentis capiti catenis insonabat. Respicit rursus idem, quod prius, innuentem. Nec moratus tollit lumen, & sequitur. Ibat illa lento gradu, quasi grauis uinculis: postquam deflexit in aream domus, repente dilapsa deserit comitem. Desertus herbas, & folia concerpta signum loco ponit. Postero die adit magistratus, monet ut illum locum effodi iubeant. Inueniunt ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus æuo, terraq; putrefactum nuda & exesa reliquerat uinculis, collecta publice sepeliuntur. Domus postea rite conditis manibus caruit. Et hæc quidem adfirmantibus credo: illud adfirmare alijs possum: Est libertus mihi Marcus, non illiteratus, cũ hoc minor frater eodem lecto quiescebat. Is uisus est sibi cernere quendam in toro residentem, admouentemq; capiti suo cultros, atq; etiam ex ipso uertice amputantem

*Initioq; ubiq; silentium

 capillos

capillos. Vbi inluxit, ipse circa uerticem tonsus, capilli iacentes reperiuntur. Exiguum temporis medium, & rursus simile aliud priori fidem fecit. Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat, uenerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantemq́; detonderunt: & quâ uenerant, recesserunt. Hunc quoq; tonsum, sparsosq́; circà capillos dies ostendit. Nihil notabile secutũ, nisi forte, quòd non fui reus, futurus, si Domitianus, sub quo hæc acciderunt, diutius uixisset. Nam in scrinijs eius datus à Caro de me libellus inuentus est. Ex quo cõiectari potest, quia reis moris est submittere capillum, recisos meorum capillos, depulsi quod imminebat periculi signum fuisse. Proinde rogo eruditionem tuam intendas. Digna res est, quam diu multumq́; cõsideres: ne ego quidem indignus, cui copiam scientiæ tuæ facias. Licet etiam utranq; in partem, ut soles, disputes: ex altera tamen fortius, ne me suspensum incertumq́; dimittas, cum mihi consulendi causa fuerit, ut dubitare desinerem. Vale.

C. PLIN. SEPTITIO SVO S.

28 A*Is quosdam apud te reprehendisse, tanquam amicos meos ex omni occasione ultra modum laudẽ. Agnosco crimen, amplector etiam. Quid enim honestius culpa benignitatis? Qui sunt tamen isti, qui amicos meos melius norint? Sed ut norint, quid inuident mihi felicissimum errorem? Vt enim non sint, quales à me prædicantur, ego tamen beatus, quòd mihi uidentur. Igitur ad alios hanc sinistram diligentiam conferant. Nec sunt parum multi, qui carpere amicos suos iudicium uocant: mihi nunquam persuadebunt, ut meos amari à me nimis unquam putem.* Vale.

C. PLIN. MONTANO SVO S.

Ridebis

RIdebis, deinde indignaberis, deinde ridebis, si legeris, quod nisi legeris, non potes credere. Est uia Tiburtina intra primum lapidem (proxime adnotaui) monimentũ Pallantis, ita inscriptum: Huic Senatus ob fidem, pietatẽq; erga patronos, ornamenta prætoria decreuit, & sestertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit. Equidem nunquam sum miratus, quæ sæpius à fortuna quàm à iudicio proficiscerentur. Maxime tamen hic me titulus admonuit, quàm essent mimica, & inepta, quæ interdum in hoc cœnum, in has sordeis abijcerentur. Quæ deniq; ille furcifer & recipere ausus est, & recusare: atq; etiam, ut moderationis exemplum, posteris prodere. Sed quid indignor? ridere satius est, ne se magnum aliquod adeptos putent, qui huc felicitate perueniunt, ut rideantur. Vale.

C. PLIN. GENITORI SVO S.

TOrqueor, quòd discipulum, ut scribis, optimæ spei amisisti, cuius & ualetudine, & morte impedita studia tua, quid nesciam? cum sis omnium officiorum obseruantissimus, cumq; omnes, quos probas, effusissime diligas. Me huc quoq; urbana negocia persequuntur, non delectant. Non desunt enim, qui me aut iudicem, aut arbitrum faciunt. Accedunt querelæ rusticorum, qui auribus meis post longum tempus suo iure abutũtur. Instat & necessitas agrorum locandorum perquàm molesta. Adeò rarum est inuenire idoneos conductores, quibus ex causis precariò studeo: studeo tamen, nam & scribo aliquid & lego: sed cum lego, ex comparatione sentio, quàm male scribam. Licet tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de ultione Heluidij, orationi Demosthenis κατὰ μειδίου confers. Quam sanè, cum componerem illos, habui in

Id est, contra Mediam.

manibus, non ut æmularer: improbum enim, ac penè furiosum: ſed tamen imitarer, & ſequerer tantum, ut diuerſitas ingeniorum maximi & minimi, & ut cauſæ diſſimilitudo pateretur. Vale.

C. PLIN. CORNVTO SVO S.

31 CLaudius Pollio *amari à te cupit, dignus hoc ipſo, quod cupit, deinde quòd ipſe te diligit.* Neque *enim ferè quiſquam exigit iſtud, niſi qui facit: uir alioqui rectus, integer, quietus, ac penè ultra modum, ſi quis tamen ultra modum, uerecundus.* Hunc, *cum ſimul militaremus, non ſolum ut commilito inſpexi, præerat alæ militari, ego iuſſus à legato conſulari rationem alarum, & cohortium excutere, ut magnam quorundam fœdamq; auaritiam, & negligentiam parem, ita huius ſummam integritatem, ſolicitam diligentiam inueni.* Poſtea *promotus ad ampliſsimas procurationes nulla occaſione corruptus, ab inſito abſtinentiæ amore deflexit: nunquam ſecundis rebus intumuit, nunquam officiorum uarietate continuam laudem humanitatis infregit, eademq; firmitate animi laboribus ſuffecit, qua nunc ocium patitur.* Quod *quidem pauliſper cum magna ſua laude intermiſit, & poſuit,* à Correlio *noſtro ex liberalitate imperatoris* Neruæ *emendis, diuidendiſq; agris adiutor adſumptus.* E*tenim qua gloria dignum eſt, ſummo uiro in tanta eligendi facultate præcipue placuiſſe?* Idem *quàm reuerenter, quàm fideliter amicos colat, multorum ſupremis iudicijs, in his* * Annij Baſſi *grauiſsimi ciuis credere potes, cuius memoriam tam grata prædicatione prorogat, & extendit, ut librum de uita eius (nam ſtudia quoq;, ſicut alias artes bonas ueneratur) ediderit pulchrum, ſed & uarietate ipſa probandum, cùm plerique*

* *&* Muſonij Baſſi

riq; hactenus defunctorum meminerint, ut querantur. Hunc hominem adpetentißimum tui, mihi crede, complectere, adprehende, imò & inuita, ac sic ama, tanquam gratiam referas. Neq; enim obligandus, sed remunerandus est in amoris officio, qui prior cœpit. Vale.

C. PLINIVS FABATO prosocero S.

DElector iucundum tibi fuisse Tyronis mei aduentum. Quod uerò scribis oblata occasione proconsulis plurimos manumissos, unice lætor. Cupio enim patriam nostram omnibus quidem rebus augeri, maximè tamen ciuium numero: id enim oppidis firmißimum ornamentum. Illud etiam me non ut ambitiosum, sed tamen iuuat, quòd ais esse te, meq́; & gratiarum actione, & laude celebratos. Est enim, ut Xenophon ait, ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινος, utiq; si te mereri putes. Vale. 32

Id est, suauissimum genus auscultationis laus.

C. PLIN. TACITO SVO S.

AVguror, nec me fallit augurium, historias tuas immortaleis futuras: quò magis illis (ingenuè fatebor) inseri cupio. Nam si esse nobis curæ solet, ut facies nostra ab optimo quoq; artifice exprimatur: non'ne debemus optare, ut operibus nostris similis tui scriptor, prædicatorq; contingat? Demonstro ergo, quanquam diligentiam tuam fugere nō posit, quum sit in publicis actis: demonstro tamē, quo magis credas iucundū mihi futurum, si factum meū, cuius gratia periculo cedit, tuo ingenio, tuo testimonio ornaueris. Dederat me senatus cum Herennio Senecione aduocatum prouinciæ Bæticæ contra Bæbium Massam: damnatoq́; Massa, censuerat, ut bona eius publicè custodirentur. Senecio cùm explorasset consules postulationibus uacaturos, conuenit me, & qua concor- 33

dia (inquit) iniunctam nobis accusationem executi sumus, hac adeamus consules, petamusq; , ne bona dißipari sinant, quorum esse in custodia debent. Respondi: cum simus aduocati à senatu dati, dispice, num peractas putes parteis nostras, senatus cognitione finita. Et ille: tu quem uoles, tibi terminum statues, cui nulla cum prouincia neceßitudo, nisi ex beneficio tuo, & hoc recenti: ipse & natus ibi & quæstor in ea fui. Tum ego, si fixum tibi istud ac deliberatum, sequar te, ut si qua ex hoc inuidia erit, nõ tua tantum sit. Venimus ad consules, dicit Senecio, quæ res ferebat: aliqua subiungo. Vixdum conticueramus, *en *& Massa questus, Senecionem non aduocati fidem, sed inimici amaritudinem implesse, impietatisq; reum postulat. Horror omnium. Ego autem: Vereor, inquam, clarißimi consules, ne mihi Maßa silentio suo præuaricationem obiecerit, quod non & me reum postulauit. Quæ uox & statim excepta, & postea multo sermone celebrata est. Diuus quidem Nerua (nam priuatus quoq; attendebat his, quæ rectè in publicum fierent) mißis ad me grauißimis literis, non mihi solum, uerumetiam seculo est gratulatus, cui exemplum (sic enim scripsit) simile antiquis contigisset. Hæc utcunq; se habent, notiora, clariora, maiora tu facies: quanquam non exigo, ut excedas rei actæ modum: nec enim historia debet egredi ueritatem, & honestè factis ueritas sufficit. Vale.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

C. PLIN

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER VIII.

C. PLIN. SEPTIMIO SVO S.

ITER cõmodè explicui, excepto quòd quidam ex meis aduersam ualetudinem *feruentißimis æstibus cõtraxerunt. Encolpius quidem lector, ille seria nostra, ille deliciæ, exasperatis faucibus puluere sanguinẽ reiecit. Quàm triste hoc ipsi, quàm acerbum mihi, si his, cui omnis ex studijs gratia, inhabilis studijs fuerit: quis deinde libellos meos sic leget, sic amabit? quem aures meæ sic sequentur? Sed dij lætiora promittunt. Stetit sanguis, resedit dolor. Præterea continens ipse, nos soliciti, medici diligentes. Ad hoc salubritas cœli, secessus, quies, tantum salutis, quatum otij pollicentur. Vale.

*feruescentibus

C. PLIN. CALVISIO SVO S.

ALij in prædia sua proficiscuntur, ut locupletiores reuertantur, ego ut pauperior. Vendideram uindemias certatim negotiatoribus ementibus, inuitabat precium, & quod tunc, & quod fore uidebatur, spes fefellit. Erat expeditum omnibus remittere æqualiter, sed non satis æquum. Mihi autem egregium in primis uidetur, ut foris, ita domi: ut in magnis, ita in paruis: ut in alienis, ita in suis agitare iustitiam. Nam si paria peccata, pares etiam laudes. Itaq; omnibus quidem, ne quis mihi non donatus abiret, partem octauam precij, quo quis emerat, concesi: deinde ijs, qui amplißimas summas emptionibus occupauerant, separatim consului. Nam & me ma

gis iuuerant, & maius ipsi fecerant damnum. Igitur ijs, qui pluris quàm decem milibus emerant, ad illam communem, & quasi publicam octauam addidi decimam eius summæ, quæ decē milia excesserat. Vereor ne parum expresserim, apertius calculos ostendam, si qui forte quindecim milibus emerant, hi & quindecim milium octauam & quinque milium decimam tulerunt. Præterea cùm reputarem quosdam ex debito aliquantum, quosdā aliquid, quosdam nihil reposuisse, nequaquam uerum arbitrabar, quos non æquasset fides solutionis, hos benignitate remißionis æquari. Rursus ergo ijs, qui soluerāt, eius quod soluerant, decimam remisi. Per hoc enim aptißimè & in præteritum singulis pro cuiusque merito gratia referri, & in futurum omnes, cum ad emendum, tum etiam ad soluendum allici uidebantur. Magno mihi seu ratio hæc, seu facilitas stetit. Sed fuit tanti: nam regione tota & nouitas remißionis, & forma laudatur: ex ipsis etiam quos non una, ut dicitur, pertica, sed distincte, gradatimq; tractaui. Quanto quis melior, & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus non esse apud me ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός. *Vale.*

Id est, in æquali honore partim improbus, partim ꝓbus.

C. PLIN. SPARSO SVO S.

LIbrum, quem nouißime tibi misi, ex omnibus meis uel maxime placere significas. Est eadem opinio cuiusdam eruditißimi, quo magis adducor, ut neutrum falli putem: quia non est credibile utrunque falli, & quia tam blandior mihi. Volo enim proxima quæque absolutißima uideri: & ideo iam nunc contra istum librum faueo orationi, quam nuper in publicum dedi, communicaturus tecum, ut primum diligentem tabellarium inuenero. Erexi expectationem tuam, quam uereor, ne destituat oratio

in ma

in manus sumpta. Interim tamen tanquam placituram (& fortasse placebit) expecta. Vale.

C. PLIN. CANINIO SVO S.

OPtime facis, quòd bellum Dacicum scribere paras. Nam quæ tam recens, tam copiosa, tam lata, quæ denique tam poëtica, & quanquam in uerißimis rebus, tam fabulosa materia? Dices immissa terris noua flumina, nouos pontes fluminibus iniectos, insessa castris montium abrupta, pulsum regia, pulsum etiam uita regem, nihil desperantem. Super hæc actos bis triumphos, quorum alter ex inuicta gente primus, alter nouißimus fuit. Vna, sed maxima difficultas, quòd hæc æquare dicendo, arduum, immensum etiam tuo ingenio, quanquam altißime adsurgat, & amplißimis operibus increscat. Nonnullus & in illo labor, ut barbara & fera nomina, in primis regis ipsius Græcis uersibus non resultent. Sed nihil est, quod non arte, curáque, si non potest uinci, mitigetur. Præterea, si datur Homero & mollia uocabula, & Græca ad lenitatẽ uersus contrahere, extendere, inflectere: cur tibi similis audentia, præsertim non delicata, sed necessaria negetur? Proinde iure uatum inuocatis dijs, & inter Deos ipso, cuius res, opera, consilio dictaturus es, immitte rudentes, pande uela, ac si quando aliâs, toto ingenio uehere. Cur enim non ego quoq; poëticè cum poëta? Illud iam nunc paciscor, prima quæq; ut absolueris, mitte, imò etiam antè quàm absoluas: sic ut erunt recentia, si rudia, si adhuc similia nascentibus. Respondebis non posse perinde carptim, ut contexta, perinde inchoata placere ut effecta. Scio itaq; & à me æstimabuntur, ut cœpta: spectabuntur, ut membra: extremamq́; limam tuam operientur in scrinio nostro. Patere hoc me

ſuper cætera habere amoris tui pignus, ut ea quoque no-rim, quæ noſſe neminem uelles. In ſumma, potero fortaſſe ſcripta tua magis probare, laudare, quanto illa tardius, cautiusq́; : ſed ipſum te magis amabo, magisq́; laudabo, quanto celerius, & incautius miſeris. Vale.

C. PLIN. GEMINIO SVO S.

5 GRaue uulnus Macrinus noſter accepit, amiſit uxorem ſingularis exempli, etiam ſi olim fuiſſet. Vixit cum hac trigintanouem annis ſine iurgio, ſine offenſa. Quam illa reuerentiam marito ſuo præſtitit, cum ipſa ſummam mereretur? quot, quantasq́; uirtutes ex diuerſis ætatibus ſumptas collegit, & miſcuit? Habet quidem Macrinus grande ſolatium, quòd tantum bonũ tandiu tenuit. Sed hoc magis exacerbatur, quòd amiſit. Nam fruendis uoluptatibus creſcit carendi dolor. Ero ergo ſuſpenſus pro homine amiciſsimo, dum admittere auocamẽta, & cicatricẽ pati poſsit, quam nihil æque ac neceſsitas ipſa, & dies longa, & ſatietas doloris inducit. Vale.

C. PL. MONTANO SVO S.

6 COgnouiſſe iam ex epiſtola mea debes, adnotaſſe me nuper monimentum Pallantis ſub hac inſcriptione: Huic ſenatus ob fidem, pietatemq́; erga patronos, ornamenta prætoria decreuit, & ſeſtertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit. Poſtea mihi uiſum eſt precium curæ, ipſum S. C. quærere. Inueni tam copioſum, & effuſum, ut ille ſuperbiſsimus titulus modicus, atque etiam demiſſus uideretur. Cõferant ſe, *miſceantq́;, nõ dico illi ueteres Africani, Achaici, Numantini: ſed hi proximi Marij, Syllæ, Pompeij (nolo progredi lõgius) infra Pallantis laudes iacebunt. Vrbanos qui illa cenſuerunt, putem, an miſeros? Dicerem urbanos, ſi Senatum deceret urbanitas

*alij non habent, miſceantq́;

urbanitas. Miseros ergo? sed nemo tam miser est, ut ad illa cogatur. Ambitio ergo, & procedendi libido? Sed quis adeò demens, ut aut per suum, aut per publicum dedecus procedere uellet in ea ciuitate, in qua hic esset usus potentißimæ dignitatis, ut primus in senatu laudare Pallantem posset? Omitto, quòd Pallanti seruo prætoria ornamenta offeruntur, quippe offeruntur à seruis. Mitto quòd censent non exhortandum modò, uerumetiam compellendum ad usum aureorum anulorum. Erat enim contra maiestatem Senatus, si ferreis prætorius uteretur. Leuia hæc & transeunda. Illa memoranda, quòd nomine Pallantis Senatus, nec expiata postea* ea iniuria est, Pallantis nomine Senatus gratias agit Cæsari, quòd & ipse cum summo honore mentionem eius prosecutus esset, & Senatui facultatem fecisset testandi erga eum beneuolentiam suam. Quid enim Senatui pulchrius, quàm ut erga Pallantem satis gratus uideretur? Additur ut Pallas, cui se omnes pro uirili parte obligatos fatentur, singularis fidei, singularis industriæ fructum meritißimo ferat, prolatos imperij fines, redditos exercitus Reipub. credas. Adstruitur his, cum Senatui, populoq́; Romano liberalitatis gratior repræsentari nulla materia posset, quàm si abstinentißimi, fidelißimiq́; custodis principalium opum facultates adiuuare contigisset. Hoc tunc uotum Senatus, hoc præcipuum gaudium populi, hæc liberalitatis materia gratißima, si Pallantis facultates adiuuare publicarum opum egestione contingeret. Iam quæ sequuntur, uoluisse quidem Senatum censere, dandum ex ærario sestertium centies quinquagies: & quanto ab eiusmodi cupiditatibus remotior eius animus esset, tanto impensius petere à publico parente, ut eum compelleret ad ceden-

*curia

dum

dum Senatui. Id uerò deerat, ut cum Pallante autoritate publica ageretur, Pallas rogaretur, ut Senatui cederet, ut illi superbißimæ abstinentiæ Cæsar ipse patronus aduocaretur, ne sestertium centies quinquagies sperneret. Spreuit, quod solum potuit tantis opibus publice oblatis, adrogantius fecit, quàm si accepisset. Senatus tamen id quoq; similis querenti, laudibus tulit, his quidem uerbis: Sed cum princeps optimus, parensq́; publicus rogatus à Pallante, eam partem sententiæ, quæ pertinebat ad dandum ei ex ærario centies quinquagies sestertium, remitti uoluisset, testari senatum, & se libenter, ac meritò hanc summam inter reliquos honores ob fidem, diligentiamq́; Pallantis decernere cœpisse, uoluntati tamen principis sui, cui in nulla re fas putaret repugnare, in hac quoq; re obsequi. Imaginare Pallantem uelut intercedentem senatusconsulto, moderantemq́; honores suos, & sestertium centies quinquagies, ut nimium recusantem, cum prætoria ornamenta tanquam minus recepißet. Imaginare Cæsarem liberti precibus, uel potius imperio coram senatu obtemperantem. Imperat enim libertus patrono, quem in senatu rogat. Imagnare senatum usquequaque testantem meritò, libenterq́; se hanc summam inter reliquos honores Pallanti cœpisse decernere, & perseueraturũ fuisse se, nisi obsequeretur principis uoluntati, cui non esset fas in ulla re repugnare. Ita ne sestertium centies quinquagies Pallas ex ærario referret, uerecundia ipsius, obsequio senatus opus fuit in hoc præcipue non obsequuturi, si in nulla re putasset fas esse non obsequi. Finem existimas? manedum, & maiora accipe. Vtique cum sit utile, principis benignitatem promptißimam ad laudem, præmiaq́; merentium inlustrari ubique, et maxime ijs locis

cis, quibus incitari ad imitationem præpositi rerum eius cura possent, & Pallantis spectatissima fides, atque innocentia exemplo prouocare studium tam honestæ æmulationis posset, eáque quarto Calend. Februarij, quæ proxime fuissent, in amplissimo ordine optimus princeps recitasset, senatúsque consulta de his rebus facta in æs inciderentur, idque æs figeretur ad statuam loricatam diui Iulij. Parum uisum tantorum dedecorum esse curiam testem. Delectus est celeberrimus locus, in quo legēda præsentibus, legenda futuris proderentur. Placuit ære signari omneis honores fastidiosissimi mancipij, quósque repudiasset, quósque, quantum ad decernenteis pertinet, gessisset, incisa, & insculpta sunt publicis, æternisq; monimentis prætoria ornamenta Pallantis, sic quasi fœdera antiqua, sic quasi sacræ leges. Tanta principis, tanta senatus, tanta Pallantis ipsius: quid dicam? nescio, nisi uellet in oculis omnium figi, Pallas insolentiam suam, patientiam Cæsar, humilitatem Senatus. Nec puduit rationem turpitudini obtendere. Egregiam quidē pulchramq; rationem, ut exemplo Pallantis præmiorum ad studium æmulationis cæteri prouocarentur. Ea honorum uilitas erat, illorum etiam, quos Pallas non dedignabatur. Inueniebantur tamen honesto loco nati, qui peterent, cuperentq; quod dari liberto, promitti seruis uidebant. Quàm iuuat, quòd in tempora illa non incidi, quorum sic me, tanquam illis uixerim, pudet. Non dubito similiter adfici te. Scio quàm sit tibi uiuus, & ingenuus animus. Ideoq; facilius est, ut me (quanquam indignationem quibusdam in locis fortasse ultra epistolæ modum extulerim) parum doluisse, quàm nimis credas. Vale.

C. PLIN. TACITO SVO S.

7 NEque ut magiſtro magiſter, neq; ut diſcipulo diſcipulus (ſic enim ſcribis) ſed ut diſcipulo magiſter: nam tu magiſter, ego contrà: atq; *adeò tu in ſcholam reuocas, ego adhuc Saturnalia extendo, librum miſiſti. Nõ potui longius hyperbaton facere, atque hoc ipſo probare, cum eſſe, qui non modò magiſter tuus, ſed ne diſcipulus quidem debeam dici: ſumam tamen perſonam magiſtri, exeram'que in librum tuum ius, quod dediſti eo liberius, quo nihil ex meis interim miſſurus ſum tibi, in quo te ulciſcaris. Vale.

*ideo

C. PLIN. ROMANO SVO S.

Clitumnus fons. 8

VIdiſti'ne aliquando Clitumnum fontem? ſi nondum, & puto nondum, alioqui narraſſes mihi. Vide quem ego (pœnitet tarditatis) proxime uidi. Modicus collis adſurgit antiqua cupreſſu nemoroſus, & opacus. Hunc ſubter fons exit, & exprimitur pluribus uenis, ſed imparibus, eluctatusq́; facit gurgitem, qui lato gremio pateſcit purus & uitreus, ut numerare iactas ſtipes, & relucẽteis calculos poßis. Inde non loci deuexitate, ſed ipſa ſui copia, & quaſi pondere impellitur. Fons adhuc, et iam ampliſsimum flumẽ, atq; etiam nauium patiens, quas obuias quoq;, & contrario niſu in diuerſa tendenteis tranſmittit, et perfert, adeò ualidus, ut illà quà properat, ipſe tanquam per ſolum planũ remis nõ adiuuetur, idem ægerrime remis, contisq́; ſuperetur aduerſus. Iucundum utrunq; per iocum, ludumq́; fluitantibus, ut flexerint curſum, laborem otio, otium labore uariare. Ripæ fraxino multa, multa populo ueſtiuntur. Quas perſpicuus amnis uelut merſas uiridi imagine adnumerat. Rigor aquæ certauerit niuibus, nec color cedit. Adiacet templum priſcum, & religioſum

religioſum. Stat Clitumnus ipſe amictus, ornatusq́; prætexta. Præſens numen, atq; etiam fatidicum indicant ſorteis. Sparſa ſunt circa ſacella complura, totidemq́; Dei ſimulachra, ſua cuiq; ueneratio, ſuum nomen, quibuſdã uero etiam fontes. Nam præter illum quaſi parentem cæterorum, ſunt minores capite diſcreti, ſed flumini miſcẽtur, quod ponte tranſmittitur. Is terminus ſacri, prophaniq́;. In ſuperiore parte nauigare tantum, infrà etiã natare conceſſum. Balineum Hiſpellates, quibus illum locum diuus Auguſt. dono dedit, publice præbent, & hoſpitium. Nec deſunt uillæ, quæ ſecutæ fluminis amœnitatẽ, margini inſiſtunt. In ſumma, nihil erit, ex quo non capias uoluptatẽ. Nam ſtudebis quoq;, & leges multa multorum omnibus columnis, omnibus parietibus inſcripta, quibus fons ille, Deusq́; celebratur. Plura laudabis, nonnulla ridebis: quanquàm tu uero, quæ tua humanitas, nulla ridebis. Vale.

C. PLIN. VRSO SVO S.

OLim non librum in manus, non ſtylum ſumpſi. Olim 9
neſcio quid ſit otium, quid quies, quid denique illud, iners quidem, iucundum tamen nil agere, nihil eſſe: adeò multa me negotia amicorum nec ſedere, nec ſtudere patiuntur. Nulla enim ſtudia tanti ſunt, ut amicitiæ officium deſeratur, quod religioſiſsime cuſtodiendum ſtudia ipſa præcipiunt. Vale.

C. PL. FABATO PROSOCERO.

QVo magis cupis ex nobis pronepotes uidere, hoc 10
triſtior audies, neptem tuam abortum feciſſe, dum ſe prægnantem eſſe puellariter neſcit, ac per hoc quædam cuſtodienda prægnantibus omittit, facit omittenda: quem errorem magnis detrimentis expiauit, in ſummum periculum adducta. Igitur, ut neceſſe eſt, grauiter accipias ſene-

ctutem tuam, quasi paratis posteris destitutam, sic debes agere dijs gratias, quòd ita tibi in præsentia pronepotes negauerunt, ut seruarent neptem, illos reddituri, quorum nobis spem certiorem hæc ipsa, quanquam parum prospere explorata, fœcunditas facit. ijsdem nunc ego te, quibus ipsum me hortor, moneo, confirmo. Neq; enim ardentius tu pronepotes, quàm ego liberos cupio. Quibus uideo à meo, tuoq; latere pronũ ad honores iter, & audita latius nomina, & non subitas imagines relicturus. Nascantur modo, & hunc nostrum dolorem gaudio mutent. Vale.

C. PL. HISPVLLAE SVAE S.

11 *CVm affectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam materna indulgentia molliorem, intelligo prius tibi, quod est posterius nunciandum, ut præsumpta lætitia sollicitudini locum non relinquat. Quanquàm uereor ne post gratulationem quoq; in metum redeas, atque ita gaudeas periculo liberatam, ut simul quòd periclitata sit, perhorrescas. Iam hilaris, iam sibi, iam mihi reddita incipit refici, transmissumq; discrimen conualescendo remetiri. Fuit alioqui in summo discrimine (impune dixisse liceat) fuit nulla sua culpa, ætatis aliqua, inde abortus, & ignorati uteri triste experimentum. Proinde etsi non contigit tibi desiderium fratris amissi, aut nepote eius, aut nepte solari: memento tamen dilatum magis istud, quàm negatum, cum salua sit, ex qua sperari potest. Simul excusa patri tuo casum, cui paratior apud fœminas uenia est. Vale.*

C. PL. MINVTIANO SVO S.

12 *HVnc solum diem excuso. Recitaturus est Titinius Capito, quem ego audire nescio magis debeam, an cupiam. Vir est optimus, & inter præcipua seculi ornamenta numerandus. Colit studia, studiosos amat, fouet, prouehit,*

bit,multorumq́;,qui aliqua cōponunt,portus,sinus,præmium,omnium exemplum, ipsarum deniq; literarum iam senescentium reductor,ac reformator. Domum suam recitantibus præbet,auditoria, non apud se tantum benignitate mira frequentat: mihi certe, si modo in urbe est, defuit nunquam. Porrò tanto turpius gratiam non referre,quanto honestior causa referendæ. An si litibus tererer,obstrictum esse me crederem obeunti ad uadimonia mea: nunc, quia mihi omne negotium,omnis in studijs cura,minus obligor tanta sedulitate celebranti? in quo obligari ego, ne dicam soleo,certe maxime possum. Quòd si illi nullam uicem,nulla quasi mutua officia deberem, solicitarer tamen uel ingenio hominis pulcherrimo & maximo,& in summa seueritate dulcißimo, uel honestate materiæ. Scribit exitus illustrium uirorum,in ijs quorundam mihi charißimorū. Videor ergo fungi pio munere: quorumq́; exequias celebrare non licuit,horum quasi funebribus laudationibus, seris quidem,sed tanto magis ueris interesse. Vale.

C. PL. GENIALI SVO S. 13

PRobo,quòd libellos meos cum patre legisti. Pertinet ad profectum tuum à disertißimo uiro discere, quid laudandum, quid reprehendendum: simul ita institui, ut uerum dicere adsuescas. Vides quē sequi, cuius debeas implere uestigia. O' te beatum,cui contigit unum, atq; idem optimum, & coniunctißimum exemplar: qui deniq; cum potißimum imitandum habes,cui natura esse te similimum uoluit. Vale.

C. PL. ARISTONI SVO S. 14

CVm sis peritißimus & priuati iuris, & publici, cuius pars senatorium est, cupio ex te potißimum audire,erraûerim in senatu proxime,nec ne, non ut in præ-

teritum (serum enim) uerum ut in futurum, si quid simile inciderit, erudiar. Dices, cur quæris, quod nosse debeas? Priorum temporum seruitus, ut aliarum optimarum artium, sic etiam iuris senatorij obliuionem quandam, & ignorationem induxit. Quotus enim quisq; tam patiens, ut uelit discere, quòd in usu non sit habiturus? Adde, quòd difficile est tenere, quæ acceperis, nisi exerceas. Itaque reducta libertas rudeis nos & imperitos deprehendit, cuius dulcedine accensi, cogimur quædam facere antè, quàm nosse. Erat autem antiquitus institutum, ut à maioribus natu, non auribus modò, uerumetiam oculis disceremus, quæ facienda mox ipsi, ac per uices quasdam tradenda minoribus haberemus. Inde adolescentuli statim castrensibus stipendijs imbuebantur, ut imperare parendo, duces agere dum sequuntur adsuescerent. Inde honores petituri adsistebant curiæ foribus, & consilij publici spectatores antè quàm consortes erant. Suus cuique parens pro magistro, aut cui parens non erat, maximus quisque, & uetustißimus pro parente. Quæ potestas referentibus, quod censentibus ius, quæ uis magistratibus, quæ cæteris libertas, ubi cedendum, ubi resistendum, quod silentij tempus, quis dicendi modus, quæ distinctio pugnantium sententiarum, quæ executio prioribus aliquid addentium. Omnem deniq; senatorium morem, quod fidelißimum percipiendi genus, exemplis docebantur. At nos iuuenes fuimus quidẽ in castris, sed cum suspecta uirtus, inertia in precio, cum ducibus autoritas nulla, nulla militibus uerecundia, nusquã imperium, nusquam obsequium, omnia soluta, turbata, atque etiam in contrariũ uersa, postremo obliuiscenda magis quàm tenenda. Iidem prospeximus curiam, sed curiam trepidam, & elinguem, cum dicere quod uelles, periculosum:

ſum: quod nolles, miſerum eſſet. Quid tunc diſci potuit, quid didiciſſe iuuit, cum ſenatus aut ad ocium ſummum, aut ad ſummum nefàs uocaretur? & modo ludibrio, modo dolori retentus, nunquam ſeria, triſtia ſæpe cenſeret? Eadem mala iam ſenatores, iam participes malorum multos per annos uidimus, tulimusq́;, quibus ingenia noſtra in poſterum quoq; hebetata, fracta, contuſa ſunt. Breue tempus (nam tanto breuius omne, quanto felicius tēpus) quod libet ſcire, quid ſimus, libet exercere quod ſumus, quod iuſtius peto: primum, ut erroris, ſi quis eſt error, tribuas ueniam: deinde medearis ſcientia tua, cui ſuperfuit curæ, ſic iura publica ut priuata, ſic antiqua ut recentia, ſic rara ut adſidua tractare. Atq; ego arbitror illis etiam, quibus plurimarum rerum agitatio frequens, nihil eſſe ignotum patiebatur. Genus quæſtionis, quod adfero ad te, aut non ſatis tritum, aut etiam inexpertum fuiſſe. hoc & ego excuſatior, ſi forte ſum lapſus, & tu dignior laude, ſi potes id quoque docere, quod in obſcuro eſt an didiceris. Referebatur de libertis Afranij Dextri conſulis, incertum ſua, an ſuorum manu, ſcelere an obſequio perempti. Hos alius: quis? ego, ſed nihil refert, poſt quæſtionem ſupplicio liberandos, alius in inſulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum ſententiarum tanta diuerſitas erat, ut non poſſent eſſe, niſi ſingulæ. Quid enim commune habet occidere & relegare? non Hercule magis, quàm relegare & abſoluere. Quanquam propior aliquanto eſt ſententiæ relegantis, quæ abſoluerit, quàm quæ occiderit. Vtraque enim ex illis uitam relinquit, hæc adimit: cum interim & qui morte puniebant, & qui relegabant, unà ſedebant, & temporaria ſimulatione concordiæ diſcordiam diſſerebant. Ego poſtulabam, ut tribus ſenten-

tijs suus numerus constaret, nec se breuibus inducijs duæ iungerent. Exigebam ergo ut qui capitali supplicio adficiendos putabant, discederēt à relegante, nec interim contra absoluenteis mox dissensuri cōgregarentur, quia paruulum referret, an idem displiceret, quibus non idem placuisset. Illud etiam mihi permirum uidebatur, eum quidem, qui libertos relegandos, seruos supplicio adficiendos censuisset coactum esse diuidere sententiam: hunc autem qui libertos morte multaret, cum relegante numerari. Nam si oportuisset diuidi sententiam unius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam, quemadmodum posset iungi sentētia duorum tam diuersa censentium. Atque adeò permitte mihi, sic apud te, tanquam ibi, sic peracta re, tanquam adhuc integra, rationem iudicij mei reddere: quæq; tunc carptim multis obstrepentibus dixi, nūc per otium iungere. Fingamus treis omnino iudices in hāc causam datos esse, horum uni placuisse perire libertos, alteri relegari, tertio absolui: utrum'ne sententiæ duæ collatis uiribus nouißimam periment, an separatim unaquæq; tantundem, quantum altera ualebit? Nec magis poterit cum secunda prima connecti, quàm secunda cum tertia. Igitur in senatu quoq; numerari tanquam contrariæ debent, quæ tanquam diuersæ dicuntur. Quòd si unus, atque idem & perdendos censeret, & relegandos: num ex sententia unius & perire possent, & relegari? Num deniq; omnino una sententia putaretur, quæ tam diuersa coniungeret? Quemadmodum igitur cum alter puniendos, alter censeat relegandos, uideri potest una sententia, quæ dicatur à duobus, quæ non uideretur una, si ab uno diceretur? Quid lex, non aperte docet dirimi debere sententias occidentis, & relegantis, cum ita discessionem fieri iubet?

Qui

Qui hæc sentitis, in hanc partem: qui alia omnia, in illam partem ite, qua sentitis. Examina singula uerba, & expende: qui hæc censetis: hoc est, qui relegandos putatis: in hanc partem, id est, in eam, in qua sedet, qui censuit relegandos. Ex quo manifestum est, non posse in eadem parte remanere eos qui interficiendos arbitrantur. Qui alia omnia: animaduertis, ut non contenta lex dicere alia, addiderit omnia: num ergo dubium est, alia omnia sentire eos qui occidunt, quàm qui relegant? In illam partem ite, qua sentitis. Non'ne uidetur ipsa lex eos, qui dissentiunt, in contrariam partem uocare, cogere, impellere? num consulere etiam, ubi quisque remanere, quò transgredi debeat, non tantum solennibus uerbis, sed manu, gestuq; demonstrat? At enim futurum est, ut si diuidantur sententiæ interficientis & relegantis, præualeat illa, quæ absoluit. Quid istud ad censenteis? quos certe non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat quod est mitius. Oportet tamen eos, qui morte puniunt, & qui relegant, absoluentibus primum, mox inter se cōparari: scilicet ut in spectaculis quibusdam sors aliquem seponit ac seruat, qui cum uictore contendat: sic in senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina, & ex duabus sententijs eam, quæ superior exierit, tertia expectat. Quid quòd prima sententia comprobata, cæteræ perimuntur? Qua ergo ratione potest esse non unus, atque idem locus sententiarum, quarum nullus est postea, planius repetam: nisi dicente sententiam eo, qui relegat, illi qui puniunt capite, initio statim in alia discedunt, frustra postea in eo dissentient ab eo, cui paulò antè consenserint. Sed quid ego similis docenti, cum discere uelim, an sententias diuidi, an iri in singulas oportuerit? Obtinui quidem, quod

postulabam: nihilominus tamen quæro, an postulare debuerim, an abstinere. Quemadmodum abstinuit is, qui ultimũ supplicium sumendum esse censebat. Nescio an iure, certè æquitate postulationis meæ uictus, omissa sententia sua, accesit releganti, ueritus scilicet, ne si diuiderentur sententiæ, quod alioqui fore uidebatur, ea quæ absoluendos esse censebat, numero præualeret. Etenim longè plures in hac una, quàm in duabus singulis erant. Tum illi quoque, qui autoritate eius trahebantur, transeunte illo destituti, reliquerunt sententiam ab ipso autore desertam, sequutiq; sunt quasi transfugam, quem ducem sequebantur. Sic ex tribus sententijs duæ factæ, tenuitq; ex duabus altera, tertia expulsa, quæ cum ambas superare non posset, elegit ab utra uinceretur. Vale.

C. PLIN. IVNIORI SVO S.

15 ONerauí te tot pariter missis uoluminibus, sed onerauí primum, quia exegeras: deinde, quia scripseras tam graciles istic uindemias esse, ut planè scirem tibi uacaturum (quod uulgo dicitur) librum legere. Eadem ex meis agellis nunciantur. Igitur mihi quoq; licebit scribere quæ legas, sit modo unde chartæ emi posint, quæ si scabræ, bibulæ'ue sint, aut non scribendum, aut necessario quicquid scripserimus boni mali'ue delebimus. Vale.

C. PL. PATERNO SVO S.

16 COnfecerunt me infirmitates meorum, mortes etiã, & quidem iuuenum. Solatia duo nequaquam paria tanto dolori, solatia tamẽ. Vnum, facilitas manumittendi: uideor enim non omnino immaturos perdidisse, quos iam liberos perdidi. Alterum, cum permitto seruis quoq; quasi testamenta facere, eaq; ut legitima custodio: mandant, rogantq;, quod uisum, pareo ocyus: suis diuidunt, donant, relin

relinquunt, duntaxat intra domum: nam seruis Resp. quædam, & quasi ciuitas, domus est. Sed quanquã his solatijs adquiescam, debilitor & frangor eadem illa humanitate, quæ me ut hoc ipsum permitterẽ, induxit. Non ideo tamẽ uelim durior fieri, nec ignoro alios, eiusmodi casus nihil amplius uocare quàm damnũ, eoq́; sibi magnos homines, & sapienteis uideri, qui an magni sapiẽtesq́; sint, nescio: homines non sunt. Hominis est enim, adfici dolore, sentire, resistere tamen, & solatia admittere, non solatijs non egere. Verum de his plura fortasse quàm debui, seu pauciora quàm uolui. Est enim quædam etiam dolendi uoluptas, præsertim si in amici sinu defleas, apud quem lacrymis tuis uel laus sit parata, uel uenia. Vale.

C. PLIN. MACRINO SVO S.

NVm istic quoque immite, & turbidum cœlum? Hic adsiduæ tempestates, & crebra diluuia. Tiberis alueum excessit, & demissioribus ripis alte superfunditur (quanquam fossa, quam prouidentissimus imperator fecit, exhaustus premit ualleis) innatat cãpis, quaq; planum solum, pro solo cernitur. Inde, quæ solet flumina accipere, & permista deuehere, uelut obuius retro cogit, atque ita alienis aquis operit agros, quos ipse non tangit. Anio delicatissimus amnium, ideoq́; adiacentibus uillis uelut inuitatus retentusq́;, magna ex parte nemora, quibus inumbratur, & fregit, & rapuit. Subruit monteis, & decidentium mole pluribus locis clausus, dum amissum iter quærit, impulit tecta, ac se super ruinas eiexit, atque extulit. Viderunt hi, quos excelsioribus terris illa tempestas non deprehendit: alibi diuitum apparatus, & grauem supellectilem, alibi instrumenta ruris: ibi boues, aratra, rectores: hic soluta & libera armenta: atq; in-

ter hæc arborum truncos, aut uillarum trabeis, atque culmina, uarie, lateq; fluitantia. Ac ne illa quidem loca malo uacauerunt, ad quæ non ascendit amnis. Nam pro amne *prorupta *imber assiduus, & deiecti nubibus turbines, *proruta opera, quibus preciosa rura cinguntur, quassata, atq; etiam decussa monimenta. Multi eiusmodi casibus debilitati, obruti, obtriti, & aucta luctibus dāna. Ne quid simile istic, pro mensura periculi, uereor, teq; rogo, si nihil tale est, quàm maturissime solicitudini meæ consulas. Sed & si tale, id quoq; nuncies. Nam paruulum differt, patiaris aduersa, an expectes: nisi quòd tantum est dolendi modus, non est timendi. Doleas enim quantum scias accidisse, timeas quantum possit accidere. Vale.*

C. PLIN. RVFINO SVO S.

18 *FAlsum est nimirum, quod creditur uulgo, Testamenta hominum speculum esse morum, cum Domitius Tullus longe melior apparuerit morte, quàm uita. Nam cùm se captandum præbuisset, reliquit filiam hæredem, quæ illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptauerat. Prosecutus est nepotes plurimis, iucundissimisq; legatis. Prosecutus etiam pronepotem. In summa, omnia pietate plenissima, ac tanto magis, quoniam inexpectata sunt. Ergo uarij tota ciuitate sermones: alij fictum, ingratum, immemorem loquuntur, seq; ipsos, dum insectantur illum, turpissimis confessionibus produnt, qui de illo uti de patre, auo, proauo, quasi orbi querantur. Alij contrà, hoc ipsum laudibus ferunt, quòd sit frustratus improbas spes hominum, quos sic decipere pro moribus temporum prudentia est. Addunt etiam non fuisse ei liberum alio testamento mori: neque enim reliquisse opes filiæ, sed reddidisse, quibus auctus per filiam fuerat. Nam Curtius *mancipia*

**Mãtia per osius gen.*

cipia

cipia perosus, generum suum Domitium Lucanum (frater est Tulli) sub ea conditioue, ut filiam eius, neptem suam instituerat hæredem, si esset manu patris emissa. Emiserat pater, adoptauerat patruus: atq; ita circumscripto testamento, consors frater in patris potestate emancipatam filiam adoptionis fraude reuocauerat, & quidẽ cum opibus amplißimis. Fuit alioqui fratribus illis quasi fato datũ, ut diuites fierent inuitißimis, à quibus facti sunt. Quinetiam Domitius Afer, qui illos in nomen adsumpsit, reliquit testamentum, ante octo & decem annos nuncupatũ, adeoq́; postea improbatum sibi, ut patris eorum bona proscribenda curauerit. Mira illius asperitas, mira felicitas horum: illius asperitas, qui numero ciuium excidit, quem socium etiam in liberis habuit: felicitas horum, quibus succeßit in locum patris, qui patrem abstulerat. Sed hæc quoq; hæreditas Afri, ut reliqua cum fratre quæsita, transmittenda erant filiæ fratris, à quo Tullus ex asse hæres institutus, prælatusq́; filiæ fuerat, ut reconciliaretur. Quo laudabilius testamentum est, quod pietas, fides, pudor, scripsit. In quo deniq; omnibus adfinitatibus pro cuiusq; officio gratia relata est, relata & uxori. Accepit amœnißimas uillas, accepit magnam pecuniã uxor optima, & patientißima, ac tanto melius de uiro merita, quanto magis est reprehensa, quòd nupsit. Nã mulier natalibus clara, moribus proba, ætate decliuis, diu uidua, mater olim, parum decorè secuta matrimoniũ uidebatur diuitis senis, ita perditi morbo, ut esse tædio posset uxori, quam iuuenis, sanusq́; duxisset. Quippe omnibus membris *extortus & fractus tantas opes solis oculis obibat, ac ne in lectulo quidem, nisi ab alijs mouebatur. Quinetiam, fœdum miserandumq́; dictu, denteis lauandos, fricandosq́; præbebat. Auditum est *excoctus

frequen

frequẽter ab ipso, cum quæreretur de contumelijs debilitatis suæ, se digitos seruorũ quotidie suorũ lingere. Viuebat tamen, & uiuere uolebat, sustentante maxime uxore, quæ culpam inchoati matrimonij in gloriam perseuerantia uerterat. Habes omneis fabulas urbis. Nam sunt uenales tabulæ Tulli, expectatur auctio. Fuit enim tam copiosus, ut amplißimos hortos eodem quo emerat die instruxerit plurimis & antiquißimis statuis. Tantum illi pulcherrimorum operum in horreis, quæ negligebantur. Inuicem tu, si quid istic epistola dignum, ne grauare scribere. Nam cum aures hominum nouitate lætentur, tum ad rationem uitæ exemplis erudimur. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

19 ET gaudium mihi, & solatium in literis, nihilq; tam lætum, quod his lætius: nihil tam triste, quod non per has sit minus triste. Itaque & infirmitate uxoris, & meorum periculo, quorundam uero etiam morte turbatus, ad unicum doloris leuamentum studia confugio, quæ præstant, ut aduersa magis intelligam, sed patientius feram. Est autem mihi moris, quod sum daturus in manus hominum, antè amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, siquando, nunc intende libro, quem cum hac epistola accipies: quia uereor ne ipse, ut tristis, parum intenderim. Imperare enim dolori, ut scriberem, potui, ut uacuo animo, lætoq; non potui. Porrò ut ex studijs gaudium, sic studia hilaritate proueniunt. Vale.

C. PLIN. GALLO SVO S.

20 AD quæ noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus, ea sub oculis posita negligimus: seu quia ita natura comparatum, ut proximorum incuriosi, longinqua sectemur: seu quòd omnium rerum cupido languescit,

ſcit, cum facilis occaſio eſt: ſeu quòd differimus, tanquam ſæpe uiſuri, quod datur uidere, quoties uelis cernere. Quacunq; de cauſa permulta in urbe noſtra, iuxtáq; urbem, non oculis modò, ſed ne auribus quidem nouimus. Quæ ſi tuliſſet Achaia, Aegyptus, Aſia, alia'ue quælibet miraculorum ferax, commendatrixq́; terra, audita, perlecta, luſtratáq; haberemus. Ipſe certe nuper quod nec audieram antè, nec uideram, audij pariter & uidi. Exegerat proſocer meus, ut Amærina prædia ſua inſpicerẽ: hæc perambulanti mihi oſtenditur ſubiacens lacus nomine Vadimonis, ſimul quædam incredibilia narrantur. Perueni ad ipſum. Lacus eſt in ſimilitudinẽ iacentis rotæ circumſcriptus, & undiq; æqualis, nullus ſinus, obliquitas nulla, omnia dimenſa, paria, & quaſi artificis manu cauata, & exciſa. Color cæruleo albidior, uiridior & preſsior ſulphuris, odor ſaporq́; medicatus, uis qua fracta ſolidantur. Spatium modicum, quod tamen ſentiat uentos, & fluctibus intumeſcat. Nulla in hoc nauis (ſacer enim eſt) ſed innatant inſulæ herbidæ, omnes arundine, & iunco tectæ: quæq́; alia fœcundior palus, ipſáq; illa extremitas lacus effert. Sua cuique figura, ut modus cunctis, margo deraſus: quia frequenter uel littori, uel ſibi illiſæ terunt, teruntúrq;. Par omnibus altitudo, par leuitas: quippe in ſpeciem carinæ humili radice deſcendunt. Hæc ab omni latere perſpicitur, eadem aquá pariter ſuſpenſa & merſa. Interdum iunctæ, copulatæq́;, & cõtinenti ſimiles ſunt: interdum diſcordantibus uentis digeruntur, nonnunquam deſtitutæ trãquillitate ſingulæ fluitant. Sæpe minores maioribus, uelut cymbulæ onerarijs adhæreſcunt. Sæpe inter ſe maiores, minoresq́; quaſi curſum, certamenq́; deſumunt. Rurſus omnes in eundum locum adpulſæ, quâ ſteterunt,

terunt, promouẽt terram. Et modò hâc, modò illàc lacum reddunt, auferuntq́;: ac tum demum, cum medium tenuere, non contrahunt. Constat pecora herbas secuta, sic in insulas illas, ut in extremam ripam procedere solere, nec prius intelligere mobile solũ, quàm littore abrepta, quasi illata, & imposita circũfusum undiq; lacum pauent. Mox quò tulerit uentus egressa, non magis se descendisse sentire, quàm senserint ascendisse. Idẽ lacus in flumẽ egeritur, quod ubi se paulisper oculis dedit, specu mergitur, alteq́; conditum meat, ac si quid antè quàm subduceretur accepit, seruat, & profert. Hæc tibi scripsi: quia nec minus ignota quàm mihi, nec minus grata credebã. Nam te quoq; ut me nihil æque ac naturæ opera delectant. Vale.

C. PLINIVS ARIANO SVO S.

21 VT in uita, sic in studijs pulcherrimum & humanißimum existimo, seueritatem, comitatemq́; miscere, ne illa in tristitiam, hæc in petulantiam procedat. qua ratione ductus, grauiora opera lusibus, iocisq́; distinguo. Ad hos proferendos & tempus & locum opportunißimum elegi, ut qui iam nunc adsuescerent & ab ociosis, & in triclinio audiri, Iulio mense, quo maxime lites interquiescunt, positis ante lectos cathedris, amicos collocaui. Forte accidit, ut eo die mane in aduocationem subitam rogarer, quod mihi causam præloquendi dedit. Sum enim deprecatus, ne quis ut inreuerentem operis argueret, quòd recitaturus, quanquam & amicis, & paucis, idem iterum amicis, foro, & negotijs non abstinuisſem. Addidi hunc ordinem me & in scribendo sequi, ut neceßitates uoluptatibus, seria iucundis anteferrem: ac primum amicis, tum mihi scriberem. Liber fuit & opusculis uarius, & metris: ita solemus, qui ingenio parum fidimus,

mus, satietatis periculum fugere. Recitaui *biduo.* Hoc *ad=sensus audientium exegit.* Et *tamen ut alij transeunt quæ=dam, imputantq; quod transeant: sic ego nihil prætereo, atque etiam non præterire me testor.* Lego *enim omnia, ut omnia emendẽ, quod contingere non potest electa re=citantibus. At illud modestius, & fortasse reuerentius, sed hoc simplicius & amantius.* Amat *enim qui se sic amari putat, ut tædium non pertimescat.* Et *alioqui quid præ=stant sodales, si cõueniunt uoluptatis suæ causa? delegatus ac similis ignoto est, qui amici librũ bonũ mauult audire, quàm facere.* Non *dubito cupere te pro cætera mei charitate quàm maturißime legere hunc adhuc musteũ librum.* Leges, *sed retractatum, quæ causa recitandi fuit, & tamẽ nonnulla iam ex eo nosti, hæc uel emendata postea, uel (quod interdũ longiore mora solet) deteriora facta, quasi noua rursus, & rescripta cognosces.* Nam *plerisq; mutatis, ea quoq; mutata uidentur, quæ manent.* Vale.

C. PLIN. GEMINIO SVO S.

NOsti'ne *hos, qui omnium libidinum serui, sic aliorum* 22
uitijs irascuntur, quasi inuideant, & grauißime puniunt, quos maxime imitãtur? cum eos etiam qui non indigent clemẽtia ullius, nihil magis quàm lenitas deceat. Atq; *ego optimum, & emẽdatißimum existimo, qui cæteris ita ignoscit, tanquam ipse quotidie peccet: ita peccatis abstinet, tanquã nemini ignoscat.* Proinde *hoc domi, hoc foris, hoc in omni uitæ genere teneamus, ut nobis implacabiles simus, exorabiles istis, etiã qui dare ueniã nisi sibi nesciũt.* Mandemusq; *memoriæ, quod uir mitißimus, & ob hoc quoq; maximus* Thrasea *crebro dicere solebat:* Qui *uitia odit, homines odit.* Fortasse *quæris, quo cõmotus hæc scribã.* Quidã *nuper, sed melius corã, quanquã ne tũc quidẽ.*

Vereor

Vereor enim, ne id quod improbo, eos sectari, carpere, referre, huic quod quàm maxime præcipimus, repugnet. quisquis ille, qualiscunq;, sileatur: quẽ insignire, exempli nihil: non insignire, humanitatis plurimum refert. Vale.

C. PLIN. MARCELLINO SVO S.

23 Omnia mihi studia, omneis curas, omnia auocamenta exemit, excußit, eripuit dolor, quem ex morte Iunij Auiti grauißimum cepi. Latum clauum in domo mea induerat, suffragio meo adiutus in petendis honoribus fuerat, ad hoc ita me diligebat, ita uerebatur, ut me formatore morum, me quasi magistro uteretur. Rarum hoc adolescentibus nostris. Nam quotus quisq; uel ætati alterius uel autoritati ut minor cedit? Statim sapiunt, statim sciunt omnia, neminem uerentur, imitantur neminem, atq; ipsi sibi exempla sunt. Sed non Auitus, cuius hæc præcipua prudentia, quòd alios prudentiores arbitrabatur: hæc præcipua eruditio, quòd discere uolebat. Sẽper ille aut de studijs aliquid, aut de officijs uitæ consulebat: semper ita recedebat, ut melior factus: & erat factus, uel eo quod audierat, uel quod omnino quæsierat. Quod ille obsequiũ Seruiano exactißimo uiro præstitit? quem legatum tribunus ita & intellexit, & excepit, ut ex Germania in Pannoniã transeuntem, non ut commilito, sed ut comes, adsectatorq́; sequeretur. Qua industria, qua modestia quæstor consulibus suis, & plureis habuit, non minus iucũdus & gratus, quàm usui fuit? Quo discursu, qua uigilantia hanc ipsam ædilitatẽ, cui præreptus est, petijt? Quod uel maxime dolorem meũ exulcerat, obuersantur oculis caßi labores, & infructuosæ preces, & honor quem meruit. Tantum non redit animo ille latus clauus in penatibus meis sumptus: redeunt illa prima, illa postrema suffragia mea, illi sermones, illæ

nes, illæ cõsultationes. Adficior adolescẽtia ipsius, adficior necessitudinum casu. Erat illi grandis natu parens, erat uxor, quam ante annum uirginem acceperat: erat filia, quam pauloante sustulerat. Tot spes, tot gaudia dies unus in diuersa conuertit. Modò designatus ædilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, uiduam uxorem, filiam pupillam ignaram aui, ignaramq; patris reliquit. Accedit lacrymis meis, quòd absens & impendentis mali nescius, pariter ægrum, pariter decessisse cognoui, ne grauissimo dolori timore consuescerem. In tantis tormentis eram, cum scriberem hæc, scriberem sola. Neque enim nunc aliud aut cogitare, aut loqui possum. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

24

AMor in te meus cogit, non ut præcipiam (neq; enim præceptore eges) admoneam tamen, ut quæ scis, teneas, & obserues, aut scias melius. Cogita te missum in prouinciã Achaiam, illam ueram & meram Græciam, in qua primùm humanitas, literæ, etiã fruges inuentæ esse creduntur, missum ad ordinandũ statũ liberarum ciuitatũ, id est, ad homines maxime liberos, qui ius à natura datũ, uirtute, meritis, amicitia, fœdere deniq;, et religione tenuerunt. Reuerere conditores deos, numina deorum: reuerere gloriã ueterem, & hanc ipsam senectutẽ, quæ in homine uenerabilis, in urbibus sacra est. Sit apud te honor antiquitatis, sit ingẽtibus factis, sit fabulis quoq;. Nihil ex cuiusquam dignitate, nihil ex libertate, nihil etiã ex iactatione decerpseris. Habe ante oculos hanc esse terram, quæ nobis miserit iura, quæ leges non uicta acceperit, sed petentibus dederit. Athenas esse, quas adeas, Lacedæmonẽ esse quã regas, quibus reliquã umbram, & residuũ libertatis nomen

eripere durum, ferum, barbarumq; est. Vides à medicis, quanquam in aduersa ualetudine nihil serui ac liberi differant, mollius tamen liberos, clementiusq; tractari. Recordare quid quæq; ciuitas fuerit, non ut despicias, quod esse desierit: absit superbia, asperitas: nec timueris cōtemptū. an contemnitur, qui imperiū, qui fasceis habet? nisi qui humilis, & sordidus, & qui se primus ipse contemnit. Male uim suam potestas aliorū contumelijs experitur. Male terrore ueneratio adquiritur: longeq; ualentior amor ad obtinendum quod uelis, quàm timor. Nā timor abit, si recedas: manet amor, ac sic, ut ille in odium, hic in reuerentiā uertatur. Te uero etiam atq; etiam (repetam enim) meminisse oportet officij tui titulum, ac tibi ipsum interpretari, quale, quantumq; sit ordinare statū liberarum ciuitatum. Nam quid ordinatione ciuilius? quid libertate preciosius? Porrò quàm turpe, si ordinatio euersione, libertas seruitute mutetur? Accedit, quòd tibi certamen est tecum. Onerat te quæsturæ tuæ fama, quam ex Bithynia optimā reuexisti. Onerat testimoniū principis: onerat tribunatus, prætura, atq; hæc ipsa legatio quasi præmium data. Quo magis nitendum est, ne in longinquam prouinciam, quàm suburbanam: ne inter seruienteis, quàm liberos: ne sorte, quàm iudicio missus: ne rudis, & incognitus, quàm exploratus, probatusq; humanior, melior, peritior fuisse uidearis: cùm sit alioqui, ut sæpe audiuisti, sæpe legisti, multo deformius amittere, quàm non adsequi laudem. Hæc uelim credas, quod initio dixi, scripsisse me admonentem, non præcipientem, quanquam præcipientem quoq;. Quippe non uereor, in amore ne modum excesserim. Neque enim periculum est ne sit nimiū, quod esse maximū debet. Vale.

LIBRI OCTAVI FINIS.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBER IX.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

SAEPE te monui, ut libros, quos uel pro te, uel in Platam, imò & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) composuisti, quàm maturissime emitteres: quod nunc præcipue morte eius audita et hortor, & moneo. Quamuis enim legeris multis, legendosq; dederis: nolo tamen quenquam opinari defuncto demum inchoatos, quos incolumi eo peregisti. Salua sit tibi constantia, & fama. Erit autem, si notum æquis iniquisq; fuerit, non post inimici mortem scribendi tibi natam esse fiduciam, sed iam paratam editionem morte præuentam. Simul uitabis illud οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν λοιδορεῖν. Nã quod de uiuente scriptum, de uiuente recitatum est, in defunctum quoq; tanquam uiuentẽ adhuc editur, si editur. Statim igitur si quid aliud in manibus, differ: et interim hoc perfice, quod nobis, qui legimus olim, absolutum uidetur: Sed iam uideatur & tibi, cuius cunctationẽ nec res ipsa desideret, & temporis ratio præcidit. Vale.

Id est, nulla pietas defunctos conuitiari.

C. PLIN. SABINO SVO S.

FAcis iucunde, quòd non solum plurimas epistolas meas, uerumetiam longissimas flagitas, in quibus parcior fui: partim, quia tuas occupationes uerebar: partim quia ipse multum distringebar plerunq; frigidis negotijs, quæ simul & auocant animum, & cõminuunt. Præterea nec materia plura scribendi dabatur. Neque

enim eadē nostra conditio, quæ M. T*ullij, ad cuius exemplum nos uocas.* I*lli enim & copiosißimū ingeniū & par ingenio materia, quam tam uarietas rerum, quàm magnitudo largißime suppetebat.* N*os quàm angustis terminis claudamur, etiam tacente me perspicis, nisi forte uolumus scholasticas tibi, atq; (ut ita dicā) umbraticas literas mittere.* S*ed nihil minus aptum arbitramur, cū arma uestra, cum castra, cum deniq; cornua, tubas, sudorem, puluerem, soles, cogitamus.* H*abes, ut puto, iustam excusationem, quam tamen dubito, an tibi probari uelim.* E*st enim summi amoris negare ueniam breuibus epistolis amicorum, quamuis scias illis constare rationem.* V*ale.*

C. PLIN. PAVLINO SVO S.

3 A*Lius alium, ego beatißimum existimo, qui bonæ, mansuræq; famæ præsumptione perfruitur, certusq; posteritatis cum futura gloria uiuit,* * *ac nihil nisi præmium æternitatis ante oculos, pingue illud, altūq; ocium placeat.* E*tenim omneis homines arbitror oportere aut immortalitatem suam, aut mortalitatem cogitare: & illos quidem contendere, eniti: hos quiescere, remitti: nec breuē uitam caducis laboribus fatigare: ut uideo multos misera simul, et ingrata imagine industriæ ad mortalitatē sui peruenire.* H*æc ego tecū, quæ quotidie mecū, ut desinam mecum si dissenties tu: quanquam non dissenties, ut qui semper præclarum aliquid, & immortale meditaris.* V*ale.*

*At mihi *nisi*

C. PLIN. MACRINO SVO S.

4 V*Ererer ne immodicā orationē putares, quā cum hac epistola accipies, nisi esset generis eius, ut sæpe incipere, sæpe desinere uideatur.* N*am singulis criminibus singulæ uelut causæ continentur.* P*oteris ergo undecunque inceperis, ubicunq; desieris, quæ deinceps sequentur,*

&

& quasi incipientia legere, & quasi cohærentia, meq́; in uniuersitate longißimum, breuißimum in partibus iudicare. Vale.

C. PLIN TYRONI SVO S.

EGregie facis (inquiro enim) & perseuera, quòd iustitiam tuam prouincialibus multa humanitate commendas, cuius præcipua pars est honestißimum quenq; complecti, atq; ita à minoribus amari, ut simul à principibus diligare. Pleriq; autem dum uerentur, ne gratiæ potentium nimium impertire uideantur, sinisteritatis, atq; etiã malignitatis famam cõsequuntur, à quo uitio tu longe receßisti, scio. Sed temperare mihi non possum, quo minus laudẽ similis monẽti, quòd eũ modum tenes, ut discrimina ordinũ, dignitatũq; custodias: quæ si cõfusa, turbata, permista sint, nihil est æqualitate ipsa inæqualius. Vale.

C. PLIN. CALVISIO SVO S.

OMne hoc tempus inter pugillareis, ac libellos iucundißima quiete transmisi. Quemadmodum, inquis, in urbe potuisti? Circenses erant, quo genere spectaculi ne leuißime quidem teneor. Nihil nouum, nihil uarium, nihil quod non semel spectasse sufficiat. quo magis miror tot milia uirorum, tam pueriliter identidẽ currenteis equos, insistenteis curribus homines uidere. Si tamen aut uelocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla. Nunc fauent panno, pannum amãt, & si in ipso cursu, medioq́; certamine hic color illuc, ille huc transferatur, studiũ, fauorq́; transibit, & repente agitatores illos, equos illos, quos procul noscitant, quorũ clamitant nomina, relinquẽt. Tãta gratia, tãta autoritas in una uilißima tunica. Mitto apud uulgus, quod uilius tunica est: sed apud quosdã graueis homines, quos ego cũ recor-

dor in re inani, frigida, assidua tam insatiabiliter desidê=re: capio aliquam uoluptatē, quòd hac uoluptate non capiar. Ac per hos dies libentissime ociū meū in literis colloco, quos alij ociosissimis occupationibus perdunt. Vale.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

AEdificare te scribis, bene est: inueni patrocinium: ædifico enim iam ratione, quia tecū. Nam hoc quoq; non dissimile, quòd ad mare tu, ego ad Larium lacum: huius in littore plures uillæ meæ, sed duæ ut maxime delectant, ita exercent. Altera imposita saxis more Baiano lacum prospicit: altera æque more Baiano lacum tangit. Itaq; illam tragœdiam, hanc appellare comœdiam soleo: Illam, quòd quasi cothurnis: hanc, quòd quasi socculis sustinentur. Sua utriq; amœnitas, & utranq; possidēti ipsa diuersitate iucundior. Hæc lacu propius, illa latius utitur: hæc unum sinum molli curuamine amplectitur:* illam durissima dorsa diripiunt: Illic retia, uenatio: hic gestatio longo limite super littus extenditur: hic spatiosissimo xysto leuiter inflectitur: illa fluctus non sentit, hæc frangit, ex illa possis despicere piscanteis, ex hac ipse piscari, hamumq; de cubiculo, ac penè etiā de lectulo, ut è nauicula, iacere. Hæ mihi causæ utriq; quæ desunt astruēdi, ob ea quæ supersunt. Sed quid ego rationem tibi, apud quem pro ratione erit idem facere? Vale.

* als sic, illa editissimo dorso duos dirimit, illic recta gestatio longo limite sup littus extēditur.

C. PLIN. AVGVRINO SVO S.

SI laudatus à te laudare te cœpero, uereor, ne non tam proferre iudicium meum, quam referre gratiam uidear. Sed licet uidear, omnia scripta tua pulcherrima existimo, maxime tamen illa, quæ de nobis. Accidit hoc una eademq; de causa. Nam & tu quæ de amicis optime scribis, & ego quoq; de me, ut puto, optima lego. Vale.

C. PLIN

C. PLIN. COLONI SVO S.

Unice probo, quòd Pompeij Quintiani morte tam dolenter adficeris, ut amissi charitatem desiderio extendas: non ut pleriq;, qui tantum uiuenteis amant, seu potius amare se simulant, ac ne simulant quidem, nisi quòd florenteis uident. Nam miserorum non secus ac defunctorum obliuiscuntur: sed tibi perennis fides, tantáq; in amore constantia, ut finiri nisi tua morte non possit. Et hercules is fuit Quintianus, quem diligi deceat exemplo ipsius: felices amabat, miseros tuebatur, desiderabat amissos. Iã illa, quanta probitas in ore? quanta in sermone cunctatio? quàm pari libra gratuitas comitasq́; ? quod studium literarum? quod iudicium? qua pietate cum dissimilimo patre uiuebat? quàm non obstabat illi, quo minus uir optimus uideretur, quod erat optimus filius? Sed quid dolorem tuũ exulcero? quanquã sic amasti uiuentẽ, ut hæc audire potius, quàm de illo sileri uelis, à me præsertim, cuius prædicatione putas uitã eius ornari, memoriã prorogari, ipsamq́; illam, qua est raptus, ætatem posse restitui. Vale.

CORN. TACITVS C. PLIN. SVO S.

Cupio præceptis tuis parere, sed aprorum tanta penuria est, ut Mineruæ & Dianæ, quas ais pariter colendas, conuenire non possit. Itaque Mineruæ tantum seruiendum est, delicate tamen, ut in secessu & æstate. In uia planè nonnulla leuiora, statimq́; delenda, ea garrulitate qua sermones in uehiculo ^seruntur, extendi. *feruntur His quædam addidi in uilla, cum aliud non liberet. Itaq; poëmata quiescunt, quæ tu inter nemora & lucos commodissime perfici putas. Oratiunculam unam & alteram retractaui: quanquam id genus operis inamabile, inamœnum, magisq́; laboribus ruris, quàm uoluptatibus simile. Vale.

C. PLIN. GEMINIO SVO S.

11 EPistolam tuam iucundissime recepi, eò maxime, quòd aliquid ad te scribi uolebas, quod libris inseri posset. Obueniet materia, uel hæc ipsa quam monstras, uel potior alia. Sunt enim in hac offendicula nonnulla, circunfer oculos, & occurrent. Bibliopolas Lugduni esse non putabam, ac tanto libentius ex literis tuis cognoui uenditari libellos meos, quibus peregre manere gratiam, quã in urbe collegerint, delector. Incipio enim satis absolutum existimare, de quo tanta diuersitate regionum discreta hominum iudicia consentiunt. Vale.

C. PLIN. IVNIORI SVO S.

12 CAstigabat quidam filium suum, quòd paulò sumptuosius equos & canes emeret. Huic ego, iuuene digresso: heus tu, nunquam'ne fecisti, quod à patre corripi posset? Fecisti dico. Non interdum facis, quod filius tuus, si repente pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? non hic in illo sibi, in hoc alius indulget? Hæc tibi admo-
more nitus immodicæ seueritatis exemplo, pro amore mutuo scripsi, nequando tu quoq; filium tuum durius acerbiusq; tractares. Cogita & illum puerum esse, & te fuisse, atque ita quòd es pater utere, ut memineris & te hominem esse, & hominis patrem. Vale.

C. PLIN. QVADRATO SVO S.

13 QVanto studiosius, intentiusq; legisti libros, quos de Heluidij ultione composui: tanto impensius postulas, ut perscribam tibi, quæq; extra libros, quæq; circa libros, totum denique ordinem rei, cui per ætatem non interfuisti. Occiso Domitiano, statui mecum ac deliberaui, esse magnam pulchramq; materiam insectandi

nocenteis

*nocenteis, miseros uindicandi, se proferendi. Porrò inter multa scelera multorū, nullum atrocius uidebatur, quàm quòd in senatu senator senatori, prætorius consulari, reo iudex manus intulisset. Fuerat alioqui mihi cum Heluidio amicitia, quanta potuerat esse cum eo, qui metu temporum nomen ingens, pareisq; uirtutes secessu tegebat. Fuerat cum Arria & Fannia, quarum altera Heluidij nouerca, altera mater nouercæ. Sed non ita me iura priuata, ut publicum fas, & indignitas facti, & exempli ratio incitabat. Ac primis quidem diebus redditæ libertatis pro se quisque inimicos suos duntaxat minores incondîto, turbidoq́; clamore postulauerat, simul & opresserat. Ego & modestius, & constantius arbitratus immanißimum reum, non communi temporum inuidia, sed proprio crimine urgere. Cum iam satis ille primus impetus deferbuisset, & languidior in dies ira ad iustitiam redisset: quanquam tum maxime tristis, amissa nuper uxore: mitto ad *Arriā (nupta hæc Heluidio fuerat) rogo, ut ueniat, quia me recens adhuc luctus limine cōtineret. Vt uenit, Destinatum est, inquam, mihi, maritum tuum non inultum pati, * nuncia Arriæ, & Fanniæ (ab exilio enim redierant) consule te, consule illas, an uelitis adscribi facto, in quo ego comite non egeo. Sed non ita gloriæ meæ fauerim, ut uobis societatem eius inuideam. Perfert *Arria mādata, nec illæ morantur: opportune senatus intra diem tertium. Omnia ego semper ad Corellium retuli, quem prudentißimum ætatis nostræ, sapientißimumq́; cognoui. In hoc tamen contentus consilio meo fui, ueritus ne uetaret (erat enim cunctantior, cautior´que) sed nō sustinui inducere in animum, quo minus illi eodē die facturum me indicarem: quod an facerē, non deliberābā, expertus usu, de eo quod*

*Anteiam

*nuncia Ariæ & Fanniæ, ut subscribant facto

*Anteia

destinaueris, nõ esse consulendos, quibus cõsultis obsequi debeas. Venio in senatum, ius dicendi peto: dico paulisper maximo adsensu, ubi cœpi crimen attingere, reum destinare, adhuc tamen sine nomine, undique mihi reclamari. Alius, Sciamus quid sit, de quo extra ordinem referas: Alius, Quis est ante relationem reus? Alius, Salui simus, qui supersumus. Audio interturbatus, interritus tamẽ, tantum susceptæ rei honestas ualet, tantumq́; ad fiduciam, uel metum differt, nolint homines quod facias, an non probent. Longum est omnia, quæ tunc hinc inde iactata sunt, recensere. Nouißime consul, secundæ sententiæ loco dices si quid uolueris. Permiseris, inquam, quod usq; adhuc omnibus permisisti. Resido, aguntur alia. Interea me quidã ex consularibus amicis secreto, accuratoq́; sermone, quasi nimis fortiter incauteq́; progressum corripit, reuocat, monet, ut desistam: adiecit etiam, Notabilem te futuris principibus fecisti. Esto, inquam, dum malis. Vix ille discesserat: rursus alter, Quid audes? quò ruis? quibus te periculis obijcis? quid præsentibus confidis incertus futurorum? Laceßis hominem iam præfectum ærarij, & breui consulem. Præterea qua gratia? quibus amicis fultum? nominat quẽdam, qui tum ad Orientem amplißimum & famosißimum exercitum, non sine magnis dubijsq́; rumoribus obtinebat. Ad hæc ego: Omnia percepi, atq; animo mecum antè peregi: nec recuso, si ita casus attulerit, luere pœnas ob honestißimum factum, dum flagitiosißimum ulciscor. Iam censendi tẽpus, dicit Domitius Apollinaris cõsul designatus, dicit * Fabritius Veiento, Fabius Posthumius, Vectius Proculus collega Publicij Certi, de quo agebatur. Vxoris autem meæ, quam amiserã, uitricus, post hos Ammius Flaccus. Omnes Certum nondum à me nominatum, ut no*

*amicitijs

*Fabius

ut nominatum defendunt, crimenq; quasi in medio relictum defensione suscipiunt. Quæ præterea dixerint, non est necesse narrare: in libris habes. Sum enim cuncta ipsorum uerbis persequutus. Dicunt contrà Auidius Quietus, Cornutus Tertullus. Quietus, iniquißimum esse, querelas dolentium excludi, ideoq; Arriæ, & Fanniæ, ius querēdi non auferendum, nec interesse cuius ordinis quis sit, sed quam causam habeat. Cornutus, datum se à cōsulibus tutorē Heluidij filiæ, petentibus matre eius, & uitrico, nunc quoq; non sustinere deserere officij sui parteis, in quo tamen' & suo dolori modum imponere, & optimarum fœminarum perferre modestißimum adfectum, quas contentas esse admonere senatum Publicij Certi cruentæ adulationis. Et petere, si pœna flagitij manifestißimi remittatur, nota Certo quasi censoria inuratur. Tum Satrius Rufus medio ambiguoq; sermone, Puto, inquit, iniuriam factam Publicio Certo, si non absoluitur: nominatus est ab amicis Arriæ & Fanniæ, nominatus ab*inimicis, nec debemus soliciti esse. Idem enim nos, qui bene sentimus de homine, iudicaturi sumus: si innocens est, sicuti & spero, & malo, & donec aliquid probetur, credo, poteritis absoluere. Hæc illi, quo quisq; ordine citabantur. Venitur ad me, consurgo, utor initio, quod in libro est, respondeo singulis. Mirum, qua intentione, quibus clamoribus omnia exceperint, qui modo reclamabant, tanta conuersio, uel negotij dignitatem, uel prouentum orationis, uel actoris constantiā subsecuta est. Finio. Incipit respondere Veiento, nemo patitur, obturbatur, ostrepitur, adeò quidem, ut diceret, Rogo P. C. ne me cogatis implorare auxilium tribunorum. Et statim Muræna tribunus, Permitto tibi uir clarißime Veiento dicere. Tum quoq; reclamatur. Inter

*cum

*amicis

moras consul citatis nominibus, et peracta discessione mittit senatum, ac penè adhuc stantem, tentantem'que dicere Veientonem relinquit. Multum ille de hac (ita uocitabat) contumelia questus est Homerico uersu, ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί. *Non ferè quisquam in senatu fuit, qui non me cõplecteretur, exoscularetur, certatimq; laude cumularet, quòd intermissum iam diu morem in publicum consulendi, susceptis proprijs simultatibus, reduxissem, quòd deniq; senatũ inuidia liberassem, qua flagrabat apud ordines alios, quòd seuerus in cæteros, senatoribus solis dissimulatione quasi mutua parceret. Hæc acta sunt absente Certo: Abfuit enim, seu tale aliquid suspicatus, siue, ut excusabatur, infirmus. Et relationẽ quidem de eo Cæsar ad senatum nõ remisit. Obtinui tamen, quod intenderam. Nam collega Certi cõsulatum, successorẽ Certus accepit, planeq; factum est, quod dixerã in fine. Reddat præmium sub optimo principe, quod à pessimo accepit. Postea actionẽ meam utcunq; potui, recollegi, addidi multa. Accidit fortuitum, sed non tanquam fortuitũ, quòd editis libris Certus intra paucissimos dies implicitus morbo decessit. Audiui referenteis hanc imaginem menti eius, hanc oculis oberrasse, tanquã uideret *Heluidium respondere mihi. Vera'ne hæc, adfirmare nõ ausim: interest tamẽ exẽpli, ut uera uideantur. Habes epistolã, si modũ epistolæ cogitas, libris, quos legisti, nõ minorem: sed imputabis tibi, qui contentus libris non fuisti. Vale.*

> Id est, Senex certe multũ te iuuenes premunt bellãtes. Carmen ex 8. Iliados.

> **me sibi cũ ferro imminere.*

C. PLIN. TACITO SVO S.

19 NEc ipse tibi plaudis, & ego nihil magis ex fide, quàm de te scribo. Posteris an aliqua cura nostri, nescio. Nos certe meremur, ut sit aliqua, non dico ingenio (id enim superbum) sed studio, sed labore, & re-

uerentia

uerentia posterûm. Pergamus modo itinere instituto, quod ut paucos in lucem famamq́; prouexit, ita multos è tenebris, & silentio protulit. Vale.

C. PLIN. FALCONI SVO S. 15

REfugeram in Tuscos, ut omnia ad arbitrium meum facerem: at hoc ne in Tuscis quidem* licet, tam multis undiq; rusticorum libellis, & tam querulis inquietor, quos aliquanto magis inuitus, quàm meos lego: nam & meos inuitus. Retracto enim actiunculas quasdam, quod post intercapedinem temporis & frigidum, & acerbum est: ratiocinationesq́; quasi absente negleguntur. Interdum tamen equum conscendo, et patremfamiliæ hactenus ago, quòd aliquam partem prædiorum, sed pro gestatione percurro. Tu consuetudinem serua, nobisq́; sic rusticis urbana acta perscribe. Vale.

*alij non habent, licet.

C. PL. MAMILIANO SVO S. 16

SVmmam te uoluptatē percepisse ex isto copiosißimo genere uenandi non miror, cum historicorū more scribas numerum iniri non potuisse. Nobis uenari nec uacat, nec libet. Non uacat, quia uindemiæ in manibus. Non libet, quia exiguæ. Deuehemus tamen pro nouo musto, nouos uersiculos tibi, quos iucundißime exigēti, ut primum uidebuntur deferuisse, mittemus. Vale.

C. PLIN. GENITORI SVO S. 17

ACcepi literas tuas, quibus quereris tædio tibi fuisse, quamuis lautißimā cœnam, quia scurræ, cinædi, moriones mēsis inerrabāt. Vis tu remittere aliquid ex rugis? Equidem nihil tale habeo, habenteis tamen fero. Cur ego nō habeo? quia nequaquā me, ut inexpectatū, festiuumq́; delectat, si quid molle à cinædo, petulans à scurra, stultū à Morione profertur. Non rationem, sed stomachum tibi

narro

narro. Atq; adeo, quàm multos putas esse, quos æquè ea, quibus ego & tu capimur, et ducimur, partim ut inepta, partim ut molestißima offendant. Quàm multi cũ lector aut lyristes, aut comœdus inductus est, calceos poscunt, aut nõ minore cũ tædio cubant, q̃ tu ista (sic enim appellas) prodigia perpessus es. Demus igitur alienis oblectationibus ueniam, ut nostris impetremus. Vale.

C. PLIN. SABINO SVO S.

18 *QVa intentione, quo studio, qua denique memoria legeris libellos meos, epistola tua ostendit. Ipse igitur exhibes negotium tibi, qui elicis & inuitas, ut quamplurima communicare tecum uelim. Faciam per parteis tamen, & quasi digesta, ne istam ipsam memoriam, cui gratias ago, adsiduitate et copia turbem, oneratamq́;, & quasi oppressam cogam pluribus singula, posterioribus priora dimittere. Vale.*

C. PLIN. RVFONI SVO S.

19 *SIgnificas legisse te in quadam epistola mea, iußisse Verginium Rufum inscribi sepulchro suo,*

Hic situs est Rufus, pulso qui uindice quondam,
Imperium adseruit non sibi, sed patriæ.

Reprehendis quòd iußerit: addis etiam melius, rectiusq́; Frontinum, quòd uetuerit omnino monimentum sibi fieri: meq́; ad extremum, quid de utroque sentiam, consulis. Vtrunq; dilexi, miratus sum magis quem tu reprehendis, mirarisq́;: atque ita miratus, ut non putarem satis unquam laudari posse, cuius nunc mihi subeunda defensio est. Omnes ego, qui magnum aliquid memorandumq́; fecerunt, non modo uenia, uerumetiam laude dignißimos iudico, si immortalitatem, quam meruere, sectantur. Victuriq́; nominis famam supremis etiam titulis prorogare nituntur.

Nec

Nec facile quẽquam, nisi Verginium inuenio, cuius tanta in prædicando uerecundia, quanta gloria ex facto. Ipse sum testis, familiariter ab eo dilectus probatusq́; semel omnino me audiente prouectum, ut de rebus suis hoc unũ referret, ita secũ aliquando Cluuium loquutũ, Scis Vergini, quæ historiæ fides debeatur. Proinde si quid in historijs meis legis aliter ac uelles, rogo ignoscas. Ad hoc sic illum: Cluui, ne tu ignoras, ideo me fecisse, quod feci, ut esset liberum uobis scribere, quæ libuisset? Agedum hunc ipsum Frontinum in hoc ipso, in quo tibi parcior uidetur & pressior, comparemus. Vetuit extrui monimentum, sed quibus uerbis? Impensa monimenti superuacua est, memoria nostri durabit, si uitam meruimus. An restrictius arbitraris per orbem terrarum legendum, dare duraturam memoriam suam, quàm uno in loco duobus uersiculis signare, quod feceris? Quanquam non habeo propositum illum reprehendendi, sed hunc tuendi, cuius quæ potest apud te iustior esse defensio, quàm ex collatione eius, quẽ protulisti? Meo quidem iudicio neuter culpandus, quorum uterque ad gloriam pari cupiditate, diuerso itinere contẽdit: alter, dum expetit debitos titulos: alter, dum mauult uideri contempsisse. Vale.

C. PL. VENATORI SVO S.

20

TVa uero epistola tanto mihi iucundior fuit, quanto longior erat, præsertim cum de libellis meis tota loqueretur, quos tibi uoluptati esse non miror, cum omnia nostra, perinde ac nos, ames. Ipse cũ maxime uindemias graciles quidem, uberiores tamen, quàm expectaueram, colligo, si colligere est nonnunquam decerpere uuam, torculum inuisere, gustare de lacu mustum, obrepere urbanis, qui nunc rusticis præsunt, me'que notarijs,

& lectoribus reliquerunt. Vale.

C. PL. SABINIANO SVO S.

21 Libertus tuus, cui succensere te dixeras, uenit ad me, aduolutus'que pedibus meis, tanquam tuis hæsit. Fleuit multum, multumq; rogauit, multum etiam tacuit: in summa, fecit mihi fidem pœnitentiæ. Vere credo emendatum, quia deliquisse se sentit. Irasceris, scio: & irasceris meritò, id quoque scio: sed tunc præcipua mansuetudinis laus, cum iræ caussa iustißima est. Amasti hominem, & spero amabis. Interim sufficit, ut exorari te sinas. Licebit rursus irasci, si meruerit, quod exoratus excusatius facies. Remitte aliquid adolescentiæ ipsius, remitte lacrymis, remitte indulgentiæ tuæ, ne torseris illum, ne torseris etiam te: torqueris enim, cum tam lenis irasceris. Vereor ne uidear non rogare, sed cogere, si precibus eius meas iunxero. Iungam tamen tanto plenius & effusius, quanto ipsum acrius seuerius'que corripui: districte minatus nunquam me postea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat, tibi non idem. Nam fortasse iterũ rogabo, iterum impetrabo. Sit modo tale, ut rogare me, ut præstare te deceat. Vale.

C. PLIN. SEVERO SVO S.

22 Magna me solicitudine adfecit Paßieni Pauli ualetudo, & quidem plurimis, iustißimis'que de caussis. Vir est optimus, honestißimus, nostri amantißimus. Præterea in literis ueteres æmulatur, exprimit. Reddit Propertium in primis, à quo genus ducit, uera soboles, eo'que simillima illi, in quo ille præcipuus. Si elegos eius in manum sumpseris, leges opus tersum, molle, iucundum, & planè in Propertij domo scriptum. Nuper ad lyrica deflexit, in quibus ita Horatium, ut in illis illum alterum effingi

effingi putes. Si quid in studijs cognatio ualet, huius propinquus: Magna uarietas, magna mobilitas. Amat, ut qui uerißime. dolet, ut qui impatientißime. laudat, ut qui benignißime. ludit, ut qui facetißime. omnia deniq; tanquam singula absoluit. Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non minus æger animo, quàm corpore ille. Tandem illum, tandem me recepi. Gratulare mihi, gratulare etiam literis ipsis, quæ ex periculo eius tantum discrimen adiere, quantum ex salute gloriæ consequentur. Vale.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

FRequenter agenti mihi euenit, ut Centumuiri, cum diu se intra iudicum autoritatem, grauitatemq́; tenuissent, omnes repente quasi uicti, coactiq́; consurgerẽt, laudarentq́;. Frequenter è senatu famam, qualem maxime optauerã, retuli: nunquam tamen maiorem cepi uoluptatẽ. quàm nuper ex sermone Cornelij Taciti. Narrabat sedisse se Circensibus proximum equiti Ro. hunc post uarios, eruditosq́; sermones requisißisse, Italicus es, an prouincialis? se respõdisse, Nosti me, et quidẽ ex studijs. Ad hoc illũ, Tacitus es, an Plinius? Exprimere non possum, quàm sit iucundum mihi, quòd nomina nostra quasi literarum propria, non hominum, literis redduntur: quodq́; uterq; nostrum his etiam ex studijs notus, quibus *alter ignotus est. Accidit aliud ante pauculos dies simile. Recumbebat mecum uir egregius Fabius Rufinus, semper cum municeps ipsius, qui illo die primum uenerat in urbem: cui Rufinus, demõstrans me, uides hunc? multa deinde de studijs nostris. Et ille, Plinius est, inquit. Verum fatebor, *capio magnum laboris mei fructum. An si Demosthenes iure lætatus est, quòd illum anus Attica ita *demonstrauit, οὗτός ἐστι Δημοσθένης; ego celebritate nominis mei gaudere non debeo?

*aliter

*cupio

*noscitauit

Id est, Hiccine est Demosthenes? Meminit huius dicti & M. Tullius Tuscul. quæst. disputatione 5.

23

q Ego

Ego uero & gaudeo, & gaudere me dico. Neq; enim uereor, ne iactantior uidear, cùm de me aliorum iudicium, non meum profero, præsertim apud te, qui nec ullius inuides laudibus, & faues nostris. Vale.

C. PLIN. SABINIANO.

24 BEne fecisti, quòd libertum aliquando tibi charum reducentibus epistolis meis in domum, in animum recepisti: iuuabit hoc te. Me certe iuuat: primum, quòd te tam tractabilem uideo, ut in ira regi possis: deinde, quòd tantum mihi tribuis, ut uel autoritati meæ pareas, uel precibus indulgeas. Igitur & laudo, & gratias ago, simul in posterum moneo, ut te erroribus tuorum, & si non fuerit qui deprecetur, placabilem præstes. Vale.

C. PLIN. MAMILIANO SVO S.

25 QVereris de turba castrensium negociorum, & tanquam summo ocio perfruare, lusus, & ineptias nostras legis, amas, flagitas, meq; ad similia cõdenda non mediocriter incitas. Incipio enim ex hoc genere studiorum non solùm oblectationem, uerumetiã gloriã petere, post iudicium tuum uiri grauissimi, eruditissimi, ac super ista uerissimi. Nunc me rerum actus modice, sed tamen distringit, quo finito, aliquid earundẽ camœnarum in istum eundem benignissimum sinum mittam. Tu passerculis, & columbulis nostris inter aquilas uestras dabis pennas, si tamen & sibi, & tibi placebunt: Sin tantum sibi, continendos cauea, nido'ue curabis. Vale.

C. PLIN. LVPERCO SVO S.

26 DIxi de quodam oratore seculi nostri, recto quidem & sano, sed parum grandi & ornato, ut opinor, apte. Nihil peccat, nisi quòd nihil peccat. Debet enim orator erigi, attolli, interdũ etiam efferuescere, efferri, ac

sæpe

ſæpe accedere ad præceps. Nam plerunq; altis, & excelſis adiacent abrupta: tutius per plana, ſed humilius & depreßius iter. Frequentior currentibus, quàm reptantibus lapſus: ſed his non labentibus nulla laus, illis nonnulla laus, etiam ſi labantur. Nam ut quaſdã arteis, ita eloquentiam nihil magis, quàm ancipitia commendant. Vides qui per funẽ in ſumma nituntur, quantos ſoleant excitare clamores, cum iam iamq́; caſuri uidentur. Sunt enim maxime mirabilia, quæ maxime *inexpectata, maximè periculoſa, utq́; Græci magis exprimunt παράδοξα, quæ grandi ſunt ſubiecta diſcrimini. Ideo nequaquam par gubernatoris eſt uirtus, cùm placido & cùm turbato mari uehitur: tũc admirante nullo, illaudatus, inglorius ſubit portum. At cum ſtridunt funes, curuatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus, & dijs maris proximus. Cur hæc? quia uiſus es mihi in ſcriptis meis adnotaſſe quædã ut tumida, quæ ego ſublimia: aut improba, quæ ego audentia: aut nimia, quæ ego plena arbitrabar. Plurimum autem refert reprehendenda adnotes, an inſignia. Omnis enim aduertit, quod eminet, & extat, ſed acri intentione dijudicandum eſt, immodicum ſit, an grande: altum, an enorme: atq; ut Homerum potißimum attingam, quem tandem alterutram in partem poteſt fugere? ἀμφὶ δ᾽ ἐσάλπιγξεν μέγας οὐρανὸς, ἠέρι δ᾽ ἔγχος ἐκέκλιτο. & totum illud, οὔτε θαλάσσης κῦμα τόσον βοάᾳ. Sed opus eſt examine & libra, incredibilia ſint hæc, & inania, an magnifica & cœleſtia. Ne nunc ego me his ſimilia aut dixiſſe, aut poſſe dicere puto: non ita inſanio: ſed hoc intelligi uolo, laxandos eſſe eloquẽtiæ frænos, nec anguſtißimo gyro ingeniorum impetus refringendos. At enim alia conditio oratorum, alia poëtarum. Quaſi uero M. Tullius minus audeat, quanquàm hunc

*inſperata
παράδοξα, quæ ſunt ſupra captum noſtrũ.

ἀμφὶ δ᾽. Id eſt, Vndiq; inſonuit amplũ cœlum, in aëre autẽ haſta audiebaẽ. ex Iliados +.

οὔτε θαλάσ. Id eſt, Neq; maris undarũ concurſus.

omitto: neque enim ambigi puto. Sed Demosthenes ipse ille norma oratoris & regula, num se cohibet & comprimit, cum dicit, ἄνθρωποι μιαροὶ καὶ κόλακες, καὶ ἀλάστορες. *& rursus,* οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ. *& statim,* οὐκ ἐκ μὲν θαλάττης τὴν Εὔβοιαν προβαλόμην, πρὸ τῆς Ἀττικῆς. *Et alibi,* ἐγὼ δὲ οἶμαι μὲν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι νὴ τοὺς θεοὺς ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων. *Iam quid audientibus illo pulcherrimo ac longissimo excessu,* νόσημα γάρ. *Quid hæc? breuiora superioribus, sed audacia paria,* τότε ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ, καὶ πολλῷ ῥέοντι καθ' ἡμῶν. *Ex eadẽ nota,* ὅταν δ' ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας τις ὥσπερ οὗτος ἰσχύσῃ, ἡ πρώτη πρόφασις καὶ μικρὸν πταῖσμα ἅπαντα ἀνεχαίτισε καὶ διέλυσε. *Simile his,* ἀπεσχοινισμένος ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις. *Et ibidem,* σὺ τὸν εἰς ταῦτα ἔλεον προὔδωκας Ἀριστογεῖτον; μᾶλλον δ' ἀνῄρηκας ὅλως. μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἑάλωκας λιμένας καὶ προσβολῶν ἐνέπλησας, πρὸς τούτους ὁρμίζου. *Et dixerat,* τούτῳ δ' οὐδένα ὁρῶ τῶν τόπων τοῦτον βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ πάντα ἀπόκρημνα, φάραγγας, βάραθρα. *Et deinceps,* δέδοικα μὴ δόξητέ τισι τὸν ἀεὶ βουλόμενον εἶναι πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτριβεῖν, ἀσθενὴς μὲν γάρ ἐστι πᾶς ὁ πονηρὸς καθ' ἑαυτόν. *Nec satis,* οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδομῆσαι, ἵνα τοὺς τοιούτους

ἄνθρωποι. Homines scelesti, & assentatores, & profligati.

οὐ λίθοις. Vrbem mœnibus cinxi, neque lapidibus, neque lateribus.

οὐκ ἐκ. Nec ex mari Eubœam Atticæ obieci. Omnia ex oratione Demosthenis pro Ctesiphonte.

ἐγὼ δὲ οἶ. Ego autẽ uiri Athenienses existimo p Deos immortales illũ magnitudine rerũ gestarũ in temulẽtiã incidere. Ex quarta Philippica.

νόσημα γάρ. Id est, Morbus enim. Principium longissimæ narrationis Demosthenis pro Ctesiphonte.

τότε ἐγώ. Tum equidem insolenti Pythoni, & cõtra nos grauiter inuecto. Ex eadem oratione.

ὅταν δέ. Cum autem ex nimia habẽdi cupiditate, & prauitate, ut iste, potens sit, prima occasio & paruus casus omnia impediuit & destruxit. Ex prima oratione Olynthiaca.

ἀπεσχοινισμένος.

Illigatus omnib⁹ ciuitatis iurib⁹.

σὺ τὸν εἰς.

Tu miserationem ad horum induxisti Aristogiton? Quin potius omnino sustulisti. Itaque eos portus ne teneas, ad quos captus es, ac ex nauigatione appulisti.

τούτῳ δ' οὐδένα.

Huic nullum peruium locum esse uideo: sed præcipitia, confragosa loca, & barathra omnia.

δέδοικα μή.

Vereor ne quibusdam uideamini imbuere hominẽ, qui semper in ciuitate improbus esse uelit. Nã quicunque improbus, ex se imbecillis est.

οὐδὲ γὰρ τούς.

Nec uero existimo maiores hæc

τοιούτους

τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοχθεύητε, ἀλλὰ τ' οὐναντίον, ἵν' ἀνείργητε, καὶ κολάζητε, καὶ μηδεὶς ζηλοῖ, μήδ' ἐπιθυμεῖ κακίας. Adhuc, εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πονηρίας, καὶ παλιγκάπηλος, καὶ μεταβολεύς. *Et mille talia, ut præteream quæ ab Aeschine* θαύματα, *non* ῥήματα *uocantur, in contrarium incidi. Dices hunc quoque ob ista culpari. Sed uide quanto maior sit, qui reprehenditur, ipso reprehendente, & maior ob hoc quoq;: in alijs enim uis, in his granditas eius elucet. Num autem Aeschines ipse ijs, quæ in Demosthene carpebat, abstinuit?* χρὴ γὰρ τὸ αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον. ὅταν δὲ ἑτέραν μὲν φωνὴν ἀφιῇ ὁ νόμος, ἑτέραν δὲ ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ χρὴ διδόναι τὴν ψῆφον, οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναισχυντίᾳ. Alio loco, ἔπειτα ἀναφαίνεται περὶ πάντων ἐν τῷ ψηφίσματι. πρὸς τῷ κλέμματι γράψας τὰ πεντατάλαντα τοὺς πρέσβεις ἀξιῶν τοὺς Ὠρείτας μὴ ἡμῖν ἀλλὰ Καλλίᾳ διδόναι, ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω ἀφελὼν τὸν πομπὸν, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὴν ἀλαζονίαν ἐκ τοῦ ψηφίσματος ἀνάγνωθι. Iterum alio, καὶ μὴ ἐᾶτε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους περιΐστασθαι. Quod adeo probauit, ut repetat, ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι καὶ ἐνεδρεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσελαύνετε αὐτὸν εἰς τοὺς τοῦ παρανόμου λόγους, καὶ τὰς ἐκτροπὰς αὐτοῦ τῶν λόγων ἐπιτηρεῖτε. An *illa commodius, pressiusq;*, σὺ δὲ ἑλκοποιεῖς,

iudicia primũ instituisse, ut id genus homines ĩ ijsdẽ efferretis: sed cõtrà, ut propulsaretis, & puniretis: & nemo esset, qui uitiũ uel consectaretur, uel adpeteret.

εἰ δὲ κάπηλος.

Si autẽ improbitatis artifex est, ac institor, & rebus pmutandis intẽtus.

θαύματα, Id est, Admirationes.

ῥήματα, Voces dicuntur.

χρὴ γὰρ τὸ αὐτό.

Lex enim idem exprimere debet, ac Orator. Cum autem aliam uocem lex profert, aliam orator, æquitati legis suffragari oportet, non legentis impudentiæ.

ἔπειτα ἀναφαίνεται.

Deinde omnia quæ in decreto cõtinentur, indicat, cũ ita sentiens expresserit legatos Oretanos, quinque talenta non nobis, sed Calliȩ numerasse. Me autem uera dicere apparatu etiam, ac triremibus, arrogantiaq; ex decreto dempta, recita.

καὶ μὴ ἐᾶτε.

Neque sinatis circa orationẽ, quæ ad præuaricatorẽ pertinet, uagari.

ἀλλὰ ἐγκαθήμενοι.

Verũ sedendo, & in concione adsidendo, in orationem de prȩuaricatore cum impellate, & mutationem uerborum eius obseruate.

σὺ δὲ ἑλκοποιεῖς.

Tu autem uulnera infligis, & maiorem

iorem curam agis quotidianarũ orationum, quàm salutis ciuitatis.

οὐκ ἀποπέμψεσθε.

Nonne reijcietis hominẽ tanquã cõmunem Græciæ pestem, uel comprehensum quasi rerum prædonem per ipsam rempublicam nauigantem punietis? Ex oratione Demosthenis pro Ctesiphonte.

ποιεῖς, καὶ μᾶλλόν σοι μέλει τῶν αὐθημερῶν λόγων, ἢ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. *Altius illa,* οὐκ ἀποπέμψεσθε τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινὴν τῶν ἑλλήνων συμφοράν, ἢ συλλαβόντες ὡς λῃστὴν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πολιτείας πλέοντα τιμωρήσεσθε; *& alia. Expecto, ut quædam ex hac epistola, gubernacula gemunt, & dijs maris proximus, ijsdem notis, quibus ea, de quibus scribo, confodias. Intelligo enim me dum ueniã prioribus peto, in illa ipsa, quæ adnotaueras incidisse. Sed cõfodias licet, dummodo iam nunc destines diem, quo & de illis, & de his coràm exigere poßimus. Aut enim tu me timidum, aut ego te temerarium faciam. Vale.*

C. PLIN. PATERNO SVO S.

27 *QVanta potestas, quanta dignitas, quanta maiestas, quantum deniq; numen sit historiæ, cum frequenter aliâs, tum proxime sensi. Recitauerat quidam uerißimum librum, partemq́; eius in alium diem reseruauerat. Ecce amici cuiusdam orantes, obsecrantesq́;, ne reliqua recitaret. Tantus audiendi, quæ fecerint, pudor, quibus nullus faciendi, quæ audire erubescunt. Et ille quidem præstitit, quod rogabatur: sinebat fides. Liber tamen, ut factum ipsum manet, manebitq́;, legeturq́; semper tanto magis, quia non statim. Incitantur enim homines ad agnoscenda, quæ differuntur. Vale.*

C. PLIN. ROMANO SVO S.

28 *POst longum tempus epistolas tuas treis pariter recepi, omneis elegantißimas, amantißimas, & qualeis à*

leis à te uenire præsertim desideratas oportebat, quarum una iniungis mihi iucundissimum ministerium, ut ad Plotinam sanctissimam fœminam literæ tuæ perferantur. Eadem commendas* Popilium Artemisium, statim præstiti, quod petebat. Indicas etiam modicas te uindemias collegisse. Communis hæc mihi tecum, quanquam in diuersissima parte terrarum, querela est. Altera epistola nuncias, multa te nunc dictare, nunc scribere, quibus nos tibi repræsentes. Gratias ago, agerem magis, si me illa ipsa quæ scribis, aut dictas, legere uoluisses. Et erat æquum, ut te mea, ita me tua scripta cognoscere, etiã si ad alium, quàm ad me pertinerent. Polliceris in fine, cum certius de uitæ nostræ ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitiuum rei familiaris, statimq; ad nos euolaturum, qui iam tibi compedes nectimus, quas* effringere nullo modo possis. Tertia epistola continebat, esse tibi redditam orationem pro* Clario, eamq; uisam uberiorem, quàm dicente me, audiente te fuerit. Est uberior, multa enim postea inserui. Adijcis, alias te literas curiosius scriptas misisse, an acceperim quæris. Non accepi, & accipere gestio. Proinde prima quaq; occasione mitte, adpositis quidem usuris, quas ego (non parcius possim) centesimas computabo. Vale.

*pupillum

*perfringere

*C. Lanio

C. PLIN. RVSTICO SVO S.

VT satius est unum aliquid insigniter facere, quàm plura mediocriter, ita plurima mediocriter, si non possis unum aliquid insigniter. Quod intuens ego, uarijs me studiorum generibus, nulli satis confisus, experior. Proinde cum hoc uel illud leges, ita singulis ueniã, ut non singulis dabis. An cæteris artibus excusatio in numero, literis durior lex, in quibus difficilior effectus est? Quid 29

autē ego de uenia quasi ingratus? Nā si ea facilitate hæc proxima acceperis, qua priora, laus potius sperāda, quàm uenia obsecranda est, mihi tamen uenia sufficit. Vale.

C. PLIN. GEMINO SVO S.

30. L*Audas mihi & frequenter præsens, & nunc per epistolas* Nonium *tuum, quòd sit liberalis in quosdam: & ipse laudo, si tamen non in nos solos. Volo enim eum, qui sit uere liberalis, tribuere patriæ, propinquis, adfinibus, amicis: sed amicis dico pauperibus: non ut isti, qui ijs potißimum donant, qui donare maxime poßunt. Hos ego uiscatis, hamatisq́; muneribus, non sua promere puto, sed aliena corripere. Sunt ingenio simili, qui quod huic donant, auferunt illi, famamq́; liberalitatis auaritia petunt. Primum est autem, suo esse contentum: deinde, quos præcipue scias indigere, sustentantem, fouentemq́; orbe quodam societatis ambire. Quæ cuncta si facit iste, usquequaque laudandus est: si unum aliquod, minus quidem, laudādus tamen. Tam rarum est etiam imperfectæ liberalitatis exēplum: ea inuasit homines habendi cupido, ut poßideri magis, quàm poßidere uideantur.* Vale.

C. PLIN. SARDO SVO S.

31 P*Ostquam à te receßi, non minus tecum, quàm cum apud te fui. Legi enim librum tuum, identidem repetens, ea maxime (non enim mentiar) quæ de me scripsisti, in quibus quidem percopiosus fuisti: quàm multa, quàm uarie, quàm non eadem de eodem, nec tamen diuersa dixisti? Laudem pariter, & gratias agam? Neutrum satis possum: & si possem, timerem ne arrogans esset, ob ea laudare te, ob quæ gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora uisa, quanto iucundiora: & tanto iucūdiora, quanto laudabiliora erant.* Vale.

C. PL.

C. PL. TITIANO SVO S.

QVid agis? quid acturus es? ipse uitam iucundißimã, id est, ociosißimam uiuo. Quò fit, ut scribere longiores epistolas nolim, uelim legere: illud tanquam delicatus, hoc tanquam ociosus. Nihil est enim aut pigrius delicatis, aut curiosius ociosis. Vale. 32

C. PL. CANINIO SVO S.

INcidi in materiam ueram, sed similimam fictæ, dignamq́; isto lætißimo, altißimo, planeq́; poëtico ingenio. Incidi autem, dum super cœnam uaria miracula hinc inde referuntur. Magna autoris fides: tametsi quid poëtæ cum fide? Is tamen autor, cui bene uel historiam scripturus credidisses. Est in Africa Hipponensis Colonia, mari proxima, adiacet ei nauigabile stagnum, ex hoc in modũ fluminis æstuarium emergit, quod uice alterna, prout æstus aut repreßit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur stagno. Omnis hic ætas piscandi, nauigandi, atq; etiam natandi studio tenetur: maxime puerorum, quos ocium ludusq́; solicitat: his gloria, & uirtus, altißime prouehi: uictor ille, qui longißime ut littus, ita simul nanteis relinquit. Hoc certamine puer quidam audentior cæteris in ulteriora tendebat: Delphinus occurrit, & nunc præcedere puerum, nunc sequi, nunc circuire, postremo subire, deponere, iterum subire, trepidantemq́; perferre primum in altum, mox flectit ad littus, redditq́; terræ, & æqualibus. Serpit per coloniam fama, concurrêre omnes, ipsum puerum tanquam miraculum aspicere, interrogare, audire narrare. Postero die obsident littus, prospectant mare, & si quid è mari simile, natant pueri, inter hos ille, sed cautius. Delphinus rursus ad tempus, rursus ad puerũ uenit: fugit ille cum cæteris. Delphinus, quasi inuitet, re-

Delphinas puerum gestans.

*uocet, exilit, mergitur, uariosq; orbeis implicat, expeditq;. Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec homines innutritos mari subiret timendi pudor, accedunt, & alludunt, & appellant, tangũt etiam, pertrectantq; *præeuntem. Crescit audacia experimento. Maximè puer, qui primus expertus est, adnatat, natanti insilit tergo: fertur, refertúrq;. *Agnoscũt se, ex mari puerum ille, è terra iste, neuter timet, neuter timetur: huius fiducia, mansuetudo illius augetur: necnon & alij pueri dextra, læuaq; simul eunt, hortantes, monentesq; ne timeat. Ibat unà. Id quoq; mirum, Delphinus alius tantum spectator, & comes: nihil enim simile aut faciebat, aut patiebatur: sed alterum illum ducebat, reducebat, ut puerum cæteri pueri. Incredibile, tam uerum tamen quàm priora, Delphinum gestatorem, collusoremq; puerorum in terram quoq; extrahi solitum, harenisq; siccatum, ubi incaluisset, in mare reuolui. Constat Octauium Auitum legatum proconsulis in littus educto, religione praua superfudisse unguentum, cuius illum nouitatem, odoremq; in altum refugisse, nec nisi post multos dies uisum languidum & mœstum, mox redditis uiribus priorem lasciuiam, & solita ministeria repetisse. Confluebant ad spectaculum omnes magistratus, quorum aduentu & mora, modica Respub. nouis sumptibus atterebatur. Postremo locus ipse quietem suam, secretumq; perdebat. Placuit occulte interfici, ad quod coibatur. Hæc tu qua miseratione, qua copia deflebis, ornabis, attolles? Quanquam non est opus adfingas aliquid aut adstruas, sufficit, ne ea quæ sunt uera, minuantur.* Vale.

*præbentem

*al's sic, Adnosci se, amari putat, amat ipse: neuter, &c.

9. PL. TRANQVILLO SVO S.

Explica *æstum meum, audio me male legere, duntaxat uersus: orationes enim commodius, sed tanto minus uersus.*

uerſus. Cogito ergo recitaturus familiaribus amicis experiri libertum meum. Hoc quoq; familiare, quod elegi, non bene, ſed melius ſcio lecturum, ſi tamen non fuerit perturbatus. Eſt enim tam nouus lector, quàm ego poëta. Ipſe neſcio quid illo legente interim faciam, ſedeam defixus & mutus, & ſimilis ocioſo: an ut quidam, quæ pronunciabit, murmure, oculis, manu proſequar? Sed puto me non minus male ſaltare, quàm legere. Iterũ dicam, explica æſtum meũ, uereq́; reſcribe, num ſit melius peßime legere, quàm iſta uel non facere, uel facere. Vale.

C. PLIN. OPPIO SVO S.

LIbrum, quem miſiſti, recepi, & gratias ago. Sum tamẽ hoc tempore occupatißimus. Ideo nondum eum legi, cum alioqui ualidißime cupiam. Sed eam reuerentiã cùm literis ipſis, tum ſcriptis tuis debeo, ut ſumere in manus illa niſi uacuo animo irreligioſum putem. Diligentiam tuam in retractandis operibus ualde probo. Eſt tamen aliquis modus: primum, quòd nimia cura deterit magis, quàm emendat: deinde, quòd nos à recentioribus reuocat, ſimulq́; nec abſoluit priora, & inchoare poſteriora non patitur. Vale. 35

C. PLIN. FVSCO SVO S.

QVæris, quemadmodum in Tuſcis diem æſtate diſponam. Euigilo cum collibuit, plerunq; circa horam primam, ſæpe ante, tardius raro: Clauſæ feneſtræ manent. Mirè enim ſilentio & tenebris animus alitur, ab ijs quæ auocant abductus, & liber, & mihi relictus: non oculos animo, ſed animum oculis ſequor, qui eadem quæ mens uident, quoties non uident alia. Cogito ſi quid in manibus, cogito ad uerbum ſcribenti emendantiq́; ſimilis, nunc pauciora, nunc plura, ut uel difficile, uel facile componi, teneri'ue 36.

neri'ue potuerunt. Notarium uoco, & die admisso, quæ
formaueram dicto: abit: rursusq; reuocatur, rursusq; remit
titur. Vbi hora quarta, uel quinta: neq; enim certum dimen
sumq; tempus, ut dies suasit, in xystum me, uel cryptopor
ticum confero: reliqua meditor, & dicto. Vehiculũ ascen=
do. Ibi quoq; idem quod ambulans, aut iacens. Durat in=
tentio mutatione ipsa refecta. Paulum redormio, dein am=
bulo: mox orationem Græcam, Latinam'ue clare & intẽ=
te: non tam uocis causa, quàm stomachi lego, pariter tamẽ
& illa firmatur. Iterum ambulo, ungor, exerceor, lauor.
Cœnanti mihi sic cum uxore uel paucis, liber legitur. Post
cœnam comœdus, aut lyristes: mox cum meis ambulo, quo
rum in numero sunt eruditi: ita uarijs sermonibus uespera
extenditur, & quanquam longißimus dies, citò conditur.
Nonnunquã ex hoc ordine aliqua mutantur. Nam si diu
iacui, uel ambulaui, post somnum demum lectionemq;, nõ
uehiculo, sed quod breuius, quia uelocius, equo gestor.
**Interueniunt amici ex proximis oppidis, partemq; dici* — **Interim ueniunt amici*
ad se trahunt, interdumq; lassato mihi opportuna inter=
pellatione subueniunt. Venor aliquando, sed non sine pu=
gillaribus, ut quamuis nihil ceperim, nonnihil referam.
Datur & colonis, ut uidetur ipsis, non satis temporis, quo
rum mihi agrestes querelæ literas nostras, & isthæc urba
na opera commendant. Vale.

C. PLIN. PAVLINO SVO S.

NEc tuæ naturæ est tralatitia hæc, & quasi publica
officia à familiaribus amicis, contra ipsorum commo
dum exigere: & ego te constantius amo, quàm ut uerear,
ne aliter ac uelim accipias, nisi te Kalendis statim consu=
lem uidero, præsertim cum me neceßitas locandorum præ
diorum plureis annos ordinatura detineat, in qua mihi

noua

noua consilia sumenda sunt. Nam priore lustro, quanquã post magnas remißiones, reliqua creuerunt. Inde plerisq; nulla iam cura minuendi æris alieni, quod desperant posse persolui, rapiunt etiam consumuntq; quod natum est, ut qui iam putent se non sibi parcere. Occurrendum ergo augescentibus uitijs, & medendum est: medendi una ratio, si non numo, sed partibus locem, ac deinde ex meis aliquos operis exactores custodes fructibus ponam. Est alioqui nullum iustius genus reditus, quàm quod terra, cœlum, annus refert. At hoc magnam fidem, acreis oculos, numerosas manus poscit. Experiendũ tamen, & quasi in ueteri morbo quælibet mutationis auxilia tentãda sunt. Vides quàm non delicata me causa obire primum consulatus tui diem non sinat: quem tamen hic quoq;, ut præsens, uotis, gaudio, gratulatione celebrabo. Vale.

C. PL. SATVRNINO SVO S.

EGo uero Rufum nostrum laudo: non quia tu, ut ita facerem, petisti, sed quia est ille dignißimus. Legi enim librum omnibus numeris absolutum, cui multum apud me gratiæ amor ipsius adiecit. Iudicaui tamen: neque enim soli iudicant, qui maligne legunt. Vale. 38

C. PLIN. MVSTIO SVO S.

ARuspicum monitu reficienda est mihi ædes Cereris in prædijs meis in melius, & in maius. Vetus sanè, & angusta, cum sit alioqui * stato die frequentißima. Nam idibus Septembribus magnus è regione tota coit populus, multæ res aguntur, multa uota suscipiuntur, multa redduntur: sed nullum in proximo suffugium aut imbris, aut solis. Videor ergo munifice simul religioséq; facturus, si ædem quampulcherrimam extruxero, addidero porticus ædi: illam ad usum deæ, has ad hominum. Velim ergo emas 39

* dedicationis die

quatuor

quatuor marmoreas columnas, cuius tibi uidebitur generis: emas marmora, quibus solum, quibus parietes excolantur. Erit *etiam, uel faciundum, uel emendum ipsius deæ signum: quia antiquum illud è ligno quibusdam sui partibus uetustate obtruncatum est.* Quantum *ad porticus, nihil interim occurrit, quod uideatur *istinc esse repetendũ, nisi tamen ut formam secundũ rationem loci scribas.* Neq; *enim possunt circundari templo.* Nam *solum templi hinc flumine, & abruptißimis ripis, hinc uia cingitur.* Est *ultra uiam latißimum pratum, in quo satis apte contra templum ipsum porticus explicabuntur, nisi quid tu melius inueneris, qui soles locorum difficultates arte superare.* Vale.

*statim

C. PLIN. FVSCO SVO S.

40 Scribis *pergratas tibi fuisse literas meas, quibus cognouisti quemadmodum in* Tuscis *ocium æstatis exigerẽ.* Requiris *quid ex hoc in* Laurentino *hyeme permutem.* Nihil, *nisi quòd meridianus somnus eximitur, multumq; de nocte uel ante, uel post diem sumitur: & si agendi necessitas instat, quæ frequens hyeme, non iam comœdo, uel lyristæ post cœnam locus: sed illa quæ dictaui, identidem retractantur, ac simul memoriæ frequenti emendatione proficitur.* Habes *æstate, hyeme consuetudinem: addas huc licet tantumnum, quæ inter hyemem, æstatemq; media: ut nihil de die perdunt, ita de nocte paruulum acquirunt.* Vale.

LIBRI NONI FINIS.

C. PL

C. PLINII SECUNDI EPISTOLARUM LIBER X.

AD TRAIANUM IMP.

Gratulatoria ob imperium.

TUA quidem pietas, Imperator sanctissime, optauerat ut quàm tardissime succederes patri. Sed dij immortales festinauerunt uirtutes tuas ad gubernacula Reipub. quam susceperas, admouere. Precor ergo ut tibi, et per te generi humano prospera omnia, id est, digna seculo tuo contingant. Fortem te, & hilarem Imperator optime, & priuatim, & publicè opto.

C. PLIN. TRAIANO SUO S.

Gratias agit.

EXprimere domine uerbis non possum, quantum mihi gaudium attuleris, quòd me dignum putasti iure trium liberorum. Quamuis enim Iulij Seruiani optimi uiri tuiq; amantissimi precibus indulseris, tamen etiam ex rescripto intelligo, libentius hoc ei te præstitisse, quia pro me rogabat. Videor ergo summam uoti mei consequutus, cum inter initia felicissimi principatus tui probaueris me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere, eoq; magis liberes concupisco, quos habere etiam illo tristissimo seculo uolui, sicut potes duobus matrimonijs meis credere. Sed dij melius, qui omnia integra bonitati tuæ reseruarunt. Malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus essem & securus, & felix.

C. PLIN. TRAIANO IMP. S.

De sortitione patrocinij aduersus Marium Priscum.

3 VT primum me domine indulgentia uestra promouit ad præfecturam ærarij Saturni, omnibus aduocationibus, quibus alioqui nunquam eram promiscue functus, renunciaui, ut toto animo, delegato mihi officio uacarem. Qua ex causa cum patronum me prouinciales optassent contra Marium Priscum, & petij ueniam huius muneris, & impetraui. Sed cum postea consul designatus censuisses tacendum nobiscum, quorum erat excusatio recepta, ut essemus in senatus potestate, pateremurq; nomina nostra in urnam conijci, conuenientißimum esse tranquillitati seculi tui putaui, præsertim tam moderatæ uoluntati amplissimi ordinis non repugnare: cui obsequio meo opto, ut existimes constare rationem, cum omnia facta, dictaq; mea probare sanctißimis moribus tuis cupiam.

TRAIANVS PLINIO S.

4 ET ciuis, & senatoris boni partibus functus es, obsequium amplißimi ordinis, quod iustißime exigebat, præstando, quas parteis impleturum te secundum susceptam fidem confido.

C. PLIN. TRAIANO IMP. S.

Petit latumclauum amico.

5 INdulgentia tua Imperator optime, quam plenißimam experior, hortatur me, ut audeam tibi etiam pro amicis obligari, inter quos sibi uel præcipuum locum uindicat Voconius Romanus, ab ineunte ætate condiscipulus, & contubernalis meus. Quibus ex causis & à diuo patre tuo petieram, ut illum in amplißimum ordinem promoueret:

ret: sed hoc uotum meum bonitati tuæ reseruatum est, quia mater Romani liberalitatē sestertij quadringenties, quod conferre se filio codicillis ad patrem tuum scriptis professa fuerat, nondum satis legitime peregerat, quod postea fecit admonita à nobis. Nam & fundos emancipauit, & cætera, quæ in emancipatione implenda solent exigi, consummauit. Cum sit ergo finitum quod spes nostras morabatur, non sine magna fiducia subsigno. Auget fidem pro moribus Romani mei, quos & liberalia studia exornant, & eximia pietas, quæ hanc ipsam matris liberalitatem, & statim patris hæreditatem, & adoptionem à uitrico meruit. Auget hæc & natalium & paternarum facultatum splendor: quibus singulis multum commendationis accessurum, etiam ex meis precibus indulgentiæ tuæ credo. Rogo ergo domine, ut me exoptatißimæ mihi gratulationis compotem facias, & honestis (ut spero) adfectibus meis præstes, ut non in me tantum, uerum & in amico gloriari iudicijs tuis poßim.

PLINIVS TRAIANO.

Ciuitatem Romanam Harpocrati Iatraliptæ suo petit.

6

PRoximo anno domine grauißima ualetudine usque ad periculum uitæ uexatus, Iatralipten adsumpsi, cuius solicitudini, & studio tuæ tantùm indulgentiæ beneficio referre gratiam parem possum. Quare rogo, des ei ciuitatem Romanam. Est enim peregrinæ conditionis, manumissus à peregrina. Vocatur ipse Harpocras, matronam habet Thermuthin Theonis, quæ iampridem defuncta est. Item rogo, des ius. Quiritium libertis Antoniæ Maximillæ ornatißimæ fœminæ, Heliæ & Antoniæ Harmeridi. Quod à te, petente patrona, peto.

PLINIVS TRAIANO.

Agit gratias.

AGo gratias domine, quòd & ius Quiritium libertis necessariæ mihi fœminæ, & ciuitatem Romanam Harpocrati Iatraliptæ meo sine mora indulsisti. Sed cum annos eius, & censum, sicut præceperas, ederem, admonitus sum à peritioribus, debuisse me antè ei Alexandrinam ciuitatem impetrare, deinde Romanam, quoniam esset Aegyptius. Ego autem, quia inter Aegyptios, cæterosq; peregrinos nihil interesse credebam, contentus fueram hoc solum scribere tibi, eum scilicet à peregrina manumissum, patronamq; eius iam pridem decessisse: de qua ignorantia mea non queror, per quam stetit, ut tibi pro eodem homine sæpius obligarer. Rogo itaq;, ut beneficio tuo legitime frui possim: tribuas ei & Alexandrinam ciuitatem, & Romanam. Annos eius & censum (nequid rursus indulgentiam tuam moraretur) libertis tuis, quibus iusseras, misi.

TRAIANVS PLINIO.

CIuitatem Alexandrinam secundum institutionẽ principum non temere dare proposui: sed cum Harpocrati Iatraliptæ tuo iam ciuitatem Romanam impetraueris, huic quoq; petitioni tuæ negare non sustineo. Tu ex quo nomo sit, notum mihi facere debebis, ut epistolam tibi ad Pompeium Plantam, præfectum Aegypti, amicum meum mittam.

PLINIVS TRAIANO.

De statuis principum in municipium transferendis.

CVm diuus pater tuus domine, & oratione pulcherrima, & honestissimo exemplo, omneis ciueis ad

munific

munificentiam eſſet cohortatus: petij ab eo, ut ſtatuas principum, quas in longinquis agris, per plureis ſucceſſiones traditas mihi, qualeis acceperam, cuſtodiebã, permitteret in municipium transferre, adiecta ſua ſtatua: quodq́; ille mihi cum pleniſsimo teſtimonio indulſerat, ego ſtatim decurionibus ſcripſeram, ut adſignarẽt ſolum, in quo templũ pecunia mea extruerẽ. Illi in honore operis ipſius electionem loci mihi obtulerant. Sed primum mea, deinde patris tui ualetudine, poſtea curis delegati à uobis officij retentus, nunc uideor commodiſsime poſſe in rem præſentem excurrere: nam & menſtruum meum Kal. Septembris finitur, & ſequens menſis complureis dies feriatos habet. Rogo ergo ante omnia, permittas mihi opus, quod inchoaturus ſum, exornare & tua ſtatua: deinde ut hoc facere quàm maturiſsime poſsim, indulgeas commeatum. Non eſt autem ſimplicitatis meæ diſsimulare apud bonitatem tuam, obiter te plurimum conlaturum utilitatibus rei familiaris meæ. Agrorum enim, quos in eadem regione poſsideo, locatio cùm alioqui CCCC. excedat, adeò non poteſt differri, ut proximã putationem nouus colonus facere debeat. Præterea continuæ ſterilitates cogunt me de remiſsionibus cogitare, quarum rationem niſi præſens inire non poſsũ. Debeo ergo domine indulgentiæ tuæ, & pietati meæ celeritatem, & ſtatuarum ordinationẽ, ſi mihi ob utraq; hæc dederis commeatum XXX. dierum. Neq; enim anguſtius tempus præfinire poſſum, cum & municipiũ, & agri de quibus loquor, ſint ultra centeſimum & quinquageſimum lapidem.

TRAIANVS PLINIO.

ET *priuatas multas, & omneis publicas cauſas petẽdi cõmeatus reddidiſti. Mihi autem uel ſola uolũtas tua* 10

sufficisset. Neque enim dubito te, ut primum potueris, ad tam districtum officium reuersurum. Statuam poni mihi à te eo, quo desideras, loco, quanquam eiusmodi honorum parcissimus, tamen patior, ne impedisse cursum erga me pietatis tuæ uidear.

PLINIVS TRAIANO.

Impetratæ ciuitatis Alexandrinorum pro Harpocrate gaudium.

11 *EXprimere domine uerbis non possum, quãto me gaudio adfecerint epistolæ tuæ, ex quibus cognoui te Harpocrati Iatraliptæ meo etiam Alexandrinam ciuitatem tribuisse, quamuis secundum institutionem principum non temere eam dare proposuisses. Esse autem Harpocratem* νόμȣ μεμφυτικȣ *indico tibi. Rogo ergo indulgentissime Imp. ut mihi ad Pompeium Plantam, præfectum Aegypti amicum tuum, sic ut promisisti, epistolam mittas. Obuiam iturus, quo maturius domine exoptatissime aduentus tui gaudio frui possim, rogo permittas mihi quàm longissime occurrere tibi.*

Id est, præfecturæ Memphyticæ.

PLINIVS TRAIANO.

Medici sui propinquis ciuitatem petit.

12 *PRoxima infirmitas mea domine obligauit me Posthumio Marino medico, cui parem gratiam referre beneficio tuo possum, si precibus meis ex consuetudine bonitatis tuæ indulseris. Rogo ergo, ut propinquis eius des ciuitatem Chrysippo Mithridatis, uxoriq; Chrysippi Stratonicæ Epigoni. item liberis eiusdem Chrysippi Epigono, & Mithridati, ita ut sint in patris potestate, utq; ijs in libertos seruetur ius patronorum. Item rogo indulgeas ius Quiritum L. Satrio Abascantio, & P. Cæsio*

ſio Phoſphoro, & Panchariæ Soteridi, quod à te uolentibus patronis peto.

PLINIVS TRAIANO.

Præturam amico petit.

SCio domine memoriæ tuæ, quæ eſt beneficiendi tenaciſsima, preces noſtras inhærere: quia tamen in hoc quoq; ſæpe indulſiſti, admoneo ſimul, & impenſe rogo ut Accium Surã prætura exornare digneris, cum locus uacet: ad quã ſpem alioqui quietiſsimã hortatur & natalium ſplendor, & ſumma integritas in paupertate, & ante omnia felicitas temporũ, quæ bonam conſcientiam ciuium tuorum ad uſum indulgentiæ tuæ prouocat, & attollit. 13

PLINIVS TRAIANO.

Sacerdotium ſibi petit. 14

CVm ſciam domine ad teſtimonium, laudemq; * moʀum meorum pertinere tam boni principis iudicio exornari, rogo dignitati, ad quam me prouexit indulgentia tua, uel Auguratum, uel Septemuiratum, quia uacãt, adijcere digneris, ut iure ſacerdotij precari deos pro te publice poſsim, quos nunc precor pietate priuata. *maiorum

PLINIVS TRAIANO.

Gratulatoria ob uictoriam. 15

VIctoriæ tuæ optime Imp. maximæ, pulcherrimæ, antiquiſsimæ, & tuo nomine, & Reip. gratulor, Deosq; immortaleis precor, ut omneis cogitationes tuas tam lætus ſequatur euentus, ut uirtutibus tantis gloria imperij & nouetur, & augeatur.

PLINIVS TRAIANO.

De itinere ſuo in Bithyniam. 16

QVia confido domine ad curã tuam pertinere, nuncio tibi me Epheſum cũ omnibus meis ὑπὲρ μαλέαν Id eſt, ſuper Maleam.

nauigasse, quamuis contrarijs uentis retentus. Nunc destino partim orarijs nauibus, partim uehiculis prouinciã petere. Nam sicut itineri graues æstus, ita continuæ nauigationi Etesiæ reluctantur.

TRAIANVS PLINIO.

RECte renunciasti mihi Secunde charißime. Pertinet enim ad animum meum, quali itinere in prouinciam peruenias. Prudenter autem constituis interim nauibus, interim uehiculis uti, prout loca suaserint.

PLINIVS TRAIANO.

In Bithyniam se uenisse scribit.

SIcut saluberrimam nauigationem domine usq; Ephesum expertus, ita inde postquam uehiculis iter facere cœpi, grauißimis æstibus, atque etiam febriculis uexatus, Pergami substiti. Rursus cum transissem in orarias nauiculas, contrarijs uentis retentus, aliquanto tardius, quàm speraueram, id est, XV. Kal. Octobreis Bithyniam intraui. Non possum tamen de mora queri, cum mihi contigerit, quod erat auspicatißimum, natalem tuum in prouincia celebrare. Nunc Reip. Prusensium impendia, reditus, debitores excutio, quod ex ipso tractu magis ac magis necessariũ intelligo. Multæ enim pecuniæ uarijs ex causis à priuatis detinentur. Præterea quædam minime legitimis sumptibus erogãtur. Hæc tibi domine in ipso ingressu meo scripsi. Quintodecimo Kal. Octob. domine prouinciam intraui, quã in eo obsequio, in ea erga te fide, quam de genere humano mereris, inueni. Dispice domine, an neceßarium putes mittere huc mensorem. Videntur enim non mediocres pecuniæ posse reuocari à curatoribus operum, si mensuræ fideliter aguntur: ita certe prospicio ex ratione Prusensium, quam cum Maximo tracto.

TRAIANVS PLINIO.

Cuperẽ ſine querela corpuſculi tui, & tuorũ peruenire in Bithyniam potuiſſes, ac ſimile tibi iter ab Epheſo, ut nauigationi fuiſſet, quam expertus uſque illò eras. Quo autẽ die perueniſſes in Bithyniam, cognoui Secũde chariſsime literis tuis. Prouinciales credo proſpectũ ſibi à me intelligẽt. Nam & tu dabis operã, ut manifeſtũ ſit illis electum te eſſe, qui ad eoſdem mei loco mittereris. Rationes autẽ in primis tibi rerũ publicarum excutiẽdæ ſunt: nã & eſſe eas uexatas ſatis conſtat. Mẽſores uix etiã ijs operibus, quæ aut Romæ, aut in ꝓximo fiũt ſufficiẽter habeo: ſed in omni prouincia inueniũtur, quibus credi poſſit, et ideo nõ deerunt tibi, modo uelis diligẽter excutere.

PLINIVS TRAIANO.

De cuſtodijs.

Rogo domine, conſilio me regas hæſitantem, utrum per publicos ciuitatum ſeruos, quod uſq; adhuc factum, an per milites adſeruare cuſtodias debeam. Vereor enim ne & per ſeruos publicos parum fideliter cuſtodiantur, & non exiguum militum numerum hæc cura diſtringat. Interim publicis ſeruis paucos milites addidi. Video tamen periculum eſſe, ne id ipſum utriuſq; neglegentiæ cauſa ſit, dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere poſſe confidunt.

TRAIANVS PLINIO.

Nihil opus eſt mi Secunde chariſsime, ad continendas cuſtodias plureis commilitones conuerti. Perſeueremus in ea conſuetudine, quæ iſti prouinciæ eſt, ut per publicos ſeruos cuſtodiantur. Etenim ut fideliter hoc faciant, in tua ſeueritate, ac diligentia poſitum eſt. In primis enim, ſicut ſcribis, uerendum eſt, ne ſi permiſceantur

seruis publicis milites, mutua inter se fiducia neglegentiores sint: sed & illud hæreat nobis, quàm paucißimos milites à signis auocandos esse.

PLINIVS TRAIANO.

De numero militum Gabio Basso præfecto adsignatorum.

GAbius Bassus præfectus oræ Ponticæ, & reuerentißime, & officiosißime domine, uenit ad me, & compluribus diebus fuit mecum. Quantum perspicere potui, uir egregius, & indulgentia tua dignus: cui ego notum feci præcepisse te, ut ex cohortibus, quibus me præesse uoluisti, contentus esset beneficiarijs decem, equitibus duobus, centurione uno. Respondit non sufficere sibi hunc numerum, idq; se scripturum tibi. Hoc in causa fuit, quo minus statim reuocandos putarem, quos habet supra numerum.

TRAIANVS PLINIO.

ET mihi scripsit Gabius Bassus non sufficere sibi eum militum numerum, qui ut daretur illi mandatis meis complexus sum. Quid quæris scripsisse me? ut notum haberes, his literis subijci iußi. Multum interest, te poscat, an homines in se, ut latius uelint. Nobis autem utilitas demum spectanda est, & quantum fieri potest, curandum ne milites à signis absint.*

*res poscat, an homines imperari latius uelint.

PLINIVS TRAIANO.

De balineo Prusentium.

PRusenses domine balineum habent, & sordidum, & uetus: id itaq; indulgentia tua restituere desiderant: ego tamen existimans nouũ fieri debere, uideris mihi desiderio eorum indulgere poße. Erit enim pecunia, ex qua fiat, primum ea, quam reuocare à priuatis, & exigere iam

re iam cœpi: deinde, quam ipsi erogare in oleum soliti, parati sunt in opus balinei cõferre, quod alioquin & dignitas ciuitatis, & seculi tui nitor postulat.

TRAIANVS PLINIO.

SI instructio noui balinei oneratura uircis Prusensium non est, possumus desiderio eorum indulgere: modò ne quid ideo aut intribuant, aut minus illis in posterum fiat ad necessarias erogationes.

PLINIVS TRAIANO.

Pro aduentu Seruilij.

SEruilius Pudens legatus domine, VIII. Kalend. Decembris Nicomediam uenit, meq́; longæ expectationis solicitudine liberauit.

PLINIVS TRAIANO.

Pro Rosiano Gemino.

ROsianum Geminum domine arctißimo uinculo mecum tua in me beneficia iunxerũt. Habui enim illum quæstorem in consulatu, mei summe obseruãtißimum; expertus tantam mihi post consulatum reuerentiam præstat, ut publicæ neceßitudinis pignora priuatis cumulet officijs. Rogo ergo, ut ipse apud te pro dignitate eius, precibus meis faueas: cui & si quid mihi credis, indulgentiam tuam dabis: dabit ipse operam, ut in his, quæ ei mandaueris, maiora mereatur. Parciorem me in laudando facit, quòd spero tibi & integritatem eius, & probitatem, & industriam nõ solum ex eius honoribus, quos in urbe sub oculis tuis geßit, uerumetiam ex commilitio esse notißimam. Illud unum, quod propter charitatem eius nondum mihi uideor satis plene fecisse, etiam atq; etiam facio: teq́; domine rogo, gaudere me exornata quæstoris mei dignitate, id est, per illum mea quammaturißime uelis.

PLINIVS TRAIANO.

De militibus Maximo procuratori adſignandis.

MAximus libertus & procurator tuus domine præter decem beneficiarios, quos adſignari à me Gemellino optimo uiro iußiſti, ſibi quoq; confirmat neceſſarios eſſe milites: ex his etenim, ſicut inueneram in miniſterio eius, relinquendos exiſtimaui, præſertim cum ad frumentum cõparandum iret in Paphlagoniam. Quinctiam tutelæ cauſa, quia ita deſiderabat, addidi duos equites. In futurum, quid ſeruari uelis, rogo reſcribas.

TRAIANVS PLINIO.

NVnc quidem proficiſcentem ad comparationem frumentorum Maximum libertũ meum rectè militibus inſtruxiſti. Fungebatur enim & ipſe extraordinario munere, cum ad priſtinum actum reuerſus fuerit, ſufficient illi duo à te dati milites, & totidem à Virbio Gemellino procuratore meo, quem adiuuat.

PLINIVS TRAIANO.

De ſeruis inter tyrones inuentis.

SEmpronius Cælianus egregius iuuenis, repertos inter tyrones duos ſeruos miſit ad me, quorũ ego ſuppliciũ diſtuli, ut te conditorẽ diſciplinæ militaris, firmatoremq; cõſulerẽ de modo pœnæ. Ipſe enim dubito ob hæc maxime, quòd ut iam dixerãt, ſacramẽto militari nondũ diſtributi in numeros erant. Quid ergo debeam ſequi, rogo domine ſcribas, præſertim cum pertineat ad exemplum.

TRAIANVS PLINIO.

SEcundum mandata mea fecit Sempronius Cælianus, mittendo ad te eos, de quibus cognoſci oportebat, an capitale ſupplicium meruiſſe uideantur. Refert autem, uo-

luntarij se obtulerint, an lecti sint, uel etiam uicarij dati. Lecti si sunt, inquisitor peccauit: si uicarij dati, penes eos culpa est, qui dederunt: si ipsi, cum haberent conditionis suæ conscientiam, uenerunt, animaduertendũ in illos erit. Neq; enim multum interest, quòd nondum per numeros distributi sunt. Ille enim dies, pro quo primum probati sunt, ueritatem ab his originis suæ exegit.

PLINIVS TRAIANO.

De ijs, qui ex damnatione serui publici essent.

SAlua magnitudine tua domine descendas oportet ad meas curas, cũ ius mihi dederis referendi ad te de quibus dubito. In plerisq; ciuitatibus, maxime Nicomediæ et Niceæ, quidã uel in opus damnati, uel in ludum, similiaq; in his genera pœnarũ, publicorum seruorũ officio, ministerioq; funguntur, atq; etiã ut publici serui annua accipiunt: quod ego cũ audissem, diu, multumq; hæsitaui, quid facere deberẽ. Nam & reddere pœnæ post longum tẽpus plerosq; iam senes, & quantum affirmatur, frugaliter, modesteq; uiuenteis, nimis seuerũ arbitrabar: & in publicis officijs retinere damnatos, nõ satis honestũ putabam: eosdem rursus à Repub. pasci ociosos, inutile: non pasci, etiã periculosum existimabã. Necessario ergo rem totam, dum te consulerem, in suspenso reliqui. Quæ res fortasse quemadmodum euenerit, ut pœnis, in quas damnati erant, exoluerentur: et ego quæsij, sed nihil comperi. Quod affirmare tibi possum, ut decreta, quibus damnati erant, proferebantur: ita nulla monimenta, quibus liberati probarentur. Erant tamen qui dicerent deprecãtes, iussu proconsulum, legatorumue dimissos. Addebat fidem, quod credibile erat, neminem hoc ausum sine autore.

TRAIANVS PLINIO.

MEmineris à me idcirco te in istam prouinciam missum, quoniam multa in ea emẽdanda apparuerint. Erit autẽ uel hoc maxime corrigendum, quòd qui dãnati ad pœnam erant, non modò ea sine autore, ut scribis, liberati sunt: sed etiam in conditionem proborũ ministrorum retrahantur. Qui igitur intra hos proximos decem annos damnati, nec ullo idoneo autore liberati sunt, hos oportebit pœnæ suæ reddi. Si qui uetustiores inueniẽtur, & senes ante annos decẽ damnati, distribuamus illos in ea ministeria, quæ non longè à pœna sint. Solent enim eiusmodi ad balineum, ad purgationes cloacarum, item munitiones uiarum, & uicorum dari.

PLINIVS TRAIANO.

De collegio fabrorum Nicomedensium instituendo.

CVm diuersam partem prouinciæ circumirem, Nicomediæ uastissimum incendium multas priuatorum domos, & duo publica opera, quanquã uia interiacente Gerusian & Isson, absumpsit. Est autem latius sparsum, primum uiolentia uenti, deinde inertia hominũ, quòd satis constat otiosos, & immobileis tanti mali spectatores perstitisse, & alioqui nullus usquã in publico sipo, nulla hama, nullum denique instrumentum ad incendia compescenda, & hæc quidem, ut iam præcepi, parabantur. Tu domine dispice, an instituendum putes collegium fabrorum, duntaxat hominum C L. ego attendam, ne quis, nisi faber recipiatur, ne'ue iure concesso in aliud utatur, nec erit difficile custodire tam paucos.

TRAIANVS PLINIO.

TIbi quidem secundum exempla complurium in mentem

tem uenit, posse collegium fabrorum apud Nicomedenses constitui. Sed meminerimus prouinciam istam, & præcipue eas ciuitateis ab eiusmodi factionibus esse uexatas. Quodcunque nomen, ex quacunque causa dederimus ijs, qui in idem contracti fuerint, hetæriæ quamuis breues fient. Satius itaque est comparari ea, quæ ad coërcendos igneis auxilio esse poßint, admoneriq; dominos prædiorum, ut & ipsi inhibeant, ac si res poposcerit, adcursu populi ad hoc uti.

PLINIVS TRAIANO.

Votorum nuncupatio.

SOlennia uota pro incolumitate tua, qua publica salus continetur, et suscipimus domine pariter, et soluimus, precati deos, ut uelint ea semper solui, semperq; signari.

TRAIANVS PLINIO.

ET soluisse uos cum prouincialibus dijs immortalibus uota pro mea salute, & incolumitate, & nuncupasse, libenter mi Secunde charißime cognoui ex literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

De aquæductu Nicomedensium.

IN aquæductu domine, Nicomedenses impenderunt HS. XXX. CCC. XXIX. Qui imperfectus adhuc relictus, ac etiam destructus est. Rursus in alium ductum erogata sunt C C. hoc quoq; relicto. Nouo impendio est opus, ut aquam habeăt, qui tantam pecuniă male perdiderunt. ipse perueni ad fontĕ purißimŭ, ex quo uidetur aqua debere perduci, sicut initio tentatum erat arcuato opere, ne tantŭ ad plana ciuitatis, & humilia perueniat. Manĕt adhuc paucißimi arcus, possunt & erigi quidam lapide quadrato, qui ex superiore opere detractus est. Aliqua pars, ut mihi uidetur, testaceo opere agenda erit. Id enim

& fa

& facilius, & uilius. Et *in primis necessarium est, mitti à te uel aquilegem, uel architectum, ne rursus eueniat quod accidit.* Ego *illud unum adfirmo, & utilitatem operis, & pulchritudinem seculo tuo esse dignissimam.*

TRAIANVS PLINIO.

C*Vrandum est, ut aqua in* Nicomedensem *ciuitatem perducatur.* Vere *credo te ea, qua debebis diligentia hoc opus adgressurum. Sed mediusfidius ad eandem diligentiam tuã pertinet inquirere, quorũ uitio ad hoc opus tantã pecuniam* Nicomedenses *perdiderint, ne cũ inter se gratificantur, & inchoauerint aquæductus, & reliquerint.* Quid *itaq; compereris perfer in notitiam meam.*

PLINIVS TRAIANO.

De theatro Nicensium.

T*Heatrum domine* N*iceæ maxima iam parte constructum, imperfectum tamen, sestertium, ut audio, neq; enim ratio plus excussa est, amplius centies hausit, uereor ne frustra.* Ingentibus *enim rimis descendit, & hiat, siue in caussa solum humidum & molle, siue lapis ipse gracilis & putris.* Dignum *est certe deliberatione, sit'ne faciendum, aut sit relinquendum, an etiam destruendum.* Nam *fulturæ, ac substructiones, quibus subinde suscipitur, non tam firmæ mihi, quàm sumptuosæ uidentur.* Huic *theatro ex priuatorum pollicitationibus multa debentur, ut basilicæ circa, ut porticus supra caueam: quæ nunc omnia differuntur cessante eo, quod antè peragendum est.* Iidem Nicenses *gymnasium incendio amissum, ante aduentum meum restituere cœperunt longè numerosius, laxius'que quàm fuerat: etiam aliquantum erogauerunt, periculum est ne parum utiliter: incompositum enim, & sparsum est.* Præterea *architectus sanè æmulus eius, à quo opus*

opus inchoatum est, adfirmat parietes (quanquam uiginti & duos pedes latos) imposita onera sustinere non posse: quia sint cæmento medij farti, nec testaceo opere præcincti. Claudiopolitano quoque in depresso loco, imminente etiam monte ingens balineum defodiunt magis, quàm ædificant, & quidem ex ea pecunia, quam buleutæ addunt beneficio tuo, aut iam obtulerunt ob introitũ, aut nobis exigentibus conferunt. Ergo cũ timeam, ne illic publica pecunia: hic, quod est omni pecunia preciosius, munus tuum male collocetur: cogor petere à te non solum ob theatrum, uerumetiam ob hæc balinea mittas architectũ, dispecturum, utrum sit utilius post sumptum, qui factus est, quoquo modo consummare opera, ut inchoata sunt, an quæ uidentur emendanda corrigere: quæ transferenda, transferre, nedum, seruare uolumus, quod impensum est, male impendamus, quod addendum est.

TRAIANS PLINIO.

QVid oporteat fieri circa theatrum, quod inchoatum apud Nicenses est, in re præsenti optime deliberabis, & constitues. Mihi sufficiet indicari, cui sententiæ accesseris. Tunc autem à priuatis exigi opera tibi curæ sit, cum theatrum (propter quod illa promissa sunt) factum erit. Gymnasijs indulgent Græculi, ideo forsitan Nicenses maiore animo constructionẽ eius adgressi sunt. Sed oportet illos eo contentos esse, quod poßit illis sufficere. Quid Claudiopolitanis circa balineum, quod parum, ut scribis, idoneo loco inchoauerunt, suadendum sit, tu cõstitues. Architecti tibi deesse nõ possunt. Nulla prouincia est, quæ non peritos, & ingeniosos homines habeat, modo ne existimes breuius esse ab urbe mitti, cum ex Græcia etiam ad nos uenire soliti sunt.

PLINIVS TRAIANO.

De lacu Nicomedensium.

INtuenti mihi & fortunæ tuæ, & animi magnitudinem, conuenientißimum uidetur, demonstrari opera non minus æternitate tua, quàm gloria digna, quantumq; pulchritudinis, tantum utilitatis habitura. Est in Nicomedensium finibus amplißimus lacus, per hunc marmora, fructus, ligna, materiæ, & sumptu immodico, & labore usq; ad uiam nauibus, inde magno labore, maiore impendio uehiculis ad mare deuehuntur. Sed hoc opus multas manus poscit. At hæ porrò non desunt: nam & in agris magna copia est hominum, & maxima in ciuitate, certáq; spes omneis libentißime adgressuros opus omnibus fructuosum: superest, ut tu libratorem, uel architectum, si tibi uidebitur, mittas, qui diligenter exploret, sít'ne lacus altior mari, quem artifices regionis huius quadraginta cubitis altiorem esse contendunt. Ego per eadem loca inuenio fossam à rege percussam, sed incertũ utrum ad colligendum humorem circumiacentium agrorum, an ad committẽdum flumini lacum (est enim imperfecta). Hoc quoque dubium intercepto rege mortalitate, an desperato operis effectu. Sed hoc ipso (feres enim me ambitiosum) pro tua gloria incitor, & accendor, ut cupiam peragi à te, quæ tantum cœperant reges.

TRAIANVS PLINIO.

POtest nos solicitare lacus iste, ut committere illum mari uelimus: sed planè explorandum est diligenter, ne si immissus in mare fuerit, totus effluat. Certe quantum aquarum, & unde accipiat, poteris à Calpurnio Macro petere. Libratorem & ego hinc aliquem tibi peritum eiusmodi operum mittam.

PLIN

PLINIVS TRAIANO.

De Byzantiorum impendijs.

REquirenti mihi Byzantiorum Reipu. impendia, quæ maxima fecit, indicatum est domine legatum ad te salutandum annis omnibus cum psephismate mitti, eiq; dari nummorum duodena millia. Memor ergo propositi tui, legatum quidem retinendum, psephisma autem mittendum putaui, ut simul & sumptus leuaretur, & impleretur publicum officium. Eidem ciuitati imputata sunt terna milia, quæ uiatici nomine annua dabantur legato eunti ad eum, qui Mæsiæ præest, publice salutandum. Hæc ego in posterum circuncidenda existimaui. Te domine rogo, ut quid sentias, rescribendo, aut consilium meum confirmare, aut errorem emendare digneris.

TRAIANVS PLINIO.

OPtime fecisti Secunde charißime, duodena ista Byzantijs, quæ ad salutandum me in legatum impendebantur, remittendo. Fungetur his partibus, & si solum eorum psephisma per te missum fuerit. Ignoscet illis & Mæsiæ præses, si minus illum sumptuose coluerint.

PLINIVS TRAIANO.

De diplomatibus.

DIplomata domine (quorum dies præterita) an omnino obseruari, & quãdiu uelis, rogo scribas, meq; hæsitatione liberes. Vereor enim ne in alterutrã partẽ ignorantia lapsus, aut illicita confirmẽ: aut necessaria impediã.

TRAIANVS PLINIO.

DIplomata (quorum præteritus est dies) in usu esse non debent. Ideo inter prima iniungo mihi, ut per omneis prouincias antè mittam noua diplomata, quàm desiderari poßint.

PLINIVS TRAIANO.

De priuilegio Apamæorum.

CVm uellem Apameæ domine cognoscere publicos debitores, & reditum, & impendia, responsum est mihi cupere quidem uniuersos, ut à me rationes coloniæ legerentur, nunquam tamē esse lectas ab ullo proconsulum, habuisse priuilegium, & uetustißimum morem, arbitrio suo Rempub. administrare. Exegi ut quæ dicebant, quæq; recitabant, libello complecterentur, quem tibi, qualem acceperam, misi: quamuis intelligerem pleraq; ex illo ad id, de quo quæritur, non pertinere. Te rogo, ut mihi* præire digneris, quid me putes obseruare debere. Vereor enim ne aut excesßisse, aut non implesse officij mei parteis uidear.

*præcipere

TRAIANVS PLINIO.

LIbellum Apamæorum, quem epistolæ tuæ iunxeras, remisit mihi necesßitatem perpendendi qualia essent, propter quæ uideri uolunt eos, qui proconsulibus hanc prouinciam obtinuerunt, abstinuisse inspectatione rationum suarum, cum ipsum te, ut eas inspiceres, non recusauerint. Remunerāda est igitur probitas eorum, ut iam nunc sciant hoc, quod inspecturus es, ex mea uoluntate, saluis, quæ habent, priuilegijs, esse facturum.

PLINIVS TRAIANO.

De religioso templo transferendo.

ANte aduentum meum domine Nicomedenses priori foro nouum adijcere cœperunt, cuius in angulo est ædes uetustißima matris magnæ, aut reficienda, aut transferenda, ob hoc præcipue, quòd est multo depresßior opere eo, quod nunc maxime surgit. Ergo cum quærerē, num esset aliqua lex dicta templo, cognoui aliū hic, aliū apud nos esse morem dedicationis. Dispice ergo domine, an putes

tes ædẽ, cui nulla lex dicta est, salua religione posse transferri, alioqui commodißimum est, si religio non impedit.

TRAIANVS PLINIO.

POtes mi Secunde charißime sine solicitudine religionis, si loci positio uidetur hoc desiderare, ædem matris deûm transferre in eam, quæ est accommodatior. Nec te moueat, quòd lex dedicationis nulla reperitur, cum solum peregrinæ ciuitatis capax non sit dedicationis, quæ fit nostro iure.

PLINIVS TRAIANO.

Agit gratias.

DIfficile est domine exprimere uerbis, quantam perceperim lætitiam, quod & mihi, & socrui meæ præstitisti, ut ad finem Consulatus Cœlium Clementem in hanc prouinciam transferres. Ex illo enim mensuram beneficij tui penitus intelligo, cum tam plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar, cui referre gratiam parem nec audeo quidem, quamuis maxime debeam. Itaque ad uota confugio, deosq; precor, ut ijs, quæ in me adsidue confers, non indignus existimer.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem imperij suscepti celebritas.

DIem domine, quo seruasti imperium, dum suscipis, quanta mereris lætitia celebrauimus, precati deos, ut generi humano, cuius tutela, & securitas saluti tuæ inuisa est, incolumem, florentemq; præstarent. Præijmus, & commilitonibus iusiurandum more solenni præstantibus: & prouincialibus, qui eadẽ certarunt pietate iurantibus.

TRAIANVS PLINIO.

QVanta religione, ac lætitia commilitones cum prouincialibus, te præeunte, diem imperij mei celebrauerint,

uerint, libẽtẽr mi Secunde chariſsime cognoui literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

De pecunia fœnebri.

PEcuniæ publicæ domine prouidentia tua, & miniſterio noſtro etiam exactæ ſunt, & exiguntur, quæ uereor ne ocioſæ iaceant: nam & prædiorum comparandorum aut nulla, aut rariſsima occaſio eſt: nec inueniuntur, qui uelint debere Reip. *præſertim duodenis aſsibus, quanti à priuatis mutuantur.* Diſ*pice ergo domine nunquid minuendam uſuram, ac per hoc idoneos debitores inuitandos putas, & ſi ne ſic quidem reperiuntur, diſtribuendam inter decuriones pecuniam, ita ut recte* Reipub. *caueant: quod quanquam inuitis, & recuſantibus minus acerbum erit, leuiore uſura conſtituta.*

TRAIANVS PLINIO.

ET ipſe non aliud remedium diſpicio mi Secunde *chariſsime, quàm ut quantitas uſurarum minuatur, quo facilius pecuniæ publicæ collocentur.* M*odum eius ex copia eorum, qui mutuabuntur, tu conſtitues, inuitos ad accipiendum compellere, quod fortaſsis ipſis ocioſum futurum ſit, non eſt ex iuſtitia noſtrorum temporum.*

PLINIVS TRAIANO.

Conſultatio ſuper reſtitutione exulis.

SVmmas domine gratias ago, quòd inter maximas occupationes ijs, de quibus te conſului, me quoq; regere dignatus es: quod nunc quoq; facias, rogo. Adijt *enim me quidam, indicauitq; aduerſarios ſuos à* Seruilio Caluo *clariſsimo uiro in triennium relegatos, in prouincia morari: illi contrà, ab eodem ſe reſtitutos adfirmauerũt: edictumq; recitauerunt.* Q*ua cauſa neceſſarium credidi, rem integrã ad te referre.* Nam *ſicut mandatis tuis cautum eſt, ne reſtituam*

stituam ab alio, aut à me relegatos: ita de ijs, quos alius & relegauerit, & restituerit, nihil comprehensum est. Ideo tu domine consulendus fuisti, quid obseruare me uelles: Tam hercule de his, quàm de illis, qui in perpetuũ relegati, nec restituti in prouincia deprehẽduntur. Nam hæc quoq; species incidit in cognitionem meam. Est enim adductus ad me, in perpetuum relegatus à Iulio Basso proconsule. Ego quia sciebam acta Baßi rescissa, datum à senatu ius omnibus, de quibus ille aliquid cõstituisset, ex integro agendi duntaxat per biennium, interrogaui hunc, quem relegauerat, an adijsset, docuissetq́; proconsulem. Negauit: per quod effectum est, ut te consulerem, an reddendum eum pœnæ suæ, an grauius aliquid: & quid potißimum constituendum putares & in hunc, & in eos, si qui forte in simili conditione inuenirentur. Decretum Calui, & edictum, item decretum Baßi his literis subieci.

TRAIANVS PLINIO.

QVid in personam eorum statuendum sit, qui à Publio Seruilio Caluo proconsule in triennium relegati, & mox eiusdem edicto restituti in prouincia remanserunt, proxime tibi rescribam, cum causas huius facti à Caluo requisiero, qui à Iulio Basso in perpetuum relegatus est: cum per biennium agendi facultatem habuerit, si existimabat se iniuria relegatum, neq; id fecerit, atque in prouincia morari perseuerauerit, uinctus mitti ad præfectos prætorij mei debet. Neq; enim sufficit eum pœnæ suæ restitui, quem contumacia elusit.

PLINIVS TRAIANO.

De Archippo philosopho.

CVm citarem iudices domine, cõuentum inchoaturus, Flauius Archippus uacationem petere cœpit, ut phi

 losophus.

losophus. Fuerunt qui dicerẽt non modò liberandum eum iudicandi necessitate, sed omnino tollendum de iudicum numero, reddendumq́; pœnæ, quam fractis uinculis euasisset. Recitata est sententia Velij Pauli proconsulis, qua probabatur Archippus crimine falsi damnatus in metallum: ille nihil proferebat, quo restitutum se doceret. Adlegabat tamen pro restitutione & libellum à se Domitiano datum, & epistolas eius ad honorem suum pertinenteis, & decretum Prusensium. Addebat his & tuas literas scriptas sibi, addebat & patris tui edictum, & epistolam, quibus confirmasset beneficia à Domitiano data. Itaque quamuis eidem talia crimina applicarentur, nihil decernendum putaui, donec te consulerem de eo quod mihi cõstitutione tua dignum uidebatur. Ea, quæ sunt utrinque recitata, his literis subieci.

EPISTOLA DOMITIANI ad Terentium Maximum.

FLauius Archippus philosophus impetrauit à me ut agrum ei D C. circa Prusiadam patriam suam emi iuberem, cuius reditu suos alere posset: quod ei præstari uolo, summam expensam liberalitati meæ feres.

EIVSDEM AD L. APpium Maximum.

ARchippum philosophum bonum uirum, & professione sua etiam maioribus respondentem, commendatum habeas uelim mi Maxime, & plenam ei humanitatem tuam præstes in ijs, quæ uerecunde à te desiderauerit.

EDICTVM DIVI NERVAE.

QVædam sine dubio Quirites ipsa felicitas temporum edicit, nec spectãdus est in ijs bonus princeps, qui pusillum intelligit. Satis est, cum hoc sibi quisq; ciuiũ

meorum

neorum spondere poßit: me securitatem omnium quieti meæ prætulisse, ut & libenter noua beneficia conferrem, & ante me concessa seruarem. Ne tamen aliquam gaudijs publicis adferat hæsitationem, uel eorum, qui impetrauerunt diffidentia, uel eius memoria, qui præstitit: necessarium pariter credidi, ac lætum, obuiam dubitantibus indulgentiam meam mittere. Nolo existimet quisquā, quæ alio principe uel priuatim, uel publice, consecutus, ideo saltem à me rescindi, ut potius mihi debeat, si illa grata & certa fecero, nec gratulatio ullius instauratis eget precibus. Et qui non habent, me quem fortuna imperij uultu meliore respexit, nouis beneficijs uacare patiantur: & ea demum sciant roganda esse, quæ non habent.

EPISTOLA EIVSDEM AD TVLLIVM IVSTVM.

CVm rerum omnium ordinatio, quæ prioribus temporibus inchoatæ, consummatæq; sunt, obseruanda sit, tum epistolis etiam Domitiani standum est.

PLINIVS TRAIANO.

De eodem Archippo.

FLauius Archippus per salutem tuam, æternitatemq; petit à me, ut libellum, quem mihi dedit, mitterē tibi. Quod ego sic roganti præstandū putaui, ita tamen ut missurum me, notum accusatrici eius facerem, à qua & ipsa acceptum libellum his epistolis iunxi, quo facilius uelut audita utraq; parte dispiceres quid statuendum putares.

TRAIANVS PLINIO.

POtuit quidem ignorasse Domitianus, in quo statu esset Archippus, cum tam multa ad honorem eius pertinentia scriberet: sed meæ naturæ accommodatius est, credere etiam statui eius subuentum interuentu principis,

præsertim cum etiam statuarum ei honor toties decretus sit ab ijs, qui ignorabant, quid de illo Paulus proconsul pronunciasset. Quæ tamen mi Secunde charißime, non eò pertinent, ut si quid illi noui criminis obijciatur, minus de eo audiendum putes. Libellos Furiæ primæ accusatricis, item ipsius Archippi, quos alteri epistolæ tuæ iunxeras, legi.

PLINIVS TRAIANO.

De lacu Nicomedensium.

TV quidem domine prouidentißime uereris, ne cõmissus flumini, atque ita mari, lacus effluat: sed ego in re præsenti inuenisse uideor quemadmodum huic periculo occurrerem. Potest enim lacus fossa usq; ad flumen adduci, nec tamen in flumen emitti, sed relicto quasi margine contineri pariter, & dirimi: sic consequemur, ut nec uicino uideatur flumini mistus, & sit perinde ac si misceatur. Erit enim facile per illum breuißimã terram, quæ interiacebit aduecta fossa onera transponere in flumẽ: quod ita fiet, si neceßitas coget, & spero non coget. Est enim & lacus ipse satis altus, & nunc in contrariam partẽ flumen emittit, quod interclusum inde, & quò uolumus auersum, sine ullius detrimento lacus tantum aquæ, quantum nunc portat, effundet. Præterea per id spatium, per quod fossa facienda est, incidunt riui, qui si diligenter colligantur, augebunt illud, quod lacus dederit. Enimuero si placeat fossam longius ducere, et arctius pressam mari æquare: nec in flumen, sed in ipsum mare emittere, repercussus maris seruabit, & reprimet quicquid è lacu ueniet. Quorum si nihil nobis loci natura præstaret, expeditum tamen erat cataractis aquæ cursum temperare. Verum & hæc, & alia multo sagacius conquiret, explorabitq; librator, quem

quem planè domine debes mittere, ut polliceris. Est enim res digna & magnitudine tua, & cura. Ego interim Calpurnio Macro clarissimo uiro, autore te, scripsi, ut libratorem quàmmaxime idoneum mitteret.

TRAIANVS PLINIO.

MAnifestum est mi Secunde charissime, nec prudentiam, nec diligentiam tibi defuisse circa istum lacum, cum tam multa prouisa habeat, per quæ nec periclitetur exhauriri, & magis in usus nobis futurus sit. Elige igitur id, quod præcipue res ipsa suaserit. Calpurnium Macrum credo facturum, ut te libratore instruat: neque enim prouinciæ istæ his artificibus carent.

PLINIVS TRAIANO.

De tabellario regis Sauromatæ.

SCripsit mihi domine Lycormas libertus tuus, ut si qua legatio à Bosphoro uenisset urbem petitura, usque in aduentum suum retineretur. Legatio quidem duntaxat in eam ciuitatem, in qua ipse sum, nulla adhuc uenit: sed uenit tabellarius Sauromatæ, quem ego, usus opportunitate, quam mihi casus obtulerat, cum tabellario, qui Lycormam ex itinere præcessit, mittendum putaui: ut possis ex Lycormæ, & ex regis epistolis pariter cognoscere, quæ fortasse pariter scire deberes.

PLINIVS TRAIANO.

Diploma commodasse.

REx Sauromates scripsit mihi, esse quædam, quæ debe res quàmmaturissime scire: qua ex caussa festinationẽ tabellarij, quẽ ad te cum epistolis misit, diplomate adiuui.

PLINIVS TRAIANO.

De adsertione ingenuorum, qui pro seruis educati sunt.

Magna domine, & ad totam prouinciam pertinens quæstio est de cõditione, & alimentis eorum, quos uocant θρεπτούς. in qua ego auditis constitutionibus principum, quia nihil inueniebam aut proprium, aut uniuersale, quod ad Bithynos ferretur: consulendum te existimaui, quid obseruari uelles. Neque enim putaui posse me in eo, quod autoritatem tuam posceret, exemplis esse contentum. Recitabatur autem apud me edictum, quod dicebatur diui Augusti ad Anniam pertinens, recitatæ & epistolæ diui Vespasiani ad Lacedæmonios, & diui Titi ad eosdem, dein ad Achæos, & Domitiani ad Auidium Nigrinum, & Armenium Brocchum proconsules: item ad Lacedæmonios: quæ ideo tibi non misi, quia & parum emendata, & quædam non certæ fidei uidebantur, & quia uera, & emendata in scrinijs tuis esse credebam.

Id est, alũnos.

TRAIANVS PLINIO.

Quæstio ista, quæ pertinet ad eos, qui liberi nati expositi, deinde sublati à quibusdam, & in seruitute educati sunt, sæpe tractata est: nec quicquam inuenitur in cõmentarijs eorum principum, qui ante me fuerunt, quod ad omneis prouincias sit constitutum. Epistolæ sanè sunt Domitiani ad Auidium Nigrinum, & Armenium Brocchum, quæ fortasse debebant obseruari: sed inter eas prouincias, de quibus rescripsit, nõ est Bithynia, & ideo nec adsertionem denegandam ijs, qui ex eiusmodi causa in libertatem uindicabuntur, puto: neq; ipsam libertatem redimendam precio alimentorum.

PLINIVS TRAIANO.

De legato regis.

Legato Sauromatæ regis cum sua sponte Niceæ, ubi me inuenerat, biduo substitisset, longiorem moram

faciendam

faciendam domine non putaui. Primum, quòd incertũ adhuc erat, quando libertus tuus Lycormas uenturus esset: deinde, quòd ipse proficiscebar in diuersam prouinciæ partem, ita officij necessitate exigēte. Hæc in notitiā tuam perferenda existimaui, quia proxime scripseram petijsse Lycormam, ut legationem, si qua uenisset à Bosphoro, usq; in aduentum suum retinerem, quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit: præsertim cum epistolæ Lycormæ, quas detinere, ut antè prædixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum antecessuræ uiderentur.

PLINIVS TRAIANO.

De reliquijs sepultorum transferendis.

PEtentibus quibusdam, ut sibi reliquias suorum, aut propter iniuriam uetustatis, aut propter fluminis incursum, aliaq; his similia quæcunq;, secundum exemplum proconsulum transferre permitterem: quia sciebam in urbe nostra ex eiusmodi causis collegium pontificum adiri solere, te domine maximum pontificem consulendum putaui, quid obseruare me uelis.

TRAIANVS PLINIO.

DVrum est iniungere necessitatē prouincialibus pontificum adeũdorum, si reliquias suorum propter aliquas iustas causas transferre ex loco in alium locum uelint. Sequenda ergo potius tibi exempla sunt eorum, qui isti prouinciæ profuerunt, et ex causa cuiq; ita aut permittendum, aut negandum.

PLINIVS TRAIANO.

De loco balinei Prusensibus concedendo.

QVærenti mihi domine, Prusæ, ubi posset balineum, quod indulsisti, fieri: placuit locus in quo fuit aliquando domus (ut audio) pulchra, nunc deformis ruinis.

Per

Per hoc enim consequemur, ut fœdißima facies ciuitatis ornetur, atq; etiam ut ipsa ciuitas amplietur, nec ulla ædificia tollantur: sed quæ sunt uetustate sublapsa, reparentur in melius. Est autem huius domus conditio talis: Legauerat eam Claudius Poliænus Claudio Cæsari, iußeratq́; in peristylio templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo reditum aliquãdiu ciuitas percepit: deinde paulatim, partim spoliata, partim neglecta cum peristylio domus tota collapsa est: ac iam penè nihil ex ea, nisi solum superest, quod tu domine siue donaueris ciuitati, siue uenire iusseris, propter opportunitatem loci, pro summo munere accipiet: ego si permiseris, cogito in area uacua balineum collocare. Eum autem locum, in quo ædificia fuerunt, exhedra* ex porticibus amplecti, atque tibi consecrare, cuius beneficio elegãs opus, dignumq́; nomine tuo fiet. Exẽplar testamenti, quanquam mendosum, misi tibi, ex quo cognosces multa Poliænum in eiusdẽ domus ornatum reliquisse: quæ ut domus ipsa, perierunt, à me tamen inquantum potuerit, requirentur.

&

TRAIANVS PLINIO.

POssumus apud Prusenseis area ista cum domo collapsa, quam uacare scribis, ad extructionem balinei uti. Illud tamen parum expreßisti, an ædes in peristylio Claudio facta esset. Nam si facta ædes esset, licet collapsa sit, religio eius occupauit solum.

PLINIVS TRAIANO.

De adsertione ingenuorum.

POstulantibus quibusdam, ut de agnoscendis liberis, restituendisq́; natalibus, & secundum epistolam Domitiani scriptam Minutio Rufo, & secundum exempla proconsulum, ipse cognoscerem: respexi ad senatusconsultum

ſultum pertinens ad eadem genera cauſarum, quod de his tantum prouincijs loquitur, quibus proconſules præſunt. Ideoq́; rem integram diſtuli, dum tu domine præceperis quid obſeruare me uelis.

TRAIANVS PLINIO.

SI mihi ſenatuſconſultum miſeris, quod hæſitationem tibi fecit, æſtimabo, an debeas cognoſcere de agnoſcendis liberis & natalibus ſuis reſtituendis.

PLINIVS TRAIANO.

De Callidromo Laberij Maximi fugitiuo.

APuleius domine, miles, qui eſt in ſtatione Nicomedenſi, ſcripſit mihi quendam nomine Callidromum, cum detineretur à Maximo, et Dionyſio piſtoribus, quibus operas ſuas locauerat, confugiſſe ad tuam ſtatuam, perductumq́; ad magiſtratus, indicaſſe, ſeruiſſe aliquando Laberio Maximo, captumq́; à Suſago in Mæſia, & à Decibalo muneri miſſũ Pacoro Parthiæ regi, pluribusq́; annis in miniſterio eius fuiſſe, deinde fugiſſe, atque ita in Nicomediam perueniſſe: quem ego perductum ad me, cũ eadem narraſſet, mittendum ad te putaui, quod paulò tardius feci, dum requiro gemmam, quam ſibi, habẽtem imaginẽ Pacori, & quibus inſignibus ornatus fuiſſet, ſubtractam indicabat. Volui enim hanc quoque, ſi inueniri potuiſſet, ſimul mittere: ſicut glebulam miſi, quam ſe ex Parthico metallo attuliſſe dicebat. Signata eſt anulo meo, cuius eſt apoſphragiſma quadriga.

PLINIVS TRAIANO.

De teſtamento Largi.

IVlius domine Largus ex Ponto, nondum mihi uiſus, ac ne auditus quidem, *ſcilicet iudicio tuo credens, diſpenſatio *ſed

ſpenſationem quandam mihi erga te pietatis ſuæ miniſteriumq; mandauit. Rogauit enim teſtamento, ut hæreditatem ſuam adirẽ, cerneremq;, ac deinde perceptis quinquaginta milibus nummûm, reliquum omne Heracleotarum, & Theanorum ciuitatibus redderem. Ita ut eſſet arbitrij mei utrum opera facienda, quæ honori tuo conſecrarentur putarem, an inſtituendos quinquennaleis agonas, qui Traiani appellentur. quod in notitiam tuam perferendũ exiſtimaui, ob hoc maxime, ut diſpiceres, quid eligere debeam.

TRAIANVS PLINIO.

IVlius Largus fidem tuam, quaſi te bene noſſet, elegit. Quid ergo potiſſimum ad perpetuitatẽ memoriæ eius faciat ſecundum cuiuſq; loci cõditionem, ipſe diſpice: & quod optimum exiſtimaueris, inſequere.

PLINIVS TRAIANO.

De centurione Iuliopolim mittendo.

PRouidentiſſime domine feciſti, quòd præcepiſti Calpurnio Macro clariſſimo uiro, ut legionarium centurionem Byzantium mitteret. Diſpice, an etiam Iuliopolitanis ſimili ratione conſulendum putes: quorum ciuitas cum ſit perexigua, onera maxima ſuſtinet, tantóq; grauiores iniurias, quanto eſt infirmior, patitur. Quicquid autem Iuliopolitanis præſtiteris, id etiam toti prouinciæ proderit. Sunt enim in capite Bithyniæ, plurimisq́; per eam commeantibus tranſitum præbent.

TRAIANVS PLINIO.

EA conditio eſt ciuitatis Byzantiorum, confluente undiq; in eam commeantium turba, ut ſecundum conſuetudinem præcedentium temporum honoribus eius præſidio centurionis legionarij conſulendum habuerimus, ſi

Iuliop

Iuliopolitanis succurrendum eodem modo putauerimus. Onerabimus nos exemplo. Plures enim tanto magis eadem requirent, quanto infirmiores erunt. Tibi eam fiduciam diligentiæ habeo, ut credam te omni ratione id acturum, ne sint obnoxij iniurijs. Si qui autem se contra disciplinam meam gesserint, statim coërceantur: aut si plus admiserint, quàm ut in re præsenti sit satis, puniantur: si milites erunt legatis eorum, quæ deprehenderis, notum facies: aut si in urbem uersus uenturi erunt, mihi scribes.

PLINIVS TRAIANO.

De magistratibus prouincialium.

Cautum est domine Pompeia lege, quæ Bithynis data est, ne quis capiat magistatum, ne'ue sit in senatu minor annorum triginta. Eadem lege cõprehensum est, ut qui cœperint magistratum, sint in senatu. Secutũ est dein edictum diui Augusti, quo permisit minores magistratus ab annis duobus & uiginti capere: quæritur ergo, an qui minor triginta annorũ gesßit magistratus, poßit à censoribus in senatum legi: & si potest, an ex ijs quoq;, qui non gesserint, poßit quis per eãdem interpretationẽ ab ea ætate senator legi, à qua illis magistratũ gerere permißũ est: quod alioqui factitatum adhuc, & esse necessariũ dicitur: quia sit aliquanto melius, honestorum hominum liberos, quàm è plebe in curiã admitti. Ego à destinatis cẽsoribus, quid sentirem interrogatus: eos quidẽ, qui minores XXX. annis gesßissent magistratum, putabam, posse in senatum, & secundum edictum Augusti, & secundũ legem Pompeiam legi: quoniam Augustus gerere magistratus minoribus annis XXX. permisißet, lex Senatorum esse uoluisset, qui gesßisset magistratũ. De his autem qui non gesßissent, quamuis essent ætatis eiusdẽ, cuius illi, quibus gerere permißum

missum est, hæsitabam, per quod effectum est, ut te domine consulerem, quid obseruari uelles. Capita legis, tum edictum Augusti literis subieci.

TRAIANVS PLINIO.

INterpretationi tuæ mi Secunde charissime, idem existimo hactenus edicto diui Augusti nouatam esse legem Pompeiam, ut magistratum quidem capere possent ij, qui non minores duorum & uiginti annorum essent, & qui accepissent, in senatum cuiusq; ciuitatis peruenirent. Cæterum non capto magistratu, eos qui minores XXX. annorum sint, quia magistratum capere possint, in curiam etiam loci cuiusq; non existimo legi posse.

PLINIVS TRAIANO.

De Dione, qui reliquias suorum religioso loco posuisset.

CVm Prusæ ad Olympum domine publicis negocijs intra hospitium, eodem die exiturus, uacarem, Asclepiades magistratus indicauit appellatum me à Claudio Eumolpo: cum Cocceianus Dion in bule adsignari ciuitati opus, cuius curam egerat, uellet: tum Eumolpus adsistente Flauio Archippo, dixit exigendam esse à Dione rationem operis antè quàm Reip. traderetur, quòd aliter fecisset ac debuisset. Adiecit etiam esse in eodem opere positam tuã statuam, & corpora sepultorum uxoris Dionis, & filiorum: postulauitq;, ut cognoscerem pro tribunali. Quod cũ ego me protinus facturũ, dilaturũq; profectionẽ dixissẽ: ut longiorẽ diem ad instruendã causam darẽ, utq; in alia ciuitate cognoscerẽ, petijt. Ego me auditurũ Niceæ respõdi. Vbi cum sedissẽ cogniturus, idem Eumolpus tanquam adhuc parũ instructus, dilationẽ petere cœpit: contrà Dion, ut audiretur, exigere. Dicta sunt utrinq; multa,

& iam

& iam de causa ego cum dandā dilationem & consulendum existimarē in re ad exemplum pertinēti, dixi utriq; parti, ut postulationum suarum libellos darent. Volebam enim te ipsorum potißimum uerbis, ea, quæ erant proposita recognoscere. Et Dion quidem se daturum dixit, & Eumolpus respondit complexurum se libello, quæ Reip. peteret: cæterum, quod ad sepultos pertinet, non accusatorem se, sed aduocatum Flauij Archippi, cuius mandata pertulisset. Archippus, cui Eumolpus sicut Prusæ, adsistebat, dixit se libellum daturum. Ita nec Eumolpus, nec Archippus, quāplurimis diebus expectati, adhuc mihi libellos dederunt. Dion dedit, quem huic epistolæ iunxi. Ipse in re præsenti fui, & uidi tuam quoq; statuam in bibliotheca positam. Id autem in quo dicuntur sepulti filij eius, & uxor Dionis, in area collocatum, quæ porticibus includitur. Te domine rogo, ut me in hoc præcipue genere cognitionis regere digneris, cum alioqui magna sit expectatio, ut necesse sit in ea re, quæ & in confessum uenit, & exemplis defenditur, deliberare.

TRAIANVS PLINIO.

POtuisti non hærere mi Secunde charißime circa id, de quo me consulendū existimasti, cum propositum meum optime nosses, non ex metu, nec terrore hominum, aut criminibus maiestatis reuerentiam nomini meo adquiri. Omissa ergo ea quæstione, quā non admitterem, etiam si exemplis adiuuaretur, ratio totius operis effecti sub cura tua à Cocceiano Dione excutiatur, cum & utilitas ciuitatis exigat, nec aut recuset Dion, aut debeat recusare.

PLINIUS TRAIANO.

De Nicensibus.

ROgatus domine à Nicensibus publice per ea quæ

mihi & sunt, & debent esse sanctißima: id est, per æternitatem tuam, salutemq́; ut preces suas ad te perferrem fas non putaui negare, acceptumq́; ab his libellum huic epistolæ iunxi.

TRAIANVS PLINIO.

NIcensibus, qui intestatorum ciuium suorum concessam uindicationem bonorum à diuo Augusto adfirmant, debebis uacare, contractis omnibus personis ad idẽ negociũ pertinẽtibus, adhibitis Virdio Gemellino, & Epimacho liberto meo procuratoribus, ut æstimatis etiã ijs, quæ cõtradicuntur, quod optimum credideritis, statuatis.

PLINIVS TRAIANO.

Commendat, quos expertus est.

MAximum libertum, & procuratorem tuum domine per omne tempus, quo fuimus unà, probum, & industrium, & diligentem: ac sicut rei tuæ amantißimum, ita disciplinæ tenacißimum expertus, libenter apud te testimonio prosequor ea fide, quam tibi debeo.

PLINIVS TRAIANO.

GAbium Bassum domine præfectum oræ Ponti, integrum, probum, industrium, atque inter ista reuerentißimum mei, expertus, uoto pariter & suffragio prosequor ea fide, quam tibi debeo: quem abunde conspexi instructum commilitio tuo, cuius disciplinæ debet quòd indulgẽtia tua dignus est: apud me & milites, et pagani, à quibus iustitia eius, et humanitas penitus inspecta est, certatim ei, quà priuatim, quà publicè testimoniũ pertribuerunt: quod in notitiam tuã perfero ea fide, quã tibi debeo.

PLINIVS TRAIANO.

NYmphidium Lupum domine primipilarem commilitonem habui, cum ipse tribunus essem, ille præfectus.

Inde

inde familiariter diligere cœpi. Creuit postea charitas ipsa mutuæ uetustate amicitiæ. Itaq; & quieti eius inieci manum, & exegi, ut me in Bithynia consilio instrueret: quod ille amicissime & ocij, & senectutis ratione postposita, & iam facit, & facturus est: quibus ex causis necessitudines eius inter meas numero, & filiũ in primis Nymphidium Lupum iuuenem probum, industrium & egregio patre dignissimum suffecturũ indulgentiæ tuæ, sicut primis eius experimẽtis cognoscere potes, cum præfectus cohortis plenissimũ testimoniũ meruerit Iulij Ferocis, & Fusci Salinatoris clarissimorum uirorum. Meum gaudiũ domine, meam gratulationem filij honore continerent.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem natalem.

OPto domine, & hunc natalem, & plurimos alios quàm felicissimos agas, æternaq; laude florentem uirtutis tuæ gloriam, & incolumis, & fortis alijs super alia operibus augeas.

TRAIANVS PLINIO.

AGnosco uota tua mi Secunde charissime, quibus præcaris, ut plurimos & felicissimos nataleis florente statu Reipub. nostræ agam.

PLINIVS TRAIANO.

De aqua Sinopensium perducenda.

SInopenses domine aqua deficiuntur, quæ uidetur & bona, & copiosa ab sextodecimo miliario posse perduci. Est tamen statim à capite paulò amplius mille passibus locus suspectus & mollis. quem ego interim explorare modico impendio iussi, an recipere & sustinere opus possit. Pecunia curantibus nobis contracta non deerit, si tu domine hoc genus operis & salubritati, & amœnitati

ualde ſitientis coloniæ indulſeris.

TRAIANVS PLINIO.

VT cœpiſti Secunde chariſsime, explora diligenter an locus ille, quem ſuſpectum habes, ſuſtinere opus aquæductus poſsit. Neque enim dubitandum puto, quin aqua perducenda ſit in coloniam Sinopenſem, ſi modo & uiribus ſuis ipſa id adſequi poteſt, cum plurimum ea res & ſalubritati, & uoluptati eius conlatura ſit.

PLINIVS TRAIANO.

De petitione Amiſenorum.

AMiſenorum ciuitas & libera, & fœderata beneficio indulgentiæ tuæ legibus ſuis utitur. In hac datum mihi publice libellum ad Eranos pertinentem his literis ſubieci, ut tu domine diſpiceres, quid, & quatenus aut permittendum, aut prohibendum putares.

TRAIANVS PLINIO.

AMiſenos, quorum libellum epiſtolæ tuæ iunxeras, ſi legibus iſtorum, quibus de officio fœderis utuntur, conceſſum eſt Eranos habere, poſsumus, quòminus habeant, non impedire, eo facilius, ſi tali collatione nõ ad turbas, & illicitos cœtus, ſed ad ſuſtinendam tenuiorum inopiam utuntur: in cæteris ciuitatibus, quæ noſtro iure obſtrictæ ſunt, res huiuſmodi prohibenda eſt.

PLINIVS TRAIANO.

Ius trium liberorum amico petit.

SVetonium Tranquillum probiſsimum, honeſtiſsimum, eruditiſsimum uirum, & mores eius ſecutus & ſtudia iam pridem domine in contubernium adſumpſi: tantoq; magis diligere cœpi, quanto hunc propius inſpexi. Huic ius trium liberorum neceſſarium faciunt duæ cauſæ. Nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matri-

monium expertus est, impetrandumq; à bonitate tua per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegauit. Scio domine quantum beneficium petam, quod peto à te, cuius in omnibus desiderijs meis plenissimam indulgentiam experior. Potes autem colligere quantopere cupiam, quod non rogarem absens, si mediocriter cuperem.

TRAIANVS PLINIO.

QVàm parce hæc beneficia tribuam, utiq; mi Secunde charissime, hæret tibi, cum etiam in senatu adfirmare soleam, non excessisse me numerum, quem apud amplissimum ordinem suffecturum mihi professus sum, tuo tamen desiderio subscripsi: & ut scias dedisse me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione, qua adsueui, referri in commentarios meos iussi.

PLINIVS TRAIANO.

De Christianis.

SOlenne est mihi domine, omnia, de quibus dubito, ad te referre. Quis enim potest melius uel cunctationem meam regere, uel ignorantiam instruere? Cognitionibus de Christianis interfui nunquam, ideo nescio quid & quatenus aut puniri soleat, aut quæri. Nec mediocriter hæsitaui, sit'ne aliquod discrimen ætatum, an quamlibet teneri nihil à robustioribus differant, detur'ne pœnitentiæ uenia, an ei qui omnino Christianus fuit, desisse non prosit. Nomen ipsum, etiam si flagitijs careat, an flagitia cohærentia nomini puniantur. Interim in ijs, qui ad me tanquam Christiani deferebantur, hunc sum secutus modum. Interrogaui ipsos, an essent Christiani: confitenteis iterum, ac tertiò, interrogaui, suppliciũ minatus, perseuerante is duci iussi. Neque enim dubitabam, qualecunq; esset quòd faterentur, peruicaciam certè, & infle-

xibilem obstinationẽ debere puniri. Fuerunt alij similis amentiæ, quos quia ciues Romani erant, adnotaui in urbẽ remittendos. Mox ipso tractatu, ut fieri solet, diffundente se crimine, plures species inciderunt. Propositus est libellus sine autore multorum nomina continens, qui negarant se esse Christianos, aut fuisse, cum præeunte me deos appellarent, & imagini tuæ, quam propter hoc iusseram cũ simulachris numinum adferri, thure, ac uino supplicarent, præterea maledicerent Christo, quórum nihil cogi posse dicuntur, qui sunt re uera Christiani. Ergo dimittendos putaui. Alij ab indice nominati, esse se Christianos dixerunt, & mox negauerunt: fuisse quidem, sed desisse, quidam ante triennium, quidam ante plureis annos, non nemo etiam ante uiginti quoq;. Omnes & imaginem tuã, deorumq́; simulachra uenerati sunt, ij & Christo maledixerũt. Affirmabãt autẽ hanc fuisse summã, uel culpæ suæ, uel erroris, quòd essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenq́; Christo quasi deo dicere secum inuicẽ, seq́; sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria cõmitterent, ne fidẽ fallerent, ne depositum appellati abnegarent: quibus peractis, morẽ sibi discedendi fuisse, rursusq́; coëundi ad capiendũ cibum, promiscuum tamẽ, & innoxium, quod ipsum facere desisse post edictum meum, quo secundum mandata tua & heterias esse uetueram. Quo magis necessarium credidi, ex duabus ancillis, quæ ministræ dicebãtur, quid esset ueri & per tormẽta quærere. Sed nihil aliud inueni, quàm superstitionẽ prauã, & immodicã: ideoq́; dilata cognitione ad consulendum te decucurri. Visa est enim mihi res digna cõsultatione, maxime propter periclitantiũ numerũ. Multi enim omnis ætatis, omnis ordinis, utriusq; sexus etiã uocantur in periculum, & uocabuntur. Neq; enim ciuita-

tes tantum, sed uicos etiam, atq; agros superstitionis istius contagio peruagata est, quæ uidetur sisti, et corrigi posse. Certe satis constat, propè iam desolata templa cœpisse celebrari, & sacra solennia diu intermissa repeti, paßimq; uenire uictimas, quarum adhuc rarißimus emptor inueniebatur: ex quo facilè est opinari, quæ turba hominum emendari poßit, si sit pœnitentiæ locus.

TRAIANVS PLINIO.

Actum, quem debuisti mi Secunde in excutiendis causis eorum, qui Christiani ad te delati fuerunt, secutus es. Neque enim in uniuersum aliquid, quod quasi certam formam habeat, constitui potest. Conquirendi non sunt: si deferantur, & arguantur, puniendi sunt: ita tamen, ut qui negauerit se Christianũ esse, idq; re ipsa manifestum fecerit, id est, supplicando dijs nostris, quamuis suspectus in præteritum fuerit, ueniam ex pœnitentia impetret. Sine autore uerò propositi libelli nullo crimine locum habere debent: nam & peßimi exempli, nec nostri seculi est.

PLINIVS TRAIANO.

De platea Amastrianorum.

Amastrianorum ciuitas domine & elegans, & ornata, habet inter præcipua opera pulcherrimam, eandemq; longißimam plateã, cuius à latere per spatium omne porrigitur nomine quidem flumen, re uerò cloaca fœdißima: quæ sicut turpis, & immundißima aspectu, ita pestilens est odore teterrimo. Quibus ex causis non minus salubritatis, quàm decoris interest ea contegi: quod fiet, si permiseris, curantibus nobis, ne desit quoq; pecunia operi tam magno, quàm necessario.

TRAIANVS PLINIO.

Rationis est mi Secunde charißime contegi aquam

istam, quæ per ciuitatem Amastrianorum fluit, si detecta salubritati obest. Pecunia ne huic operi desit, curaturum te secundum diligentiam tuam certum habeo.

PLINIVS TRAIANO.

Votorum nuncupatio, & solutio pro Imper. & Rep.

VOta domine priorum annorum nuncupata alacres, lætiq; persoluimus, nouáque rursus curante commilitonum, & prouincialium pietate suscepimus, precati deos, ut te, remq; publicam florentem, et incolumem ea benignitate seruarent, quam super magnas plurimasq; uirtutes præcipua sanctitate cõsequi deorũ honore meruisti.

TRAIANVS PLINIO.

SOluisse uota dijs immortalibus, te præeunte, pro mea incolumitate & commilitones cum prouincialibus lætissimo consensu, in futurumq; nuncupasse, libenter mi Secunde charissime cognoui literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

Ob diem imperij celebritas

DIem in quem tutela generis humani felicissima successione trãslata est, debita religione celebrauimus, commendantes dijs imperij tui autoribus & uota publica, & gaudia.

TRAIANVS PLINIO.

DIem imperij mei debita lætitia, & religione à commilitonibus & prouincialibus, præeunte te celebratum, libenter mi Secunde charissime cognoui literis tuis.

PLINIVS TRAIANO.

Ius Quiritium Latinis suis petit.

VAlerius domine Paulinus, excepto uno, ius Latinorum suorum mihi reliquit, ex quibus rogo tribus

interim

interim ius Quritium des. Vereor enim ne ſit immodicũ pro omnibus pariter inuocare indulgentiam tuam, qua debeo tanto modeſtius uti, quanto pleniorem experior. Sunt autem pro quibus peto, C. Valerius Aeſtiæus, C. Valerius Dionyſius, C. Valerius Aper.

TRAIANVS PLINIO.

CVm honeſtiſsime ijs, qui apud fidem tuam à Valerio Paulino depoſiti ſunt, conſultum uelis, maturè per me. Iis interim, quibus nunc petiſti, ut ſcias dediſſe me ius Quiritium, referri in commentarios meos iuſsi, idem facturus in cæteris, pro quibus petieris.

PLINIVS TRAIANO.

Ciuitatem Romanam petit filiæ centurionis.

ROgatus domine à P. Accio Aquila centurione cohortis ſextæ equeſtris, ut mitterem tibi libellum, per quem indulgentiam pro ſtatu filiæ ſuæ implorat: durum putaui negare, cum ſcirem quantam ſoleres militum precibus patientiam, humanitatemq́; præſtare.

TRAIANVS PLINIO.

LIbellum P. Accij Aquilæ centurionis cohortis ſextæ equeſtris, quem mihi miſiſti, legi, cuius precibus motus, dedi filiæ eius ciuitatem Romanam. Libellum reſcripti, quem illi redderes, miſi tibi.

PLINIVS TRAIANO.

De exactione pecuniarum.

QVid habere iuris uelis & Bithynas, & Ponticas ciuitates in exigendis pecunijs, quæ illis uel ex locationibus, uel ex uenditionibus, alijs'ue cauſis debeantur, rogo domine reſcribas. Ego inueni à pleriſq; proconſulibus conceſſam eis protopraxiam, eamq́; pro lege ualuiſſe: exiſtimo tamen tua prouidentia cõſtituendum ali-

quid, & sanciendum, per quod utilitatibus eorum in perpetuum consulatur. Nam quæ sunt ab alijs instituta, sint licet sapienter indulta, breuia tamen, & infirma sunt, nisi illis tua contingat autoritas.

TRAIANVS PLINIO.

QVo iure uti debeant Bithynæ aut Ponticæ ciuitates in pecunijs, quæ ex quaque causa reipublicæ debebuntur, ex lege cuiusq; animaduertendum est. Nam siue habent priuilegium, quo cæteris creditoribus anteponantur, custodiendũ est: siue non habent, in iniuriam priuatorum id dari me non oportebit.

PLINIVS TRAIANO.

De Iulio Pisone.

ECdicus, domine, Amisenorũ ciuitatis petebat apud me à Iulio Pisone denariorũ circiter XL. milia donata ei publice ante uiginti annos: & bule, et ecclesia cõsentiente, utebaturq; mandatis tuis, quibus eiusmodi donationes uetãtur. Piso cõtrà plurima se in remp. cõtulisse, ac propè totas facultates erogasse dicebat. Addebat etiã tẽporis spatiũ, postulabatq; ne id, quod pro multis & olim accepisset, cum euersione reliquæ dignitatis reddere cogeretur. Quibus ex causis integram cognitionẽ differendã existimaui, ut te domine cõsulerem, quid sequendum putares.

TRAIANVS PLINIO.

SIcut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita ne multorũ securitas subruatur, factas ante aliquantum temporis retractari, atq; in irritum uindicari nõ oportet. Quicquid ergo ex hac causa actum ante uiginti annos erit, omittamus. Nõ minus enim hominibus cuiusq; loci, quàm pucuniæ publicæ consultum uolo.

PLINIVS TRAIANO.

De adiectione buleutarum.

LEx Pompeia domine, qua Bithyni, & Pontici utuntur, eos qui in bulen à censoribus leguntur, dare pecuniam non iubet: sed ijs, quos indulgentia tua à quibusdam ciuitatibus super legitimum numerum adijcere permisit, & singula milia denariorum & bina intulerunt. Anicius deinde Maximus proconsul eos etiam, qui à censoribus legerentur, duntaxat in paucißimis ciuitatibus aliud alijs iußit inferre: superest ergo, ut ipse dispicias, an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde buleutæ legũtur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum mansurum est, à te costitui decet, cuius factis dictisq; debetur æternitas.

TRAIANVS PLINIO.

HOnorarium decurionatus omnes, qui in quaq; ciuitate Bithyniæ decuriones fiunt, inferre debeant, nec ne, in uniuersum à me nõ potest statui. Id ergo quod semper tutißimum est, sequendã cuiusq; ciuitatis legem puto, scilicet aduersus eos, qui inuiti fiunt decuriones, existimo id acturos, ut erogatio cæteris præferatur.

PLINIVS TRAIANO.

De adiectione ciuium.

LEge domine Pompeia permißum Bithynicis ciuitatibus, adscribere sibi, quos uellent ciues, dum ciuitatis nõ sint alienæ, sed suarum quisq; matrum ciuitatum, quæ sunt in Bithynia. Eadem lege sancitur, quibus de causis è senatu à censoribus eijciãtur, inter quas nihil de ciue alieno cauetur. Inde me quidam ex censoribus consulendum putauerunt, an eijcere deberent eum, qui esset alterius ciuitatis. Ego quia lex sicut adscribi ciuem alienũ uetabat,

ita eijci è senatu ob hanc causam non iubebat. Praeterea quia ab aliquibus adfirmabatur mihi in omni ciuitate plurimos esse buleutas ex alijs ciuitatibus, futurumq; ut multi homines, multaeq; ciuitates concuterentur, ea parte legis, quae iampridem consensu quodam exoleuisset, necessarium existimaui consulere te, quid seruandum putares. Capita legis his literis subieci.

TRAIANVS PLINIO.

MErito haesisti Secunde charissime, quid à te rescribi oporteret censoribus consulentibus, an legerent in senatum aliarum ciuitatum, eiusdem tamen prouinciae ciues: nam & legis autoritas, & longa cōsuetudo usurpata contra legem, in diuersum mouere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius placuit, ut ex praeterito nihil nouaremus: sed manerent, quamuis contra legem adsciti quarumcunque ciuitatum ciues: in futurum autem lex Pompeia obseruaretur, cuius uim si retro quoque uelimus custodire, multa necesse est perturbari.

PLINIVS TRAIANO.

De diuisione sportularum.

QVi uirilem togam sumunt, uel nuptias faciunt, uel ineunt magistratum, uel opus publicum dedicant, solent totam bulen, atque etiam è plebe non exiguum numerum uocare, binos'que denarios, uel singulos dare, quod an celebrandum, & quatenus putes, rogo scribas. Ipse enim, sicut arbitror, non imprudenter, praesertim ex solennibus causis, concedendum iussi inuitationes: ita uereor ne ij, qui mille homines, interdum etiam plureis uocant, modum excedere, & in speciem diamories incidere uideantur.

TRAIANVS PLINIO.

MEritò uereris, ne in speciem diamories incidat inuitatio, quæ & in numero modum excedit, & quasi per corpora non uiritim singulos ex notitia ad solenneis sportulas contrahit: sed ego ideo prudentiam tuam elegi, ut formandis istius prouinciæ moribus ipse moderareris, & ea constituas, quæ ad perpetuam eius prouinciæ quietem essent profutura.

PLINIVS TRAIANO.

De Iselasticis.

ATbletæ domine ea, quæ pro Iselasticis certaminibus constituisti, deberi sibi putant, statim ex eo die, quo sunt coronati. Nihil enim referre, quando sint patriam inuecti, sed quando certamine uicerint, ex quo inuehi poßint. Ego contrà scribo Iselasticorum nomine. Itaque eorum uehementer addubitem, sit potius id tempus, quo * Iselasiam intuendum. Iidem obsonia petunt pro eo agone, qui à te Iselasticus factus est, quamuis uicerint antè, quàm fieret. Aiunt enim congruens esse, sicut non datur sibi pro his certaminibus, quæ esse Iselastica, postquam uicerunt, desierunt: ita pro ijs dari, quæ esse cœperunt. Hic quoque non mediocriter hæreo, ne cuiusquam retro habeatur ratio, dandum'que quod tunc cum uincerent, non debebantur. Rogo ergo, ut dubitationem meam regere, id est, beneficia tua interpretari ipse digneris.

*Fortè legendum ἀσέλασιν, inuecti sunt, uel introduxerunt.

TRAIANVS PLINIO.

ISclasticum tunc primum mihi uidetur incipere deberi, quum quis in ciuitatem suam ipse ἐσήλασεν. Obsonia eorum certaminum, quæ Iselastica esse placuit mihi, si ante Iselastica non fuerunt, retro non debentur. Nec

Id est, inuectus est.

profice

*als, quod eorũ, quæ postea Iselastica nõ lege cõstitui, quã qui ierant accipere desierunt.

proficere pro desiderio athletarum potest, * tam eorum, quæ postea Iselastica lege constitui, quàm cum uincerẽt, esse desierunt. Mutata enim conditione certaminũ, nihilominus, quæ antè perceperant, non reuocantur.

PLINIVS TRAIANO.

De diplomatibus.

VSque in hoc tempus domine, neque cuiquam diplomata commodaui, neque in rem ullam, nisi tuam misi, quam perpetuam seruationem meam quædam necessitas rupit. Vxori enim meæ audita morte aui, uolenti ad amitam suam excurrere, usum eorum negare durum putaui, cum talis officij gratia in celeritate consisteret, sciremq; te rationem itineris probaturum, cuius causa erat pietas. Hæc scripsi, quia mihi parum gratus tibi fore uidebar, si dissimulassem inter alia beneficia hoc unum, quod me debere sciebam indulgentiæ tuæ, quod fiducia eius, quasi consulto te non dubitaui facere, quem si consuluissem, sero fecissem.

TRAIANVS PLINIO.

MErito habuisti Secunde charissime fiduciam animi mei: nec dubitandum fuisset, si expectasses, donec me consuleres, an iter uxoris tuæ diplomatibus, quæ officio tuo dedi, adiuuandum esset, usum eorum intentioni non profuisse, cum apud amitam suam uxor tua deberet etiam celeritate gratiam aduentus sui augere.

C. PLINII SECVNDI EPISTOLARVM LIBRI DECIMI ET VLTIMI FINIS.

C. PL. SECVNDI NOVOCOMENSIS

inituri nouum consulatum, Panegyricus Traiano Augusto dictus.

BENE, ac sapienter P.C. maiores instituerunt, ut quemadmodū rerū agendarū, ita dicendi initiū à precationibus caperetur, quòd nihil rite, nihilq; prouidēter homines sine deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarētur. Qui mos, cui potius, quàm consuli? aut quando magis usurpandus, colendusq; est, quàm cum imperio Senatus, autoritate reipublicæ ad agendas optimo Principi gratias excitamur? Quod enim præstabilius est, aut pulchrius munus deorum, quàm castus & sanctus, & dijs simillimus princeps? Ac si adhuc dubium fuisset, forte, casuq; rectores terris, an aliquo numine darentur, Principem tamē nostrum liqueret diuinitus constitutum. Non enim occulta potestate fatorum, sed ab Ioue ipso coràm, ac palàm repertus, electus est. Quippe inter aras, & altaria, eodemq; loci, quem Deus ille tam manifestus, ac præsens, quàm cœlum, ac sidera insedit. Quo magis aptū piumq; est, te Iupiter Optime Max, antea cōditorem, nunc conseruatorem imperij nostri precari, ut mihi digna consule, digna senatu, digna Principe cōtingat oratio, utq; omnibus, quæ dicentur à me, libertas, fides, ueritas, constet: tantumq; à specie adulationis absit gratiarum actio mea, quantum abest à

neceß

necessitate. Equidē non cōsuli modò, sed omnibus ciuibus enitendum reor, ne quid de Principe nostro ita dicant, ut idem illud de alio dici potuisse uideatur. Quare abeāt, ac recedant uoces illæ, quas metus exprimebat. Nihil, quale antea, dicamus: nihil enim, quale antea, patimur. Nec eadem de principe palàm, quæ prius prædicemus: neq; enim eadē secretò quæ prius loquimur. Discernatur orationibus nostris diuersitas tēporum, et ex ipso genere gratiarum agendarum intelligatur, cui, quādo sint hactenus ut Deo, nunc nusquam, ut numini, blandiamur: non enim de tyranno, sed de ciue: nō de domino, sed de parente loquimur. Vnum ille se ex nobis, & hoc magis excellit, atque eminet, quòd unum ex nobis putat, nec minus hominē se, quàm hominibus præesse meminit. Intelligamus ergo bona nostra, dignosq; nos illius usu probemus: atq; identidem cogitemus, si maius principibus præstemus obsequiū, qui seruitute ciuiū, quàm qui libertate lætantur. Et populus quidē Romanus dilectum principem seruat, quantoq; paulò antè concentu formosum alium, hunc fortissimum personat: quibusq; aliquando clamoribus gestum alterius & uocem, huius pietatem, abstinentiam, mansuetudinem laudat. Quid nos ipsi? diuinitatē principis nostri, an humanitatem, temperātiam, facilitatē, ut amor & gaudium tulit, celebrare uniuersi solemus? Iam quid tam ciuile, tam senatorium, quàm illud additū à nobis Optimi cognomē? quod peculiare huius, & proprium arrogantia priorum Principū fecit. Enimuero quàm cōmune, quàm ex æquo, quòd felices nos felicē illum prædicamus, alternisq; uotis hæc faciat, hæc audiat, quasi non dicturi nisi fecerit, comprecamur. Ad quas ille uoces lacrymis etiam, ac multo pudore suffunditur. Agnoscit enim, sentitq; sibi, nō principi

cipi

cipi dici. Igitur quod temperamentum omnes in illo ſubito pietatis calore ſeruauimus, hoc ſinguli quoq;, meditati teneamus: ſciamusq́; nullum eſſe neq; ſyncerius, neque acceptius genus gratiarum, quàm quòd illas adclamationes æmulemur, quæ fingendi non habent tempus. Quantum ad me attinet, laborabo, ut orationē meam ad modeſtiam Principis, moderationemq́; ſubmittam: nec minus conſiderabo quid aures eius pati poßint, quàm quid uirtutibus debeatur. Magna & inuſitata Principis gloria, cui gratias acturus, non tam uereor ne me in laudibus ſuis parcum, quàm ne nimium putet. Hæc me cura, hæc difficultas ſola circunſtat. Nam merenti gratias agere, facile eſt Patres C. Non enim periculū eſt, ne cum loquar de humanitate, exprobrari ſibi ſuperbiā credat: cum de frugalitate, luxuriam: cum de clemētia, crudelitatē: cum de liberalitate, auaritiam: cum de benignitate, liuorē: cum de continentia, libidinē: cum de labore, inertiam: cum de fortitudine, timorem. Ac ne illud quidē uereor, ne gratus, ingratus'ue uidear, prout ſatis, aut parum dixero. Animaduerto enim etiam deos ipſos non tam accuratis adorantium precibus, quàm innocentia, & ſanctitate lætari: gratioremq́; exiſtimari, qui delubris eorum puram caſtamq; mentem, quàm qui meditatum carme intulerit. Sed parendū eſt SENATVSCONSVLTO, quod ex utilitate publica placuit, ut cōſulis uoce ſub titulo gratiarum agendarum, boni principes quæ facerent, recognoſcerent: mali, quæ facere deberent. Id nunc eò magis ſolenne, ac neceſſarium eſt, quòd parens noſter priuatas gratiarum actiones cohibet, & comprimit, interceſſurus etiam publicis, ſi permitteret ſibi uetare, quod ſenatus iuberet. Vtrunq; Cæſar Auguſte moderate, & quòd alibi tibi gratias agi non ſinis, &

u quòd

quòd hic finis. Non enim à teipso tibi honor iste, sed ab agẽtibus habetur. Cedis affectibus nostris: nec nobis munera tua prædicare, sed audire tibi, necesse est. Sæpe ego mecum P. C. tacitus agitaui, qualẽ, quantumq; esse oporteret, cuius ditione, nutuq; maria, terræ, pax, bella regerentur, cùm interea fingenti, formantiq; mihi principẽ, quem æquata dijs immortalibus potestas deceret, nunquã uoto saltem cõcipere succurrit similem huic, quem uidemus. Enituit aliquis in bello, sed obsoleuit in pace: alium toga, sed non & arma honestarunt: reuerentiam ille terrore, alius amorem* humanitate captauit. Ille quæsitam domi gloriã, in publico: hic in publico partam, domi perdidit. Postremò adhuc nemo extitit, cuius uirtutes nullo uitiorum confinio læderentur. At Principi nostro quanta concordia, quantusq; concentus omnium laudum, omnisq; gloriæ cõtigit, ut nihil seueritati eius hilaritate, nihil grauitati simplicitate, nihil maiestati humanitate detrahatur. Iam firmitas, iam proceritas corporis, iam honor capitis, et dignitas oris, ad hoc ætatis indeflexa maturitas, nec sine quodã munere deûm festinatis senectutis insignibus ad augendã maiestatem ornata cæsaries, non'ne longè, lateq; principẽ ostentant? Talem esse oportuit, quem non bella ciuilia, nec armis oppressa respub. sed pax & adoptatio, & tandem exorata terris numina dedißent. An fas erat nihil differre inter imperatorem, quem homines, & quem Dij fecissent? Quorũ quidem in te Cæsar Auguste iudiciũ, et fauor tũc statim, cùm ad exercitum proficiscereris, & quidem inusitato enituit. Nam cæteros principes aut largus cruor hostiarum, aut sinister uolatus auium consulentibus nunciauit. Tibi ascendenti de more Capitolium, quanquàm non id agentiũ ciuium clamor, ut iam principi occurrit. Siquidem

*humilitate

dem

*dem omnis turba, quæ limẽ insederat, ad ingressum tuum foribus reclusis,*iam quidẽ ut tunc arbitrabatur deum:cæ *illa terum ut docuit euentus,te consalutauit imperatorem:nec aliter à cunctis omen acceptum est. Nam ipse intelligere nolebas: recusabas enim imperare, recusabas, quod bene erat imperaturo. Igitur cogẽdus fuisti:cogi porrò nõ poteras,nisi periculo patriæ,& nutatione reipublicæ:obstinatum enim tibi non suscipere imperiũ, nisi seruandũ fuisset. Quare ego illum ipsum furorẽ,motũq; castrẽsem reor extitisse, quia magna ui, magnoq; terrore modestia tua uincẽda erat. Ac sicut maris,cœliq; temperiẽ turbines tẽpestatesq; commendant:ita ad augendam pacis tuæ gratiã illum tumultũ præcessisse crediderim. Habet has uices cõditio mortaliũ,ut aduersa ex secundis,ex aduersis secunda noscantur. Occultat utrorunq; semina deus,& plerunque bonorũ,malorumq; causæ sub diuersa specie latent. Magnum quidem illud seculo dedecus,magnũ reipub. uulnus impressum est. Imperator, & parens generis humani obsessus,captus,inclusus, ablata mitissimo seni seruandorum hominũ potestas, ereptumq; principi illud in principatu beatissimũ,quòd nihil cogitur. Si tamen hæc sola erat ratio,quæ te publicæ salutis gubernaculis admoueret, propè est,ut exclamẽ tanti fuisse. Corrupta est disciplina castrorum, ut tu corrector, emendatorq; contingeres:inductum pessimũ exemplum,ut optimũ opponeretur. Postremò coactus princeps,quos nollet,occidere:ut daret principem, qui cogi nõ posset. Olim tu quidẽ adoptari merebare:sed nescissemus quantum tibi deberet imperium,si antè adoptatus esses. Expectatum est tempus, in quo liqueret, non tam accepisse te beneficiũ, quàm dedisse. Confugit in sinum tuum concussa respub.ruensq; imperium super im-*

peratorem, imperatoris tibi uoce delatum est. Imploratus adoptione, & accitus es. Vt olim duces magni à peregrinis, externisq; bellis ad opem patriæ ferendam reuocari solebant: ita filius, ac parens uno eodemq; momento rem maximam inuicem præstitistis. Ille tibi imperium dedit, tu illi reddidisti. Solus ergo adhuc, cui pro munere tanto paria accipiendo fecisti, imò ultrà dantem obligasti: communicato enim imperio solicitior tu, ille securior factus est. O nouum, atque inauditum ad principatum iter, non te propria cupiditas, proprius metus, sed aliena utilitas, alienus timor Principem fecit. Videaris licet, quod est amplissimum, cõsecutus inter homines: felicius tamen erat illud, quod reliquisti, sub bono principe priuatus esse desijsti: assumptus es in laborum, curarumq; cõsortium, nec te læta, & prospera stationis istius, sed aspera, & dura ad capessendam eam compulerunt. Suscepisti imperium, postquam alium suscepti pœnitebat. Nulla adoptati cum eo, qui adoptabat cognatio, nulla necessitudo, nisi quòd uterque optimus erat, dignusq; alter eligi, alter eligere. Itaq; adoptatus es, *non ut prius alius, atq; alius in uxoris gratiam. Adsciuit enim te filiũ non uitricus, sed Princeps: eodemq; animo diuus Nerua pater tuus factus est, quo erat omniũ. Nec decet aliter filiũ adsumi, si adsumatur à principe. An S. P. Q. Romani exercitus, prouincias, socios trãsmissurus uni, successorem è sinu uxoris accipias? summæq; potestatis hæredẽ, tantum intra domum tuam quæras? nõ per totam ciuitatem circunferas oculos, & hunc tibi proximum, hunc coniunctissimum existimes, quem optimum, quem dijs similimum inueneris? Imperaturus omnibus, eligi debet ex omnibus. Non enim seruulis tuis dominum, ut possis esse contentus, quasi necessario hærede, sed principem

*nõ ut prius alijs alius, nec que alius in gratiam.

pem ciuibus daturus imperator. Superbum istud, & regium, nisi adoptes eum, quem constet imperaturum fuisse, etiamsi non adoptasses. Fecit hoc Nerua, nihil interesse arbitratus, genueris an elegeris: si perinde sine iudicio adoptentur liberi, ac nascuntur, nisi tamen quòd æquiore animo ferunt homines, quem princeps parum feliciter genuit, quàm quem malè elegit. Sedulo ergo uitauit hunc casum: nec iudicium hominum, sed deorum etiã in consilium adsumpsit. Itaq; non tua in cubiculo, sed in tẽplo, nec ante genialem thorum, sed ante puluinar Iouis optimi maximi adoptio peracta est, qua tandẽ non seruitus nostra, sed libertas, & salus, & securitas fundabatur. Sibi enim dij gloriam illam uendicauerunt: horum opus, horum illud imperium, Nerua* tamen minister fuit. Vterque, qui adoptaret *tantum tam paruit, quàm tu qui adoptabaris. Allata erat ex Pannonia laurea, id agentibus dijs, ut inuicti Imperatoris exortum uictoriæ insigne decoraret. Hanc Imperator Nerua in gremio Iouis collocarat, cùm repentè solito maior, & augustior aduocata hominum concione, deorumq́;, te filium sibi, hoc est, unicum auxilium, fessis rebus adsumpsit. Inde quasi deposito imperio, qua securitate? qua gloria lætus? nam quantulum refert, deponas, an partiaris imperium, nisi quòd difficilius hoc est? Non secus ac præsenti tibi innixus, tuis humeris se, patriamq́; sustentans, tua iuuenta, tuo robore inualuit, statim consedit omnis tumultus. Non adoptionis opus istud fuit, sed adoptati. Atq; adeò temere fecerat Nerua, si adoptasset alium. Oblitíne sumus, ut nuper post adoptionem non desierit seditio, sed cœperit? irritamentum istud irarum, & fax tumultus fuisset, nisi incidisset in te. An dubium est, ut dare posset imperium Imperator, qui reuerentiam amiserat? Autoritate

eius effectum esse, cui dabatur? Simul filius, simul Cæsar, mox Imperator, & consors tribunitiæ potestatis, & omnia pariter, & statim factus es, quæ proxime parens uerus tantum in alterum filium contulit. Magnum hoc tuæ moderationis indicium, quòd nõ solum successor imperij, sed particeps etiam, sociusq́; placuisti: nam successor etiã si nolis, habẽdus est, non est habẽdus socius, nisi uelis. Credent'ne posteri patritio & consulari, & triumphali patre genitum, cum fortißimum, amplißimum, amantißimũ sui exercitum regeret, imperatorem non ab exercitu factum? eidem cum Germaniæ præsideret, Germanici nomẽ hinc missum? nihil ipsum ut Imperator fieret agitasse? nihil fecisse, nisi quod meruit, & paruit? Paruisti enim Cæsar, & ad principatum obsequio peruenisti, nihilq́; magis à te subiecti animo factum est, quàm quòd imperare cœpisti. Iam Cæsar, iam Imperator, iam Germanicus absens, & ignarus, & post tanta nomina, quãtum ad te pertinet, priuatus. Magnum uideretur, si dicerem, nescisti te imperatorem futurum. Eras Imperator, et esse te nesciebas. Vt uerò ad te fortunæ tuæ nuncius uenit, malebas quidẽ hoc esse quod fueras, sed non erat liberum. An non obsequereris principi ciuis? legatus imperatori? filius patri? Vbi deinde disciplina? ubi mos à maioribus traditus, quodcunq́; Imperator munus iniungeret, æquo animo paratoq́; subeũdi? Quid enim si prouincias ex prouincijs, ex bellis bella mãdaret? eodem illo uti iure posse putes, cum ad imperium reuocet, quo sit usus, cum ad exercitum miserit? nihilq́; interesse ire legatũ, an redire principem iubeat, nisi quòd maior sit obsequij gloria in eo, quòd quis minus uelit? Augebat autoritatẽ iubentis, in summũ discrimen autoritas eius adducta, utq́; magis parendum imperanti putares,

tares,

tares, efficiebatur eo, quòd ab alijs minus parebatur. Ad hoc audiebas Senatus, populiq; consensum. Non unius Neruæ iudicium illud, illa electio fuit: nam, qui ubiq; sunt homines, hoc idē uotis expetebant. Ille tantum iure principis occupauit, primusq; fecit, quod omnes facturi erant. Nec hercule tātopere cunctis factū placeret, nisi placuisset antè, quàm fieret. At quo temperamento, Dij boni, potestatē tuam, fortunamq; moderatus es Imperator? Tu titulis & imaginibus, & signis: cæterum modestia, labore, uigilātia, dux, & legatus, & miles, cum iam tua uexilla, tuas aquilas magno gradu anteires: neq; aliud tibi ex illa adoptione, quàm filij pietatem, filij obsequium adsereres, longamq; huic nomini ætatem, longam gloriam precarere, te prouidentia deorum primum in locum prouexerat, tu adhuc in secundo resistere, atque etiam senescere optabas. Priuatus tibi uidebaris, quandiu imperator & alius esset. Audita sunt uota tua, sed inquantum optimo illi, & sanctißimo seni utile fuit: quem dij cœlo uendicauerunt: ne quid post illud diuinum, & immortale factum, mortale faceret. Deberi quippe maximo operi hanc uenerationem, ut nouißimū esset, autoremq; eius statim consecrandum, ut quandoq; inter posteros quæreretur, an illud iam deus fecisset. Ita ille nullo magis nomine publicus parens, quàm quia tuus: Ingens gloria, ingensq; fama: cum abunde expertus esset, quàm bene humeris tuis sederet imperiū, tibi terras, te terris reliquit: eoipso charus omnibus, ac desiderandus, quòd prospexerat, ne desideraretur. Quem tu lacrymis primum ita, ut filium decuit, mox templis honestasti: nō imitatus illos, qui hoc idē, sed alia mente fecerunt. Dicauit cœlo Tiberius Augustum, sed ut maiestatis numen induceret: Claudiū Nero, sed ut irrideret:

Vespasianum Titus, Domitianus Titum: sed ille ut Dei filius, hic ut frater uideretur. Tu sideribus patrem intulisti, non ad metum ciuium, non in contumeliam numinum, non in honorẽ tuum, sed quia Deum credis. Minus est hoc, cum fit ab ijs, qui & sese deos putant. Sed licet illum aris, puluinaribus, flamine colas, non alio magis tamẽ deum & facis, & probas, quàm quòd ipse talis es. In principe enim qui electo successore fato conceßit, una, itemq́; certißima diuinitatis fides est bonus successor. Num ergo tibi ex immortalitate patris aliquid arrogantiæ acceßit? Num hos proximos diuinitate parentum desides, ac superbos potius, quàm illos ueteres, & antiquos æmuleris, qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes inuaserant, contempserantq́;, cuius pulsi, fugatiq́;, non aliud maius habebatur indicium, quàm si triumpharetur? Ergo sustulerant animos, & iugum excusserant: nec iam nobiscũ de sua libertate, sed de nostra seruitute certabant: ac ne inducias quidem nisi æquis conditionibus inibant: legesq́; ut acciperent, dabant. At nunc redijt omnibus terror, et metus, & uotum imperata faciendi. Vident enim Romanum ducem unum ex illis ueteribus & priscis, quibus imperatorium nomen addebant, contecti cædibus campi, & infecta uictorijs maria. Accipimus obsides ergo non emimus, nec ingentibus damnis, immensisq́; muneribus paciscimur: ut uicerimus, rogant, supplicant, largimur, negamus: utrunq; ex imperij maiestate. Agunt gratias, qui impetrauerunt: non audent queri, quibus negatum est. An audeant? qui sciant te adsedisse ferocißimis populis eo ipso tempore, quod amicißimum illis, difficilimum nobis, cum Danubius ripas gelu iungit, duratusq́; glacie ingentia tergo bella transportat: cum feræ gentes non telis ma-

gis,

gis, quàm ſuo cœlo, ſuo ſidere armantur. Sed ubi in proximo tu, non ſecus ac ſi mutatæ temporum uices eſſent, illi quidem latibulis ſuis clauſi tenebantur, noſtra agmina percurſare ripas, & aliena occaſione ſi permitteres uti, ultroq; hyemem ſuam barbaris inferre gaudebant. Hæc tibi apud hosteis ueneratio. Quid apud milites? quam admirationem quemadmodum cōparaſti? cum tecum inediam, tecum ferrent ſitim, cum in illa meditatione campeſtri militaribus turmis imperatorium puluerem, ſudoremq; miſceres, nihil à cæteris niſi robore, ac præſtantia differens, cùm libero Marte nunc cominus tela librares, nunc uibrata ſuſciperes, alacer uirtute militum & lætus, quoties aut caßidi tuæ, aut clypeo grauior ictus incideret. Laudabas quippe ipſe ferienteis, hortabariſq; ut auderēt: & audebāt iam, cum ſpectator, moderatorq; ineuntiū certamina uirorum arma componeres, tela tentares, ac ſi quod durius accipiēti uideretur, ipſe uibrares. Quid cum ſolatium feßis, ægris opem ferres? Non tibi moris tua inire tentoria, niſi commilitonum antè luſtraſſes: nec requiem corpori, niſi poſt omneis dare. Hac mihi admiratione dignus Imperator non uideretur, ſi inter Fabricios, & Scipiones, & Camillos talis eſſet: Tunc enim illum imitationis ardor, ſemperq; melior aliquis accenderet: poſtquàm uerò ſtudium armorum à manibus ad oculos, ad uoluptatem à labore translatum eſt: poſtquàm exercitationibus noſtris non ueteranorum aliquis, cui decus muralis, aut ciuica, ſed Græculus magiſter adſiſtit, quàm magnum eſt unum ex omnibus patrio more, patria uirtute lætari, & ſine æmulo, ac ſine exemplo ſecum certare, ſecum contendere, ac ſicut imperat ſolus, ſolum ita eſſe, qui debeat imperare. Non'ne incunabula hæc tibi Cæſar, &

rudimenta, cum puer admodum Parthica lauro gloriã patris augens, nomenq́; Germanici iam tum mercrere, cum ferociam, ſuperbiamq́; Parthorum ex proximo auditus, magno terrore cohiberes? Rhenumq́; & Euphratem ad *ſocietate *mirationis tuæ* *fama coniungeres? cum orbem terrarum non pedibus magis, quàm laudibus peragrares, apud eos ſemper maior, & clarior, quibus poſtea contigiſſes? & necdum imperator, necdum Dei filius eras. Germaniamq́; cum plurimæ gentes, ac propè infinita uaſtitas interiacentis ſoli, tum Pyrenæus, Alpes, immenſiq́; alij montes, niſi his compararentur, muniunt, dirimuntq́;: per hoc omne ſpatium cum legiones duceres, ſeu potius (tanta uelocitas erat) raperes, non uehiculum unquam, non equum reſpexiſti, leuis hic, non ſubſidium itineris, ſed decus, cum cæteris ſubſequebatur, ut cuius nullus tibi uſus, niſi cum die ſtatiuorum proximum campum alacritate, diſcurſu, puluere attolleres. Initium laboris mirer, an finem? multum eſt quòd perſeueraſti, plus tamen, quòd non timuiſti, ne perſeuerare non poſſes. Nec dubito, quin ille, qui te inter illa Germaniæ bella ab Hiſpania uſque, ut ualidiſſimũ præſidium exciuerat, iners ipſe, alienisq́; uirtutibus tunc quoq; inuidus Imperator, cùm ope earum indigeret, tantam admirationem tui, non ſine quodam timore conceperit, quantam ille genitus Ioue poſt ſæuos labores, duraq́; imperia regi ſuo indomitus ſemper, indefeſſusq́; referebat, cùm alijs ſuper alias expeditionibus itinere illo dignus inuenireris. Tribunus uerò diſiunctiſſimas terras teneris adhuc annis uiri firmitate luſtraſti. Iam tunc præmonente fortuna, ut diu penitusq́; perdiſceres, quæ mox præcipere deberes. Neque enim proſpexiſſe caſtra, breuemq́; militiam quaſi tranſiſſe contentus, ita egiſti tribunum, ut*

eſſe

esse statim dux posses, nihilq́; discendum haberes tempore docendi. Cognouisti per stipendia decem, mores gentium, regionum situs, opportunitates locorum, & diuersam aquarum, cœliq́; temperiem, ut patrios fonteis, patriumq́; sidus ferre consuesti, quoties equos, quoties emerita arma mutasti. Veniet ergo tempus, quo posteri uisere, uisendumq́; tradere minoribus suis gestient, quis sudores tuos hauserit campus, quæ refectiones tuas arbores, quæ somnum saxa prætexerint, quod deniq; tectum magnus hospes impleueris, ut tunc ipsi tibi ingentium ducum sacra uestigia iisdem in locis monstrabantur. Verum hæc olim: in præsentia quidem quisquis paulò uetustior miles, hic te commilitone censetur. Quotus enim quisq;, cuius tu non antè commilito, quàm imperator? Inde est quòd propè omneis nomine appellas, quòd singulorum fortia facta commemoras, nec habent ad numeranda tibi pro Repub. uulnera, quibus statim laudator & testis contigisti. Sed tanto magis prædicanda moderatio tua, quòd innutritus bellicis laudibus, pacem amas: nec quia uel pater tibi triumphalis, uel adoptionis tuæ die dicata capitolino Ioui laurus, idcirco ex occasione omni quæris triumphos. Non times bella, nec prouocas. Magnum est imperator Auguste, magnum est, stare in Danubij ripa, si transeas certũ triumphi, nec decertare cupere cum recusantibus, quorum alterum fortitudine, alterum moderatione efficitur. Nam ut ipse nolis pugnare, moderatio: fortitudo tua præstat, ut neque hostes tui uelint. Accipiet ergo aliquando capitolium non inaneis currus, nec falsa simulachra uictoriæ: sed imperatore ueram, ac solidam gloriã reportante, tranquillitatem, & tamen confessa hostium obsequia, ut uincendus nemo fuerit. Pulchrius hoc omnibus triumphis: Neq;

enim

enim unquam nisi ex cõtemptu imperij nostri factum est, ut uinceremus. Quòd si quis barbarus rex eò insolẽtiæ furorisq; processerit, ut iram tuam, indignationemq́; mereatur, næ ille siue interfuso mari, seu fluminibus immensis, seu præcipiti monte defenditur: omnia hæc tam prona, tamq; cedẽtia uirtutibus tuis sentiet, ut subsedisse mõteis, flumina exaruisse, interceptũ mare, illatasq; sibi non classeis nostras, sed terras ipsas arbitretur. Videor iam cernere non spolijs prouinciarũ, & extorto socijs auro: sed hostilibus armis, captorumq́; regum catenis triumphum grauem. Videor ingentia ducum nomina, nec indecora nominibus corpora noscitare. Videor intueri immanibus ausis *Barbarorũ onusta fercula, & sua quenq; facta uinctis manibus sequentem, mox ipsum te sublimem, instantemq́; curru domitarum gentium tergo, ante currum autẽ clypeos, quos ipse perfoderis. Nec tibi opima defuerint, si quis regum uenire in manus audeat: nec modo telorum tuorum, sed oculorum etiam, minarumq́; coniectum toto campo, totoq́; exercitu opposito perhorrescat. Meruisti proxima moderatione, ut quandocunq; te uel inferre, uel propulsare bellum coëgerit imperij dignitas, non ideò uicisse uidearis, ut triumphares, sed triumphare, quia uiceris. Aliud ex alio mihi occurrit. Quàm speciosum est enim, quòd disciplinam castrorum lapsam, extinctamq́; refouisti, depulso prioris seculi malo, inertia, & contumacia, & dedignatione parendi? Tutum est reuerentiam, tutum charitatem mereri. Nec ducum quisquam aut non amari à militibus, aut amari timet: et inde offensæ, gratiæq́; pariter, securi instãt operibus, adsunt exercitationibus, arma, mœnia, uiros aptant. Quippe non is princeps, qui sibi imminere, sibi intendi putet, quod in hosteis paretur: quæ persuasio*

**ansis*

ſuaſio fuit illorum, qui hoſtilia cum facerent, timebant. Eodem ergo tempore militaria ſtudia, nec animos modò, ſed & corpora ipſa langueſcere, gladios etiam incuria hebetari, retundiq́; gaudebant. Duces porrò noſtri non tam regum exterorum, quàm ſuorum principum inſidias: nec tam hoſtium, quàm commilitonum manus, ferrumq́; metuebant. Eſt hæc natura ſideribus, ut parua, & exilia ualidiorum exortus obſcuret. Similiter imperatoris aduentu legatorum dignitas inumbratur. Tu tamē maior omnibus quidem eras, ſed ſine ullius diminutione maior, eandem autoritatem præſente te quiſq;, quam abſente retinebat. Quin etiam pleriſq; ex eo reuerentia acceſſerat, quòd tu quoq; illos reuerebare. Itaq; perinde ſummis atque infimis charus, ſic imperatorem, commilitonemq́; miſcueras, ut ſtudium omnium, laboremq́; & tanquam exactor intēderes, & tanquā particeps ſociusq́; releuares. Feliceis illos, quorum fides & induſtria non per internuncios & interpretes, ſed ab ipſo te, nec auribus tuis, ſed oculis probantur. Conſecuti ſunt, ut abſens quoq; de abſentibus nemini magis, quàm tibi crederes. Iam te ciuium deſideria reuocabant, amoremq́; caſtrorum ſuperabat charitas patriæ: iter inde placidum, ac modeſtum, *ut planè à pace redeuntis. *&

Nec uero ego in laudibus tuis ponam, quod aduentum tuum non pater quiſquam, non maritus expauit. Affectata alijs caſtitas, tibi ingenita & innata, interq́; ea, quæ imputare non poſsis. Nullus in exigendis uehiculis tumultus, nullum circa hoſpitia faſtidium: Annona, quæ cæteris. Ad hoc comitatus accinctus, & parens. Diceres magnum aliquem ducem, & te potiſsimum ad exercitus ire. Adeò nihil, aut certe parum intererat inter imperatorem factum, & breui futurum. Quàm diſsimilis nuper alterius principis

pis transitus, si tamẽ transitus ille, non populatio fuit, cum abactus hospitum exerceret, omniaq́; dextra læuaq́; perusta, & attrita, ut si uis aliqua, uel ipsi illi barbari, quos fugiebat, inciderẽt. Persuadendum prouincijs erat, illud iter Domitiani fuisse, non principis. Itaq; non tam pro tua gloria, quàm pro utilitate communi edicto subiecisti, quid in utrunq; uestrum esset impẽsum. Adsuescat imperator cum imperio calculum ponere. Sic exeat, sic redeat, tanquã rationẽ redditurus. Edicat quid absumpserit. Ita fiet, ut non absumat qđ pudeat dicere. Præterea futuri principes uelint nolint, sciant, *tanti tuum cõstat, propositisq́; duobus exemplis meminerint, perinde coniecturã de moribus suis homines esse facturos, prout hoc, uel illud elegerint. Nõ'ne his tot, tantisq́; meritis nouos aliquos honores, nouos titulos merebare? At tu etiam nomẽ Patris patriæ recusabas. Quàm longa nobis cum modestia tua pugna, quàm tarde uicimus? Nomen illud, quod alij primo statim principatus die, ut imperatoris & Cæsaris receperunt, tu usq; eò distulisti, donec tu quoq; beneficiorum tuorum parcißimus æstimator iam te mereri fatereris. Itaq; soli omnium contigit tibi, ut Pater patriæ esses antè, quàm fieres. Eras enim in animis, in iudicijs nostris. Nec publicæ pietatis intererat, quid uocarere, nisi quòd ingrata sibi uidebatur, si te imperatorem potius uocaret, & Cæsarem, cum Patrẽ experiretur. Quod quidẽ nomen, qua benignitate, qua indulgentia exerces, ut cum ciuibus tuis, quasi cum liberis parens uiuis? ut reuersus imperator, qui priuatus exieras, agnoscis, agnosceris? eosdẽ nos, eundem te putas, par omnibus, & hoc tantum cæteris maior, quo melior. Ac primũ, qui dies ille, quo expectatus, desideratusq́; urbẽ tuã ingressus es? Iam hoc ipsum, quòd ingressus es, quàm mirum, lætumq́;?

*tantũ cõstat

tumq; nam priores inuehi & importari solebāt: non dico quadriiugo curru, & albentibus equis, sed humeris hominum, quod arrogantius erat. Tu sola corporis proceritate elatior aliis, & excelsior, non de patientia nostra quendam triumphū, sed de superbia principū egisti. Ergo *non ætas quenquā, non ualetudo, non sexus retardauit, quo minus oculos insolito spectaculo impleret. Te paruuli noscere, ostentare iuuenes, mirari senes, ægri quoq; neglecto medentiū imperio, ad conspectum tui, quasi ad salutē, sanitatemq; prorepere. Inde alii se satis uixisse, te uiso, te recepto: alii nunc magis esse uiuendum prædicabant. Fœminas etiam tunc fœcunditatis suæ maxima uoluptas subiit, cum cernerent, cui principi ciues, cui imperatori milites peperissent. Videres referta tecta, ac laborātia, ac ne eum quidem uacantē locū, qui non nisi suspensum, & instabile uestigium caperet: Oppletas undiq; uias, angustumq; tramitem relictū tibi, alacrem hinc atq; inde populū, ubiq; par gaudium, paremq; clamorē, tam æqualiter ab omnibus ex aduentu tuo lætitia percepta est, quàm omnibus uenisti: quæ tamen ipsa cum ingressu tuo creuit, ac propè in singulos gradus adaucta est. Gratum erat cunctis, quòd Senatū osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras: gratum, quòd equestris ordinis decora honore nominū sine monitore signares: gratum, quòd tantùm non ultro clientibus salutatis quasdā familiaritatis notas adderes: gratius tamē, quòd sensim, & placide, & quantū respectantiū turba pateretur, incederes, quòd occursantiū populus te quoq;, te imò maxime adstaret: quòd primo statim die latus tuum crederes omnibus: neq; enim stipatus satellitū manu, sed circūfusus undiq;, nunc Senatus, nūc equestris ordinis flore, prout alterutrum frequentiæ genus inualuisset. Silenteis, quietosq;

tosq́; lictores tuos subsequebare. Nam milites nihil à ple be habitu, tranquillitate, modestia differebãt. Vbi uero cœpisti Capitolium ascendere, quàm læta omnibus adoptionis tuæ recordatio? quàm peculiare gaudium eorũ, qui te primi eodem loco salutauerint Imperatorem? quinetiam Deum ipsum tuum præcipuam uoluptatem operis sui percepisse crediderim. Vt quidem ijsdem uestigijs institisti, quibus parens tuus, ingens illud deorum prolaturus arcanum: quæ circumstantium gaudia? quàm recens clamor? quàm similis illi dies, qui hunc genuit diem? ut plena altaribus? augusta uictimis cuncta? ut in unius salutem collata omnium uota, cum sibi se, ac liberis suis intelligerent precari, quæ pro te precarẽtur. Inde tu in palatium quidem, sed eo uultu, sed ea moderatione, ut si priuatam domũ peteres, cæteri ad penateis suos, quisq; iteraturus gaudij fidem, ubi nulla necessitas gaudendi est. Onerasset aliũ eiusmodi introitus. Tu quotidie admirabilior, & melior. Talis deniq;, qualeis alij principes futuros se tantum pollicentur. Solum ergo te commendat, augetq́; temporis spatiũ. Iunxisti enim, ac miscuisti res diuersissimas, securitatem olim imperantis, & incipientis pudorem. Non tu ciuium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec osculum manu reddis. Manet imperatori, quæ prior humanitas. Incedebas pedibus, incedis: lætabaris labore, lætaris: eademq́; omnia illa circa te, nihil ipso te fortuna mutauit: liberũ est ingrediente per publicum principe, subsistere, occurrere, comitari, præterire. Ambulas inter nos, non quasi contingat, & copiam tui non ut imputes, facis. Hæret lateri tuo quisquis accessit, finemq́; sermoni suus cuique pudor, non tua superbia facit. Regimur quidem à te, & subiecti tibi, sed quemadmodum legibus sumus. Nam & illæ cupiditates

nostras,libidinesq; moderantur,nobiscum tamen & inter nos uersantur. Eminentes,excellis,ut honor,ut potestas,quæ super homines quidem,hominum sunt tamen. Ante te principes fastidio nostri,& quodā æqualitatis metu,usum pedum amiserant. Illos ergo humeri,ceruicesq; seruorum super ora nostra,te fama,te gloria,te ciuium pietas, te libertas super ipsos principes uehunt: te ad sidera tollit humus,ita communia & confusa principis uestigia. Nec uereor P.C. ne longior uidear,cum sit maxime optandum,ut ea,pro quibus aguntur principi gratiæ, multa sint: quæ quidem reuerentius fuerit,integra, illibataq; cogitationibus uestris reseruari,quàm carptim breuiterq; perstringi: quia ferè sequitur, ut illa quidem de quibus taceas, tanta, quanta,sunt esse uideantur. Nisi uero leuiter attingi placet,locupletatas tribus datumq; congiarium populo, & datum totum, cum donatiui partem milites accepissent. An mediocris animi est,his potius repræsentare,quibus magis negari potest? Quanquam in hac quoque diuersitate æqualitatis ratio seruata est: Aequati sunt enim populo milites, eò quòd partem,sed priores populus militibus,quòd posterior,sed totum statim accepit. Enimuero qua benignitate diuisum est: quantæ curæ tibi fuit, ne quis expers liberalitatis tuæ fieret? Datum est ijs, qui post edictum tuum in locum erasorum subditi fuerant,æquatiq; sunt cæteris illi etiam, quibus non erat promissum. Negotijs aliquis,ualetudine alius, hic mari, ille fluminibus distinebatur,expectatum est,prouisumq;,ne quis æger, ne quis occupatus, ne quis denique longe fuisset:ueniret quisq; cum uellet,ueniret quisque cum posset. Magnificum Cæsar,& tuum, disiunctißimas terras munificentiæ ingenio uelut admouere,immensaq; spatia liberalitate contrahere, in-

tercedere casibus, occursare fortunæ, atque omni ope a-
niti, ne quis è plebe Romana dante congiarium te, homi-
nem magis sentiret se fuisse, quàm ciuem. Aduentante con-
giarij die, obseruare principis egressum in publicum, in-
sidere uias examina infantium, futurus'que populus sole-
bat. Labor parentibus erat ostẽtare paruulos, impositosq;
ceruicibus, adulantia uerba, blandas'que uoces edocere.
Reddebant illi quæ monebantur, ac plerique *irritis preci-* *inuitis
bus surdas principis aureis adstrepebant, ignari'que quid
rogassent, quid non impetrassent, donec planè scirent, dif-
ferebantur. Tu ne rogari quidem sustinuisti. Et quãquam
lætißimum oculis tuis esset conspectu Romanæ sobolis im-
pleri, omneis tamen ante quàm te uiderent, audirent'ue, re-
cipi, incidiq; iußisti, ut iam inde ab infantia parentem pu-
blicum munere educationis experirentur. Crescerent de
tuo, qui crescerent tibi, alimentis'que tuis ad stipendia tua
peruenirent: tantumq; omnes uni tibi, quantum parenti-
bus suis quisque deberet. Rectè Cæsar, quòd spem Roma-
ni nominis sumptibus tuis suscipis. Nullum est enim ma-
gno principe, immortalitatemq; merituro impendij genus
dignius, quàm quod erogatur in posteros. Locupletes ad
tollendos liberos ingentia præmia, & pares pœnæ cohor-
tantur. Pauperibus educãdis una ratio est, bonus princeps.
Hic fiducia sui procreatos nisi larga manu fouet, auget,
amplectitur, occasum imperij, occasum Reipub. accelerat,
frustraq; princeps plebe neglecta, ut defectum corpore ca-
put, nutaturumq; instabili pondere tuetur. Facilè est con-
iectare, quod perceperis gaudium, cum te parẽtum, libero-
rum, senum, infantium, puerorum clamor exciperet. Hæc
prima paruulorum ciuium uox aureis tuas imbuit, quibus
tu daturus alimenta hoc maximum præstitisti, ne rogarẽt.

Super omnia est tamen, quòd talis es, ut sub te liberos tollere libeat & expediat. Nemo iam parens filio nisi fragilitatis humanæ uiceis horret, nec inter insanabileis morbos principis ira numeratur. Magnū quiddam est educādi incitamentum tollere liberos in spem alimentorum, in spem congiariorum, maius tamē in spem libertatis, in spem securitatis. Atque adeò nihil largiatur princeps, dum nihil auferat: non alat, dum non occidat: nec deerunt, qui filios concupiscant. Contrà largiatur, & auferat, alat, & occidat, næ ille in tam breui tempore effecerit, ut omneis non posterorum modò, sed sui, parentum'que pœniteat. Quocirca nihil magis in tua tota liberalitate laudauerim, quàm quòd congiarium das de tuo, alimenta de tuo. Neque à te liberi ciuium, ut ferarum catuli, sanguine, & cædibus nutriuntur: quod'que gratißimum est accipientibus, sciunt dari sibi, quod nemini est ereptum, locupletatis'que tam multis, pauperiorem esse factum principem tantum: quanquàm nec hunc quidem: nam cuius est, quicquid est omnium, tantum ipse, quantum omnes habet. Adeò me uocat numerosa gloria tua: aliò autem quasi uero iam satis ueneratus, miratusq; sim, quòd tantam pecuniam profudisti, non ut flagitij tibi conscius ab insectatione eius auerteres famam: nec ut tristeis hominum, mœstosq; sermones lætiore materia detineres, nullam congiario culpam, nullam alimentis crudelitatem redemisti: nec tibi beneficiendi fuit causa, ut quæ malè feceras, impune fecisses: amor impendio isto, non uenia quæsita est: populusq; Romanus obligatus à tribunali tuo, non exoratus recessit. Obtulisti enim congiarium gaudentibus gaudens, securusq; securis: quodq; antea principes ad odium sui leniendum tumentibus plebis animis obiectabant, id tu tam

innocens populo dedisti, quàm populus accepit. Paulo mi- nus Patres C. quinq; millia ingenuorum fuerunt, quæ libe- ralitas Principis nostri conquisiuit, inuenit, adsciuit: hi subsidium bellorum, ornamentum pacis, publicis sumpti- bus aluntur: patriamq́;, non ut patriam tantum, uerum ut altricem amare condiscunt. Ex his castra, ex his tribus re- plebuntur, ex his quandoque nascentur, quibus alimentis opus non sit. Dent tibi Cæsar ætatem Dij, quam mereris, seruentq; animum, quem dederunt: & quãto maiorẽ infan- tium turbam, iterum atq; iterum uidebis incidi (augetur enim quotidie & crescit, non quia chariores parentibus liberi, sed quia principi ciues) dabis congiaria, si uoles, præstabis alimenta, si uoles, illi tamen propter te nascun- tur. Instar ego perpetui congiarij reor affluentiam anno- næ. Huius aliquando cura Pompeio nõ minus addidit glo riæ, quàm pulsus ambitus cãpo, exactus hostis mari, Oriẽs triũphis, Occidẽsq; lustratus. Nec uero ille ciuilius, quàm parens noster, autoritate, consilio, fide reclusit uias, por- tus patefecit, itinera terris, littoribus mare, littora mari reddidit, diuersasq; genteis ita commercio miscuit, ut quod genitum esset usquam, id apud omnes natum esse uidere- tur. Non'ne cernere datur, ut sine ullius iniuria omnis usi bus nostris annus exuberet? quippe non ut ex hostico ra- ptæ, perituræq; in horreis messes nequicquam queritanti- bus socijs auferuntur: deuehunt ipsi, quod terra genuit, quod sidus aluit, quod annus tulit, nec nouis indictionibus preßi, ad uetera tributa deficiũt. Emit fiscus, quicquid ui- detur emere, inde copiæ, inde annona, de qua inter licen- tẽ, uendentẽq; cõueniat: inde hic satietas, nec fames usquã. Aegyptus alendis, augendisq; seminibus ita gloriata est, ut nihil imbribus cœloq; deberet: si quidem proprio semper

amne

amne perfusa, nec alio genere aquarum solita pinguesce-
re, quàm quas ipse deuexerat, tantis segetibus induebatur,
ut cum feracißimis terris, quasi nunquam cessura certaret.
Hæc inopina siccitate usq; ad iniuriam sterilitatis exaruit,
quia piger Nilus cunctanter alueo sese, ac languide extu
lerat, ingentibus quoq; tunc quidem ille fluminibus confe-
rendus: hinc pars magna terrarum mergi palanti amne cō
sueta, alto puluere incanduit. frustra tunc Aegyptus nubi
la optauit, cœlumq́; respexit, cum ipse fœcunditatis parēs
contractior, & exilior iisdem ubertatem eius anni angu-
stiis, quibus abundantiam suam cohibuisset. Neq; enim so
lū uagus ille expanditor amnis intra usurpata semper col-
lium substiterat, atq; hæserat: sed supino etiam, ac detinē-
ti solo placido se, molliq; lapsu refugum abstulerat, nec-
dū satis humenteis terras addiderat arentibus. Igitur inun
datione, id est, ubertate regio fraudata, sic opem Cæsaris
inuocauit, ut solet amnem suū: nec longius illi aduersorum
fuit spatium, quàm dum nunciat. Tam uelox Cæsar poten
tia tua est, tamq́; in omnia pariter intenta bonitas, & ac-
cincta, ut tristius aliquod seculo tuo paßis ad remedium,
salutemq́; sufficiat, ut scias. Omnibus equidem gētibus fer-
tileis annos, gratasq́; terras precor. Crediderim tamen per
hunc Aegypti statum, tuas fortunā uireis experiri, tuāq;
uigilantiam expectare uoluisse. Nam cum omnia ubiq; se-
cunda merearis, non'ne manifestum est, si quid aduersi ca-
dat, tuis laudibus, tuisq́; uirtutibus materiem, campumq́;
prosterni? cum secunda feliceis, aduersa magnos probent.
Percrebruerat antiquitus urbē nostram nisi opibus Aegy
pti ali, sustentariq; non posse: superbiebat uētosa, & inso
lens natio, quod uictorem quidem populum, pasceret ta-
men: quodq́; in suo flumine, in suis manibus uel abundan-

tia nostra, uel fames esset. Refudimus Nilo suas copias, recepit frumenta quæ miserat, deportatasq; messeis reuexit. Discat igitur Aegyptus, credatq; experimento, non alimēta se nobis, sed tributa præstare: sciat se nō esse populo Romano necessariam, & tamen seruiat. Post hæc si uolet Nilus, amet alueum suum, & fluminis modum seruet, nihil hoc ad urbem, ac ne ad Aegyptum quidem, nisi ut inde nauigia inania, & uacua, & similia redeuntibus, hinc plena & onusta, & qualia solent uenire mittantur: conuersoq; munere maris, hinc potius uenti ferentes, & breuis cursus optentur. Mirum Cæsar uideretur, si desidem Aegyptum, cessantemq; Nilum non sensisset urbis annona, quæ tuis opibus, tua cura usq; illuc redundauit, ut simul probaretur & nos Aegypto posse, & nobis Aegyptum carere non posse. Actum erat de fœcundissima gente, si libera fuisset: pudebat sterilitatis insolitæ: nec minus erubescebat fame, *qua torquebatur, cum pariter à te necessitatibus eius, pudoriq; subuentum est. Stupebant agricolæ plena horrea, quæ non ipsi refersissent, quibus de campis illa subuecta messis, quáue in Aegypti parte alius amnis: ita beneficio tuo nec maligna tellus, & obsequens Nilus Aegypto quidē sæpe, sed gloriæ nostræ nunquam largior fluxit. Quàm nunc iuuat prouincias omneis in fidem nostram ditionemq; uenisse, postquàm contigit princeps qui terrarum fœcunditatem nūc huc, nūc illuc, ut tēpus et necessitas posceret, transferret, referretq;, qui diremptā mari gentem, ut partē aliquam populi, plebisq; Romanæ aleret ac tueretur. Et cœlo quidem nūquam benignitas tanta, ut omneis simul terras uberet, foueatq;. Hic omnibus pariter si non sterilitatem, at mala sterilitatis exturbat: Hic si non fœcunditatem, at bona fœcunditatis importat: hic

*quàm

hic æternus commeatibus Orientem, Occidentemq́; conne ctit: ut quæ ubiq; feruntur, quæq́; expetuntur, omnes gentes, inuicem capiant, & discant, quanto libertate discordi seruientibus sit utilius unum esse, cui seruiant. Quippe discretis quidem bonis omnium, sua cuiusq; ad singulos mala: sociatis autem, atq; permistis, singulorum mala ad neminem, ad omnes *omnia bona pertinent. Sed siue terris diuinitas quædam, siue aliquis amnibus genius, & solū illud, & flumen ipsum precor, ut hac principis benignitate contentum molli gremio semina recondat, multiplicata restituat. Non equidem reposcimus fœnus: putet tamen esse soluēdum, fallacem quæ unius anni fidem omnibus annis, omnibusq́; postea seculis tanto magis, quia non exigimus, excuset. Satis factum, quà ciuium, quà sociorum utilitatibus. Visum est spectaculum inde non eneruε, nec fluxum, nec quod animos uirorum molliret, et frangeret: sed quod ad pulchra uulnera, contemptumq́; mortis accēderet: cum in seruorum etiam, noxiorumq́; corporibus amor laudis, & cupido uictoriæ cerneretur. Quam deinde in edendo liberalitatem, quam iustitiam exhibuit, omni affectione aut intactus, aut maior: Impetratum est, quod postulabatur: oblatum quod non postulabatur. Institit ultro, & ut concupisceremus, admonuit. Ac sic quoq; plura inopinata, plura subita. Iam quàm libera spectantium studia, quàm securus fauor? Nemini impietas, ut solebat, obiecta, quod odisset gladiatorem. Nemo spectator spectaculum factus miseras uoluptates unco, & ignibus expiauit. Demens ille, ueriq́; honoris ignarus, qui crimina maiestatis in harena colligebat, ac se despici, & contemni, nisi etiam gladiatores eius ueneraremur, sibi maledici, in illis suam diuinitatem, suū numen uiolari interpretabatur, cū se idem quod deos,

*omnium

X 4 idem

idem gladiatores, quod ſe putabat. At tu Cæſar quàm pulchrũ ſpectaculum pro illo nobis execrabili reddidiſti? Vidimus delatorum iudicium, quaſi graſſatorũ, quaſi latronum: nõ ſolitudinẽ illi nouiter, ſed tẽplum, ſed forum inſederant. Nulla iam teſtamẽta ſecura, nullus ſtatus certus: non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum principũ auaritia. Aduertiſti oculos, atq; ut antè caſtris, ita poſtea pacẽ foro reddidiſti, excidiſti inteſtinũ malum: & prouida ſeueritate cauiſti, ne fundata legibus ciuitas, euerſa legibus uideretur. Licet ergo cũ fortuna, tũ liberalitas tua uiſenda nobis præbuerit, ut præbuit nunc ingentia robora uirorum, & pareis animos: nũc immanitatem ferarũ, nunc manſuetudinem incognitam: nũc ſecretas illas, et arcanas, ac ſub te primũ communeis opes: nihil tamen gratius, nihil ſeculo dignius, quàm quod cõtigit, deſuper intueri delatorum ſupina ora, retortasq́; ceruices agnoſcebamus & fruebamur, cum uelut piaculares publicæ ſolicitudinis uictimæ ſupra ſanguinem noxiorum ad lenta ſupplicia, grauioresq́; pœnas ducerentur. Congeſti ſunt in nauigia raptim cõquiſita, ac tempeſtatibus dediti abirent, fugerentq́; uaſtatas delationibus terras. Ac ſi quem fluctus, ac procellæ ſcopulis reſeruaſſent, hic nuda ſaxa, & inhoſpitale littus incoleret, ageret duram & anxiã uitam, relictaq́; poſt tergũ totius generis humani ſecuritate mœreret. Memorãda facies. Delatorũ claßis permiſſa omnibus uẽtis, coactaq́; uela tẽpeſtatibus pandere, iratosq́; fluctus ſequi, quoſcũq́; in ſcopulos detuliſſent. Iuuabat proſpectare ſtatim à portu ſparſa nauigia, & apud illum ipſum mare agere principi gratias, qui clemẽtia ſua ſalua ultionẽ hominum, terrarumq́; dijs maris cõmendaſſet. Quãtum diuerſitas tẽporum poſſet, tũ maxime cognitũ eſt, cùm iiſdẽ, quibus antea

cautib

cautibus innocētißimus quiſq;, tunc nocentißimus adfigeretur: cumq; insulas omneis, quas modo ſenatorũ, iam delatorum turba compleret: quos quidē non in præſens tantum, ſed in æternũ repreßiſti mille pœnarũ indagine incluſos. Ereptum alienas pecunias eunt? perdant quas habēt: expellere penatibus geſtiũt? ſuis exturbentur: neq;, ut antea, exanguē illam, & ferream frontē nequicquam cõuulnerandam præbeāt punctis, & notas ſuas rideāt: ſed ſpectēt paria præmio dãna, nec maiores ſpes, quàm metus habeant, timeātq; quantum timebantur. Ingenti quidē animo diuus Titus ſecuritati noſtræ, ultioniq; proſpexerat, ideoq; numinibus æquatus eſt: ſed quanto tu quandoq; dignior cœlo, qui tot res illi adieciſti, propter quas illũ deũ fecimus? Id hoc magis arduum fuit, quòd imperator Nerua te filio, te ſucceſſore digniſsimus, per quē magna quædam edicto Titi adſtruxerat: nihilq; reliquiſſe tibi uidebatur, qui tã multa excogitaſti, ut ſi ante te nihil eſſet inuentum. Quæ ſingula quãtum tibi gratiæ diſpenſata adieciſſent? at tu ſimul omnia perfudiſti, ut ſol & dies nõ parte aliqua, ſed ſtatim totus: nec uni, aut alteri, ſed omnibus in cõmune profertur. Quàm iuuat cernere ærariũ ſilens, & quietum, & quale ante delatores erat, nũc templum illud, nũc uere deus, nõ ſpoliarium ciuiũ, cruentarumq; prædarũ ſæuum receptaculum, ac toto in orbe terrarũ adhuc locus unus, in quo optimo principe boni malis impares eſſent. Manet tamē honor legum, nihilq; ex publica utilitate conuulſum: nec pœna cuiquam remiſſa, ſed addita eſt ultio, ſolumq; mutatũ, quòd iã nõ delatores, ſed leges timētur. At fortaſſe nõ eadem ſeueritate fiſcũ, qua ærariũ cohibes, imò tãto maiore, quãto plus tibi licere de tuo, quàm de publico credis. Dicitur actori, atq; etiã procuratori tuo, In ius ue-

ni, sequere ad tribunal: nam tribunal quoq; excogitatum cruciatu est par cæteris, nisi illud litigatoris amplitudine metiaris. Sors & urna fisco iudicem adsignat, licet reijcere, licet exclamare, Hunc nolo, timidus est, & bona seculi parum intelligit: illum uolo, qui Cæsarē fortiter àmat. Eodem foro utūtur principatus, & libertas. Quæ præcipua tua gloria est, sæpius uincitur fiscus, cuius mala causa nunquam est, nisi sub bono principe. Ingēs hoc meritū, maius illud, quòd eos procuratores habes, ut plerunq; ciues tui non alios iudices malint. Liberum est autem disceptanti dicere, Nolo eum eligere: neq; enim ullam necessitatem muneribus tuis addis, ut qui scias hanc esse beneficiorū principalium summam, si illis & non uti licet. Onera imperij pleraq; uectigalia institui, ut pro utilitate cōmuni, ita singulorum iniurijs coëgerūt. His uigesima reperta est, tributum tolerabile & facile hæredibus duntaxat extraneis, domesticis graue. Itaq; illis irrogatum est, his remissum: uidelicet quod manifestum erat, quanto cum dolore laturi, seu potius non laturi homines essènt, destringi aliquid, & abradi bonis, quæ sanguine, gentilitate, sacrorum deniq; societate meruissent: quæq; nunquàm ut aliena & sperāda: sed ut sua, semperq́; possessa, ac deinceps proximo cuique transmittenda cœpissent. Hæc mansuetudo legis ueteribus ciuibus seruabatur. Noui seu per Latiū in ciuitate, seu beneficio principis uenissent, nisi simul cognationis iura impetrassent, alienißimi habebantur, quibus coniunctißimi fuerant. Ita maximum beneficium uertebatur in grauißimam iniuriā: ciuitasq́; Romana instar erat odij & discordiæ & orbitatis, cùm charißima pignora salua ipsorū pietate distraheret. Inueniebantur tamen, quibus tantus amor nominis nostri inesset, ut Romanam ciuitatem non uigesimæ

mæ modò, uerumetiã adfinitatum damno bene compensari putarent: sed ijs maxime debebat gratuita contingere, à quibus tam magno æstimabatur. Igitur pater tuus sanxit, ut quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis peruenisset ad matrem, etiam si cognationum iura nõ recepissent: cum ciuitatem adipiscerentur, eius uigesimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio tribuit, si modò reductus esset in patris potestatẽ, ratus improbe et insolenter, ac penè impiè his nominibus inseri publicanũ: nec sine piaculo quodam sanctißimas neceßitudines uelut intercedẽte uigesima scindi: nullum esse tanti uectigal, quod liberos, ac parenteis faceret extraneos. Hactenus ille, parcius fortasse, quàm decuit optimum principem: sed nõ parcius, quàm optimum patrẽ, qui optimum adoptaturus, hoc quoq; parentis indulgentißimi fecit, quòd delibasse quædam, seu potius demõstrasse contentus, largã, ac propè intactam beneficiẽdi materiã filio reseruauit. Statim ergo muneri eius liberalitas tua adstruxit, ut quemadmodum in patris filius, sic in hæreditate filij pater esset immunis: nec eodem momento, quo pater esse desijsset, hoc quoque amitteret, quod fuisset. Egregie Cæsar, quòd lacrymas parentum uectigaleis esse non pateris. Bona filij pater sine diminutione poßideat, nec socium hæreditatis accipiat, qui nõ habet luctus: nemo recentẽ & attonitam orbitatem ad cõputationem uocet, cogatq; patrem quid reliquerit filius, scire. Augeo Patres C. principis munus, cum ostendo liberalitati eius inesse rationem: ambitio enim, & iactantia, & effusio, & quiduis potius quàm liberalitas existimanda est, cui ratio nõ constat. Dignum ergo Imperator mãsuetudine tua minuere orbitatis iniurias, nec pati quẽquam filio amisso insuper affici alio dolore: sic quoque

abund

abunde misera res est, pater filio solus hæres: quid si cohæredem non à filio accipiat? Adde quòd cum diuus Nerua sanxisset, ut in paternis bonis liberi neceßitate uigesimæ soluerentur, congruens erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis obtinere. Cur enim posteris amplior honor, quàm maioribus haberetur? cur'ue non retro quoq; recurreret æquitas eadem? Tu quidem Cæsar illam exceptionem remouisti, si modò filius in potestate patris fuisset: intuitus opinor uim, legemq́; naturæ, quæ semper in ditione parentum esse liberos iußit: nec uti inter pecudes, sic inter homines potestatem, & imperiũ ualentioribus dedit. Nec uero contentus primum cognationis gradum abstulisse uigesimæ, secundum quoq; exemit: cauitq́;, ut in sororis bonis frater, & contrà in fratris soror: utq́; auus, auia in neptis, nepotisq́;, & inuicẽ illi seruarentur immunes. His quoque, quibus per Latium ciuitas Romana patuisset, idem indulsit: omnibus'que inter se cognationum iura commisit simul & pariter, & more naturæ, quæ priores principes à singulis rogari gestiebant, non tam præstandi animo, quàm negandi. Ex quo intelligi potest, quantæ benignitatis, quanti spiritus fuerit sparsas, atq; (ut ita dicam) laceras gentilitates colligere, atq; connectere, & quasi renasci iubere: deferre quod negabatur, atq; id præstare cunctis, quod sæpe singuli non impetrassent. Postremo ipsum sibi eripere tot beneficiorum occasiones, tam numerosam obligandi imputandiq́; materiam, indignum credo ei uisum ab homine peti, quod dij dedissent. Sorores estis, & frater, auus & nepotes, quid est ergo cur egetis ut sitis? uobis estis. Qui pro cætera sua moderatione non minus inuidiosum putat dare hæreditatem, quàm auferre. Læti ergo adite honores, capessite

ſite ciuitatem, neminem hoc neceßitudinis abruptum uelut truncum, amputatumq́; deſtituet: iiſdem omnes, quibus antè, pignoribus, ſed honeſtiores perfruentur, ac ne remotus quidẽ, iamq́; deficiẽtis affinitatis gradus à qualibet quantitate uigeſimam, ut prius, inferre cogetur: ſtatuit enim cõmunis omnium parens ſummã, quæ publicanum pati poſſit. Carebit onere uigeſimæ parua & exilis hæreditas: & ſi ita gratus hæres uolet, tota ſepulchro, tota funeri *ſeruetur: nemo obſeruator, nemo caſtigator adſiſtet. Cuiuſcunque modi ea pecunia ex hæreditate alicuius obuenerit, ſecurus habeat, quietusq́; poßideat. Ea lex uigeſimæ dicta eſt, ut ad periculum eius peruenire niſi opibus non poßit. Conuerſa eſt iniquitas in gratulationem, iniuria in uotum, optat hæres ut uigeſimam debeat. Additum eſt, ut qui eiuſmodi ex cauſis in diem edicti uigeſimam deberẽt, nondum tamen intuliſſent, non inferrent. At in præteritum ſubuenire, ne dij quidem poſſunt: tu tamen ſubueniſti, cauiſtiq́;, ut deſineret quiſque debere, quod non eſſet poſtea debiturus. Idem feciſti, ne malos principes habuiſſemus. quo ingenio, ſi natura pateretur, quàm libenter tot ſpoliatis, tot trucidatis, ſanguinem, & bona refudiſſes? Vetuiſti exigi, quod deberi non tuo ſeculo cœperat. Alius ut contumacibus iraſceretur, tarditatemq́; ſoluendi dupli, uel etiam quadrupli irrogatione multaret. Tu nihil referre iniquitatis exiſtimas, exigas quod deberi non oportuerit, an conſtituas ut debeatur. Feres Cæſar curam & ſolicitudinem conſularem: nam mihi cogitanti eundẽ te collationes remiſiſſe, donatiuum reddidiſſe, congiarium obtuliſſe, delatores abegiſſe, uectigalia temperaſſe, interrogandus uideris, ſatis'ne cõputaueris imperij reditus, an tantas uireis habeat frugalitas principis, ut tot impendijs, tot

*ſeruiet

erogationibus sola sufficiat? Nam quid est causæ, cur alijs quidẽ cum omnia raperẽt, & rapta retinerent, ut si nihil rapuissent, nihil retinuissent, defuerint omnia: tibi cũ tam multa largiaris, & nihil auferas, omnia supersint? Nunquam principibus defuerunt, qui fronte graui, & tristi supercilio utilitatibus fisci contumaciter adessent: & erant principes ipsi sua sponte auidi, & rapaces, & qui magistris non egerent, plura tamen semper à nobis contra nos didicerunt: sed ad tuas aureis cum cæteris omnibus, tum uel maxime auaris adulationibus obstructus est aditus. Silent ergo, & quiescunt, & postquam non est, cui suadeatur, qui suadeant non sunt. Quo euenit, ut tibi cùm plurimum pro tuis, tum pro nostris moribus debeamus. Locupletabant & fiscum & ærarium, nõ tam Voconiæ & Iuliæ leges, quàm maiestatis singulare, & unicũ crimen eorum, qui crimine uacarẽt, huius tu metum penitus sustulisti, cõtentus magnitudine, qua nulli magis caruerũt, quàm qui sibi maiestatem uindicabant. Reddita est amicis fides, liberis pietas, obsequiũ seruis, uerẽtur & parent, & dominos habent. Non enim iam serui principis nostri amici, sed nos sumus, nec pater patriæ alienis se mancipijs chariorem, quàm ciuibus suis credit, omneis accusatore domestico liberasti, unoq; salutis publicæ signo illud (ut sic dixerim) seruile bellum sustulisti, in quo non minus seruis, quàm dominis præstitisti: *hos enim securos, illos bonos fecisti. Non uis interea laudari: nec fortasse laudanda sint, grata sunt tamen recordantibus principem illum in capita dominorum seruos subornantem, monstrantemq; crimina, quæ tanquam delata puniret: magnum & ineuitabile, ac toties cuiq; experiendum malum, quoties quisque similes principi seruos haberet. In eodem genere ponendum est, quòd

*nos

quòd testamenta nostra secura sunt: nec unus omnium, nũc quia scriptus hæres, non tu falsis, nõ tu iniquis tabulis aduocaris, nullius ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor confugit: nec quia offendit alius nuncuparis, sed quia ipse meruisti. Scriberis ab amicis, ab ignotis præteritis: nihilq; inter priuatum, & principem interest, nisi quòd nũc à pluribus amaris: nam & plureis amas. Tenes Cæsar hũc cursum, & probatur experimento, sit'ne feracius, & uberius non ad laudem modò, sed ad pecuniam principi, si hærede illo mori homines uelint, quàm si cogantur. Donauit pater tuus multa, & ipse donasti: cesserit parum gratus, manent tamen ij, qui bonis eius fruantur, nihil'que ex illis ad te, nisi gloria redit: nam liberalitatem iucundiorem debitor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis ante te laudem istam pecuniæ prætulit? quotus quisque principum ne id quidem in patrimonijs nostris suum duxit, quod esset de suo? Non'ne ut regum, ita Cæsarum munera illitos cibis hamos, opertos præda laqueos æmulabantur? cum priuatis facultatibus uelut hausta, & *multiplicata retro secum quicquid attigerant, referrent? Quàm utile est ad usum secundorum per aduersa uenisse? Vixisti nobiscum, periclitatus es, timuisti, quæ tunc erat innocentium uita, scis & expertus es, quanto opere detestentur malos principes, etiam qui malos faciunt. Meministi, quæ optare nobiscum, quæ sis queri solitus. Nam priuato iudicio principem geris: meliorem imò te præstas, quàm tibi alium precabare. Itaque sic imbuti sumus, ut quibus erat summa uotorum, melior pessimo princeps, iam non possimus nisi optimum ferre. Nemo est ergo tam tui, tam ignarus sui, ut locum ipsum post te cõcupiscat. Facilius est, ut esse aliquis successor tuus possit,

*implicita

quàm

quàm ut uelit. Quis enim curæ tuæ molem sponte subeat? quis comparari tibi non reformidet? Expertus & ipse es, quàm sit onerosum succedere bono principi, & afferebas excusationem adoptari. An prona, paruaq; sunt ad æmulandum, quòd nemo incolumitatem turpitudine repẽdit? Salua est omnibus uita, & dignitas uitæ: nec iam consideratus, ac sapiens, qui ætatẽ in tenebris agit. Eadem quippe sub principe uirtutibus præmia, quæ in libertate: nec benefactis tantũ ex conscientia merces, sed etiã præmia sunt. Amas constantiã ciuium, rectosq́; ac uiuidos animos, non ut alij, cõtundis ac deprimis, sed foues, & attollis. Prodest bonos esse, cum sit satis, abundeq́;, si non nocet. His honores, his sacerdotia, his prouincias offers: hi amicitia tua, hi iudicio florent: acuuntur isti integritatis, & industriæ pretio, similes & dißimiles alliciuntur: nã præmia bonorũ malorumq́; bonos ac malos faciũt. Pauci adeò ingenio ualẽt, ut non turpe, honestumq́;, prout bene ac secus ceßit, expetant, fugiant'ue: cæteri ubi laboris inertiæ, uigilantiæ somno, frugalitatis luxuriæ merces datur, eadem ista, quibus alios artibus assecutos uident, cõsectantur: qualesq́; sunt illi, tales esse & uideri uolunt, & dũ uolũt, fiunt. Et priores quidẽ principes excepto patre tuo, præterea uno aut altero, & nimis dixi, uitijs potius ciuiũ, quàm uirtutibus lætabantur. Primum quòd in alio sua quenq; natura delectat: *deinde, quòd patientiores seruitutis arbitrabantur, quos non deceret esse nisi seruos: horũ in sinum omnia cõgerebant: bonos autem otio, aut situ abstrusos, & quasi sepultos non nisi delationibus, & periculis in lucem, ac diem proferebãt. Tu amicos ex optimis legis: & Hercule æquum est, esse eos charißimos bono principi, qui inuisi malo fuerint. Scis ut sicut diuersa natura dominatio, &

*denique, quos

prin

principatus:ita non alijs esse principẽ gratiorẽ,quàm qui maxime dominũ grauentur.Hos ergo prouehis,& ostentas quasi specimen & exemplar,quæ tibi secta uitæ,quod hominum genus placeat. Ideo non censuram adhuc,non præfecturam morum recepisti: quia tibi beneficijs potius, quàm remedijs ingenia nostra experiri placet: & alioqui nescio an plus moribus conferat princeps, qui bonos esse patitur,quàm qui cogit. Flexibiles quancũq; in partem ducimur à principe,atq;(ut ita dicã)sequaces sumus: huic enim chari, huic probati esse cupimus, quod frustra sperauerunt dißimiles:eóq; obsequij cõtinuatione peruenimus, ut propè omnes homines unius moribus uiuamus. Porrò non tam sinistre constitutũ est, ut qui malum principem possumus,bonum nõ poßimus imitari. Perge modo Cæsar,& uim, effectumq; censuræ,tuum propositum,tui actus obtinebũt: Nam uita principis cẽsura est, eáq; perpetua:ad hãc dirigimur,ad hanc cõuertimur:nec tam imperio nobis opus est,quàm exemplo:quippe infidelis recti magister est metus. Melius homines exẽplis docentur,quæ in primis hoc in se boni habent,quòd approbãt, quæ præcipiunt fieri posse. Et quis terror ualuisset efficere,quod reuerẽtia tui effecit? Obtinuit aliquis ut spectaculũ pãtomimorum populo Romano tolli pateretur, sed non obtinuit,ut uellet: rogatus es tu,quod cogebat alius, cœpitq; esse beneficium quod neceßitas fuerat. Neq; enim à te minore cõcentu,ut tolleres pantomimos, quàm à patre tuo, ut restitueret,exactum est. Vtrunq; recte: nam & restitui oportebat,quos sustulerat malus princeps, & tolli restitutos. In his enim,quæ à malis bene fiunt hic tenendus est modus, ut appareat autorem displicuisse, non factum. Idẽ ergo populus ille aliquando scenici imperatoris spe-

y ctator

ctator, & applausor, nunc in pantomimis quoq; aduersatur, & damnat effœminatas arteis, & indecora seculo studia. Ex quo manifestum est principum disciplinam capere etiam uulgus, cum rem, si ab uno fiat, seuerißimam fecerint omnes. Macte hac grauitatis gloria Cæsar, qua consecutus es, ut quod antea uis, & imperium, nunc mores uocarentur. Castigauerunt uitia sua ipsi, qui castigari merebantur: ijdemq́; emendatores, qui emendandi fuerũt. Itaq; nemo de seueritate tua queritur, & liberũ est queri. Sed cum ita comparatum sit, ut de nullo minus principe querantur homines, quàm de quo maxime licet: tamen in seculo nihil est, quo non omne hominum genus lætetur, & gaudeat: boni prouehuntur: mali, qui est tranquillissimus status ciuitatis, nec timent, nec timentur. Mederis erroribus, sed implorantibus, omnibusq́; quos bonos facis, hanc adstruis laudem, ne coëgisse uidearis. Quid uitam? quid mores iuuentutis? quàm principaliter formas? quem honorẽ dicendi magistris? quam dignitatem sapientiæ doctoribus habes? ut sub te spiritum & sanguinẽ, & patriam receperunt studia, quæ priorum temporum immanitas exilijs puniebat, cum sibi uitiorum omnium conscius princeps, inimicas uitijs arteis non odio magis, quàm reuerentia relegaret? At tu easdem arteis in complexu, oculis, auribus habes: præstas enim quæcunq; præcipiunt, tantumq́; eas diligis, quantũ ab illis probaris. An quisquam studia humanitatis professus, non cum omnia tua, tum uel in primis laudibus ferat admißionum tuarum facilitatem? Magno quidem animo parens tuus hanc ante*hos principes arcẽ publicarum ædiũ nomine inscripserat, frustra tamen, nisi adoptasset, qui habitare, ut in publicis posset. Quàm bene cum titulo isto moribus tuis cõuenit

*uos

uenit? quanquã omnia ſic facis, tanquam non alius inſcripſerit. Quod enim forũ, quæ tẽpla tam reſerata? nõ capitoliũ, ipſaq́; illa adoptionis tuæ ſedes magis publica, magis omniũ. Nullæ obices, nulli contumeliarum gradus, ſuperatisq́; iam mille liminibus ultra ſemper aliqua dura, & obſtantia. Magna ante te, magna poſt te, iuxta tamen maxima quies, tantum ubiq; ſilentium, tam altus pudor, ut ad paruos penateis, & larẽ anguſtũ ex domo principis modeſtiæ & trãquillitatis exẽpla referãtur. Ipſe autẽ ut excipis omneis, ut expectas, ut magnã partem dierum inter tot imperij curas, quaſi per ocium tranſigis? Itaque nõ ut aliâs attoniti, nec ut periculum capitis adituri tarditate: ſed ſecuri, & hilares cum commodum eſt, conuenimus: & admittente principe interdum eſt aliquid, quod nos domì quaſi magis neceſſariũ teneat, excuſati ſemper tibi, nec unquam excuſandi ſumus. Scis enim ſibi quenq; præſtare, quòd te uideat, quòd te frequẽtet, ac tanto liberalius ac diutius uoluptatis huius copiam præbes. Nec ſalutationes tuas fuga, & uaſtitas ſequitur. Remoramur, reſiſtimus, ut in communi domo, quam nuper illa immaniſsima bellua plurimo terrore munierat, cum uelut quodam ſpecu incluſa, nunc propinquorum ſanguinem lamberet, nunc ſe ad clariſsimorum ciuium ſtrages, cædeisq́; proferret. Obſeruabantur foribus horror & minæ, & par metus admiſsis, et excluſis. Ad hæc ipſe occurſu quoq; uiſuq́; terribilis, ſuperbia in fronte, ira in oculis, fœmineus pallor in corpore, in ore, impudentia multo rubore ſuffuſa, non adire quiſquam, non alloqui audebat, tenebras ſemper, ſecretumq; captantem, nec unquam ex ſolitudine ſua prodeuntem, niſi ut ſolitudinem faceret. Ille tamen, quibus ſibi parietibus, & muris ſalutem ſuam tueri uide

ri uidebatur, dolum ſecum, & inſidias, & ultorem ſce-lerum Deum incluſit, dimouit, perfregitq́; cuſtodias pœ-na, anguſtosq́; per aditus & obſtructos non ſecus ac per apertas fores, & inuitantia limina irrupit: longeq́; tunc illi diuinitas ſua, longe arcana illa cubilia, ſæuiq́; ſeceſſus, in quos timore, & ſuperbia, & odio hominum agebatur. Quanto nunc tutior, quāto ſecurior eadem domus? poſt-quàm eius non crudelitatis, ſed amoris excubijs: non ſoli-tudine & clauſtris, ſed ciuium celebritate defenditur: & quid ergo? nos diſcimus experimento fideliſsimam eſſe cu-ſtodiam, principis ipſius innocentiam. Hæc arx inacceſſa, hoc inexpugnabile munimentum, munimēto non egere. Fruſtra ſe terrore ſuccinxerit, qui ſeptus charitate nō fue-rit: armis enim arma irritantur. Num autem ferias tan-tum parteis dierum in oculis noſtris, cœtuq́; conſumis? Num remiſsionibus tuis eadē frequentia, eademq́; illa ſo-cialitas intereſt? Num tibi ſemper in medio ciuibus, ſem-perq́; menſa communis? Num ex conuictu noſtro mutua uoluptas? Num prouocas, reddisq́; ſermones? Nū ipſum tempus epularum tuarum, cum frugalitas contrahat, ex-tendit humanitas? Num enim ante medium diem diſtētus ſolitaria cœna ſpectator, adnotatorq́; conuiuis tuis immi-nes? nec ieiunis, & inanibus plenus ipſe eructans non tam apponis, quàm obijcis cibos, quos dedigneris attingere? ægréque perpeſsus ſuperbam illam conuictus ſimulatio-nem, rurſus te ad clandeſtinam ganeam, occultumq́; lu-xum refers? Ergo non aurum, nec argentum, nec exqui-ſita ingenia cœnarum: ſed ſuauitatem tuam, iucundita-temq́; miramur, quibus nulla ſatietas adeſt, quando ſyn-cera omnia, & uera, & ornata grauitate. Neq; enim aut peregrinæ ſuperſtitionis myſteria, aut obſcœna petulan-

tis mensis principis oberrat: sed benigna inuitatio, & liberales ioci, & studiorum honor. Inde tibi parcus, & breuis somnus, nullumq; amore nostri angustius tempus, quàm quod sine nobis agis. Sed cùm rebus tuis ut participes perfruamur, quæ habemus ipsi, quàm propria, quam nostra sunt? Non enim exturbatis prioribus dominis, omne stagnum, omnem lacum, omnem etiam saltum immensa possessione circumuenis, nec unius oculis flumina, fonteis, maria deseruiunt. Ecquid Cæsar non suum uideat? tandemq; imperium principis, quàm patrimonium maius est? Multa enim ex patrimonio refert in imperium, quæ priores principes occupabant, non ut ipsi fruerentur, sed ne quis alius. Ergo in uestigia, sedeisq; nobilium immigrant pares domini, nec iã clarissimorũ uirorũ receptacula habitatore seruo teruntur, aut fœda uastitate procunbunt. Datur intueri pulcherrimas ædeis deterso situ auctas, ac uigenteis. Magnũ hoc tuũ non erga homines modo, sed erga tecta ipsa meritũ, sistere ruinas, solitudinem pellere, ingentia opera, eodẽ quo extructa sunt animo, ab interitu uendicare: muta quidẽ illa, & anima carentia: sentire tamẽ, & lætari uidentur, quòd niteãt, quòd frequententur, quòd aliquãdo cœperint esse domini nõ seruiẽtis. Circumfertur sub nomine Cæsaris tabula ingens rerũ uenaliũ, quòd sit detestanda auaritia illius, qui tã multa cõcupiscebat, cum haberet superuacua tã multa: tunc exitialis erat apud principẽ, huic laxior domus, illi amœnior uilla. Nũc princeps in hæc eadẽ dominos quærit, ipse inducit: ipsos illos magni aliquãdo imperatoris hortos, illud nunquã nisi Cæsaris suburbanũ, licemur, emimus, implemus. Tanta benignitas principis, tãta securitas temporum est, ut ille nos principalibus rebus existimet dignos: nos non

timeamus, quòd digni esse uidemur. Nec uerò emendi tantum ciuibus tuis copiam præbes, sed amœnißima quæque largiris, & donas: ita inquã donas, in quæ electus, in quæ adoptatus es, transfers, quod iudicio accepisti: ac nihil magis tuũ credis, quàm quod per amicos habes. Idẽ tam parcus in ædificãdo, quàm diligẽs in tuendo. Itaq; non ut antè immaniũ transuectione saxorũ urbis tecta quatiuntur. Stant securæ domus, nec iam templa nutantia. Satis est tibi, nimiumq; cũ successeris frugalißimo principi, * magis reijcere aliquid, & amputare ex ijs, quæ princeps tanquam necessaria reliquit. Præterea pater tuus usibus suis detrahebat, quæ fortuna imperij dederat, tutius quòd pater. At quàm magnificus in publicũ es? hinc porticus, inde delubra occulta celeritate properãtur, ut non consummata, sed tantum cõmutata uideantur. Hinc immensum latus circi tẽplorum pulchritudinem prouocat, digna populo uictore gentiũ sedes, nec minus ipsa uisenda, quàm quæ ex illa spectabuntur: uisenda autẽ cum cætera specie, tũ quòd æquatus plebis, ac principis locus. Siquidem per omne spatiũ una facies, omnia cõtinua & paria, nec magis proprius spectandi Cæsaris suggestus, quàm propria quæ spectet. Licebit ergo ciuibus tuis inuicẽ contueri: dabitur non cubiculum principis, sed ipsum principem cernere in publico, in populo sedentem, populo, cui locorum quinq; milia adiecisti. Auxeras enim numerum eius, congiarij facilitate, maioremq; in posterum suscipi liberalitatis tuæ fide iusseras. Horum unum si præstitisset alius, illi iãdudum radiatum caput, & media inter deos sedes auro staret, aut ebore: augustioribusq; aris, & grãdioribus uictimis inuocaretur. Tu delubra non nisi adoraturus intras: tibi maximus honor excubare pro tẽplis, postibusq;

*magnum

præfexi

prætexi. Sic fit, ut dei summum inter homines fastigiũ seruent, cum deorum ipse non adeptus. Itaq; tuam statuã in uestibulo Iouis Opti. Maxi. unam, alteram'ue, & hanc æream cernimus. At paulò antè aditus omnes, omnes gradus, totaq́; area hinc auro, hinc argento relucebat, seu potius polluebatur, cũ incesti principis statuis permista deorum simulachra sorderent. Ergo istæ quidẽ æreæ, & paucæ manẽt, manebuntq́; quãdiu templum ipsum: illæ autem aureæ & innumerabiles, strage & ruina publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere solo superbissimos uultus, instare ferro, sæuire securibus, ut si singulos ictus sanguis dolorq́; sequeretur. Nemo tam temperans gaudij, seræq́; lætitiæ, quin instar ultionis uideretur cernere laceros artus, truncata membra, postremo truces, horrẽdasq́; imagines, abiectas, excoctasq́; flãmis, ut ex illo terrore, & minis in usum hominum, ac uoluptates ignibus mutarentur. Simili reuerẽtia Cæsar non apud genium tuũ bonitati tuæ gratias agi, sed apud numẽ Iouis Opti. Maxi. pateris. Illi debere nos, quicquid tibi debeamus: illius, quod bene facias, muneris esse, qui te dedit. Ante quidẽ ingenteis hostiarum greges per capitoliũ iter magna sui parte uelut intercepti diuertere uia cogebantur, cum sæuissimi domini atrocissima effigies tanto uictimarũ cruore coleretur, quantũ ipse humani sanguinis profundebat. Omnia Patres C. quæ de alijs principibus à me aut dicũtur, aut dicta sunt, cò pertinent, ut ostendã quàm longa consuetudine corruptos, deprauatosq́; mores principatus parẽs noster reformet, & corrigat: alioqui nihil non parum grate sine comparatione laudatur. Præterea hoc primũ erga optimũ imperatorẽ piorum ciuium officium est, insequi dissimuleis: neq; enim satis amarint bonos principes, qui malos satis

non oderint. Adijce, quòd imperatoris nostri non aliud amplius, ac diffusius meritum est, quàm quòd insectari malos principes tutum est. An excidit dolori nostro modo uindicatus Nero? permitteret credo famam, uitamq; eius carpi, qui mortem ulciscebatur: nec ut in se dicta interpretaretur, quæ de simulimo dicerentur? Quare ego te Cæsar muneribus omnibus tuis, omnibus comparo, multis antepono: quòd licet nobis & in præteritum de malis imperatoribus quotidie uindicari, & futuros sub exemplo præmonere, nullum locum, nullum esse tempus, quo funestorum principum manes à posterorum execrationibus conquiescant. Quo constantius Patres C. & dolores nostros, & gaudia proferamus, lætemur ijs quibus fruimur, ingemiscamus illis quæ patiebamur. Simul utrunque faciendum est sub bono principe. Hoc secreta nostra, hoc sermones, hoc ipsæ gatiarum actiones agunt. Memineritq; sic maxime laudari incolumem imperatorem, si priores secus meriti reprehendantur. Nam cum de malo principe posteri tacent, manifestum est eadem facere præsentem. Et quis iam locus miseræ adulationis manebat? cum laudes imperatorum ludis etiam, & comessationibus celebrarentur, saltarenturq;, atque in omne ludibrium effœminatis uocibus, modis, gestibus frangerentur? sed illud indignum, quòd eodem tempore in senatu, & in scena ab histrione, & à consule laudabantur. Tu procul à tui cultu ludicras arteis remouisti. Seria ergo te carmina, honorq; æternus annalium, nō hæc breuis, & pudenda prædicatio colit: quinetiam tanto maiore consensu in uenerationem tui theatra ipsa consurgent, quanto magis de te scenæ silebunt. Sed quid ego istud admuror? cum eos quoque honores, qui tibi à nobis offeruntur, aut delibare

parcißime, aut omnino soleas recusare. Nihil antè tā uulgare, tam parum in senatu agebatur, ut non laudibus principum immoraretur, quibuscunq; censendi neceßitas accidisset. De ampliando numero gladiatorum, aut de instistituendo collegio fabrorum cōsulebamur, & quasi prolatis imperij finibus nunc ingenteis arcus, excessurosq; tēplorum fastigium titulos, nunc menseis etiam, nec hos singulos, nomini Cæsarum dicabamus, patiebantur illi, & quasi meruissent, lætabātur. At nunc quis nostrum tanquā oblitus eius, de quo refertur, censendi officium principis honore consumunt? Tuæ moderationis hæc laus, constantia nostra, & tibi obsequimur, quòd in curiam nō ad certamen adulationum, sed ad usum, munusq; iustitiæ cōuenimus: hanc simplicitati tuæ, ueritatiq; gratiam relaturi, ut te, quæ uis uelle, quæ non uis, nolle credamus. Incipimus inde, desinimus ibi, à quo incipi, in quo desini sub alio principe non posset: nam plerosque ex decretis honoribus & alij non receperunt: nemo antè tantus fuit, ut crederetur noluisse decerni. Quod ego titulis omnibus speciosius reor, quando non trabibus, aut saxis nomen tuum, sed monumētis æternæ laudis inciditur. Ibit in secula fuisse principem, cui florenti, & incolumi nunquàm nisi modici honores, sæpius nulli decernerentur. Et sanè si uelimus cum priorum temporum neceßitate certare, uincemur. Ingeniosior est enim ad excogitandum simulatio ueritate, seruitus libertate, metus amore. Simul cum iam pridem nouitas omnis adulatione consumpta sit, nō alius erga te nouus honor superest, quàm si aliquando de te tacere audeamus. Agè si quando pietas nostra silentium rupit, & uerecundiam tuā uicit, quæ, qualiaq; decernimus nos, tu non recusas, ut appareat non superbia, & fastidio te amplißimos

y 5 mos

mos honores repudiare, qui minores nō dedigneris. Pulchrius hos Cæsar, quàm si recusares omneis: nam recusare omneis, ambitionis: moderationis est eligere parcißimos. Quo temperamento & nobis, & ærario prodes, quòd sumptibus eius adhibes modum, & qui exhaustum non sis innocentiū bonis repleturus. Stant igitur effigies tuæ, qualeis olim ob egregia in Rēp. merita priuatis dicabantur. Visuntur eadem è materia Cæsaris statuæ, qua Brutorum, qua Camillorum. Nec discrepat causa: illi enim reges, hostemq; uictorem mœnibus depulerunt: hic regnum ipsum, quæq; alia captiuitas gignit, arcet, ac submouet, sedemq; obtinet principis, ne sit domino locus, ac mihi intuenti sapientiā tuam, minus mirum uidetur, quòd mortales istos, caducosq; titulos aut depreceris, aut temperes. Scis enim ubi uera principis, ubi sempiterna sit gloria: ubi sint honores, in quos nihil flammis, nihil senectuti, nihil successoribus liceat. Arcus enim, & statuas, aras etiam, templaq; demolitur, & obscurat obliuio, negligit, carpitq; posteritas: contrà contemptor ambitionis, & infinitæ potestatis domitor, ac frænator animus, ipsa uetustate florescit, nec ab ullis magis laudatur, quàm quibus minime necesse est. Præterea ut quisque factus est princeps, extemplò fama eius, incertū bona an mala, cæterum æterna est. Non ergo perpetua principi fama, quæ inuitū manet, sed bona concupiscenda est: ea porrò non imaginibus & statuis, sed uirtute ac meritis prorogatur. Quin etiam leuiora hæc formam principis, figuramq;, non aurū melius, uel argētū, quàm fauor hominū exprimat, teneatq;: quod quidē prolixe tibi cumulateq; cōtingit, cuius lætißima facies & amabilis uultus in omniū ciuium ore, oculis, animo sedet. Adnotasse uos credo Patres C. iandudum me

non

non eligere, quæ referam: propositum est enim mihi principem laudare, non principis facta. Nam laudabilia multa etiam mali faciunt, ipse laudari nisi optimus non potest. Quare non alia maior imperator Auguste gloria tua, quàm quòd agentibus tibi gratias nihil uelandum est, nihil omittēdum est. Quid est enim in principatu tuo, quod cuiusquā prædicatio uel trāsilire, uel præteruehi debeat? quod momentum, quod imò temporis punctum, aut beneficio sterile, aut uacuum laude? num omnia eiusmodi, ut is optime te laudasse uideatur, qui narrauerit fidelißime? Quo fit, ut propè in immensum diffundatur oratio mea, & necdum de biennio loquor. Quam multa dixi de moderatione, & quanto plura adhuc restant, ut illud, quòd secundū consulatum recepisti, quia princeps & pater deferebat. At postquàm ad te imperij summam, & cū omnium rerum, tum etiā tui potestatem dij transtulerint, tertiū cōsulatum recusasti, cum agere tam bonū consulem posses. Magnum est differre honorē, gloriam maius. Gestum consulatum mirer, an non receptum? Gestus non in hoc urbis ocio, & intimo sinu pacis, sed iuxta barbaras genteis, ut illi solebant, quibus erat moris paludamento mutare prætextam, ignotasq; terras uictoria sequi. Pulchrum imperium, gloriosum tibi, cū te socij, atq; amici sua in patria, suis in sedibus adierunt. Decora facies cōsulis, multa post secula tribunal uiridi cespite extructū, nec fasciū tantum, sed pilorum, signorumq; honore circundatum: augebant maiestatem præsidentis diuersi postulantium habitus, ac dissonæ uoces, raraq; sine interprete oratio. Magnificum est ciuibus iura, quid hostibus reddere? speciosum certam fori pacem, quid immanes campos sella curuli, uictorisq; uestigio premere? imminere minacibus ripis tutum, quietumq;

tamq;, quid spernere barbaros fremitus? hostilemq; terrorem non armorum magis, quàm togarum ostentatione compescere? Itaque non te apud imagines, sed ipsum præsentem, audientemq; consalutabant Imperatorem: *nomen'que, quod alij domitis hostibus, tu contemptis merebare.* Hæc *laus acti consulatus, illa dilati, quòd adhuc initio principatus, ut iam excusatus honoribus, & expletus consulatum recusasti, quem noui imperatores destinatum alijs in se transferebant. Fuit etiam qui in principatus sui fine consulatum, quem dederat ipse magna ex parte iam gestum extorqueret, & raperet. Hoc ergo honore, quem & incipientes principes, & desinentes adeò concupiscunt, ut auferant: tu ocioso, ac uacante priuatis cessisti. Inuidiosus'ne erat aut tibi tertius consulatus, aut principi primus? Nam secundum Imperator quidem sub Imp. tamen inisti: nihilq; imputari in eo uel honori potest, uel exemplo, nisi obsequiū. Ita uerò quæ ciuitas quinquies, atque etiam sexies consules uidit, non illos qui expirante iam libertate per uim, ac tumultū creabantur: sed quibus sepositis, & absentibus in rura sua consulatus ferebantur: in hac ciuitate tertium consulatū princeps generis humani ut pergrauem recusasti? Tanto'ne Papyrius etiam & Quintus moderatior? Augustus & Cæsar & Pater patriæ? At illos Resp. ciebat. Quid te non eadem Resp. non Senatus? non consulatus ipse? qui sibi tuis humeris attolli, & augescere uidetur? Non te ad exemplar eius uoco, qui continuis consulatibus fecerat longū quendam, & sine discrimine annum: ijs te confero, quos certum est, quoties consules fuerunt, non sibi præstitisse. Erat in senatu ter consul, cum tu tertium consulatum recusabas. Onerosum nescio quid uerecundiæ tuæ consensus*

sus noster indixerat, ut princeps toties consul esses, quoties senator tuus nimia modestia, istud etiam priuatus recusasses. An consularis uiri, triumphalisq; filius cum tertiò consul creatur, ascendit, non debitum hoc illi, non uel sola generis claritate promeritum? Contigit ergo priuatis aperire annum, fastosq; reserare: & hoc quoque redditæ libertatis indicium fuit, quòd consul alius quàm Cæsar esset. Sic exactis regibus, cœpit liber annus. Sic enim seruitus pulsa, priuata fastis nomina induxit: miseros ambitionis, qui ita consules semper, ut semper principes erant: quanquam non ambitio magis, quàm liuor & malignitas uideri potest, omneis annos poßidere: summumq; illud purpuræ decus non nisi præcerptum, præfloratumq; transmittere. Tuam uerò magnanimitatem, an modestiam, an benignitatem prius mirer? Magnanimitas fuit expetito semper honore abstinere, modestia cedere, benignitas per alios frui. Sed iam tempus est, te ipsi cõsulatui præstare, ut maiorem eum suscipiẽdo, gerendoq; facias. Nam sæpius recusare, ambiguam, ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem putes. Tu quidem ut maximum recusasti, sed hoc persuadere nemini poteris, nisi aliquando & non recusaueris. Cum arcus, cum trophæa, cum statuas deprecaris, tribuenda est uerecundiæ tuæ uenia: illa enim sanè tibi dicantur. Cum uerò postulamus, ut futuros principes doceas inertiæ renunciare, paulisper delicias differre, paulisper, & saltem ad breuissimum tempus ex illo felicitatis somno, uelut excitatos induere prætextam, quam cum dare possent, occuparint: ascendere curulem, quam detineant: esse deniq;, quod cõcupierunt: nec ideo tantum uelle consules fieri, ut fuerint. Ceßisti alterum consulatum, scio, illum exercitibus,

illum

illum prouincijs, illum etiam exteris gentibus poteris imputare, non potes nobis. Audiuimus quidem te omne munus consulis obijsse, sed audiuimus. diceris iustißimus, humanißimus, patientißimus fuiße, sed diceris. æquum est aliquando nos iudicio nostro, nostris oculis, non famæ semper & rumoribus credere. Quousque absentes de absente gaudebimus? liceat experiri an aliquid superbiæ tibi ille ipse secundus consulatus attulerit: multum in commutandis moribus hominum medius annus ualet, in principũ plus. Dicimus quidem, cui uirtus aliqua contingat, omnes inesse: cupimus tamen experiri, an nunc quoq; una, eadéq; res sit bonus consul, & bonus princeps. Nam præter id, quod est arduum, duas, easq́; simul capere potestates summas, tum inest utrique nonnulla diuersitas, cum principem quàm dißimilimum Consuli deceat. Atque ego uideo proximo anno consulatus recusandi hanc præcipuam fuisse rationem, quòd cum absens gerere nõ poteras: sed iam urbi, uotis´que publicis redditus, quid est in quo magis sis approbaturus, quæ quantaq́; fuerint quæ desiderabamus? Parum est ut in curiam uenias, nisi & conuocas: ut intersis senatui, nisi & præsides: ut censentes audias, nisi & perrogas. Vis illud augustißimum consul aliquando tribunal maiestati suæ reddere? ascende. Vis constare reuerentiam magistratibus, legibus autoritatem, modestiam postulantibus? adi. Quid enim interesset Reipublicæ, si priuatus esses, consulem te haberet tantum, an & senatorem? hoc nunc scito intereße, principem te habeat tantum, an & consulem. His tot tantisq́; rationibus, quanquam multum reluctata uerecundia principis nostri, tandem tamen ceßit. At quemadmodum ceßit, non se ut priuatis, sed ut priuatos pareis sibi faceret. Recepit enim tertium cõsulatum

ſulatum,ut daret, nouerat moderationem hominum, nouerat pudorem, qui non ſuſtinerent tertiò conſules eſſe, niſi cum ter conſule. Bellorum iſtud ſocijs olim periculorum conſortibus, parce tamen tribuebatur, quod tu ſingularibus uiris,ac de te quidem bene, ac fortiter præſtitiſti,ſed in toga meritis,utriuſque cura, utriuſque uigilantia obſtrictus es Cæſar. Sed in principe rarum, ac propè inſolitum eſt,ut ſe putet obligatum:aut ſi putet,amet.Debes ergo Cæſar,& ſoluis. Sed cum ter conſules facis,non tibi magnus princeps, ſed non ingratus amicus uideris: quinetiam perquàm modica quædam ciuium merita fortunæ tuæ uiribus in maius extollis. Efficis enim ut tãtum tibi quiſque præſtitiſſe uideatur,quantũ à te recepit. Quid iſti benignitati precer? niſi ut ſemper obliges, obligeris: incertumq; facias, utrum magis expediat ciuibus tuis debere tibi, an præſtitiſſe. Equidem illum antiquum ſenatum contueri uidebar, cum ter conſule aſſidente, tertiò conſulem deſignatum rogari ſententiam cernerem. Quãti tunc illi,quantusq; tu? Accidit quidẽ, ut corpora quãlibet ardua,& excelſa procerioribus admota decreſcant: item ut altiſſimæ ciuium dignitates collatione faſtigij tui, quaſi deprimantur: quantoq; propius ad magnitudinem tuam aſcenderint, tantum etiam à ſua deſcendiſſe uideantur. Illos tamen tu quanquam non potuiſti tibi æquare cũ uelles, adeò in edito loco collocaſti, ut tantum ſuper cæteros,quantum infra te cernerentur. Si unius tertium conſulatum eundem in annum, in quem tuum contuliſſes,ingentis animi ſpecimen haberetur. Vt enim felicitatis eſt, quãtum uelis poſſe,ſic magnitudinis uelle, quantum poſſis. Laudãdus quidem & ille, qui tertium cõſulatum meruit, ſed magis ſub quo meruit. Magnus, memoranduſq;,

qui

qui tantum præmium cepit, sed maior qui capienti dedit. Quid? quòd duos pariter tertio consulatu collegas tui sanctitate decorasti? ut sit nemini dubium, hanc tibi præcipuam caussam fuisse extendendi consulatus tui, ut duorum consulatus amplecteretur, & collegam te uni daret. Vterque nuper consulatum alterum gesserat à patre tuo, id est quanto minus quàm à te datum, utriusq; adhuc oculis pauloante dimißi fasces oberrabant, utriusq; solennis ille lictorum, & prænuncius clamor auribus insederat, cum rursus curulis, rursusq; purpura, ut olim, cum hostis in proximo, & in summum discrimen adducta Resp. expertum honoribus uirum posceret, nõ consulatus hominibus ijsdem, sed ijdem homines consulatibus reddebantur. Tanta tibi benefaciendi uis, ut indulgẽtiam tuam necesßitas æmuletur. Modo prætextas exuerant, resumant: modo lictores abire iusserant, reuocent: modo gratulãtes amici recesserant, reuertantur. Hominis'ne istud ingeniũ est? hominis potestas? renouare gaudia, redintegrare lætitiam, nullamq; requiem gratulationis dare, neque aliâ repetendis consulatibus interualla permittere, nisi dum finiuntur? Facias ista semper, nec unquam in hoc opere aut animus tuus, aut fortuna laßetur. Des quamplurimis tertios consulatus: & cũ plurimis tertios consulatus dederis, semper tamen plureis, quibus debeas dare, supersint. Omnium quidem beneficiorum, quæ merentibus tribuuntur, nõ ad ipsos gaudiũ magis, quàm ad similes redundat, præcipue tamen ex horũ cõsulatu nõ ad partẽ aliquã senatus, sed ad totum senatũ tanta lætitia peruenit, ut eundem honorem omnes sibi & dedisse & accepisse uideantur. Nempe enim hi sunt, quos senatus cum publicis sumptibus minuendis optimũ quenq; præficeret, elegit equidem

dem primos. Hoc est igitur, hoc est, quod penitus illos animo Cæsaris insinuauit. An parum sæpe experti sumus hāc esse rerum conditionem, ut Senatus fauor apud principem aut prosit, aut noceat? Non'ne paulò antè nihil magis exitiale erat, quàm illa principis cogitatio? hunc senatus probat, hic senatui charus est: oderat quos nos amaremus, sed & nos quos ille. Nunc inter principem, senatumq; dignißimi cuiusque charitate certatur: demonstramus inuicem, credimus inuicem, quodq; maximum amoris mutui signum est, eosdem amamus. Proinde Patres C. fauete aperte, diligite constanter. Non iam dißimulandus est amor, ne noceat: non premendum odium, ne prosit: eadem Cæsar, quæ senatus probat, improbatq;, uos ille præsenteis, uos etiam absenteis in consilio habet, tertiò consules fecit, quos uos elegeratis, & fecit hoc ordine, quo electi à uobis erant.* Magnus uterq; uidetur, siue eosdem maxime diligit, quos scit nobis esse charißimos: siue illis neminem præfert, quamuis aliquem magis amet. Proposita sunt senioribus præmia, iuuenibus exempla: adeant, frequentent securas tandem ac patenteis domos. Quisquis probatos senatui uiros suscipit, hic maxime principem promeretur: sibi enim adcrescere putat, quod cuique adstruatur: nullamq; in eo gloriam ponit, quòd sit omnibus maior, nisi maximi fuerint, quibus maior est. Persta Cæsar in ista ratione propositi, taleisq; nos crede, qualis fama cuiusq; est: huic aureis, huic oculos intende: ne respexeris clandestinas existimationes: nullisq; magis quàm audientibus insidianteis susurros. Melius omnibus, quàm singulis creditur. Singuli enim decipere & decipi possunt: nemo omneis, neminem omnes fefellerūt. Reuertor iam ad consulatum tuum, etsi sunt quædam ad cōsulatum quidem

*Magnum utrunq;

pertinentia ante consulatum tamen, in primis quòd comitijs tuis interfuisti candidatus, non consulatus tantum, sed immortalitatis, & gloriæ & exempli, quod sequerentur boni principes, mali mirarentur. Vidit te populus Rom. in illa uetere potestatis suæ sede: perpessus es longum illud carmen comitiorum, nec iam irridendam moram: consulq; sic factus es, ut unus ex nobis, quos facis consules. Quotus quisq; principum antecedentium honorem istum, aut consulatui habuit, aut populo? non alij marcidi somno, hesternaq́; cœna redundãtes comitiorum suorum nuncios opperiebantur? Alij sanè peruigiles & insomnes, sed intra cubilia sua illis ipsis consulibus, à quibus consules renunciabantur, exilia, & cædem machinabãtur. O' praua, & inscia ueræ maiestatis ambitio, cõcupiscere honorem, quem dedigneris: dedignari, quem concupiscas? cumq́; ex proximis hortis campum, & comitia prospectes, sic ab illis abesse, tanquam Danubio, Rhenoq́; dirimare, auerseris tu honori tuo sperata suffragia: renunciariq́; te consulem iussisse contentus, liberæ ciuitati ne simulationem quidem seraues? abstineas denique comitijs abstrusus, atque abditus, quasi illic tibi non consulatus detur, sed abrogetur imperium. Hæc persuasio superbissimis dominis erat, ut sibi uiderentur principes esse desinere, si quid facerent tanquam senatores. Plerique tamen non tam superbia, quàm metu quodam submouebantur: an stuprorum sibi, incestarumq́; noctium conscij auspicia polluere, sacratumq́; campũ nephario auderent contaminare uestigio? non adeò deos hominesq́; contempserant, ut in illa spatiosissima sede hominum, deorumq́; coniectos in se oculos ferre, ac perpeti possent. Tibi contrà & moderatio tua suasit, & sanctitas, ut te & religioni deorum, & iudicijs hominum exhiberes.

Alij

Alij consulatum antè, quàm acciperent, tu & dum accipis, meruisti. Peracta erant solennia comitiorum, si principem cogitares: iamq; se omnis turba commouerat, cum tu mirantibus cunctis accedis ad consulis sellam: adigendũ te præbes in uerba principibus ignota, nisi cum iurare cogerent alios. Vides quàm necessarium fuit cõsulatum non recusare? non putassemus istud facturum te fuisse, si recusasses. Stupeo Patresconscr. necdum satis aut oculis meis, aut auribus credo, atque identidem me an audierim, an uiderim interrogo. Imperator ergo, & Cæsar, & Augustus Pontifex maximus stetit ante gremium consulis? seditq; consul principe ante se stante? & sedit inturbatus, interritus, & tanquam ita fieri soleret? quinetiam sedens stanti præbuit iusiurandum: & ille iurauit, expreßit, explanauitq; uerba, quibus caput suum, domum suam, si scienter fefellisset, deorum iræ consecraret. Ingens Cæsar, & par gloria tua siue fecerint istud postea principes, siue nõ fecerint. Vlla'ne satis prædicatio digna est? idem tertiò consulem fecisse, quod primò? idem principem, quod priuatum? idem imperatorem, quod sub imperatore? Nescio iam, nescio pulchrius'ne sit istud, quod præeunte nullo, an hoc quòd alio præeunte iurasti. In rostris quoq; simili religione ipse te legibus subiecisti. Legibus Cæsar, quas nemo principi scripsit. Sed tu nihil amplius uis tibi licere, quàm nobis: sic fit ut nos tibi plus uelimus. Quod ego nũc primum audio, nunc primum disco: non est princeps supra leges, sed leges supra principem, idemq; Cæsari consuli, quod cæteris non licet, iurat in legem attendentibus dijs: nam cui magis, quàm Cæsari attendant? iurat obseruantibus ijs, quibus idem iurandum est, non ignarus alioqui nemini religiosius, quod iurauerit, custodiẽdum, quàm cuius

maxime intereſt non peierare. Itaque & abiturus conſulatu iuraſti te nihil contra leges feciſſe. Magnum hoc erat, cùm promitteres, maius poſtquam præſtitiſti. Iam toties procedere in roſtra, inaſcenſumq́; illũ ſuperbiæ principum locum terere, hic ſuſcipere, hic ponere magiſtratus, quàm dignum te, quamq́; diuerſum conſuetudine illorum, qui pauculis diebus geſtum conſulatum, imò non geſtum abijciebant per edictum? hoc pro concione, pro roſtris, pro iureiurando ſcilicet, ut primis extrema congruerent, utq́; hoc ſolo intelligerentur ipſi conſules fuiſſe, quòd alij non fuiſſent. Non tranſiliui Patreſconſcripti Principis noſtri conſulatum, ſed eundem in locum contuli, quicquid de iureiurando dicendum erat. Neq; enim ut in ſterili, ieiunáq; materia eandem ſpeciem laudis deducere, ac ſpargere, atque identidem tractare debemus. Illuxerat primus conſulatus tui dies, quo tu curiam ingreſſus, nunc ſingulos, nunc uniuerſos adhortatus es reſumere libertatem, capeſſere quaſi communis imperij curas, inuigilare publicis utilitatibus, & inſurgere. Omnes ante te eadem iſta dixerunt, nemini tamẽ ante te creditum eſt. Erant ſub oculis naufragia multorum, quos inſidioſa tranquillitate prouectos improuiſus turbo perculerat. Quod enim tam infidum mare, quàm blanditiæ principũ illorum, quibus tanta lenitas, tanta fraus, ut facilius eſſet iratos, quàm propitios habere? Te uero ſecuri, & alacres quò uocas, ſequimur. Iubes eſſe liberos? erimus: iubes, quæ ſentimus promere in medium? proferemus. Neq; enim adhuc ignauia quadam, & inſito torpore ceſſauimus. Terror, & metus, & miſera illa ex periculis facta prudentia monebat, ut à repub. (erat autem omnino nulla reſpublica) oculos, aureis, animos, auerteremus. At nunc tua dextera, tuisq́;

promiſsis

promißis freti & innixi, obsepta diutina seruitute ora reseramus, frænatamq́; tot malis linguam resoluimus. Vis enim taleis esse nos, qualeis iubes: nihilq́; exhortationibus tuis fucatum, nihil subdolum, deniq; quod credentem fallere paret non sine periculo fallẽtis. Neq; enim unquam deceptus est princeps, nisi qui prius ipse decepit. Equidem hunc parentis publici sensum, cùm exhortatione eius, tum pronũciatione ipsa perspexisse uideor. Quæ enim illa grauitas sententiarum: quam inaffectata ueritas uerborum? quæ adseueratio in uoce? quæ affirmatio in uultu? quanta in oculis, habitu, gestu, toto deniq; corpore fides? Tenebit ergo semper, quod suaserit: sciet q; nos, quoties libertatẽ, quam dedit, experiemur, sibi parere: nec uerendum est, ne incautos putet, si fidelitate temporum cõstanter utamur, quos meminit sub malo principe aliter uixisse. Nuncupare uota & pro æternitate imperij, & pro salute ciuium: imò pro salute principum, ac propter illos pro æternitate imperij solebamus. Hæc pro imperio nostro, in quæ sint uerba suscepta, operæpretium est adnotare, Si bene Rempub. & ex utilitate omnium rexeris. Digna uota, quæ semper suscipiantur, semperq́; soluantur. Egit cum dijs, ipso te autore Cæsar Respub. ut te sospitẽ, incolumemq́; præstarent, si tu cæteros præstitisses: si contrà, illi quoq; à custodia tui corporis oculos dimouerent: teq́; relinquerent uotis, quæ non palàm susciperẽtur. Alij se superstites reipub. optabãt, faciebantq́;. Tibi salus tua inuisa est, si non sit cum Reipub. salute coniuncta, nihil pro te pateris optari, nisi expediat optantibus, omnibusq́; annis in consilium de te deos mittis, exigisq́;, ut sententiam suam mutent, si talis esse desieris, qualis electus es. Sed ingenti conscientia Cæsar, pacisceris cum dijs, ut te, si mereberis, seruent: cum

 sciás,

sciás, an merearis, neminẽ magis quàm deos scire. Non'ne uobis Patresconscrip. hæc diebus ac noctibus agitare secum uidetur? Ego quidem in me, si omnium utilitas ita posceret, etiam præfecti manum armaui: sed ne deorum quidem aut iram, aut negligentiam deprecor, quæso, imò & obtestor, ne unquam pro me uota Respub. inuita suscipiat, aut si susceperit, inuita ne debeat. Capis ergo Cæsar salutis tuæ gloriosissimum fructum ex cõsensu deorum: nam cum excipias, ut ita demum te Dei seruent, si bene Rempublicam & ex utilitate omnium rexeris, certus es, te bene Rempublicam gerere, cum seruent. Itaq; securus tibi, & lætus dies erit, qui principes alios cura, & metu distinebat, cum suspensi, & attoniti, parumq; confisi patientia nostra, hinc atque inde publicæ seruitutis nuncios expectarent, ac si forte aliquos flumina, niues, uenti præpedissent, statim hoc illud esse credebant, quod merebantur: nec erat discrimen ullum pauoris, proptereà, quòd cum à malo principe tanquam successor timeatur, quisquis est dignior, cum sit nemo non dignior, omnes timentur. Tuam securitatem non mora nunciorum, non literarum tarditas differt: scis tibi ubiq; iurari, cum ipse iuraueris omnibus. Nemo hoc sibi non præstat: amamus quidem te inquantũ mereris: istud tamen non tui facimus amore, sed nostri: nec unquam illucescat dies, quo pro te nuncupet uota non utilitas nostra, sed fides Cæsar. Turpis tutela principis, cui potest imputari. Queri libet, quòd in secreta nostra nõ inquirant principes, nisi quos odimus. Nam si eadem cura bonis, quæ malis esset, quam ubiq; admirationem tui, quod gaudium exultationemq; deprehenderes? quos omnium cum coniugibus, ac liberis, quos etiam cum domesticis aris, focisq; sermones? Scires mollissimis istis auribus parci:

& alioqui cum ſint odium amorq; contraria, hoc perquã ſimile habent, quòd ibi intemperantius amamus bonos principes, ubi liberius malos odimus. Cepiſti tamen & affectus noſtri, & iudicij experimentum, quantum maximũ præſens capere potuiſti illo die, quo ſolicitudini, pudoriq; candidatorum ita conſuluiſti, ne ullius gaudium alterius triſtitia turbaret: alij cum lætitia, alij cum ſpe receſſerũt, multis gratulandum: nemo conſolandus fuit. Nec ideo ſegnius iuuenes noſtros exhortatus es, conſulatum circumirent, ſenatui ſupplicarent, atque ita à principe ſperarent honores, ſi à Senatu petiſſent. Quo quidem in loco, ſi quibus opus exemplo, adieciſti, ut te imitarentur. Arduum Cæſar exemplum, & quod imitari non magis quiſq; candidatorum, quàm principum poſſit. Quis enim uel uno die reuerentior Senatus candidatus, quàm tu? cùm omni uita, tum illo ipſo tempore, quo iudicas de candidatis? An aliud à te quàm Senatus reuerentia obtinuit? ut iuuenibus clariſſimæ gentis debitum generi honorem, ſed antè quàm deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas non obſcuratur, ſed illuſtratur à principe: tandem illos ingentium uirorum nepotes illos poſteros libertatis nec terret Cæſar, nec pauet: quinimo, feſtinatis honoribus amplificat, atq; auget, & maioribus ſuis reddit, ſi quid uſquam ſtirpis antiquæ, ſi quid reſiduæ claritatis, hoc amplexatur, & refouet, & in uſum Reip. promit. Sunt in honore hominum, & in honore famæ magna nomina ex tenebris obliuionis indulgẽtia Cæſaris, cuius hæc intentio eſt, ut nobileis & cõſeruet, & efficiat. Præfuerat prouinciæ quæſtor unus ex candidatis, in quem ea ciuitas ampliſſima reditus egregia cõſtitutione fundauerat, hoc ſenatui allegandũ putaſti. Cur enim te principe, qui generis tui claritatẽ uirtute ſuperaſti, dete-

rior esset cõditio eorum, qui posteros habere nobiles mererentur, quàm eorum, qui parenteis habuissent? O te dignum, qui de magistratibus nostris semper hæc nuncies, nec pœnis malorum, sed bonorum præmijs bonos facias. Accensa est iuuentus, erexitq́; animos ad æmulandũ, quod laudari uidebat: nec fuit quisquam, quem non hæc cogitatio subiret, cum sciret quicquid à quoq; in prouincia bene fieret, omnia te scire. Vtile est Cæsar, & salutare præsidibus prouinciarum hanc habere fiduciam, paratum esse sanctitati industriæ suæ maximum præmium, iudiciũ principis, suffragium principis. Adhuc autem quamlibet syncera, rectaq́; ingenia, etsi non detorquebat, hebetabat tamen misera, sed uera reputatio. Vides enim si quid bene fecero, nesciat Cæsar: aut si scierit, testimonium non reddet. Ita eadem illa seu negligentia, seu malignitas principum, cum male consultis impunitatem, recte factis nullum præmium polliceretur: nec illos à crimine, & hos deterrebat à laude. At nunc si bene aliquis prouinciam rexerit, huic quæsita uirtute dignitas offertur: patet enim omnibus honoris, & gloriæ campus: ex hoc quisq; quod cupit, petat, & assecutus sibi debeat. Prouincijs quoq; in posterum & iniuriarum metum, & accusandi necessitatem remisisti. Nam si præfuerint, quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur: & alioqui nihil magis prodesse candidato ad sequentes honores, quàm peractos optime magistratus. Magistratus magistratu, honore honor petitur. Volo ego, qui prouinciam rexerit, non tantum codicillos amicorum, nec urbana coniuratione eblanditas preces, sed decreta coloniarum, decreta ciuitatum alleget. Næ suffragijs consularium uirorum urbes, populi, gentes inseruntur. Efficacissimũ pro cãdidato genus est rogandi, gratias agere.

agere. Iam quo adſenſu ſenatus, quo gaudio exceptũ eſt, cum candidatis, ut quẽq; nominaueras, oſculo occurreres: deuexus quidẽ in planum, & quaſi unus ex gratulãtibus. Te mirer magis, an improbẽ illos, qui effecerunt, ut iſtud magnum uideretur? cum uelut affixi curulibus ſuis manum tantum, & hanc cunctanter, & pigre, & imputantibus ſimiles promerent. Cõtigit ergo oculis noſtris inſolita facies, princeps & candidatus æquales & ſimul ſtantes, intueriq; parem accipientibus honorem qui dabat. Quod factum tuum à cũcto ſenatu quàm uera adclamatione celebratum eſt, tanto maior, tanto auguſtior. Nam cui nihil ad augendum faſtigium ſupereſt, hic uno modo creſcere poteſt, ſi ſeipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuæ. Neq; enim ab ullo periculo fortuna principum longius abeſt, quàm ab humilitate. Mihi quidẽ non tam humanitas tua, quàm intẽtio eius admirabilis uidebatur. Quippe cum orationi oculos, uocem, manum commodares, ut ſi alij eadem iſta mandaſſes, omnes comitatis numeros obibas: atq; etiam cum ſuffragatorum nomina honore, quo ſolẽt, exciperentur, tu quoq; inter excipiẽteis eras, & ex ore principis ille ſenatorius adſenſus audiebatur: quod'que apud principem perhibere teſtimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur à principe. Faciebas ergo cùm diceres, optimos, nec ipſorum modò uita à te, ſed iudiciũ ſenatus comprobabatur: ornariq; ſe non illos magis, quos laudabas, lætabatur. Nam quod precatus es, ut illa ipſa ordinatio comitiorum bene, ac feliciter eueniret nobis, reipub. non'ne tibi tale eſt, ut nos hunc ordinem uotorum conuertere debeamus? deos deniq; obſecrare, ut omnia quæ facis, quæq; facies, proſpere ^cedant tibi, reip. nobis, uel ſi breuius ſit optandũ, ut uni tibi, in quo & reſp. & nos ſumus? *cadant

Fuit tempus, ac nimium diu fuit, quo alia aduersa, alia secunda principi, & nobis: nunc communia tibi nobiscum tam læta, quàm tristia, nec magis sine te nos esse fœlices, quàm tu sine nobis potes. An si posses, in fine uotorũ adiecisses, ut ita precibus tuis dij annuerent, si iudicium nostrum mereri perseuerasses? Adeò nihil tibi amore ciuium antiquius, ut antè à nobis, deinde à dijs, atq; ita ab illis amari uelis, si à nobis ameris. Et sanè priorum principum exitus docuit, ne à dijs quidem amari, nisi quos homines ament. Arduum erat has precationes tuas laudibus adæquare, adæquauimus tamẽ. Qui amoris ardor? qui stimuli? quæ faces, illas nobis acclamationes subiecerunt? Non nostri Cæsar ingenij, sed tuæ uirtutis, tuorumq; meritorum uoces fuerunt, quas nulla unquam adulatio inuenit, nullius cuiusquam terror expreßit. Quem sic timuimus, ut hæc fingeremus? quem sic amauimus, ut hæc fateremur? Nosti neceßitatem seruitutis, quando simile aliquid audisti, & quando dixisti. Multa quidem excogitat metus, sed quæ appareant quæsita ab inuitis: aliud solicitudinis, aliud securitatis ingenium est: alia tristium inuentio, alia gaudentium. Neutrum simulationes expresserint: habent sua uerba miseri, sua uerba fœlices, ut quæ iam maxime eadem ab utrisq; dicãtur. Testis ipse es, quæ in omnium ore lætitia: non amictus cuiquam, non habitus, quem modò extulerat, inde resultantia uocibus tecta: nihilq; tantis clamoribus satis clausum. Quis tũc non è uestigio suo exiluit? quis exiluisse sensit? Multa fecimus sponte, plura instinctu quodã & imperio. Nam gaudio quoque cogendi uis inest. Num ergo modum ei tua saltem modestia imposuit? nam quantò magis à te reprimebatur, exarsimus, non contumacia Cæsar: sed ut in tua potestate est, an gaudeamus, ita in

quantum

quantum nec in nostra. Cõprobasti & ipse adclamationũ nostrarum fidem lacrymarum tuarum ueritate. Vidimus humescenteis oculos tuos, demissumq́; gaudio uultum, tantumq́; sanguinis in ore, quantum in animo pudoris. Atque hoc magis incensi sumus, ut precaremur, ne quando tibi non eadem causa lacrymarum, utq́; nonnunquam frontem tuã abstergeres. Hoc ipsum, has sedeis, nobis quasi responsuras interrogemus, uiderint'ne unquam principis lacrymas? at senatus saepe uiderunt. Onerasti futuros principes, sed & posteros nostros. Nam & hi a principibus suis exigent, ut eadem audire mereantur, & illi quòd non audiant indignabuntur. Nihil magis possum proprie dicere, quàm quod dictum est à cuncto senatu, O te felicem; quod cùm diceremus, non opes sed animum mirabamur. Est enim demum uera felicitas, felicitate dignum uideri. Sed cum multa illo die dicta sunt sapienter, & grauiter, tum uel in primis hoc, Crede nobis, crede tibi. Magna hoc fiducia nostri, maiore tamẽ tui diximus: alius enim fortasse alium, ipsum se nemo deceperit: introspiciat modò uitam, seq́; quid mereatur, interroget. Proinde dabat uocibus nostris fidem apud optimũ principem, quod apud malos detrahebat. Quãuis enim faceremus, quae amantes solent, illi tamen non amari se, credebant sibi. Super haec precati sumus, ut sic te amarent dij, quẽadmodum tu nos. Quis hoc aut de se, aut principi diceret mediocriter amãti? Pro nobisipsis quidem haec fuit summa uotorum, ut nos sic amarent dij, quo modo tu. Est'ne uerum, quòd inter ista clamauimus? O nos felices. quid enim felicius nobis? quibus non iam illud optandum est, ut nos diligat princeps, sed Dij, quemadmodũ princeps. Ciuitas religionibus dedita, semperq́; deorum indulgẽtiam pie merita, nihil felicitati suae putat

putat adstrui posse, nisi ut Dij Cæsarẽ imitentur. Sed quid singula consector, & colligo, quasi uero aut oratione complecti, aut memoria consequi possim, quæ uos P. C. ne qua interciperet obliuio, & in publica acta mittenda, & incidenda in ære censuistis? Ante orationes principum tantum eiusmodi genere monimentorum mandari æternitati solebant: acclamationes quidem nostræ parietibus curiæ claudebantur: erant enim quibus nec senatus gloriari, nec princeps possent. Has uerò & in uulgus exire, & posteris prodi cùm ex utilitate, tum ex dignitate publica fuit: primum, ut orbis terrarum pietatis nostræ adhiberetur testis & conscius: deinde, ut manifestum esset audere nos de bonis, malisq; principibus non tantum post ipsos iudicare: postremò, ut experimento cognosceretur, & ante nos gratos, sed miseros fuisse, quibus esse nos gratos probare antea non licuit. At qua contentione, quo nisu, quibus clamoribus expostulatum ne affectus nostros, ne tua merita supprimeres? denique, ut in posterum exemplo prouideres? Discant & principes adclamationes ueras, falsasq; discernere: habeantq; muneris tui, quòd iam decipi non poterunt. Non instruendum illis iter ad bonam famam, sed non deserendum: non submouenda adulatio, sed non reducenda est, certũ est & quæ facere, & quæ debeant audire, si faciant. Quid nunc ego super ea, quæ sum cum toto senatu precatus, pro senatu precer, nisi ut hæreat animo tuo gaudium, quod tunc oculis protulisti? Ames illum diem, & tamen uincas: noua merearis, noua audias: eadẽ enim dici nisi ob eadem facta non possunt. Iam quàm antiquum, quàm consulare, quòd triduum totum senatus sub exemplo patientiæ tuæ sedit, cum interea nihil præter consulem ageres. Interrogauit

quisq;

quisq; quod placuit, dissentire, discedere, & copiam iudicij sui Reip. facere, tutum fuit, consulti omnes, atq; etiam dinumerati sumus: uicitq; sententia non prima, sed melior. At quis antea loqui? quis hiscere audebat, præter miseros illos, qui primi interrogabantur? cæteri quidem defixi, & attoniti ipsam illam mutam, ac sedentariā adsentiendi necessitatem, quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore perpetiebantur? Vnus, solusq; censebat, quod sequerētur omnes, & omnes improbarēt, in primis ipse qui censuerat. Adeò nulla magis omnibus displicēt, quàm quæ sic fiunt, tanquam omnibus placeāt. Fortasse Imperator in Senatu ad reuerentiam eius cōponebatur, cæterum egressus, statim se recipiebat in principē: omniaq; cōsularia officia abigere, negligere, contemnere solebat. Ille uero ita consul, ut si tantum cōsul foret, nihil infra se putabat, nisi quod infra consulem esset: ac primū ita domo progrediebatur, ut illum nullus apparatus arrogantiæ principalis, nullus præcursorum tumultus detineret. Vna erat in limine mora consultare aueis, reuererįq; numinū monitus: nemo perturbabatur, nemo submouebatur: tanta uiatoribus quies, tantus pudor fascibus, ut plerūq; aliena turba subsistere & consulem & principem cogeret. Ipsius quidem officium tam modicum, tam temperatum, ut antiquus, aliquisq; magnus cōsul sub bono principe incedere uideretur. Iter illi sæpius in forum, frequenter tamen & in campum: nam comitia consulum obibat ipse, tantum ex renunciatione eorum uoluptatis, quantum prius ex destinatione capiebat. Stabant candidati ante curulem principis, ut ipse ante consulis steterat, adigebanturq; in uerba, in quæ paulò antè ipse iurauerat princeps, qui tantum putat esse in iureiurando, ut illud & ab alijs exigat. Reli-

qua pars diei tribunali dabatur. Ibi uero quanta religio æquitatis, quanta legum reuerētia? Adibat aliquis ut principem, respondebat se consulem esse. Nullius ab eo magistratus ius, nullius autoritas imminuta est, aucta etiam: siquidem pleraq; ad prætores remittebat, atq; ita ut collegas uocaret: non quia populare, gratumq; audientibus, sed quia ita sentiebat. Tantum dignationis in ipso honore ponebat, ut non amplius esse censeret, quòd aliquis collega appellaretur à principe, quàm quòd prætor esset. Ad hæc tam assiduus in tribunali, ut labore refici, ac reparari uideretur. Quis nostrum idem curæ, idem sudoris insumit? quis adeò expetitis honoribus aut deseruit, aut sufficit? Et sanè æquum est, tantũ cæteris præstare consulibus ipsum, qui cōsules facit: quippe etiam fortunæ uidebatur indignũ, si posset honores dare, qui gerere non posset. Facturus consules doceat, accepturisq; amplissimũ honorē persuadeat scire se, quid sit, quod daturus sit, sic fit ut illi quoq; sciant, quid acceperint. Quo iustius senatus, ut susciperes quartum consulatum, & rogauit, & iussit: Imperij hoc uerbum, non adulationis esse: obsequio tuo crede, quod non alia in re magis aut senatus exigere à te, aut tu præstare senatui debes. Vt enim cæterorum hominum, ita principũ illorum *omnium, qui dij sibi uidentur, æuum omne & breue, & fragile est. Itaq; optimũ quenque niti, & contendere decet, ut post se quoq; reipublicæ prosit, moderationis scilicet, iustitiæq; monimentis, quæ prima statuere consul potest. Hæc nempe intentio tua, ut libertatem reuoces, ac reducas. Quem ergo honorem magis amare? quod nomen usurpare sæpius debes, quàm quod primum inuenit recuperata libertas? Non est minus ciuile, & principem esse pariter & consulem, quàm tantum

*etiam

tum

tum consulem. Habes etiam rationem uerecundiæ collegarum tuorum. Collegarum inquam: ita enim & ipse loqueris, & nos loqui uis: onerosa erit modestiæ illorum tertij consulatus sui recordatio, donec te consulem uideant. Neque enim potest non nimium esse priuatis, quod principi satis est. Annuas Cæsar optantibus, quibusq; apud deos esse consuesti; quorum potens es ipse uotorum compotes facias. Fortasse sufficiat tibi tertius consulatus, sed nobis tanto minus sufficit. Ille nos instituit, & induxit, ut te iterum, iterumq́; consulem habere cupiamus. Remissius istud contenderemus, si adhuc non sciremus qualis esses futurus. Tolerabilius fuit experimentum tui nobis, quàm usum negari. Dabitur'ne rursus uidere consulem illum? audiet, reddet, quas proxime uoces? præstabitq́; gaudium, quantum ipse percipiet? præsidebit lætitiæ publicæ autor eius, & causa? tentabitq́; affectus nostros, ut solet cohibere, nec poterit? pietati Senatus cum modestia principis felix, speciosumq́; certamen seu fuerit uicta, seu uicerit. Equidem incognitam quandam, proximaq́; maiorem præsumo lætitiam. Quis enim est tam imbecilli ingenio, qui non tanto meliorē consulem speret, quāto sæpius fuerit? Alius labores, si non continuo desidiæ, ac uoluptati dedisset, ocio tamen, & quiete recreasset: hic consularibus curis exolutus, principaleis resumpsit: tam diligens tēperamenti, ut nec consulis officium princeps, nec principis consul appeteret. Videmus ut prouinciarum desiderijs, ut singularum etiam ciuitatum precibus occurrat, nulla in audiendo difficultas, nulla in respondendo mora, adeunt statim, dimittuntur statim: tandemq́; principis fores exclusa legationum turba non obsidet. Quid in omnibus cognitionibus, quàm mitis seueritas, quàm non dissoluta

dissoluta clementia? non locupletando fisco sedes, nec aliud tibi sententiæ tuæ precium, quàm bene iudicasse. Stant ante te litigatores non de fortunis suis, sed de tua existimatione soliciti: nec tam uerentur, quid de causa sua, quàm quid de moribus sentias. O` ueri principis, atq; etiam consulis, recōciliare æmulas ciuitates, tumēteisq; populos nō imperio magis, quàm ratione cōpescere: intercedere iniquitatibus magistratuū, infectumq́; reddere, quicquid fieri non oportuerit. Postremo uelocißimi syderis more omnia inuisere, omnia audire, & undecunq; inuocatū, statim uelut numen adesse, & adsistere. Talia esse crediderim, quæ ipse mundi parens temperat nutu, siquando oculos demisit in terras, & facta mortalium inter diuina opera numerari dignatus est, quibus nunc per te liber, solutusq́; cœlo tantum uacat, postquam te dedit, qui erga omne hominum genus uice sua fungereris. Fungeris enim, sufficisq́; mandanti, cum tibi dies omnis summa cū utilitate nostra summa cum tua laude cōdatur. Quòd siquando cum influentibus negocijs paria fecisti, instar refectionis existimas mutationem laboris. Quæ enim remißio tibi, nisi lustrare saltus? excutere cubilibus feras? superare immensa montium iuga, & horrentibus scopulis gradū inferre? nullius manu, nullius uestigio adiutū? atq; inter hæc pia mēte adire lucos? & occursare numinibus? Olim hæc experientia iuuentutis, hæc uoluptas erat: his artibus futuri duces imbuebantur, certare cum fugacibus feris, cursu: cum audacibus, robore: cum callidis, astu: nec mediocre pacis decus habebatur submota campis irruptio ferarum, & obsidione quadam liberatus agrestium labor. Vsurpabant gloriam istam illi quoq; principes, qui obire non poterant: usurpabant autē ita ut domitas, fractasq́; claustris feras, ac deinde

in ipso

in ipſorum quidem ludibrium emiſſas mentita ſagacitate colligerent. Huic par capiendi, quærendiq; ſudor, ſummusq;, & idem gratiſsimus labor inuenire. Enimuero ſiquando placuit idem corporis robur in maria proferre, nõ ille fluitantia uela aut oculis ſequitur, aut manibus: ſed nunc gubernaculis adſidet, nunc cum ualentiſsimo quoq; ſodalium certat frangere fluctus, domitare uẽtos reluctanteis, remisq; transfretare obſtantia freta. Quantũ diſsimilis illi, qui non Albani lacus ocium, Baianiq; torporẽ, & ſilentium ferre, non pulſum ſaltem, fragoremq; remorum perpeti poterat, quin ad ſingulos ictus turpi formidine horreſceret? Itaq; procul ab omni ſono incõcuſſus ipſe, et immotus religato, reuinctoq; nauigio, non ſecus ac piaculum aliquod trahebatur: fœda facies, cum Pop. Rom. imperator alienum curſum, alienumq; rectorem uelut capta naue ſequeretur. Nec deformitate iſta ſaltem flumina carebant, atq; amnes, Danubius ac Rhenus tantũ illud noſtri dedecoris uehere gaudebant non minore cum pudore imperij, quòd hæc Romanæ aquilæ, Romana ſigna, Romana deniq; ripa, quàm quòd hoſtium proſpectarẽt: hoſtiũ, quibus moris eſt eadẽ illa nunc rigentia gelu flumina, aut campis ſuperflua, nunc liquida, ac deferentia luſtrare nauigijs, nandoq; ſuperare. Nec uerò laudauerim per ſe magnopere duritiem corporis ac lacertorum: ſed ſi his ualidior toto corpore animus imperitet, quẽ non fortunæ indulgentiæ molliant, non copiæ principales ad ſegnitiem, luxumq; detorqueãt: tunc ego ſeu mõtibus, ſeu mari exerceatur, & lætũ opere corpus, & creſcẽtia laboribus membra mirabor. Video enim iã inde antiquitus maritos dearum, ac deorum liberos, nec dignitate nuptiarum magis, quàm his artibus inclaruiſſe. Simul cogito, cùm ſint iſta lu

dus, & auocamentũ huius: illæ feriæ, & intẽtæ, & à quibus se in tale ociũ recipit, uoluptates. Sunt enim uoluptates, quibus optime de cuiusq; grauitate, sanctitate, temperantia creditur. Iam quis adeò dissolutus, cuius non occupationibus aliqua species seueritatis insidat? Ocio prodimur. An non pleriq; principes hoc idem tempus in aleam, stupra, luxum cõferebant? cum feriarũ laxamenta curarũ, uitiorum contentione supplerẽt. Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil tectum, nihil occultum esse patitur: principũ uerò non modò domos, sed cubicula ipsa, intimosq; secessus recludit: omniaq; arcana noscenda famæ proponit, atq; explicat. Sed tibi Cæsar nihil accommodatius fuerit ad gloriã, quàm penitus inspici. Sunt quidem præclara, quæ in publicũ profers, sed non minora ea, quæ limine tenes. Est magnificum, quòd te ab omni contagione uitiorum reprimis, ac reuocas: sed magnificẽtius, quòd tuos. Quantò enim magis arduũ est alios præstare, quàm se, tantò laudabilius, quòd cùm ipse sis optimus, omnes circa te similes tui effecisti. Multis illustribus dedecori fuit aut inconsultius uxor adsumpta, aut retenta patientius, ita foris claros domestica destruebat infamia: & ne maximi ciues haberentur, hoc efficiebat, quòd mariti minores erant. Tibi uxor in decus, & gloriã cedit. Quid enim illa sanctius? quid antiquius? Non'ne si pontifici maximo deligẽda sit coniux, aut hanc, aut similem (ubi est autem similis?) elegerit quàm illa nihil sibi ex fortuna tua, nisi gaudium uendicat? quàm constanter nõ potẽtiam tuam, sed ipsum te reueretur? Idem estis inuicem quod fuistis, probatis ex æquo: nihilq; uobis felicitas addidit, nisi quòd scire cœpistis, quàm bene uterq; uestrum felicitatem ferat. Eadem quàm modica cultu? quàm parca comitatu? quàm

quàm ciuilis incessu? mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita instituit: nã uxori sufficit obsequij gloria. At cum uideat quàm te nullus terror, nulla comitetur ambitio, nõ & ipsa cum silentio incedat? ingredientemq; pedibus maritũ in= quãtum patitur sexus, imitetur? Decuerit hoc illam, etiam si diuersa tu facias. Sub hac uerò modestia uiri quantam debet uerecundiam uxor marito, fœmina sibi? Soror autem tua, ut se sororẽ esse meminit, ut in illa tua simplicitas, tua ueritas, tuus cãdor agnoscitur? ut si quis eã uxori tuæ cõferat, dubitare cogatur, utrũ sit efficacius, ad rectè uiuendum bene institui, aut feliciter nasci. Nihil est tam pronum ad simultates, quàm æmulatio, in fœminis præsertim: ea porrò maxime nascitur ex coniunctione, alitur æqualitate, exardescit inuidia, cuius finis est odium. Quo quidẽ admirabilius existimandũ est, quòd mulieribus duabus in una domo, pariq; fortuna nullũ certamen, nulla cõtentio est. Suspiciunt inuicẽ, inuicẽ cedũt: cumq; te utraq; effusißime diligat, nihil sua putant interesse, utram tu magis ames: idemq; utriq; propositum, idem tenor uitæ, nihilq; ex quo sentias duas esse. Te enim imitari, te subsequi student: ideo utraq; mores eosdẽ, quia utraq; tuos habet. Inde moderatio, inde etiam perpetua securitas: neq; enim unquam periclitabuntur esse priuatæ, quæ non desierunt. Obtulerat illis Senatus cognomẽ Augustarum, quod certatim deprecatæ sunt, quandiu appellationem Patris patriæ tu recusasses: seu quòd plus esse in eo iudicabant, si uxor, & soror tua, quàm si Augustæ dicerẽtur. Sed quæcunq; illis ratio tantam modestiã suasit, hoc magis dignæ sunt, quæ in animis nostris & sint, & habeantur Augustæ, quia non uocantur. Quid enim laudabilius fœminis, quàm si uerum honorem non in splendore titulorum, sed

in iudicijs hominum reponāt: magnisq́; nominibus pares se faciant, etiam dum recusant? Iam etiam & in priuatorum animis exoleuerat priscū mortaliū bonum amicitia, cuius in locum migrauerant adsentationes, blanditiæ, & peior ordo, amoris simulatio: etenim in Principum domo nomen tantum amicitiæ inane scilicet, irrisumq́; remanebat. Nam quæ poterat esse inter eos amicitia, quorum sibi alij domini, alij serui uidebantur? Tu hanc pulsam & errantem reduxisti. Habes amicos, quia amicus ipse es: neq; enim ut alia subiectis, ita amor imperatur: neq; est ullus affectus tā erectus, & liber, & dominationis impatiens, nec qui magis uices exigat. Potest fortasse princeps inique, potest tamē odio esse nōnullis: etiā si ipse non oderit: amari, nisi ipse amet, non potest. Diligis ergo, cum diligaris, et in eo, quod utriq; honestißimum est, tota gloria tua est, qui superior factus, descendis in omnia familiaritatis officia, & in amicum ex imperatore submitteris: imò tunc maxime imperator, cum amicum ex imperatore agis. Etenim cùm plurimis amicitijs fortuna principum indigeat, præcipuum est principis opus, amicos parare. Placeat tibi semper hæc secta, & cū alias uirtutes tuas, tum hanc constantißime teneas: nec unquam persuadeatur humile esse principi, nisi odisse. Iucundißimum est in rebus humanis amari, sed non minus amare: quorum utroq; ita frueris, ut cum ipse ardentißime diligas, adhuc tamē ardentius diligaris. Primū, quia facilius est unum amare, quàm multos: deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adest facultas tanta, ut nemo poßit te, nisi ingratus, nō magis amare. Operæprecium est referre, quod tormentum tibi iniunxeris, ne quid amico negares: dimisisti optimum uirum, tibiq́; charißimum inuitus, & tristis, & quasi retinere nō pos-

ses

ses: quantum amares eum, desiderio expertus es, distra=ctus, separatusq́;, dum cedis, & uinceris. Ita quod fando inauditū, cum princeps, & principis amicus diuersa uel=letis, id potius factum est, quod amicus uolebat. O rē me=moriæ, literisq; mandandam, præfectum prætorij non ex ingerentibus, sed ex subtrahētibus legere: eundemq́; ocio, quem pertinaciter amet, reddere: cumq́; sis ipse distentus imperij curis, non quietis gloriam cuiquam inuidere. In=telligimus Cæsar, quantum tibi pro laboriosa ista statio=ne, & exercita debeamus, cum ocium à te tanquā res opti ma & petatur, & detur. Quam ego audio confusionem tuam fuisse, cum digredientem prosequereris? prosequu=tus enim nec temperasti tibi, quo minus exeunti in littore amplexus osculum ferres. Stetit Cæsar in illa amicitiæ spe cula, precatusq; maria, celeremq́;, si tamen ipse uoluisset, recursum, nec sustinuit recedentem, non etiam atq; etiam uotis, lacrymis sequi. Nam de liberalitate taceo: quibus enim muneribus æquari hæc cura principis, hæc patien=tia potest? qua meruisti, ut ille sibi nimiū fortis, ac propè durus uideretur. Nec dubito, quin agitauerit secum, an gu bernacula retorqueret: & fecisset, nisi quòd penè ipso cō=tubernio principis felicius, iucundiusq; est desiderare prin cipem. Et ille quidē ut maxima fructus suscepti, ita maio=re depositi officij gloria fruitur: tu autē facilitate ista con=sequutus es, ne quem retinere uidearis inuitum. Ciuile hoc erat, & parēti publico conuenientissimum nihil cogere: semperq́; meminisse, nullam tantam potestatem cuiquā da=ri posse, ut nō sit gratior potestate libertas. Dignus es Cæ sar, qui officia mādes deponere optantibus, qui petentibus uacationem inuitus quidem, sed tamen tribuas: qui ab ami cis orantibus requiem, non te relinqui putes, qui semper

inuenias & quos ex ocio reuoces, & quos ocio reddas. Vos quoque, quos parens noster familiariter inspicere dignatur, fouete iudicium eius, quod de uobis habet. hic uester labor est. Princeps enim cum in uno probauit amare se scire, uacat culpa, si alios minus amat. Ipsum quidem, quis mediocriter diligat, cum leges amandi non det, sed accipiat? hic præsens, ille mauult absens amari, uterq; ametur, ut mauult, nemo in tædium præsentia, nemo in obliuionem absentia ueniat: tenet quisque locum, quem semper meruit: faciliusq́; est, ut oculis eius uultus absentis, quàm ut animo charitas excidat. Pleriq; principes, cum essent ciuium domini, libertorum erant serui, horum consilijs, horum nutu regebantur: per hos audiebant, per hos loquebantur, per hos præturæ etiam, & sacerdotia, & consulatus, imò & ab his petebantur. Tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tanquam libertis habes, abundeq́; sufficere his credis, si probi & frugi existimentur. Scis enim præcipuum esse indicium non magni principis magnos libertos. Ac primum neminem in usu habes, nisi aut tibi, aut patri tuo, aut optimo cuiquã principũ dilectum, statimq́; hos ipsos quotidie: deinde ita formas, ut se non tua fortuna, sed sua metiantur: & tanto magis digni, quibus honor omnis præstetur à nobis, quia non est necesse. Iustis'ne de causis S. P. Q. R. Optimi tibi cognomen adiecit? Paratũ id quidem, & in medio positũ, nouum tamen, scias neminem antè meruisse, quod non erat excogitandum, si quis meruisset. An satius fuit felicem uocare? quod non moribus, sed fortunæ datum est. Satius magnum? cui plus inuidiæ, quàm pulchritudinis inest. Adoptauit te optimus princeps in suum, Senatus in optimi nomen: Hoc tibi tam propriũ, quàm paternũ, nec magis definite

nite, distincteq; designat, qui Traianũ, quàm qui optimũ appellat, ut olim frugalitate Pisones, sapientia Lælij, pietate Metelli monstrabãtur: quæ simul omnia uno isto nomine continẽtur: nec uideri potest optimus, nisi qui est omnibus optimis in sua cuiusq; laude præstantior. Merito tibi ergo post cæteras appellationes hæc est addita, ut maior. Minus est enim Imperatorem & Cæsarem, & Augustum, quàm omnibus Imperatoribus, et Cæsaribus, & Augustis esse meliorem. Ideoq; ille parẽs hominum, deorũq;, optimi prius, deinde maximi nomine colitur: quo præclarior laus tua, quem non minus cõstat optimum esse, quàm maximum. Adsecutus es nomen, quod ad alium transire non poßit, nisi ut appareat in bono principe alienum, in malo falsum: quod licet omnes postea usurpent, semper tamen agnoscetur ut tuũ. Etenim ut nomine Augusti admonemur eius cui primum dicatum est: ita hæc Optimi appellatio nunquam memoriæ hominũ sine te recurret: quotiesq; posteri nostri optimum aliquem uocare cogentur, toties recordabuntur, quis meruerit uocari. Quanto nunc diue Nerua gaudio frueris, cum uides & esse optimũ, & dici quem tanquam optimum elegisti? Quàm lætum tibi, quòd cõparatus filio tuo uinceris? Neq; enim alio magis approbatur animi tui magnitudo, quàm quòd optimus ipse non timuisti eligere meliorem. Sed & tu pater Traiane, nam tu quoq; si non sydera, proximam tamen syderibus obtines sedem, quantam percipis uoluptatẽ, cum illum tribunum, illum militem tuum, tantum imperatorem, tantum principem cernis: cumq; eo, qui adoptauit amicißime contendis, pulchrius fuisse genuisse talem, an elegisse? Macte uterq; ingenti in Rempub. merito, cui hoc tantum boni cõtulistis, licet alteri uestrum filij uirtus triumpha-

lia, cœlum alteri dederit. Non *minor tamen ueſtra laus, quòd iſta per filium, quàm ſi ipſi meruiſſetis.* Scio Patres C. *cum cæteros ciueis, tum præcipue conſules oportere ſic affici, ut ſe publice magis, quàm priuatim obligatos putent.* Vt *enim malos principes rectius, pulchriusq; eſt ex communibus iniurijs odiſſe, quàm proprijs: ita boni ſpecioſius amãtur ob ea, quæ generi humano, quàm quæ hominibus præſtant.* Quia *tamen in conſuetudinem uenit, ut conſules publica gratiarum actione perlata, ſuo quoque nomine quantum debeant principi, profiteantur: concedite me non pro me magis munere iſto, quàm pro collega meo Cornuto* T*ertullo conſulari uiro fungi.* Cur *enim non pro illo quoq; gratias agam, pro quo non minus debeo? præſertim cum indulgentiſsimus imperator in concordia noſtra ea præſtiterit ambobus, quæ ſi tantum in alterum contuliſſet, ambos tamen æqualiter obligaſſet.* V*trunq; noſtrum ille optimi cuiuſq; ſpoliator, & carnifex, ſtragibus amicorum, & in proximum iacto fulmine afflauerat: ijſdem enim amicis gloriabamur, eoſdem amiſſos lugebamus: ac ſicut nũc ſpes, gaudiumq́;, ita tunc cõmunis nobis dolor, & metus erat.* Habuerat *hunc honorem periculis noſtris diuus* Nerua, *ut nos, etſi minus ut bonos, tamen promouere uellet: quia mutati ſeculi ſignum & hoc eſſet, quòd florerent, quorum præcipuum uotum antè fuerat, ut memoriæ principis elaberentur.* Non*dum biennium compleramus in officio laborioſiſsimo, & maximo, cum tu nobis optime principum, fortiſsime imperatorum conſulatum obtuliſti, ut ad ſummum honorem gloria celeritatis accederet.* T*antum inter te & illos principes intereſt, qui beneficijs ſuis commendationem ex difficultate captabant: gratioresq́; accipientibus honores*

arbitrab

arbitrabantur, si prius illos desperatio, & tædium, & similis repulsæ mora in notam quandam, pudoremq; uertissent. Obstat uerecundia, quo minus percenseamus, quo utrunq; nostrũ testimonio ornaris, ut amore recti, amore reipub. priscis illis consulibus æquaueris, meritò nec'ne, neutram in partem decernere audeamus: quia nec fas est affirmationi tuæ derogare, & onerosum confiteri uera esse, quæ de nobis præsertim tam magnifica dixisti. Tu tamen dignus es, qui eos consules facias, de quibus possis ista prædicare. Tribuas ueniam, quod inter hæc beneficia tua gratissimum est nobis, quòd nos rursus collegas esse uoluisti: ita charitas mutua, ita congruens tenor uitæ, ita una eademq; ratio propositi postulabat, cuius ea uis, ut morum similitudo concordiæ nostræ gloriã minuat: ac perinde sit mirũ, si alter nostrum à collega, ac si à seipso dissentiat. Non ergo temporarium, & subitum est, quod uterq; collegæ cõsulatu tanquam iterum suo gaudet, nisi quòd tamẽ qui rursus cõsules fiunt, bis quidem, sed tẽporibus diuersis obligantur: nos duos consulatus accipimus simul, simul gerimus: alterq; in altero cõsul, sed iterũ & pariter sumus. Illud uerò quàm insigne? quòd nobis præfectis ærario consulatum antè, quàm successorem dedisti? Aucta est dignitas dignitate, neq; continuatus tantum, sed geminatus est honor, finemq; potestatis alterius tanquam parũ esset excipere, præuenit. Tanta tibi integritatis nostræ fiducia fuit, ut nõ dubitares te salua diligẽtiæ tuæ ratione esse facturũ, si nos post maximũ officium priuatos esse non sineres. Quid quòd eundẽ in annum consulatum nostrum cõtulisti? Ergo nõ alia nos pagina, quàm te consulẽ accipiet, & nostra quoq; nomina addẽtur fastis, quibus ipse perscriberis. Tu comitijs nostris præsidere, tu

nobis sanctißimum illud carmen præire dignatus es, tuo iudicio consules facti, tua uoce renunciati sumus, ut idem honoribus nostris suffragator in curia, in campo declarator existeres. Nam quòd cum potißimum mẽsem attribuisti, quẽ tuus natalis exornat, quàm pulchrũ nobis? quibus edicto, quibus spectaculo celebrare continget diem illum triplici gaudio lætum, qui principẽ abstulit peßimũ, dedit optimũ, meliorem optimo genuit? Nos sub oculis tuis augustior solito currus accipiet, nos inter secũda omina, & uota certantia, quæ præsenti tibi cõferentur, uehemur alacres, & incerti ex utra parte maior auribus nostris accidat clamor. Super omnia tamen prædicandũ uidetur, quòd pateris cõsules esse, quos fecisti: quippe nullum periculum, nullus ex principe metus cõsulareis animos debilitat, & frangit: nihil inuitis audiendum, nihil coactis decernendum erit. Manet, manebitq; honori ueneratio sua, nec securitatẽ autoritate perdemus. Ac si quid fortè ex cõsulatus fastigio fuerit diminutũ, nostra hæc erit culpa, nõ seculi: Licet enim quantũ ad principẽ, licet taleis cõsules agere, qualeis ante principes erant. Vllam'ne tibi pro beneficijs referre gratiã parem poßumus, nisi tantũ illam, ut semper nos meminerimus consules fuisse, & cõsules tuos? Ea sentiamus, ea censeamus, quæ cõsularibus digna sunt. Ita uersemur in Rep. ut credamus esse remp. nõ consilium nostrum, nõ operam subtrahamus, nec disiunctos nos, & quasi dimissos cõsulatu, sed quasi adstrictos & deuinctos putemus: eundemq́; locũ laboris & curæ, quẽ reuerentiæ, dignitatisq́; teneamus. In fine orationis præsides, custodesq́; imperij, * Deos ego Consul pro rebus humanis, ac te præcipue Capitoline Iupiter precor, ut beneficijs tuis faueas, tantis'que addas muneribus perpetuitatem. Audisti, quæ

*Diuos ego Consules

ſti quæ malo principi precabamur: exaudi, quæ pro diſſimilimo optamus. Non te diſtringimus uotis (non enim pacem, non concordiam, non ſecuritatem, non opes oramus, non honores) ſimplex, cunctáq; iſta complexum unum omnium uotum eſt, ſalus principis. Nec uerò nouam tibi iniungimus curam: tu enim iam tunc illum in tutelam recepiſti, cum prædonis auidiſſimi faucibus eripuiſti: Neq; enim ſine auxilio tuo cum altiſſima quæq; quaterentur, hic qui omnibus excelſior erat, inconcuſſus ſtetit: præteritus eſt à peſſimo principe, qui præteriri ab optimo non potuit. Tu clara iudicij tui ſigna miſiſti, cum proficiſcenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore ceſſiſti. Tu uoce imperatoris, quid ſentires, locutus, filium illi, nobis parentem, tibi pontificem maximum elegiſti. Quo maiore fiducia iiſdem illis uotis, quæ ipſe pro ſe nuncupari iubet, oro & obteſtor, ſi bene Remp. ſi ex utilitate omnium regit. Primum ut illum nepotibus noſtris, ac pronepotibus ſerues: deinde ut quandoque ſucceſſorem ei tribuas, quem genuerit, quem formauerit, ſimilemq; fecerit adoptato: aut ſi hoc fato negatur, in conſilio ſis eligenti, monſtreśque aliquem, quem adoptari in capitolio deceat. Vobis Patres C. quantum debeam, publicis etiam monimentis continetur. Vos mihi in tribunatu quietis, in prætura modeſtiæ, uos in iſtis officijs etiam, quæ è ſtudijs noſtris circa tuendos ſocios iniunxeratis, cuncti conſtantiæ antiquiſſimum teſtimonium perhibuiſtis. Vos proxime deſtinationem conſulatus mei his adclamationibus approbauiſtis, ut intelligam etiam atque etiam enitendum mihi, ut hunc conſenſum ueſtrum complectar, & teneam, & in dies augeam. Etenim memini tunc ueriſſime iudicari, meruerit quis honorem necńe, cum adeptus eſt. Vos modo fauete

do fauete huic proposito, & credite, si cursu quondam prouectus ab illo insidiosissimo principe antequàm profiteretur odium bonorum, postquàm professus est, substiti: cum uiderem quæ ad honores compendia paterent, longius iter malui: si malis tẽporibus inter mœstos & pauenteis, bonis inter securos, gaudenteisq; numeror: si denique intantum diligo optimum principem, inquantum inuisus pessimo fui. Ego reuerentiæ uestræ sic semper inseruiam, non ut me consulem, & mox consularem, sed ut candidatum consulatus putem.

DIXI.

C. PLINII SECVNDI NOVOCOMENSIS DE VIRIS ILLVSTRIBVS LIBER.

DE PROCA REGE Albanorum.

PROCA rex Albanorum Amulium & Numitorem filios habuit, quibus regnũ annuis uicibus habendum reliquit, & ut alternis imperarẽt: sed Amulius fratri imperium nõ dedit. Et ut eum sobole priuaret, Rheam Syluiam filiam eius Vestæ sacerdotem præfecit, ut uirginitate perpetua teneretur: quæ à Marte compressa Romulum & Remum edidit. Amulius ipsam in uincula compegit. Paruulos in Tyberim abiecit, quos aqua in sicco reliquit. Ad uagitum lupa accurrit, eosque uberibus suis aluit. Mox Faustulus pastor collectos Accæ

Lauren

Laurentiæ coniugi educandos dedit. Qui postea Amulio interfecto, Numitori auo regnum restituerunt. Ipsi pastoribus coadunatis, ciuitatem condiderunt, quam Romulus augurio uictor, quod ipse XII. Remus VI. uultures uiderat, Romam uocauit: & ut eam prius legibus, quàm mœnibus muniret, edixit, ne quis uallum transiliret: quod Remus irridens, transiliuit, & à Fabio Celere centurione rastro fertur occisus.

DE ROMVLO ROMANORVM rege primo.

ROmulus Asylum conuenis patefecit, & magno exercitu facto, cũ uideret coniugia deesse, per legatos à finitimis ciuitatibus petijt: quibus negatis, ludos Cõsualia simulauit, ad quos cũ utriusq; sexus multitudo uenisset, dato suis signo uirgines raptæ sunt: ex quibus cũ una pulcherrima cũ magna omnium admiratione duceretur, Thalaßio eam duci respõsum. Quæ nuptiæ, quia feliciter cesserunt, institutũ est, ut omnibus nuptijs Thalaßij nomẽ inuocaretur. Cum fœminas finitimorũ Romani ui rapuissent, primi Cenienses cõtra eos bellum sumpserũt. Aduersum quos Romulus proceßit, & exercitum eorum, ac ducem Acronẽ singulari prælio deuicit. Spolia opima Ioui Pheretrio in capitolio consecrauit. Sabini ob raptas bellũ aduersus Romanos sumpserunt, & cũ Romæ appropinquarent, Tarpeiam uirginẽ nacti, quæ aquæ causa sacrorum gratia hauriendæ descenderat, ei T. Tatius optionẽ muneris dedit, si exercitũ suum in capitolium produxisset. Illa petijt, quod illi in sinistris manibus gerebant, uidelicet anulos, & armillas, quibus dolose repromißis, Sabinos in arcẽ perduxit, ubi T. Tatius scutis eam obrui præcepit. Nam & ea in læuis habuerant. Romulus aduersus

uersus Tatium, qui montem Tarpeium tenebat, processit, ac in eo loco, ubi nunc Rom. forum est, pugnam conseruit: ibi Hostius Hostilius fortissime dimicans cecidit, cuius interitu cõsternati Romani fugere cœperunt. Tunc Romulus Ioui Statori ædem uouit, & exercitus seu forte, seu diuinitus restitit. Tunc raptæ in medium processerunt, & hinc patres, inde coniuges deprecatæ pacem conciliarunt. Romulus fœdus percußit, & Sabinos in urbem recepit. Populum à Curibus oppido Sabinorum Quirites uocauit. Centum senatores ab ætate Patres appellauit. Treis equitum centurias instituit, quas suo nomine Ramnenses, à Tito Tatio Tatienses, à Lucumone Luceres appellauit. Plebem in triginta curias distribuit, easq; raptarum nomine appellauit. Cum apud Capreæ paludem exercitum lustraret, nunquam comparuit. Vnde inter patres, & populum seditione orta, Iulius Proculus uir nobilis in concionem proceßit, & iureiurando firmauit, Romulum à se in colle Quirinali uisum augustiore forma, cum ad Deos abiret: eundemq; præcipere, ut seditionibus abstinerent, uirtutem colerent, futurum, ut omnium gentium domini existerent. Huius autoritati creditum est, ædes in colle Quirinali Romulo constituta, ipse pro deo cultus, & Quirinus est appellatus.

DE NVMA POMPILIO Rom. rege secundo.

POst consecrationem Romuli, cum diu interregno seditiones orirẽtur, Numa Pompilius Pomponij filius, Curibus oppido Sabinorum accitus, cùm adducentibus ciuibus Romam uenisset, ut populum ferum religione molliret, sacra plurima instituit, ædem Vestæ fecit, uirgines Vestales legit. Flamines treis, Dialem, Martialẽ, Quirinalem

nalem. Salios Martis sacerdotes, quorum primus præsul uocatur, XII. instituit. Pontificē Maximum creauit. Portas Iano gemino ædificauit. Annū in XII. menses distribuit, additis Ianuario et Februario. Leges quoq; plurimas & utileis, & omnia iussu Egeriæ nymphæ, uxoris suæ se facere simulans. Ob hanc tantam iustitiā bellum ei nemo intulit. Morbo solutus in Ianiculo sepultus est, ubi post multos annos arcula cum libris à Terentio quodā exarata: qui libri, quia leueis quasdam sacrorum causas continebant, ex autoritate patrum cremati sunt.

DE TVLLO HOSTILIO Rom. rege tertio.

TVllus Hostilius, quia bonam operam aduersum Sabinos nauauerat, rex creatus, bellum Albanis indixit, quod trigeminorum certamine finiuit. Albam propter perfidiam ducis Metij Suffetij diruit, Albanos Romam transire iußit. Curiam Hostiliam cōstituit, montem Cœlium urbi addidit. Et dum Numam Pompilium sacrificijs imitatur, Ioui Elicio litare non potuit, fulmine ictus cum regia conflagrauit. Cum inter Romanos, & Albanos bellum fuisset exortum, ducibus Hostilio & Suffetio, placuit rem paucorum certamine finire. Erant apud Romanos trigemini Horatij, tres apud Albanos Curiatij, quibus fœdere icto concurrentibus, statim duo Romanorū ceciderunt. Tres Albanorum uulnerati. Vnus Horatius quamuis integer, quia tribus impar erat, fugam simulauit, & singulos per interualla, ut uulnerū erat dolor, interfecit. Et cū spolijs onustus rediret, sororē obuiā habuit: quæ uiso paludamento sponsi sui, qui unus ex Curiatijs erat, flere cœpit: frater eā occidit, qui apud duumuiros cōdemnatus, ad populum prouocauit, ubi patris lacrymis

crymis condonatus, ab eo expiandi gratia ſub Tigillum miſſus, quod nunc quoque uiæ ſuppoſitum Sororium appellatur. Metius Suffetius dux Albanorum, cum ſe inuidioſum apud ciueis uideret, quòd bellum ſolo trigeminorum certamine finiſſet, ut rem corrigeret, Veientes, & Fidenates aduerſum Romanos incitauit. Ipſe à Tullo in auxilium accerſitus, aciem in collem ſubduxit, ut fortunam belli experiretur, ac ſequeretur. Qua rę Tullus intellecta, magna uoce ait, illud ſuo iuſſu Metiū facere. Quare hoſtes territi, uictiq́; ſunt. Poſtera die Metius cum ad gratulandum Tullo ueniſſet, iuſſu ipſius quadrigis religatus, ac in diuerſa diſtractus eſt.

DE ANCO MARTIO ROM. *rege quarto.*

ANcus Martius Numæ Pompilij ex filia nepos, æquitate & religione auo ſimilis, Latinos bello domuit. Auentinū & Ianiculum monteis urbi addidit. Noua mœnia oppido circundedit, ſyluas ad uſum nauium publicauit. Salinarum uectigal inſtituit. Carcerem primus ædificauit. Hoſtiam, coloniam maritimis commeatibus opportunam in hoſtia Tyberis deduxit. Ius feciale, quo legati ad res repetēdas uterentur, ab Equicolis tranſtulit, quod primus fertur Heſus excogitaſſe: his rebus intra paucos dies confectis, immatura morte præreptus, nō potuit præſtare, qualem promiſerat, regem.

DE LVCIO TARQVINIO Priſco Rom. rege quinto.

LVcius Tarquinius Priſcus Lucumo Græci Demarathi filius, Corinthi tyrannidem fugiens, in Hetruriam commigrauit. Ipſe Lucumo dictus, urbe Tarquinijs profugis, Romam petijt. Aduenienti aquila pileum

ſuſtulit

ſuſtulit, & cum altè ſubuolaſſet, repoſuit. Tanaquil coniux, auguriorum perita, regnum ei portendi intellexit. Tarquinius pecunia, & induſtria dignitatem, atq; etiam Anci regis familiaritatem conſecutus, à quo tutor liberis relictus, regnum intercepit, & ita adminiſtrauit, quaſi iure adeptus fuiſſet. Centum patres in curiam legit, qui minorum gentium ſunt appellati. Equitum centurias numero duplicauit, nomina mutare non potuit: Accij Nauij auguris autoritate deterritus, qui fidem artis ſuæ nouacula, & cote firmauit. Latinos bello domuit. Circum maximum ædificauit, ludos magnos inſtituit. De Sabinis, & priſcis Latinis triumphauit: murum lapideum urbi circundedit. Filium XIII. annorum, quod in prælio hoſtem percuſsiſſet, prætexta, & bulla donauit: unde hæc ingenuorum puerorum inſignia eſſe cœperunt. Pòſt ab Anci liberis, immiſsis percuſſoribus, per dolum regno exutus eſt, & interfectus.

DE SERVIO TVLLIO rege ſexto.

SEruius Tullius P. Corniculani, & Ocretiæ captiuæ filius, cum in domo Tarquinij Priſci educaretur, flammæ ſpecies caput eius amplexa eſt. Hoc uiſo, Tanaquil ſummam ei dignitatem portendi intellexit. Coniugi ſuaſit, ut ita eum, ut liberos ſuos educaret. Qui cum adoleuiſſet, gener à Tarquinio adſumptus eſt. Et cum rex occiſus eſſet, Tanaquil ex altiore loco ad populum deſpiciens, ait: Priſcum Tarquinium graui quidem, ſed non letali uulnere accepto, petere, ut interim, dum conualeſcit, Seruio Tullio audientes eſſent. Seruius Tullius quaſi precario regnare cœpit, ſed recte imperium adminiſtrauit. Hetruſcos ſæpe domuit, collem Quirinalem, & Vi-

minalem & Exquilias urbi addidit. Aggerem, fossasq; fecit. Populum in quatuor tribus distribuit, ac pòst plebi distribuit annonã, mẽsuras, pondera, classeis, centuriasq; cõstituit. Latinorum populis persuasit, uti exemplo eorum, qui Dianæ Ephesiæ ædem fecissent, & ipsi ædem Dianæ in Auentino ædificarent. Quo effecto, bos cuidam Latino miræ magnitudinis nata est, respõsum somnio datum, eum populum summam imperij habiturũ qui prius bouem illam immolasset. Latinus bouem in Auentinũ egit, & causam sacerdoti Romano exposuit. Ille callidus, dixit prius eum uiuo flumine manus abluere debere. Latinus dum ad Tyberim descendit, sacerdos bouem immolauit. Ita imperium ciuibus, sibi gloriam facto, consilioq; uindicauit. Seruius Tullius filiam alteram ferocem, mitem alterã habens, cum Tarquinij Superbi filios pari animo uideret, ut omnium menteis morum diuersitate leniret, ferocem miti, mitem feroci in matrimoniũ dedit. Sed mites seu forte, seu fraude perierunt. Feroces morum similitudo coniunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tullia incitatus, aduocato senatu regnum paternum repetere cœpit. Qua re audita, Seruius, dum ad curiam properat, iussu Tarquinij gradibus deiectus, & domum refugiens, interfectus est. Tullia statim in forum properauit, & prima coniugem regem salutauit, à qua iussa turba recedere, cum domum rediret, uiso patris corpore, mulionẽ euitantem, super ipsum corpus carpentum agere præcepit. Vnde uicus ille Sceleratus dictus. Postea Tullia cum coniuge in exilium acta.

DE TARQVINIO SVPERBO ROmanorum rege VII.

TArquinius Superbus cognomen moribus meruit. Occiso Seruio Tullio, regnum scelestè occupauit, tamen

bello

bello strennuus, Latinos, Sabinosq́; domuit, Suessam Pometiam Hetruscis eripuit. Gabios per Sextum filium simulato transfugio in potestatem redegit. Et ferias Latinas primus instituit. Lacus in Circo, & cloacam maximã fecit, ubi totius populi uiribus usus est: unde illæ fossæ Quiritum sunt dictæ. Cum Capitolium inciperet, caput hominis inuenit: unde cognitum est eam urbem caput gentium futuram: & cum in obsidione Ardeæ filius eius Lucretiæ stuprum intulisset, cum eo in exilium actus, ad Porsenam Hetruriæ regem confugit, cuius ope regnum retinere tentauit. Pulsus, Cumas conceßit, ubi per summam ignominiam reliquum uitæ tempus exegit.

DE TARQVINIO COLLATINO.

TArquinius Collatinus sorore Tarquinij Superbi genitus, in contubernio iuuenum regiorum Ardeæ erat. Vbi cum forte in liberiore conuiuio coniugem suam unusquisq; laudaret, placuit experiri. Itaq; equis Romã petũt. Regias nurus in conuiuio, & luxu deprehendunt: exinde Collatiam petunt, Lucretiam inter ancillas in lanificio offendunt. Ita ea pudicißima iudicatur. Ad quã corrũpendam Tarquinius Sextus nocte Collatiam redijt, & iure propinquitatis in domum Collatini uenit, & in cubiculũ Lucretiæ irrupit, pudicitiam expugnauit. Illa postero die aduocatis patre & coniuge, rem exposuit, & se cultro, quem ueste texerat, occidit. Illi in exitium regum coniurarunt, eorumq́; exilio necem Lucretiæ uindicauerunt.

DE IVNIO BRVTO PRIMO ROmanorum consule.

IVnius Brutus sorore Tarquinij Superbi genitus, cum eandem fortunam timeret, in quam frater inciderat, qui ob diuitias & prudentiam fuerat ab auunculo occi-

 sus,

ſus, ſtultitiam finxit. Vnde Brutus dictus. Iuuenibus regijs Delphos euntibus ridiculi gratia comes adſcitus, baculo ſambuceo aurum infuſum deo donum tulit. Vbi reſponſum eſt, eum Romæ ſummam poteſtatem habiturum, qui primus matrem oſcularetur: ipſe terram oſculatus eſt. Deinde propter Lucretiæ ſtuprum, cum Tricipitino, & Collatino in exitium regum coniurauit. Quibus in exilium actis, primus cõſul creatus, filios ſuos, fratriſq;, quòd cum Aquilijs, & Vitellijs ad recipiendum in urbem Tarquinios coniurauerant, uirgis cæſos ſecuri percußit. Deinde in prælio, quod aduerſus eos gerebat, ſingulari certamine cum Arunte filio Tarquinij congreſſus, ſe ambo mutuis uulneribus occiderunt. Cuius corpus in foro poſitũ, à collega laudatum, matronæ anno luxerunt.

DE HORATIO COCLITE.

PORſena rex Hetruſcorum, cum Tarquinios in urbem reſtituere tentaret, & primo impetu Ianiculum cepiſſet, Horatius Cocles illo cognomine, quòd in alio prælio oculũ amiſerat, pro Ponte Sublicio ſtetit, & aciem hoſtium ſuſtinuit, donec pons à tergo interrumperetur, cum quo in Tyberim decidit, & armatus ad ſuos tranauit. Ob hoc ei tantum agri publice datum eſt, quantũ uno die circumarari potuiſſet: ſtatua quoq; ei in Vulcanali poſita.

DE MVTIO, QVI MANVM foculo immiſit.

CVm Porſena rex urbem obſideret, Mutius Scæuola Cordus uir Romanæ conſtantiæ ſenatum adijt, & ueniam transfugiendi petijt, necem regis repromittens. Accepta poteſtate, in caſtra Porſenæ uenit, ibiq; purpuratum pro rege deceptus occidit. Apprehenſus, & ad regem pertractus, dexteram aris impoſuit, hoc ſupplicij ab

ea exigens, quòd in cæde peccasset. Vnde cum misericordia regis abstraheretur, quasi beneficium referens ait, trecentos aduersum eum simileis coniurasse. Qua re ille territus, bellum acceptis obsidibus deposuit. Mutio prata trans Tyberim data, ab eo Mutia appellata. Statua quoq; ei honoris gratia constituta est.

DE COELIA VIRGINE.

Porsena Cœliam uirginem nobilem inter obsides accepit, quæ deceptis custodibus, noctu castris eius egressa, equũ, quem sors dederat, arripuit, & Tyberim traiecit. À Porsena per legatos repetita, reddita. Cuius ille uirtutem admiratus, cum quibus optasset in pãtriam redire permisit. Illa uirgines, puerosq́; elegit, quorũ ætatem iniuriæ obnoxiam sciebat, huic statua equestris in foro posita.

DE MORTE FABIAE GENTIS.

Romani cum aduersum Veienteis bellarent, eos sibi hosteis familia Fabiorum priuato nomine deposcit, & profecti trecenti sex duce Fabio consule fuerunt. Cum sæpe uictores extitissent, apud Cremeram fluuium castra posuerunt. Veientes ad dolos conuersi, pecora ex aduerso in conspectu illorum posuerunt: ad quæ progreßi Fabij, in insidias delapsi, ad unum occisione perierunt. Dies quo id factum, inter nefastos relatus. Porta, qua profecti fuerant, Scelerata est appellata. Vnus ex ea gẽte propter impuberem ætatẽ domi relictus, genus propagauit ad Q. Fabium Maximum, qui Hannibalem mora fregit, Cũctator ab obtrectatoribus dictus.

DE LVCIO VALERIO PVBLICOLA.

Lucius Valerius Volesi filius, primùm de Veientibus, iterum de Sabinis, tertiò de utrisque gentibus triumphauit: hic, quia in locum Tricipitini collegæ consulem

ſubrogauerat, & domum in Veleia tutiſsimo loco habe=bat, in ſuſpicionem regni affectati uenit. Quo cognito, apud populum queſtus quòd de ſe tale aliquid timuiſſent, immiſit qui domum ſuam diruerent. Secures etiam faſci=bus dempſit, eosq́; in populi concione ſubmiſit. Legem de prouocatione à magiſtratibus ad populum tulit, hinc Pu=blicola dictus. Cum diem obijſſet, publice ſepultus, & an=nuo matronarum luctu honoratus eſt.

DE AVLO POSTHVMIO.

Tarquinius eiectus ad Manilium Tuſculanum generũ ſuum confugit, qui cùm Latio concitato Romanos grauiter urgeret, Aulus Poſthumius dictator dictus; apud Regilli lacum cum hoſtibus conflixit. Vbi cùm uictoria nutaret, magiſter equitum equis frænos detrahi iuſsit, ut irreuocabili impetu ferrentur: ubi & aciem Latinorum fuderunt, & caſtra ceperunt. Sed inter eos duo iuuenes candidis equis inſigni uirtute apparuerunt, quos dictator quæſitos, ut dignis muneribus honoraret, non reperit. Ca=ſtorem & Pollucem ratus, communi titulo dedicauit.

DE LVCIO QVINTIO Cincinnato.

Lucius Quintius Cincinnatus filium Cæſonem petu=lantiſsimum abdicauit, qui & à cenſoribus notatus, ad Volſcos & Sabinos confugit, qui duce Cœlio Grac=cho bellũ aduerſum Romanos gerebant, & Q. Minutiũ conſulem in Algio monte obſidebant. Quintius Dictator dictus, ad quem miſsi legati, nudum eum arantem trans Tyberim offenderũt, qui inſignibus ſumptis conſulẽ ob=ſidione liberauit. Quare à Minutio, & eius exercitu ob=ſidionali corona donatus eſt. Vicit hoſteis. Ducem eorum in deditionẽ accepit, & in triumphi die ante currũ egit.

Sexto de

Sextodecimo die dictaturam, quam acceperat, deposuit, & ad agriculturam reuersus: iterum post uiginti annos Dictator dictus, Spurium Melium regnum affectantem, à Seruilio Hala magistro equitum occidi iußit. Domum eius solo æquauit: unde locus ille Aequimelium dictus.

DE MENENIO AGRIPPA ROMANÆ pacis insigni arbitro.

MEnenius Agrippa cognomento Lanatus, dux electus, aduersum Sabinos, de ijs triumphauit: & cum populus à patribus seceßisset, quòd tributum & militiam toleraret, nec reuocari posset, Agrippa apud eum, Olim, inquit, humani artus, cum uentrem ociosum cernerent, ab eo discordarunt, & suum illi ministerium negauerunt. Cum eo pacto & ipsi deficerent, intellexerunt uentrem acceptos cibos per omnia membra digerere: cum eo in gratiam redierunt. Sic senatus & populus, quasi unum corpus discordia pereunt, concordia ualent. Hac fabula populus regressus est. Creauit tamen tribunos plebis, qui libertatem suam aduersum nobilitatis superbiam defenderent. Menenius autem tanta paupertate deceßit, ut eum populus collatis quadrantibus sepeliret, locum sepulchro senatus publice daret.

DE CNEO MARTIO CORIOLANO.

CNeus Martius captis Coriolis urbe Volscorum, Coriolanus dictus, ob egregia militiæ facinora à Posthumio optionem munerum accipiens, equum tantum, & hospitē sumpsit, uirtutis & pietatis exēplum. Hic cōsul graui annona aduectū è Sicilia frumentū magno precio, dādum populo curauit, ut hac iniuria plebs agros, non seditiones coleret. Ergo à tribuno plebis Decio die dicta, ad Volscos conceßit, eosq; duce Actio Tullio aduersus Ro-

manos concitauit, & ad quartum ab urbe lapidem castra posuit. Cumq; nullis ciuium legationibus flecteretur, à Veturia matre, & Volumina uxore matronarum numero comitata motus, omisso bello, ut proditor occisus est. Ibi templum Fortunæ muliebri constitutum est.

DE LICINIO STOLONE PRIMO consule ex plebe.

FAbius Ambustus ex duabus filijs alteram Licinio Stoloni, alteram Aulo Sulpitio patritio coniugem dedit: quarum plebeia cum sororem salutaret, cuius uir tribunus militum consulari potestate erat, fasces lictorias foribus appositos indecenter expauit, à sorore irrisa, marito questa, qui adiuuante socero, ut primum tribunatum plebis aggressus est, legem tulit, ut alter consul ex plebe crearetur. Lex resistente Appio Claudio, lata tamen. Et primus Licinius Stolo consul factus, idem lege sanciuit, ne cui plebeio plus centum iugera agri habere liceret. Et ipse cum iugera centum quinquaginta haberet, & altera emancipati filij nomine poßideret, in iudicium uocatus, & primus omnium sua lege punitus est.

DE VIRGINIO CENTVRIONE filiæ occisore.

POpulus Romanus cum seditiosos magistratus ferre non posset, decemuiros legibus scribendis creauit, qui eas ex libris Solonis translatas duodecim tabulis exposuerunt. Sed cum pacto dominationis magistratum sibi prorogarent, unus ex ipsis Appius Claudius Virginiam Virginij centurionis filiam in Algido militantis adamauit: quam cum corrumpere non posset, clientem subornauit, qui eam in seruitutem deposceret, facile uicturus, cum ipse esset accusator & iudex: pater re cognita, cum

ipso

ipso iudicij die superuenisset, & filiã iam addictã uideret, ultimo eius adloquio impetrato, cum eam in secretum abduxisset, occidit, & corpus eius humero gerens, ad exercitum profugit, & milites ad uindicandum facinus accendit: qui creatis decem tribunis Auentinum occuparunt. Decemuiros abdicare se magistratu præceperunt, eosq; omnes aut morte, aut exilio punierunt. Appius Claudius in carcere necatus est.

DE AESCVLAPIO ROmam aduecto.

ROmani ob pestilentiam responso monẽte, ad Aesculapium Epidauro accersendum decem legatos principe Q. Volumnio miserunt. Qui cum eò uenissent, & simulachrum ingens mirarentur, anguis è sedibus eius elapsus uenerabilis, non horribilis, per mediam urbem cum admiratione omnium ad nauem Romanorum perrexit, & se in Volumnij tabernaculo cõspirauit. Legati Deum uehentes, Antium profecti sunt, ubi per mollitiẽ anguis proximum Aesculapij fanum petijt, & post paucos dies ad nauim redijt: & cum aduerso Tyberi subueheretur, in proximam syluam desiluit, ubi templum ei constitutum, & pestilentia mira celeritate sedata est.

DE FVRIO CAMILLO VRbis Rom. liberatore.

FVrius Camillus cum Phaliscos obsideret, ac ludi literarum magister principum filios ad eum adduxisset, uinctum cum ijsdem pueris in urbem redigendum, & uerberandum tradidit. Statim Phalisci se ei ob tantam iustitiã dediderunt. Veios decenni obsidione domuit, deq; ijs triumphauit. Postmodum crimini datum quòd albis equis triumphasset, & prædam inique diuisisset, die dicta ab

Apuleio tribuno plebis damnatus, Ardeam conceßit: mox cum Galli Senones relictis ob sterilitatem agris suis, Clusium Hetruriæ obsiderent, mißi sunt Romani tres legati, qui Gallos monerent, ut ab oppugnatione desisterent. Ex ijs unus contra ius gentium in aciem proceßit, & ducem Senonum interfecit. Quo commoti Galli petitis in deditionem legatis, nec impetratis Romam petierunt, & exercitum Romanum apud Alliam fluuium occiderunt, die XVI. Kalend. Augusti, qui dies inter nefastos relatus Alliensis dictus. Victores Galli urbem intrauerunt, ubi nobilißimos senum in curulibus, & honorum insignibus primo ut deos uenerati, deinde ut homines despicati, interfecere. Reliqua iuuentus cum Manlio in Capitolium fugit, ubi obsessa Camilli uirtute liberata est, qui absens Dictator dictus, collectis reliquijs, Gallos improuisos internetione occidit. Populũ Romanũ migrare Veios uolentẽ retinuit. Sic & oppidũ ciuibus, & ciueis oppido reddidit.

DE MANLIO CAPITOLINO.

Manlius ob defensum Capitoliũ, Capitolinus dictus, sexdecim annorum uoluntarium militem se obtulit. Trigintaseptem militaribus donis à suis ducibus ornatus, uigintitreis cicatrices in pectore habuit. Capta urbe auctor in Capitolium fugiendi: quadam nocte clangore anseris excitatus, Gallos ascendenteis deiecit. Patronus à ciuibus appellatus, & farre donatus est. Donum etiam in Capitolio publice accepit. Qua superbia elatus, cum à senatu suppreßisse Gallicos thesauros argueretur, et addictos propria manu liberaret, regni affectati suspicione, in carcerem coniectus, populi cõsensu liberatus est. Rursus cum in eadem culpa, & grauius perseueraret, & reus factus, & ob conspectum Capitolij ampliatus, alio deinde loco

damnatus

damnatus, & de saxo Tarpeio præcipitatus. Domus diruta, bona publicata. Gentilitas eius Manlij cognomine iurauit, ne quis postea Capitolinus uocaretur.

DE CORNELIO COSSO.

FIdenates fidei Romanorum hostes, ut sine spe ueniæ fortius dimicarent, legatos ad se missos interfecerunt, ad quos Quintius Cincinnatus Dictator missus, magistrũ equitum habuit Cornelium Cossum, qui Larten Tolumnium ducẽ sua manu interfecit. De eo spolia opima Ioui Pheretrio secundus ab Romulo consecrauit.

DE PVBLIO DECIO PATRE.

DEcius Mus bello Samnitico sub Valerio Maximo, & Cornelio Cosso consulibus tribunus militum exercitu in angustijs Gauri montis insidijs hostium clauso, accepto, quod postulauerat, præsidio, in superiorẽ locum euasit, hosteis terruit. Ipse intempesta nocte per medias custodias somno oppressas incolumis euasit. Ob hoc exercitu ciuica corona de quercu, quæ dabatur ei, qui ciueis in bello seruasset: obsidionalis, quæ dabatur ei, qui obsidione ciueis liberasset, donatus est. Consul bello Latino collega Manlio Torquato positis apud Veserim fluuium castris, cum utriq; cõsuli somnio obuenisset, eos uictores futuros, quorum dux in prælio cecidisset: cùm collato cum collega somnio conuenisset, ut cuius cornu in acie laboraret, dijs se manibus uoueret: inclinante sua parte, se & hosteis per Valerium pontificem dijs manibus deuouit. Impetu in hosteis facto, uictoriam suis reliquit.

DE PVBLIO DECIO FILIO.

PVblius Decius Decij filius, primò consul de Samnitibus triumphauit. Spolia de ijs Cereri cõsecrauit. Iterum, & tertio consul multa domi militiæq; gessit. Quarto consu

consulatu cum Fabio Maximo, cum Galli, Samnites, Vmbri, Tusci contra Romanos conspirassent, ibi exercitu in aciem ducto, & cornu inclinante, exemplum patris imitatus, aduocato M. Liuio pontifice hastæ insistens & solennia uerba respondens, se & hosteis dijs manibus deuouit. Impetu in hosteis facto, uictoriam suis reliquit. Corpus à Collega laudatum, magnifice sepultum est.

DE TITO MANLIO TORQVATO.

Titus Manlius Torquatus ob ingenij, & linguæ tarditatem à patre rus relegatus, cum audisset ei diem dictam à Pomponio Trib. Pleb. noctu urbem petijt. Secretum colloquium à tribuno impetrauit, & gladio stricto, dimittere eum accusationem terrore multo compulit. Sulpitio dictatore tribunus militũ Gallum prouocatorẽ occidit. Torquem ei detractum, ceruici suæ induit. Cõsul bello Latino filium suum, quòd contra imperium pugnasset, securi percußit. Latinos apud Veserim fluuiũ Decij collegæ deuotione superauit. Cõsulatũ recusauit, quòd diceret neq; se populi uitia, neq; illũ seueritatẽ suã posse sufferre.

DE MARCO VALERIO CORVINO.

Reliquias Senonum Camillus persequebatur, aduersum ingentem Gallum prouocatorem solus Valerius Trib. militũ omnibus territis proceßit: coruus ab ortu solis galeæ eius insedit, & inter pugnandum ora oculosq; Galli uerberauit: hoste deuicto Valerius Coruinus dictus: hic cum ingens multitudo ære alieno oppressa Capuã occupare tentasset, & ducem sibi Quintium neceßitate compulsum fecisset, sublato ære alieno, seditionem compreßit.

DE PONTIO THELESINO.

Caius Veturius, & Spurius Posthumius consules bellum aduersum Samnites gerentes à Pontio Thelesino

no duce hostium per insidias seducti sunt. Nam ille simulatos transfugas misit, qui Romanis dicerent, Luceriam à Samnitibus obsideri in Apulia, quò duo itinera ducebāt, aliud longius, & tutius: aliud breuius, & periculosius. Festinantibus itaq;, cum insidias statuisset, qui locus furculæ Caudinæ uocatur, Pontius accitum patrem Herennium rogauit, quid fieri placeret. Ille ait: aut omneis occidendos, ut uires frangerentur: aut omneis dimittendos, ut beneficio obligarentur. Vtroq; improbato consilio, omneis sub iugo misit ex fœdere: quod à Romanis improbatum est. Posthumius Samnitibus deditus, nec receptus.

DE LVCIO PAPYRIO CVRSORE.

LVcius Papyrius à uelocitate Cursor, cum consulem se aduersis ominibus aduersum Samnites progressum esse sensisset, ad auspicia repetenda Romam regressus, edixit Fabio Rutiliano, quem exercitui præponebat, ne manum cum hoste consereret. Sed ille opportunitate ductus pugnauit. Reuersus eum securi ferire uoluit: ille in urbem confugit, nec supplicem Tribuni tuebantur. Deinde pater lacrymis, populus precibus ueniam impetrarunt. Papyrius de Samnitibus triumphauit. Idem Præneste cum prætorem grauißime increpuisset: Expedi, inquit, lictor secures: & cum eum metu mortis attonitum uidisset, incommodam ambulantibus radicem excîdi iußit.

DE QVINTO FABIO Rutiliano.

QVintus Fabius Rutilianus, primus ex ea familia ob uirtutem Maximus, magister equitum à Papyrio Cursore securi penè percussus. Primum de Apulis & Lucerinis, iterum de Samnitibus, tertio de Gallis, Vmbris, Marsis, atq; Tuscis triumphauit. Censor Libertinos tribus

bus amouit. Iterum Censor fieri noluit, dicens non esse ex usu Reipub. eosdem Censores sæpius fieri. Hic primus instituit, uti equites Romani Idibus Quintilibus ab æde Honoris equis insidentes in Capitolium transirent. Mortuo huic tantum æris populi liberalitate congestum, ut inde filius uisccrationem & epulas publice daret.

DE MARCO CVRIO Dentato.

MArcus Curius Dentatus primo de Samnitibus triumphauit, quos usq; ad mare superum perpacauit. Regressus in concione ait: Tantum agri cepi, ut solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepissem: tantum porro hominum cepi, ut fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem. Iterum de Sabinis triumphauit. Tertio de Lucanis ouans urbem introiuit. Pyrrhum regem Epeirotarum Italia expulit: quaterna dena agri iugera uiritim populo diuisit. Sibi deinde totidem constituit, dicens neminē esse debere, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitum aurum offerētibus, cum ipse in foco rapas torreret: Malo, inquit, hæc in fictilibus meis esse, & aurum habentibus imperare. Cum interuersæ pecuniæ argueretur, cadum ligneum, quo uti ad sacrificia consueuerat, in medium protulit: iurauitq; se nihil amplius de præda hostili in domum suam conuertisse. Aquam deinde Anienem manibus hostium in urbem induxit. Tribunus plebis patres autores fieri coëgit comitijs, quibus plebeius magistratus creabatur: ob hæc merita domus ei apud Tiphatā, & agri iugera quingenta publice data.

DE APPIO CLAVDIO CAECO.

APpius Claudius Cæcus in Censura libertinos quoq; in senatum legit, epulandi, decantandiq; ius tibicinibus

bus in publico ademit. Duæ familiæ ad Herculis sacra sunt destinatæ, scilicet Potitiorum & Pinariorum. Potitios Herculis sacerdotes precio corrupit, ut sacra Herculea seruos publicos edocerent, unde cæcatus est. Gens Potitiorum funditus perijt. Ne consulatus cum plebeijs communicaretur, acerrime restitit: ne Fabius solus ad bellum mitteretur, contradixit. Sabinos, Samnites, Hetruscos bello domuit. Viam usq; Brundusium strauit lapidibus, unde illa Appia dicta. Aquam Anienem in urbem induxit. Censurã solus omni quinquennio obtinuit. Cum de pace Pyrrhi ageretur, & gratia potentum per legatum Cineam precio quæreretur, senex & cæcus lectica in senatum latus, turpißimas conditiones magnifica oratione discußit.

DE PYRRHO REGE
Epeirotarum.

PYrrhus rex Epeirotarum materno genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus, cum imperium orbis agitans Romanos potenteis uideret, Apollinem de bello consuluit. Ille ambigue respondit: Aio te Aeacida Romanos uincere posse: hoc dicto in uoluntatem tracto, auxilio Tarentinis uenit, bellum Romanis intulit, Leuinum consulem apud Heracleam Elephantorum nouitate turbauit. Cumq; Romanos aduersis uulneribus occisos uideret: Ego, inquit, talibus uiris breui orbem terrarum subigere potuissem. Amicis gratulantibus, Quid mihi cum tali uictoria, inquit, ubi exercitus robur amittam? ad uigesimum ab urbe lapidem castra posuit, captiuos Fabricio gratis reddidit. Viso Leuinij exercitu, eandem sibi ait aduersum Romanos, quàm Herculi aduersus hydram fuisse fortunam. A' Curio & Fabricio superatus, Tarentum refugit, in Siciliã traiecit. Mox in Italiam Locros regressus,

pecun

pecuniam Proserpinæ auehere tentauit. Sed ea naufragio elata est. Tum in Græciã regressus, dum Argos oppugnaret, ictu tegulæ prostratus est. Corpus ad Antigonum regem Macedoniæ delatum, magnifice sepultum.

DE VOLSINIIS.

VOlsinij, Hetruriæ nobile oppidum, luxuria penè perierunt. Nam cum temere seruos manumitterẽt, dum in curiam legerẽt, consensu seruorum oppreßi, cum multa indigna paterentur, clàm Roma auxilium petierunt. Missusq; Decius Muræna mox libertinos omneis aut in carcere necauit, aut dominis in seruitutem restituit.

DE APPIO CLAVDIO Caudace.

APpius Claudius uictis Volsiniensibus cognomento Caudax, frater Cæci fuit, Consul ad Mamertinos liberandos missus, quorum arcem Carthaginienses, & Hiero rex Syracusanus obsidebãt. Primo ad explorandos hosteis fretum piscatoria naui traiecit, & cum duce Carthaginiensium egit, ut præsidium arce deduceret: Rhegium regressus quinqueremem hostium copijs pedestribus cepit, phalangem in Siciliã traduxit. Carthaginienseis Messana expulit. Hierona regem prælio apud Syracusas in deditionem accepit: qui eo periculo territus Romanorum amicitiam petijt, eisq; postea fidelißimus fuit.

DE CNEO DVILLIO ET HImilcone Pœnorum duce.

CNeus Duillius primo Punico bello dux contra Carthaginienseis missus, cum uideret eos multum mari posse, classem magis ualidam, quàm decoram fabrefecit: & quas Coruos uocauere, manus ferreas cum irrisu hostium primus instituit. Quibus inter pugnandum hostium

nauers

naueis apprehendit, qui uicti, & capti sunt. Himilco dux claßis Carthaginem fugit, & à senatu quæsiuit, quid faciendum censerent: omnibus ut pugnaret, adclamantibus: Feci, inquit, & uictus sum: sic pœnam crucis effugit. Nã apud Pœnos dux male re gesta puniebatur. Duillio concessum est, ut prælucente funali, & præcinente tibicine, à cœna publice rediret.

DE ATTILIO CALATINO.

Attilius Calatinus dux Romanorum aduersus Carthaginiẽseis missus, maximis & munitißimis ciuitatibus, Aetna, Drepano, Lilybæo hostilia præsidia deiecit. Panormum cepit, totamq; Siciliã peruagatus, paucis nauibus magnam hostium classem, duce Hamilcare, superauit. Sed cum ad Camerinam ab hostibus obsessam festinaret, à Pœnis in angustijs clausus est, ubi tribunus militum Calpurnius Flamma acceptis trecentis in superiorem locum euasit. Consulem liberauit: ipse cum trecentis pugnans cecidit, & postea ab Attilio semianimis inuentus, & sanatus, magno postea terrori hostibus fuit. Attilius gloriose triumphauit.

DE MARCO ATTILIO REGVLO.

Marcus Attilius Regulus consul, fusis Salentinis triumphauit, primusq; Romanorum ducum in Africam classem traiecit, quassatas, duce Hamilcare, naueis longas treis & sexaginta accepit. Oppida ducenta, & hominum ducenta milia cepit: absente eo coniugi eius, & liberis ob paupertatẽ sumptus publice dati. Mox arte Xanthippi Lacedæmonij mercenarij militis captus, in carcerẽ missus, legatus de permutãdis captiuis Romã missus, dato iureiurãdo, ut si nõ impetrasset, ita demũ rediret, in senatu conditionem dissuasit, reiectisq; à se coniuge & liberis,

Carthaginem regressus, ubi in arcam ligneam coniectus, clauis introrsum adactis, uigilijs ac dolore punitus est.

DE Q. LVCTATIO CATVLO.

QVintus Luctatius Catulus primo Punico bello trecentis nauibus aduersum Pœnos profectus, sexcentas eorum naucis commeatibus, & alijs oneribus impeditas duce Himilcone apud Egates insulas inter Siciliam et Africam depreßit, finemq́; bello imposuit. Pacem petentibus hac conditione conceßit, ut Sicilia, Sardinia, & cæteris insulis intra Italiam, Africamq́; decederent, Hispania citra Hiberum fluuium abstinerent.

DE HANNIBALE CARTHAginiensi duce.

HAnnibal Hamilcaris filius, undecim annos natus à patre aris admotus, odium in Romanos perenne iurauit. Exinde socius, & miles in castris patris fuit, mortuo eo causam belli quærens, Saguntum Romanis fœderatam intra sex menseis euertit. Tum Alpibus patefactis, in Italiam traiecit. P. Scipionem apud Ticinum, Sempronium Longum apud Trebiam, Flaminium apud Thrasimenum, Paulum & Varronem apud Cannas superauit. Cumq́; urbem capere posset, in Campaniam diuertit, cuius delicijs elanguit. Et cum ad tertium ab urbe lapidem castra posuisset, tempestatibus repulsus primum à Fabio Maximo frustratus, deinde à Valerio Flacco repulsus, à Graccho & Marcello fugatus, in Africam reuocatus, à Scipione superatus, ad Antiochum regem Syriæ confugit, eumq́; hostem Romanis fecit: quo uicto ad Prusiam Bithyniæ regem conceßit. Vnde Romam legatione repetitus, hausto, quod sub annuli gemma habebat, ueneno, absumptus est: positus apud Libyssam in arca lapidea, in

qua

qua hodie quoq; inscriptum est: HANNIBAL HIC SITVS EST.

DE Q. FABIO MAXIMO.

Qvintus Fabius Maximus Cunctator, ut Verrucosus à uerruca in labris, ita Ouicula à clementia morum. Consul de Liguribus triumphauit. Hannibalem mora fregit. Minutium magistrum equitum imperio æquari sibi passus est, & nihilominus periclitanti subuenit. Hannibalem in agro Falerno inclusit. Manlium Statilium transfugere ad hosteis uolentem, equo & armis donatis retinuit, & Lucano cuidam fortissimo ob amorem mulieris infrequenti, eandem emptam dono dedit. Tarentum ab hostibus recepit. Herculis signum inde translatum in Capitolio dedicauit. De redemptione captiuorum cum hostibus pepigit: quod pactum cum à senatu improbaretur, fundum suum ducentis millibus uendidit, & fidei satisfecit.

DE P. SCIPIONE NASICA.

Pvblius Scipio Nasica à senatu uir optimus iudicatus, matrem deûm hospitio recepit: cũ aduersum auspicia consulem se à Graccho nominatum cõperisset, magistratu se abdicauit. Censor statuas, quas sibi quisque per ambitionem in foro ponebat, sustulit. Consul Delminium urbẽ Delmatarum expugnauit: imperatoris nomen à militibus, & ab senatu triumphum recusauit oblatum. Eloquentia primus, iuris scientia consultissimus, ingenio sapientissimus fuit, unde uulgò Corculum dictus.

DE MARCO MARCELLO.

Marcus Marcellus Viridomarum Gallorum ducem singulari prælio fudit, spolia legit apud Nolam, Hannibalẽ primus locorũ angustia adiutus uinci docuit.

Syracusas per treis annos expugnauit, & cum per calumniam triũphus ei à senatu negaretur, de sua sententia in Albano monte triumphauit. Quinquies consul, insidijs Annibalis deceptus occubuit, & magnifice sepultus. Ossa Romam remissa, à prædonibus intercepta perierunt.

DE LIVIA CLAVDIA, uirgine Vestali.

HAnnibale Italiam deuastante, ex responso librorum Sibyllinorũ mater deûm è Peßinunte accersita, cum aduerso Tyberi ueheretur, repente in alto stetit: & cum moueri nullis uiribus posset, ex libris cognitum est, castißimæ demum fœminæ manu moueri posse. Tum Claudia uirgo Vestalis falso incestu suspecta, deam orauit, ut si pudicam sciret, sequeretur. Et zona imposita nauem mouit. Simulachrum matris deûm aduexit. Templum ædificauit Nasica, qui uir optimus iudicabatur.

DE MARCO PORTIO CATONE.

MArcus Portius Cato genere Tusculanus à Valerio Flacco Romam solicitatus, tribunus militum in Sicilia, quæstor sub Scipione fortißimus, Prætor iustißimus fuit. In prætura Sardiniam subegit. Vbi ab Ennio Græcis literis institutus, consul Celtiberos domuit. Et ne rebellare possent, literas ad ciuitates singulas misit, ut muros diruerent, cum unaquæq; sibi soli imperari putaret, fecerunt. Syriaco bello tribunus militum sub Marco Attilio Glabrione occupatis Thermopylarũ iugis, præsidiũ hostium depulit. Censor L. Flaminium consularem senatu mouit, quòd ille in Gallia ad cuiusdam scorti spectaculum eductum quendam è carcere in conuiuio iugulari iußisset. Basilicã suo nomine primus fecit. Matronis ornamẽta erepta Oppia lege repetentibus restitit. Accusator aßiduus

duus malorum, Galbã octogenarius accusauit. Ipse quadragies quater accusatus, gloriose absolutus. Carthaginem delendam censuit. Post octoginta annos filium genuit. Imago huius funeris gratia produci solet.

DE CLAVDIO NERONE, ET Hasdrubale fratre Hannibalis.

HAsdrubal frater Hannibalis ingẽtibus copijs in Italiam traiecit: actumq́; erat de Romano imperio, si cõiungere Hannibali copias potuisset. Sed Claudius Nero, qui in Apulia cum Hannibale castra coniunxerat, relicta in castris parte, cum delectis ad Hasdrubalem properauit, & se Liuio collegæ apud Senã oppidum, & Metaurum flumen coniunxit: amboq́; Hasdrubalem uicerũt. Nero regressus, pari celeritate, qua uenerat, caput Hasdrubalis ante uallum Hannibalis proiecit. Quo ille uiso, uinci se fortuna Carthaginis confessus est: ob hæc Liuius triumphans, Nero ouans, urbem introierunt.

DE PVBLIO CORNELIO Scipione Africano.

PVblius Scipio ex uirtutibus cognominatus Africanus, Iouis filius creditus: nam antè quàm conciperetur, serpens in lecto matris eius apparuit. Et ipsi paruulo draco circunfusus nihil nocuit. In capitolium intempesta nocte eunti nunquàm canes allatrauerunt. Nec hic quicquã prius cœpit, quàm in cella Iouis diutißime sedisset, quasi diuinam mentẽ accepisset. Decem & octo annorum patrem apud Ticinum singulari uirtute seruauit. Clade Cannensi nobilißimos iuuenes Italiã deserere cupienteis sua autoritate compescuit. Reliquias incolumeis per media hostium castra Canusium perduxit. Vigintiquatuor annorum prætor in Hispaniam missus, Carthaginem, qua

die uenit, cepit. Virginem pulcherrimam, ad cuius aspectum concurrebatur, ad se uetuit adduci, patriq; eius, ac sponso restitui iußit. Hasdrubalem, Magonemq; fratres Hannibalis Hispania expulit. Amicitiam cum Syphace Maurorum rege coniunxit. Masinissam in societatem recepit. Victor domum regressus, consul ante annos factus, concedente collega in Africam classe traiecit. Hasdrubalis & Syphacis castra una nocte perrupit. Reuocatum ex Italia Hannibalem superauit. Victis Carthaginiensibus leges imposuit. Bello Antiochi legatus fratri fuit, captum filium gratis recepit. À Petilio Acteo Tribuno Pl. repetundarũ accusatus, librũ rationum in conspectu populi scidit: Hac die, inquit, Carthaginem uici, quasi bonũ factũ, in capitolium eamus, & dijs supplicemus. Inde in uoluntarium exiliũ conceßit, ubi reliquã egit ætatẽ. Moriens ab uxore petijt, ne corpus suum Romam referretur.

DE LIVIO SALINATORE.

Liuius Salinator primo cõsul de Illyrijs triumphauit: deinde ex inuidia peculatus reus ab omnibus tribubus, excepta Metia, condemnatus: Iterum cum Claudio Nerone inimico suo cõsul, ne Resp. discordia male administraretur, amicitiam cum eo iniunxit, & de Hasdrubale triumphauit. Censor cum eodem collega omneis tribus, excepta Metia, ærarias fecit. Stipendio priuauit eo crimine, quòd aut prius se iniuste condemnassent, aut postea tantos honores non recte tribuissent.

DE T. QVINTIO FLAMINIO.

Titus Quintius Flaminius, Flaminij, qui apud Trasimenum perijt, filius, consul Macedoniam sortitus, ducibus Charopis principis pastoribus prouinciam ingressus, regem Philippum prælio fudit, castris exuit:

filium eius Demetrium obsidem accepit, quem pecunia multatum in regnum restituit. À Nabide quoq; Lacedæmonio filium obsidē accepit. Liberos etiam Græcos Nemeæ per præconem pronunciauit. Legatus etiam ad Prusiam, ut Hannibalem repeteret, missus.

DE Q. FVLVIO NOBILIORE.

Quintus Fuluius Nobilior consul Etolos, Ambraciotasq́; superauit. Vnde ouans urbē introijt. Consul Achæos, qui bello Macedonico interfuerant, post Antiochum defecerant, prælijs frequentibus uictos, & in Ambraciam oppidum coactos, in deditionem accepit, tamen signis, tabulisq́; pictis spoliauit, de quibus triumphauit. Quam uictoriam per se magnificam Marcus Ennius amicus eius insigni laude celebrauit.

DE L. SCIPIONE ASIATICO.

Scipio Asiaticus, frater Africani, infirmo corpore, tamen in Africa uirtutis nomine à fratre laudatus, consul Antiochum regē Syriæ legato fratre apud Sipylum montem, cum arcus hostium pluuia hebetati fuissent, uicit, & regni relicti à patre parte priuauit, hinc Asiaticus dictus. Pòst reus pecuniæ interceptæ, ne in carcerem duceretur, Gracchus trib. pl. intercessit. M. Cato censor, equum ei ignominiæ causa ademit.

DE ANTIOCHO REGE SYRIAE.

Antiochus Syriæ rex nimia opum fiducia bellū Romanis intulit, specie Lysimachiæ repetendæ, quàm à maioribus suis in Thracia conditam Romani possidebant, statimq́; Græciam, insulasq́; eius occupauit. In Euboëa luxuria elanguit, aduentu Attilij Glabrionis exercitus Thermopylas occupauit. Vnde industria Marci Catonis eiectus, in Asiam refugit, nauali prælio, cui Han-

nibalem præfecerat à L. Aemilio Regillo superatus, filium Scipionis Africani, quem inter nauigandum ceperat, patri remisit: qui ei, quasi pro reddenda gratia suasit, ut amicitiam Romanā peteret. Antiochus spreto consilio, apud Sipylum montem cum L. Scipione conflixit. Victus, & ultra Taurum montem relegatus à sodalibus, quos temulentus in conuiuio pulsauerat, occisus est.

DE CNEO MANLIO VOLSONE.

CNeus Manlius Volso, missus ad ordinandā Scipionis Asiatici prouinciam, cupiditate triumphi bellum Pisidis & Gallogræcis, qui Antiocho affuerant, intulit. His facile uictis, inter captiuos uxor regis Ortiagontis centurioni cuidam in custodiam data, à quo ui stuprata de iniuria tacuit. Et pòst impetrata redemptione, marito adulterum centurionem interficiendum tradidit.

DE LVCIO AEMILIO PAVLO Macedonico.

LVcius Paulus Aemilius filius eius, qui apud Cannas cecidit, primo cōsulatu, quem post treis repulsas adeptus erat, de Liguribus triumphauit. Rerum gestarum ordinem in tabula pictum publice posuit: iterum cōsul Persem Philippi filium, regem Macedonum apud Samothracas cepit: quem uictum fleuit, & aßidere sibi iußit, tamen in triumphum duxit. In hac lætitia duos filios amisit. Et progressus ad populum, gratias fortunæ egit, quòd si quid aduersi reipub. imminebat, sua esset calamitate decisum. Ob hæc omnia & à populo, & à senatu concessum est, ut ludis Circensibus triumphali ueste uteretur. Ob huius licentiam & paupertatem post mortem eius dos uxori nisi uenditis posseßionibus non potuit exolui.

DE T. SEMPRONIO GRACCHO.

Titus

Titus Sempronius Gracchus nobilißima familia ortus, Scipionem Asiaticũ quamuis inimicum, duci in carcerem nõ est passus. Prætor Galliam domuit, consul Hispaniam, altero consulatu Sardiniam: tantumq́; captiuorum adduxit, ut longa uenditione res in prouerbium ueniret: SARDI VENALES. Cẽsor libertinos, qui rusticas tribus occuparant, in quatuor urbanas diuisit: ob quod à populo collega eius Claudius (nam ipsum autoritas tuebatur) reus factus, & cum eum duæ classes condemnassent, Tiberius iurauit, se cũ illo in exilium iturum. Ita reus absolutus est. Et cum in domo Tyberij duæ angues è geniali thoro serpsissent, responso dato, eum de dominis periturum, cuius sexus anguis fuisset occisus. Amore Corneliæ coniugis marem iußit interfici.

DE P. SCIPIONE AEMILIANO.

Publius Scipio Aemilianus Pauli Macedonici filius, à Scipione Africano adoptatus, in Macedonia cũ patre agens, uictũ Persem tam pertinaciter persequutus est, ut media nocte in castra redierit. Lucullo in Hispaniam legatus, apud Intercatiam oppidum prouocatorẽ singulari prælio uicit. Muros hostilis ciuitatis primus ascendit. Tribunus in Africa sub Tito Manilio Imperatore cohortes octo obsidione uallatas consilio & uirtute seruauit, à quibus corona obsidionali donatus. Cũ ædilitatẽ peteret, consul ante annos ultro factus, Carthaginẽ intra sex menseis deleuit. Numãtiam in Hispania, correcta prius militũ disciplina, fame uicit, hinc Numantinus dictus. Caio Lælio plurimum usus. Ad reges adeundos missus, duos secum præter cũ seruos duxit. Ob res gestas superbus, Gracchũ iure occisum uideri respõdit, obstrepẽte populo: Taceãt, inquit, quibus Italia nouerca est, non mater: & addidit,

Quos ſub corona uẽdidi. Cenſor Mũmio collega ſegniore in ſenatu ait: Vtinã mihi collegã aut dediſsetis, aut non dediſſetis. Suſcepta Agrariorũ cauſa, domi repente exanimis inuentus, obuoluto capite elatus, ne liuor in ore appareret. Huius patrimoniũ tam exiguum fuit, ut XXXII. libras argenti, duas & ſemilibram auri reliquerit.

DE AVLO HOSTILIO Mancino.

Avlus Hoſtilius Mancinus prætor aduerſum Numantinos uetantibus auibus, & neſcio qua uoce reuocante, profectus, cum ad Numantiam ueniſſet, exercitum Pompeij acceptum prius corrigere decreuit, inde ſolitudinem petit. Eo die Numantini forte ſolenni nuptu filias locabant, & unam ſpecioſam duobus competentibus pater puellæ conditionem tulit, ut ei illa nuberet, qui hoſtis dextram attuliſſet. Profecti iuuenes abſceſſum Romanorum in modum fugæ properantium cognoſcunt, rem ad ſuos referunt. Illi ſtatim quatuor milibus uiginti milia Romanorum ceciderunt. Mancinus autore Tiberio Graccho quæſtore in leges hoſtium fœdus percuſsit: quo per ſenatum improbato, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus, augurio in caſtra deductus, præturam poſtea conſequutus eſt.

DE LVCIO MVMMIO ACHAICO.

Lvcius Mummius deleta Achaia Achaicus, aduerſus Corinthios miſſus, uictoriam alieno labore quæſitam intercepit. Nam cum illos Metellus Macedonicus apud Heracleam fudiſſet, & duce Critolao priuaſſet, cũ lictoribus, & paucis equitibus in Metelli caſtra properauit, Corinthios apud Leucopetrã uicit duce Dioneo, qui domum refugit, eamq; incendit, cõiugem interfecit, & ſe in ignem

ignem præcipitauit, excepto ipso, nemo interijt. Mũmius Corinthum signis, tabulisq; spoliauit, quibus cum totam replesset Italiam, in domum suam nihil contulit.

DE Q. CAECILIO METELLO Macedonico.

Qvintus Cæcilius Metellus, à domita Macedonia Macedonicus: prætor Pseudophilippum, qui idem Andriscus dictus est, uicit. Achæos bis prælio fudit, triũphandos Mummio tradidit. Inuisus plebi ob nimiam seueritatem: & ideo tertio post duas repulsas, consul ægre factus, Arbachos in Hispania domuit. Apud Contrebiam oppidum cohortes loco pulsas redire, & locum recipere iussit. Cum omnia proprio, & subito cõsilio ageret, amico cuidam quid acturus esset roganti: Tunicam, inquit, meam exurerem, si eam consilium meum scire existimarẽ. Hic quatuor filiorum pater, supremo tempore humeris eorum ad sepulchrum latus est. Ex quibus treis consuleis, unum etiam triumphantem uidit.

DE Q. CAECILIO METELLO Numidico.

Qvintus Cæcilius Metellus Numidicus, qui de Iugurtha rege triumphauit, Censor Quintium, qui se Tiberij Gracchi filium mentiebatur, in censum nõ recepit. Idem in legem Apuleiam per uim latam iurare noluit. Quare in exilium actus Smyrnæ exulauit. Claudia deinde rogatione reuocatus, cum ludis forte literas in theatro accepisset, non prius eas legere dignatus est, quàm spectaculum finiretur. Metellum sororis suæ uirum laudare noluit, quòd is olim suum iudicium, & leges detrectarat.

DE QVINTO METELLO PIO.

Quintus

QVintus Metellus Pius Numidici filius: Pius, quia patrem lacrymis, & precibus aßidue ab exilio reuocauit. Prætor bello sociali Q. Pompedium Marsorum ducem interfecit. Consul in Hispania Herculeios fratres oppreßit. Sertorium Hispania expulit. Adulescẽs in petitione præturæ & pontificatus consularibus uiris prælatus est.

DE TIBERIO GRACCHO.

TIberius Gracchus Africani ex filia nepos, Quæstor Mancino in Hispania fœdus eius flagitiosum probauit. Periculum deditionis eloquentiæ gratia effugit. Tribunus plebis legem tulit, ne quis plus mille agri iugera haberet. Octauio collega intercedente, nouo exemplo magistratu abrogauit. Deinde tulit, ut ea familia, quæ de Attali hæreditate erat, ageretur, & populo diuideretur. Deinde cum prorogare sibi potestatem uellet, aduersis auspicijs in publicum proceßit, statimq; capitolium petijt, manum ad caput referens, qua salutem suam populo commendabat: hoc nobilitas ita accepit, quasi diadema posceretur. Segniterq; cessante Mutio consule, Scipio Nasica sequi se iußit, qui saluam Rempu. uellent, Gracchum in capitolium persequutus oppreßit. Cuius corpus Lucretij ædilis manu in Tyberim missum, unde ille Vispillo dictus. Nasica ut inuidiæ subtraheretur, per speciem legationis in Asiam ablegatus est.

DE CAIO GRACCHO.

CAius Gracchus pestilentem Sardiniam quæstor sortitus, non ueniente successore, sua sponte disceßit. Asculanæ & Fregellanæ defectionis inuidiam sustinuit. Tribunus plebis agrarias & frumentarias leges tulit: colonos etiam Capuam, & Tarentum mittendos censuit.

Triumuiros agris diuidendis ſe & Fuluium Flaccum, & C. Craſſum conſtituit, Minutio Rufo tribuno plebis legibus ſuis abrogante, in capitolium uenit: ubi cum Attilius præco Opimij conſulis in turba fuiſſet occiſus, in forum deſcendit, & imprudens concionem à tribuno plebis auocauit. Quare accerſitus, cum in ſenatum non ueniſſet, armata familia Auentinum occupauit. Vbi ab Opimio uictus, dum à templo Dianæ deſilijt, talum intorſit, & Pomponio amico apud portam trigeminam, P. Lectorio in ponte ſublicio perſequentibus reſiſtente, in lucum Furinæ peruenit: ibi uel ſua uel ſerui Euphori manu interfectus, caput à Septumuleio amico Gracchi ad Opimium relatum, auro expenſo fertur, propter auaritiam infuſo plumbo grauius effectum.

DE MARCO LIVIO DRVSO.

Marcus Liuius Druſus genere & eloquentia magnus, ſed ambitioſus, & ſuperbus, ædilis munus magnificentiſsimum dedit: & ibi Rubrio collegæ quædam de utilitate reipublicæ ſuggerente: Quid tibi, inquit, cum Repub. noſtra? Quæſtor in Aſia nullis inſignibus uti uoluit, ne quid ipſo eſſet inſignius. Trib. plebis Latinis ciuitatem, plebi agros, equitibus curiam, ſenatui iudicia permiſit. Nimiæ liberalitatis fuit. Ipſe etiam profeſſus, nemini ſe ad largiendum præter cœlum & cœnum reliquiſſe. Ideoq; cum pecunia egeret, multa contra dignitatem fecit. Magulſam Mauritaniæ principem ob regis ſimultatem profugum accepta pecunia Bocho prodidit, quem ille elephanto obiecit. Adherbalem filium regis Numidarum obſidem domi ſuæ ſumpſit, redemptionē eius occulte à patre ſperans. Cœpionem inimicum actionibus ſuis reſiſtētem, ait ſe de ſaxo Tarpeio præcipitaturum. Conſuli

legibus

legibus Agrarijs resistentia, ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis efflueret è naribus: quæ ille luxuria comprobans, morti iam detrudi se dicebat. Deinde ex gratia in inuidiam uenit. Nam plebs acceptis agris gaudebat, expulsi dolebant, equites lecti lætabantur. Senatus permißis iudicijs exultabat, sed societatem cum equitibus ægre ferebat. Vnde Liuius anxius, ut Latinorum postulata differret, qui promissam ciuitatem flagitabant, repente in publico concidit siue morbo comitiali, seu hausto caprino sanguine, semianimis domum relatus. Vota pro illo per Italiam publice suscepta sunt: et cum Latini consulem in Albano mõte interfecturi essent, Philippum admonuit, ut caueret. Vnde in senatu accusatus, cum domum se reciperet, immisso inter turbam percussore, corruit. Inuidia cædis apud Philippum, & Cæpionem fuit.

DE CAIO MARIO PATRE.

CAius Marius septies consul, Arpinas, humili loco natus, primis honoribus per ordinem functus, legatus Metello in Numidia, criminando consulatum adeptus, Iugurtham captum ante currum egit: in proximum annum consul ultro factus. Cymbros in Gallia apud aquas Sextias, Theutonas in Italia in campo Caudio uicit, deq; his triumphauit. Vsque ad sextum consulatum per ordinem factus, Apuleius Saturninum Tribunum plebis, & Glauciam Prætorem seditiosos ex senatusconsulto interemit, & cum Sulpitia rogatione prouinciam Syllæ eriperet, armis ab eo uictus, Minturnis in palude latuit. Inuentus, & in carcerem coniectus, immissum percussorem Gallũ uultus autoritate deterruit, acceptaq; nauicula in Africam traiecit: ibi diu exulauit. Mox Cinnana dominatione reuocatus, ruptis ergastulis, exercitum fecit: cæsisq;

sisq; inimicis iniuriam ultus septimo cõsulatu, ut quidam ferunt, uoluntaria morte decessit.

DE CAIO MARIO FILIO.

CAius Marius filius uigintiquinq; annorum consulatum inuasit, quem honorem tam immaturum mater fleuit: hic patri sæuitia similis, curiam armatus obsedit, inimicos trucidauit, quorum corpora in Tyberim præcipitauit. In apparatu belli, quod contra Syllam parabatur, apud Sacriportum uigilijs & labore defessus, sub dio requieuit, & absens uictus, fugæ, non pugnæ, interfuit. Præneste refugit, ubi per Lucretium Offellam obsessus, tentata per cuniculum fuga, cum omnia septa intelligeret, iugulandum se Pontio Thelesino præbuit.

DE LVCIO CORNELIO CINNA.

LVcius Cornelius Cinna flagitiosissimus rempublicã summa crudelitate uastauit. Primo cõsulatu legem de exulibus reuocandis ferens, ab Octauio collega prohibitus, & honore priuatus, urbe profugit: uocatisq; ad pileũ seruis, aduersarios uicit. Octauium interfecit. Ianiculum occupauit. Iterum & tertio cõsulem se ipse fecit. Quarto consulatu cum bellum contra Syllam pararet, Ancone ob nimiam crudelitatem ab exercitu lapidibus occisus est.

DE C. FIMBRIA.

C. Fimbria sæuissimus quippe Cinnæ satelles, Valerio Flacco consuli legatus in Asiam profectus, per simultatem dimissus, corrupto exercitu, ducem interficiendum curauit. Ipse correptis imperij insignibus, prouinciam ingressus, Mithridatem Pergamo expulit. Ilium ubi tardius portæ patuerunt, incendi iussit, ubi Mineruæ templum inuiolatum stetit, quod diuina maiestate seruatum nemo dubitauit. Idem Fimbria militiæ principes securi percuss

percußit: mox à Sylla Pergami oppressus, corrupto exercitu desertus semet occidit.

DE VIRIATO LVSITANO.

VIriatus genere Lusitanus, ob paupertatem primo mercenarius, deinde alacritate uector, audacia latro, ad postremũ dux, bellum aduersum Romanos sumpsit, eorumq́; imperatorem Claudium Vnimanum, deinde C. Nigidium oppreßit. Pacem à Popilio maluit integer petere, quàm uictus: & cum alia dedisset, & arma retinerentur, bellum renouauit. Cœpio cum uincere aliter non posset, duos satellites pecunia corrupit, qui Viriatum humi depositum perimerent. Quæ uictoria, quia empta erat, à senatu non probata.

DE MARCO AEMILIO SCAVRO.

MArcus Aemilius Scaurus nobilis, pauper: nam pater eius, quamuis patritius, ob paupertatem carbonarium negotium exercuit. Idem primo dubitauit, honores peteret, an argentariã faceret: sed eloquentiæ consultus ex ea gloriam peperit. Primo in Hispania Corniculum meruit. Sub Horeste in Sardinia stipẽdia fecit. Aedilis iuri reddẽdo magis, quàm muneri edendo studuit. Prætor aduersus Iugurtham, tamẽ eius pecunia uictus. Consul legẽ de sumptibus, & libertinorũ suffragijs tulit. P. Decium prætorem transeunte ipso, sedentẽ iußit adsurgere, eiq́; ueſtẽ scidit, sellam cõcidit: ne quis ad eum in ius iret, edixit. Consul Ligures, & Gantiscos domuit, atq; de his triumphauit. Censor Aemiliam strauit, Pontem Miluium fecit. Tantumq́; autoritate potuit, ut Opimium contra Gracchum, Marium contra Glauciam, & Saturninum priuato cõsilio armaret. Idem filium suum, quia præsidiũ deseruerat, in conspectum suum uetuit accedere. Ille ob hoc

hoc dedecus mortem sibi consciuit. Scaurus senex cum à Vario tribuno plebis argueretur, quasi socios, & Latium ad arma coëgisset, ad populum ait, Surius Sucronensis Aemilium Scaurum ait socios ad arma coëgisse. Scaurus negat. utri potius credendum putatis?

DE L. APVLEIO SATVRNINO.

LVcius Apuleius Saturninus Trib. plebis seditiosus, ut gratiam Marianorum militum pararet, legẽ tulit, ut Veteranis centena agri iugera in Africa diuiderẽtur. Intercedentem Bæbium collegam, facta per populum lapidatione, submouit. Glauciæ prætori, quòd is eo die, quo is concionem habebat, ius dicendo partem populi aduocasset, sellam concidit, ut magis popularis uideretur. Quendam Libertini ordinis subornauit, qui se Tiberij Gracchi filium fingeret. Ad hoc testimonium Sempronia soror Gracchorum producta, nec precibus, nec minis adduci potuit, ut dedecus familiæ agnosceret. Saturninus Aulo Mẽmio competitore interfecto Trib. plebis refectus, Siciliam, Achaiam, Macedoniã nouis colonis destinauit, & aurum dolo, an scelere Cœpionis partum ad emptionem agrorũ conuertit. Aqua & igni interdixit ei qui in leges suas nõ iurasset. Huic legi multis nobilibus abrogantibus, cum tonuisset: Iã, inquit, nisi quiescitis, grandinabit. Metellus Numidicus exulare, quàm iurare maluit. Saturninus tertiò Trib. plebis refectus, ut satellitem suum Glauciã prætorem faceret, Mummium competitorem eius in campo Martio necandum curauit. Martius senatuscõsulto armatus, quo censetur, ne quid Resp. detrimenti caperet, darent operam cõsules, Saturninũ & Glauciam in Capitoliũ persequutus obsedit, maximoq; astu incisis fistulis in deditionem accepit: nec deditis fides seruata est. Glauciæ fracta ceruix.

Apuleius cum in curiam fugisset, lapidibus, & tegulis desuper interfectus. Caput eius Rabirius quidem senator per conuiuia in ludibrium circuntulit.

DE LVCIO LVCVLLO.

Lucius Lucullus nobilis, disertus, et diues, munus quæstoriũ amplißimum dedit. Mox per Muræna in Asia classem Mithridatis, & Ptolemæũ regem Alexandriæ consuli Syllæ cõciliauit. Prætor Africam iustißime rexit. Aduersus Mithridatẽ missus, collegam suũ Cottam Calcedoniæ obsessum liberauit. Cizicon obsidione soluit. Mithridatis copias ferro & fame afflixit, eumq; regno suo Ponto expulit. Quem rursum cum Tigrane rege Armeniæ subueniente magna felicitate superauit. Nimius in habitu, maxime signorum & tabularũ amore flagrauit. Pòst cùm alienata mente desipere cœpit, tutela eius M. Lucullo fratri permissa est.

DE L. CORNELIO SYLLA.

Cornelius Sylla in fortuna felix dictus, cum paruulus à nutrice ferretur, mulier obuia, Salue, inquit, puer tibi, & Reip. tuæ felix. Et statim quæsita, quæ hæc dixisset, non potuit inueniri. Hic quæstor Marij Iugurtham à Bocho in deditionem accepit. Bello Cymbrico, & Theutonico legatus bonam operã nauauit. Prætor inter cuieis ius dixit, prætor Ciliciam prouinciam habuit. Bello sociali Samniteis, Hirpinosq; superauit. Ne monimenta Bochi tollerentur, Mario restitit. Consul Asiam sortitus, Mithridatem apud Orchomenum, & Chæroneam prælio fudit. Archelaũ prælio præfectũ eius Athenis uicit, portũ Piræũ recepit, Medos, Dardanos in itinere superauit. Mox cùm rogatione Sulpitia imperium eius transferretur, ad Marium in Italiam regressus corruptis aduersariorum exercitibus,

citibus, Carbonem Italia expulit. Marium apud Sacriportum, Thelesinũ apud portam Collinã uicit. Mario Præneste interfecto, felicem se edicto appellauit. Proscriptionis tabulas primus proposuit. Nouem millia deditorum in uilla publica cecîdit. Numerum sacerdotum auxit. Tribunitiam potestatem minuit, Rep. ordinata dictaturam deposuit. Vnde spe deceptus Puteolos conceßit, & morbo, qui Phthiriasis uocatur, interijt.

DE MITHRIDATE REGE PONTI.

MIthridates rex Põti, oriundus à septem Persis, magna ui animi, & corporis, ut sex iuges equos regeret: duarum & uiginti gẽtium ore loqueretur: bello sociali dißidentibus Romanis, Nicomedem Bithynia, Ariobarzanem Cappadocia expulit: literas per totam Asiam misit, ut quicunq; Romanus esset, certa die interficeretur: & factum est. Græciam, insulasq́; omneis, excepta Rhodo, occupauit. Sylla eum prælio uicit. Classem eius proditione Archelai intercepit. Ipsum apud Orchienum oppidum fudit, & oppreßit, & potuit capere, nisi aduersum Marium festinans, qualẽcunq; pacem componere maluisset: deinde cũ Cabiris resistentem Lucullus fudit. Mithridates pòst à Pompeio nocturno prælio uictus, in regnum confugit. Vbi per seditionem popularem à Pharnace filio in turre obsessus, uenenũ sumpsit. Cum id tardius biberet, quia aduersum uenena multis antea medicaminibus corpus firmauerat, immissum percussorem Gallum Sithocum autoritate uultus territum reuocauit, & in cædem suam manum trepidantis adiuuit.

DE CN. POMPEIO MAGNO.

CNeus Pompeius Magnus ciuili bello Syllæ partes sequutus, ita egit, ut ab eo maxime diligeretur. Sici-

liam sine bello à proscriptis recepit. Numidiam Iarbæ ereptam, Masinissæ restituit, uigintisex annos natus triumphauit. Lepidum acta Syllæ rescindere uolẽtem, priuatus Italia abrogauit. Prætor in Hispaniam proconsuli missus Sertorium uicit. Mox piratas intra quadragesimum diem subegit. Tigranem ad deditionem, Mithridatẽ ad uenenũ compulit. Deinde mira felicitate rerum in Septentrione Albanos, Colchos, Heniochos, Caspios, Hiberos: nũc in Oriẽtem Parthos, Arabas, atq; Iudæos cum magno sui terrore penetrauit. Primus in Hircanum, Rubrum, & Arabicũ mare usq; peruenit. Mox diuiso orbis imperio, cum Crassus Syriam, Cæsar Galliam, Põpeius urbem obtineret, post cædem Craßi Cæsarem dimittere exercitum iußit. Cuius infesto aduentu urbe pulsus, in Pharsalia uictus, ad Ptolemæum Alexandriæ regẽ fugit. Huius latus sub oculis uxoris, & liberorum, à Septimio Ptolemæi præfecto mucrone cõfossum est. Iamq; defuncti caput gladio præcisum, quod usq; ad ea tempora fuerat adoratum. Trũcus Nilo iactus, à Seruio Codro rogo inustus, humatusq; est, inscribẽte sepulchro: HIC SITVS EST MAGNVS P.
Caput ab Achilla Ptolemæi satellite, Aegyptio uelamine inuolutum, cum annulo Cæsari præsentatum est. Qui non continens lacrymas, illud plurimis, & preciosißimis odoribus cremandum curauit.

FINIS.

Suet

SVETONII TRANQVILLI DE ILLVSTRIBVS GRAMMATICIS LIBER.

GRAMMATICA olim Romæ ne in uſu quidem, nedũ in honore ullo erat, rudi ſcilicet, ac bellicola etiam tum ciuitate, necdum magnopere liberalibus diſciplinis uacante. Initium quoque eius mediocre extitit. Siquidem antiquiſsimi doctorum quidem, & poëtæ, & oratores ſemigræci erãt: Liuium & Enniũ dico, quos utraq; lingua domi, foriſq́; docuiſſe adnotũ eſt. Nihil amplius quàm Græcè interpretabantur. Ac ſi quid Latine ipſi compoſuiſſent, prælegebant. Nam quod nonnulli tradunt, duos libros de literis, ſyllabiſq́;, item de metris ab eodem Ennio editos, iure arguit L. Cotta, non poëtæ, ſed poſterioris Ennij eſſe, cuius etiam de augurandi diſciplina uolumina feruntur.

DE CRATETE MALLOTE, PRIMO grammatico in Vrbe.

PRimus igitur quantum opinamur, ſtudium grammaticæ in urbem intulit Crates Mallotes Ariſtarchi æqualis, qui miſſus ad Senatum ab Attalo rege inter ſecundum, ac tertium bellum punicum ſub ipſam Ennij mortẽ, cum in regione palatij prolapſus in cloacæ foramen crus fregiſſet, per omne legationis ſimul et ualetudinis tempus plurimas ἀκροάσεις ſubinde fecit, aſsiduéq; diſſeruit, ac noſtris exemplo fuit ad imitandum. Hactenus tamen inutati, ut carmina parum adhuc diuulgata, uel defunctorum amicorum

Id eſt, auſcultationes.

corum, uel si quorum aliorum probassent, diligentius retractarent, ac legendo, commentandoq; etiam cæteris nota facerent, ut C. Octauius Lampadio Næuij Punicum bellum, quod unico uolumine, & continenti scriptura expositum, diuisit in septem libros: ut postea Q. Vargunteius annales Ennij, quos certis diebus in magna frequentia pronunciabat, ut Lælius, Archelaus, Vectius: Q. Philocomus Lucilij Satyras familiaris sui, quas legisse apud Archelaum Pompeius Lenæus, apud Philocomum Valerius Cato prædicãt. Instruxerunt, auxeruntq; ab omni parte grãmatica Lælius Lanuuinus gener Q. Aelij, Seruius Clodius, uterq; eques Romanus, multiq;, ac uarij & in doctrina & in Rep. usus.

DE LAELIO PRAECONINO siue Istilone.

LAelius cognomine duplici fuit, nam & Præconinus, quòd pater eius præconium fecerat, uocabatur: & Istilo, quòd orationes nobilissimo cuiq; scribere solebat. Tantus optimatum fauor, ut Q. Metellum Numidicum in exilium comitatus sit. Seruius cum librum soceri nondum editum fraude intercepisset, & ob hoc repudiatus pudore ac tædio secessisset ab urbe, in podagræ morbum incidit, cuius impatiens ueneno sibi perunxit pedes, & enecuit ita, ut parte ea corporis quasi præmortui uixerit: post hoc magis ac magis & gratia, & cura artis increuit, ut ne clarissimi quidem uiri abstinuerint, quo minus & ipsi aliquid de ea scriberent. Vtq; temporibus quibusdam super XX. celebres scholæ fuisse in urbe tradantur. Precia grammaticorum tanta, mercedesq; tam magnæ, ut constet Luctatium Daphnidem, quem Lenæus Melissus per cauillationem nominis πανὸς ἄγημα dicit, ducentis milibus nummum

Id est, Panis [f]ragmen.

rum Q. Catulo emptum ac breui manumissum. L. Apuleium ab Eficio Caluino equite Rom. prædiuite quadringenis annuis conductum, multos edocuisse. Nam in prouincias quoque Grammatica penetrauerat, ac nonnulli de notissimis doctoribus peregre docuerunt, maxime in Gallia Togata, inter quos Octauius Teucer, & Siscennius Iacchus, & Oppius Cares, hic quidem ad ultimam ætatem, & cum iam non gressu modò deficeret, sed & uisu.

DE GRAMMATICORVM *appellatione.*

APpellatio grammaticorum Græca consuetudine inualuit, sed initio literati uocabantur. Cornel. quoq; Nepos in libello, quo distinguit literatum ab erudito: literatos quidem uulgò appellari ait eos, qui aliquid diligenter, & acute, scienterq; possint aut dicere, aut scribere. Cæterum proprie sic appellandos poëtarum interpretes, qui à Græcis Grammatici nominentur, eosdem literatos uocitatos. Messala Coruinus in quadam epistola non esse sibi dicens rem cum Furio Bibaculo, nec cum Sigida quidem, aut literatore Catone: significat enim haud dubie Valeriũ Catonem poëtam simul, grammaticumq; notissimum. Sunt qui literatum à literatore distinguant: ut Græci grammaticum, à grammatista: & illum quidem absolute, hunc mediocriter doctum existiment: quorum opinionem Orbilius etiam exemplis confirmat. Nam apud maiores ait, cùm familia alicuius uenalis produceretur, non temere quem non literatum in titulo, sed literatorem inscribi solitum esse, quasi non perfectum literis, sed imbutum. Veteres grammatici & Rhetoricam docebant, ac multorum de utraq; arte commentarij feruntur, secũdum Literatus. Literator.

D 4 quam

quam consuetudinem posteriores quoque existimo, quanquam iam discretis professionibus, nihilominus uel retinuisse, uel instituisse, & ipsos quædam genera institutionum ad eloquentiam præparandam, ut problemata, periphrases, elocutiones, ethologias, atq; alia hoc genus, ne scilicet sicci omnino, atq; aridi, pueri rhetoribus traderentur: quæ quidem omitti iam uideo desidia quorundam & infantia: non enim fastidio putem. Me quidem adolescentulo, repeto, quendam principem nomine, alternis diebus declamare, alternis disputare, nonnullis uero mane disserere, post meridiem remoto pulpito declamare solitum. Audiebam etiam memoria patrum, quosdam è grammaticis statim ludo transisse in forum, atq; in numerum præstantissimorum patronorũ receptos. Clari professores, & de quibus prodi possit aliquid duntaxat à nobis, ferè hi fuerunt.

DE SAEVIO NICANORE.

SAeuius Nicanor primus ad famam, dignationemq; docendo peruenit, fecitq; præter commentarios, quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, satyram quoque, in qua libertinum se, ac duplici cognomine esse hoc indicat: Sæuius Nicanor Marci libertus: negabit Sæuius Posthumius idem. At M. docebit. Sunt qui tradant ob infamiã quandam eum in Sardiniam secessisse, ibiq; diem obijsse.

DE AVRELIO OPILIO.

AVrelius Opilius Epicurei cuiusdam libertus, Philosophiam primo, deinde Rhetoricam, nouissime grammaticam docuit: dimissa autem schola Rutilium Rufum damnatũ in Asiam sequutus, ibidem Smyrnæ simulq; consenuit, composuitq; uariæ eruditionis aliquot uolumina, ex quibus nouem unius corporis, qui quia scriptores, ac poëtas sub clientela musarum iudicaret, non absurde & scri-

psisse,

psisse, & fecisse se ait ex numero diuarum: & appellatione huius cognomē in plerisq; indicibus, & titulis per unā literam scriptum animaduerto: Verum ipse id per duas effert in Parasichidæ libellis, qui inscribitur Pinax.

DE M. ANTONIO GNIPHONE.

Marcus Antonius Gnipho ingenuus in Gallia natus, sed expositus, à nutritore suo manumissus, institutusq; Alexandriæ quidem, ut aliqui tradunt, in contubernio Dionysij Scithobrachionis, quod equidem non temere crediderim, cum temporum ratio uix congruat. Fuisse dicitur ingenij magni, memoriæ singularis, nec minus Græce, quam Latine doctus, præterea comi, faciliq́; natura: nec unquam de mercedibus pactus, eóq; plura ex liberalitate discentium cosequutus: docuit primum in diui Iulij domo pueri adhuc, deinde in sua priuata: docuit autem & Rhetoricam ita, ut quotidie præcepta eloquētiæ traderet. Declamaret uero non nisi nūdinis. Scholam eius claros quoq; uiros frequentasse aiunt. In his M. Ciceronem, etiam cum prætura fungeretur. Scripsit multa, quamuis annū ætatis quinquagesimum non accesserit, etsi Atteius Philologus duo tātum uolumina de Latino sermone reliquisse eū tradit: nam cætera scripta discipulorum eius esse, non ipsius, in quibus & suum alicubi reperiri nomen.

DE M. POMPILIO.

Pompilius Andronicus natione Syrus, studio Epicureæ sectæ, desidiosior in professione Grammaticæ habebatur, minusq́; idoneus ad tuendam scholam. Itaq; cum se in urbe non solum Antonio Gniphoni, sed cæteris etiā deterioribus postponi uideret, Cumas transijt, ibi'que in ocio uixit, & multa composuit. Verum adeò inops, atque egens, ut coactus sit, præcipue illud opusculum annalium

elenchorũ ſexdecim milibus numûm cuidam uendere: quos libros Orbilius ſuppreſſos redemiſſe ſe dixit, uulgandosq; curaſſe nomine autoris.

DE ORBILIO.

ORbilius Pupillus Beneuentanus morte parentum una atq; eadem die inimicorum dolo interemptorum deſtitutus, primo apparituram magiſtratibus fecit, deinde in Macedonia corniculo, mox equo meruit, functusq; militia, ſtudia repetit, quæ iam inde à puero non leuiter attigerat: ac profeſſus diu in patria, quinquageſimo demum anno Romam conſule Cicerone tranſijt, docuitq; maiore fama, quàm emolumento: nanque iam perſenex pauperem ſe, & habitare ſub tegulis quodam ſcripto fatetur: librum etiam, cui eſt titulus Perialogos edidit, continentem querelas de iniurijs, quas profeſſores negligẽter ab ambitione parentum acciperent. Fuit autem naturæ acerbæ nõ modò in antiſophiſtas, quos omni ſermone lacerauit, ſed etiã in diſcipulos, ut Horatius ſignificat, plagoſum eum appellans, & Domitius Marſus ſcribens,

Siquos Orbilius ferula, ſcuticaq; cecîdit.

Ac ne principum quidem uirorum inſectatione abſtinuit: ſiquidem ignotus adhuc, cùm iudicio frequenti teſtimoniũ diceret, interrogatus à Varrone diuerſæ partis aduocato, quid nam ageret, & quo artificio uteretur: Gibberoſos ſe de ſole in umbrã transferre reſpondit: quòd Muræna gibber erat. Vixit propè ad centeſimum ætatis annum, amiſſa iam pridem memoria, ut uerſus Bibaculi docet:

Orbilius ubi nam eſt literarum obliuio.

Statua eius Beneuenti oſtenditur in capitolio ad ſiniſtrum latus marmorio habitu ſedentis ac palliati, appoſitis duobus ſcrinijs. Reliquit filium Orbilium & ipſum grammaticum

ticum professorem.

DE ATTEIO PHILOLOGO.

Atteius Philologus libertinus Athenis natus, hunc Capito Atteius iurisconsult. inter grammaticos rhetorem, inter rhetores grammaticum fuisse ait. De eodem Asinius Pollio in libro, quo Sallustij scripta reprehendit, ut nimia priscorum uerborum affectatione oblita, ita tradit: In eam rem adiutorium ei fecit maxime quidam Atteius prætextatus nobilis grammaticus Latinus, declamantium deinde adiutor, atque præceptor. Ad summam Philologus ab semet nominatus, ipse ad Lælium Hermam scripsit, se in Græcis literis magnum processum habere, & in Latinis nonnullum. Audisse Antonium Gniphonem, eiusq; Hermam postea docuisse. Præcepisse autem multis & claris iuuenibus, in quibus Appio quoque & Pulchro Claudijs fratribus, quorum etiam comes in prouincia fuerit. Philologi appellationem adsumpsisse uidetur: quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi uendicauit, multiplici, uariaq; doctrina censebatur: quod sane ex commentarijs eius apparet, quanquam paucißimi extent: de quorum tamen copia sic altera ad eundem Hermam epistola significat: Hylen nostram alijs memento commendare, quam omnis generis coëgimus, uti scis, octingentos in libros. Coluit postea familiarißime C. Sallustium, & eo defuncto Asinium Pollionem, quos historiam componere aggressos: alterum breuiario rerum omnium Romanorum, ex quibus, quas uellet, eligeret, instruxit: alterum præceptis de ratione dicendi. Quo magis miror Asinium Pollionem credidisse antiqua eum uerba, & figuras solitum esse colligere Sallustio, cũ sibi sciat nil aliud suadere, quàm ut noto, ciuiliq; & proprio sermone

mone utatur, uitetq́; maxime obscuritatem Sallustij, & audaciam in translationibus.

DE VALERIO CATONE.

VAlerius Cato, ut nonnulli tradiderunt, Bursenni cuiusdam libertus ex Gallia, ipse libello, cui est titulus Indignatio, ingenuum se natum ait, & pupillum relictũ, eoq́; facilius licentia Syllani temporis exutum patrimonio: docuit multos, & nobileis, uisusq́; est peridoneus præceptor, maxime ad poëticam tendentibus, ut quidem apparere uel his uersiculis potest:

Cato grammaticus Latina Siren,
Qui solus legit, ac facit poëtas.

Inscripsit præter grammaticos libellos etiã poëmata, ex quibus præcipue probantur Lydia & Diana.

Lydiæ Ticida meminit,

Lydia doctorum maxima cura liber.

Dianæ Cinna,

Secula permaneat nostri Diana Catonis.

Vixit ad extremam senectam, sed in summa pauperie, & penè inopia, abditus modico gurgustio, postquàm Tusculana uilla creditoribus cesserat, ut autor est Bibaculus:

Si quis forte mei domum Catonis,
Depictas minio assulas, & illos
Custodes uidet hortulos Priapi,
Miratur quibus ille disciplinis
Tantam sit sapientiam assequutus,
Quem tres calculi, & selibra farris,
Racemi duo, tegula sub una
Ad summam propè nutriant senectam.

Et idem rursus.

Catonis modo Galle Tusculanum

Tota

Tota creditor urbe uenditabat.
Mirati ſumus unicum magiſtrum,
Summum grammaticum, optimum poëtam
Omneis ſoluere poſſe quæſtiones,
Vnum difficile expedire nomen.
En cor Zenodoti, en iecur Cratêtis.

DE CORNELIO EPICADO.

Cornelius Epicadus L. Cornelij Syllæ Dictatoris Libertus, Calatorq́; ſacerdotio augurali, filio'que eius Fauſto gratiſsimus fuit: quare nunquam non utriuſq; ſe libertum edidit. Librum autem, quem Sylla nouiſsimum de rebus ſuis imperfectum reliquerat, ipſe ſuppleuit.

DE L. TABERIO.

Taberius Hiera ſuo hero emptus de Cataſta, & propter literarum ſtudium manumiſſus, docuit inter cæteros Brutum, & Caſsium. Sunt qui tradant, tanta eum honeſtate præditum, ut temporibus Syllanis proſcriptorum liberos gratis, & ſine mercede ulla in diſciplinam receperit.

DE CVRTIO NITIA.

Curtius Nitia hæſit Gn. Pompeio, & C. Memmio: ſed cum codicillos Memmij ad Pompeij uxorem de ſtupro pertuliſſet, proditus ab ea, Pompeium offendit, domoq́; ei interdictum eſt. Fuit & M. Ciceronis familiaris, in cuius epiſtola ad Dolabellam hæc de eo legimus: Omnino mihi literæ magis ſunt expetendæ à te, quàm à me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem ſcire curare, niſi forte ſcire uis, me inter Nitiam noſtrum & Vidium iudicem eſſe. Profert alter, opinor, duobus uerſiculis expenſum Nitiæ, alter Ariſtarchus hos ὀβελίζει. Ego tanquam Criticus antiquus iudicaturus ſum, Vtrum ſint Id eſt, expungit.

Id est, Poëtæ, an interiecti.

τῶ ποιητῶ, ἂν παρεμβεβλημένοι. Item ad Atticum: De Nitia quod scribis, si ita me haberem, ut eius humanitate frui possem, in primis uellem illum mecum haberem: sed mihi solitudo, & recessus prouincia est, quod quia ferebat Sicca, eo magis illum desidero. Præterea nosti Nitiæ nostri imbecillitatem, molliciem, consuetudinem uictus. Cur ego illi molestus esse uelim, cum mihi ille iucũdus esse non poßit? Volũtas tamen eius mihi grata est. Huius de Lucilio libros etiam satyra comprobat.

DE LENAEO.

Lenæus Pompeij Magni libertus, & penè omniũ expeditionum comes, defuncto eo filijsq; eius, schola se sustentauit: docuitq; in Carinis ad Telluris ædem, in qua regione Pompeiorũ domus fuerat. Ac tanto amore erga patroni memoriam extitit, ut Sallustium historicum, quòd eũ oris improbi, animo inuerecũdo scripsisset, acerbißima satyra lacerauerit, Lastaurum, & lurconem, & nebulonẽ, popinonemq; appellans, & uita, scriptisq; monstrosum: præterea priscorum, Catonisq; uerborum ineruditißimũ furem. Traditur autem puer adhuc catenis subreptus refugisse in patriam, perceptisq; liberalibus disciplinis, preciũ domino suo retulisse. Verum ob ingenium atq; doctrinam gratis manumissus.

DE Q. CAECILIO.

Q. Cæcilius Epeirota Tusculi natus, libertus Attici Satrij equitis Rom. ad quem sunt Ciceronis epistolæ, cum filiam patroni nuptam M. Agrippæ doceret, suspectus in ea, & ob hoc remotus, ad Cornelium Gallum se cõtulit, uixitq; unà familiarißime, quod ipsi Gallo inter grauißima crimina ab Augusto obijcitur. Post deinde damnationem, mortemq; Galli, scholam aperuit: sed ita, ut paucis,

& tantum adolescentibus præciperet, prætextato nemini, nisi si cuius parenti hoc officium negare non posset. Primus dicitur Latine ex tempore disputasse, primusq; Vergilium, et alios poëtas nouos perlegere cœpisse, quod etiã Domitij Marsi uersiculus indicat:

Epeirota tenellorum nutricula uatum.

DE VERRIO FLACCO.

VErrius Flaccus libertinus docẽdi genere maxime inclaruit: nanque ad exercitanda discentium ingenia, æqualeis inter se committere solebat, proposita nõ solum materia, quam scriberent, sed & præmio, quod uictor auferret: id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior: quare ab Augusto quoque nepotibus eius præceptor electus, transijt in palatium cum tota schola. uerum ut neq; amplius posthac discipulum reciperet. Docuitq; in atrio Catilinæ domus, quæ pars palatij tunc erat, & sextertia centena in annum accepit: decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Præneste in inferiore fori parte contra hemicyclum, in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos publicaret.

DE CRASSITIO.

LVcius Crassitius genere Tarentinus, ordinis Libertini, cognomine Pasides, mox Pansam se transnominauit. Hic initio circa scenã uersatus est, dum Mimographos adiuuat: deinde in pergula docuit, donec cõmẽtario Smyrnæ edito adeò inclaruit, ut hæc de eo scriberentur:

Vni Crassitio se credere Smyrna probauit,
Desinite indocti coniugio hanc petere.
Soli Crassitio se dixit nubere uelle,
Intima cui soli nota sua extiterint.

Sed cum edoceret iam multos, ac nobileis, in his Iulium

Anton

Antonium triumuiri filium, ut Verrio quoq; Flacco comparare tur, dimissa repente schola, transijt ad Q. Septimij philosophi sectam.

DE SCRIBONIO.

Scribonius Aphrodisius Orbilij seruus atq; discipulus, mox à Scribonia Libonis filia, quae prior Augusti uxor fuerat, redemptus, & manumissus: docuit, quo Verrius tẽpore: cuius etiam libros de orthographia rescripsit, nõ sine insectatione studiorum, morumq; eius.

DE C. IVLIO HIGINO.

Caius Iulius Higinus Augusti libertus, natione Hispanus (etsi nonnulli Alexandrinum putant, & à Caesare puerum Romam aduectum Alexandria capta) studiose, & auide imitatus est Cornelium Alexandrum grammaticum Graecum, quem propter antiquitatis notitiam Polyhistorem multi, quidam Historiã uocabant. Praefuit Palatinae bibliothecae, nec eo secius plurimos docuit: fuitq; familiarissimus Ouidio poëtae, & C. Licinio consulari historico, qui eum admodum pauperem decessisse tradit, & liberalitate sua quoad uixit sustentatum. Huius libertus fuit Iulius Modestus, in studijs atq; doctrina uestigia patroni sequutus.

DE C. MELISSO.

Caius Melissus Spoleti natus, ingenuus, sed ob discordiam parentum expositus, cura & industria educatoris sui altiora studia percepit, ac Mecoenati pro grammatico muneri datus est: cui cum se gratum, & acceptum in modum amici uideret, quanquam adserente matre, permansit tamen in statu seruitutis, praesentemq; conditionem uerae origini anteposuit: quare citò manumissus, Augusto insinuatus est, quòd eleganter curam ordinand

nandarum bibliothecarum in Octauiæ porticu suscepit, atq; ut ipse tradit, sexagesimum ætatis annum agens, libellos ineptiarum, qui nunc iocorum scribuntur, componere instituit: absoluitq; centum & quinquaginta, quibus & alios diuersos postea addidit, fecit & nouum genus togatarum, inscripsitq; trabeatas.

DE M. POMPONIO, Marcello.

MArcus Pomponius Marcellus sermonis Latini exactor modestißimus, in aduocatione quadam (nam interdum & causas agebat) solœcismum ab aduersario factum usq; adeò arguere perseuerauit, quoad Caßius Seuerus interpellatis iudicibus dilationē petijt, ut litigator suus alium Grammaticum adhiberet, quando non putat is cū aduersario de iure, sed sibi de solœcismo controuersiā futurā. Hic idem cum ex oratione Tiberium reprehendisset, affirmante Atteio Capitone, & esse illud Latinū, & si non esset, futurum certe: Iam inde mentitur, inquit, Capito. Tu enim Cæsar ciuitatem dare potes hominibus, uerba non potes. Pugilem olim fuisse Asinius Gallus hoc in eum epigrammate ostendit:

Qui caput ad læuam didicit,
Glossemata uobis præcipit,
Os nullum uel potius pugilis.

DE Q. RHEMMIO PALAEMONE.

RHemmius Palæmon, Veicetinus mulieris uerna primò, ut ferūt, Textrinū deinde herilē filium dum comitatur in scholas, literas didicit: postea manumissus docuit Romæ, ac principem locū inter Grāmaticos tenuit, quanquam infamis omnibus uitijs, palamq; & Tiberio, & mox Claudio prædicantibus, nemini minus institutio-

nem puerorum, uel iuuenum committẽdam. Sed capiebat homines cum memoria rerum, tum facilitate sermonis: nec non etiam poëmata faciebat ex tempore. Scripsit ex uarijs, nec uulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta, ut M. Varronem porcum appellaret: secum & natas, & morituras literas iactaret. Nomen suum in Bucolicis non temere positum, sed præsagiente Vergilio, fore quandoque omnium poëtarum, ac poëmatũ Palæmonẽ iudicem. Gloriabatur etiam latrones quondã sibi propter nominis celebritatem parsisse. Luxuriæ ita indulsit, ut sæpius in die lauaretur: nec sufficeret sumptibus, quanquam ex schola quadragena annua caperet, ac non multo minus ex re familiari, cuius diligentißimus erat, cum & officinas promercalium uestium exerceret, & agros adeò coleret, ut uitem manu eius institutam satis constet CCC. LXV. uasa edidisse: sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres usq; ad infamiam oris, dictoq; non infaceto notatum ferunt cuiusdam, qui cum in turba osculum sibi ingerentem, quanquam refugiens deuitare non posset: Vis tu, inquit, magister quoties festinantẽ aliquẽ uides abligurire?

DE MARCO VALERIO PROBO.

Marcus Valerius Probus Berrytius diu cẽturiatum petijt, donec tædio ad studia se contulit. Legerat in prouincia quosdã ueteres libellos apud grammatistã, durante adhuc ibi antiquorum memoria, necdum omnino abolita, sicut Romæ. Hos cum diligentius repetere, atque alios deinceps cognoscere cuperet, quãuis se contẽni, magisq; opprobrio legentibus, quàm gloriæ & fructui esse animaduerteret, nihilominus in proposito mansit, multaq; exemplaria contracta emendare, ac distinguere, & adnotare curauit. Soli huic, nec ulli præterea grãmatices parti dedi

ti deditus: hic nō tam discipulos, quàm sectatores aliquot habuit: nunquàm enim ita docuit, ut magistri personā sustineret. Vnum uel alterum, uel cū plurimos treis, aut quatuor pomeridianis horis admittere solebat: cubansq; inter lōgos, ac uulgares sermones legere quædam, idq; perraro: nimis pauca & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem syluam obseruationum sermonis antiqui.

SVETONII TRANQVILLI DE CLARIS RHETORIBVS LIBER.

RHETORICA quoq; apud nos perinde atq; grāmatica fere recepta est, paulò etiam difficilius. Quippe quam cōstet nonnunquam etiā prohibitam exerceri: quod ne cui dubiū sit, uetus, itē Censoriū edictum subijciā. Fannio Strabone, M. Valerio Messala consulibus, M. Pomponius prætor Senatum consuluit, quòd uerba facta sunt de philosophis, & Rhetoribus. S. Consu. de ea re ita censuerunt: ut M. Pompo. prætor animaduerteret, curaretq;, ut si ei è republica, fideq; sua uideretur, uti Romæ ne essent. De ijsdem interiecto tempore Cn. Domitius Aenobarbus, L. Licinius Crassus Censores ita edixerunt, Renunciatum est nobis, esse homines, qui nouum genus disciplinæ instituerunt, ad quos iuuentus in ludos conueniat, eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: ibi homines adulescētulos totos dies desidere. Maiores nostri quæ liberos suos discere, & quos

in ludos itare uellent, instituerunt. Hæc noua, *quæ præter consuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neq; placent, neq; recta uidentur. Quapropter & ijs, qui eos ludos habent, & ijs, qui eò uenire consueuerũt, uidetur faciendũ, ut ostendamus nostrã sententiã nobis non placere.* Paulatim & *ipsa utilis, honestaq; apparuit, multiq; eã præsidij causa, & gloriæ appetiuerunt. Cicero ad præturam usq; Græce declamauit, Latine uero senior quoq; & quidem consulibus Hircio & Pansa, quos discipulos, & grãdeis prætextatos uocabat. Gn. Pompeiũ quidã historici tradiderũt sub ipsum ciuile bellũ, quo facilius C. Curione prõptißimo iuueni causam Cæsaris defendenti cõtradiceret, repetisse declamandi consuetudinẽ: M. Antonium, itẽ Augustum ne Mutinensi quidẽ bello omisisse. Nero Cæsar & primo imperij anno, publice quoq; bis antea declamauit: pleriq; autem oratorũ declamationes ediderũt. Quare magno studio hominibus iniecto, magna etiã professorum, ac doctorũ profluxit copia: adeoq; floruit, ut nonnulli ex infima fortuna in ordinẽ senatorium, atq; ad summos honores processerint. Sed ratio docendi nec una omnibus, nec singulis eadẽ semper fuit, quando uario modo quisq; discipulos exercuerũt: nam & dicta præclare per omnes figuras, per casus, & apologos aliter atque aliter exponere, & narrationes tum breuiter & presse, tum latius & uberius explicare cõsueuerant. Interdum Græcorum scripta conuertere, ac uiros illustreis laudare, uel uituperare: quædam etiam ad usum communis uitæ instituta, dum utilia & necessaria, dum perniciosa & superuacanea ostendere. Sæpe fabulis fidem firmare, aut demere, quod genus θέσεις, & ἀνασκευὰς, & κατασκευὰς Græci uocant, donec sensim hæc exoluerunt, & ad controuersiam*

uentum

uentum est. Veteres controuersiæ aut ex historijs trahebantur, sicut sanè nõnullæ usq; adhuc, aut ex ueritate, ac re, si qua fortè recens accidisset. Ita locorum etiam appellationibus adiectis proponi solebant. Sic certe collectæ, editæq; se habent, ex quibus non alienum fuerit unã, & alterã exempli causa ad uerbum referre. Aestiuo tempore adolescentes urbani cum Hostiam uenissent, littus ingreßi, piscatores trahentes rete adierunt, & pepigerunt, bolum quanti emerent, numos soluerunt, diu expectauerunt, dum retia extraherentur: aliquando extractis, piscis nullus infuit, sed sporta auri obsuta: tum emptores bolum suum aiunt, piscatores suum. Venalicij cum Brundusij gregem uenalium è naui educerent, formoso, & pretioso puero, quod portitores uerebantur, bullam, & prætextam togam imposuere, facile fallaciam celarunt. Romã uenitur, res cognita est: petitur puer, quòd domini uoluntate fuerit liber in libertate. Olim autem eas appellationes Græci συντάξεις uocabant. Mox cõtrouersias quidam, sed aut fictas, aut iudicialeis. Illustres professores, & quorum memoria aliqua extet, non temere alij reperientur, quàm de quibus tradam.

DE L. PLOTIO GALLO.

LVcius Plotius Gal. de hoc Cicero in epistola ad M. Ticinnium sic refert: Equidem memoria teneo pueris nobis primũ Latine docere cœpiße L. Plotium quendam, ad quem cum fieret concursus, quòd studiosißimus quisq; apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctißimorum hominum autoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse. Hunc eundem (nam diutißime uixit) M. Cœlius in oratione, quam pro se de ui habuit, significa-

bat dictaſſe à Cratino accuſatori ſuo actionem, ſubtra-ctoq; nomine ordearium eum rhetorem appellat, deridens ut inflatum, ac leuem, & ſordidum.

DE L. OCTACILIO PILITO.

LVcius Octacilius Pilitus ſeruiſſe dicitur, atque etiam hoſtiarius uetere more in catena fuiſſe, donec ob ingenium, ac ſtudium literarum manumiſſus accuſanti patrono ſubſcripſit: deinde Rhetoricā profeßus, Cn. Pomp. Magnum docuit, patris eius res geſtas, nec minus ipſius compluribus libris expoſuit. Primus omnium Libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, ſcribere hiſtoriam orſus, nō niſi ab honeſtißimo quoq; ſcribi ſolitam. Ad id tempus Epidius calumnia notatus, ludum docēdi aperuit, docuitq; inter cæteros M. Antonium, & Auguſtum, quibus quondā C. Canutius obijciētibus ſibi, quòd in Rep. adminiſtranda potißimum cōſularis Iſaurici ſectā ſequeretur: Malle, reſpondit, Iſaurici eſſe diſcipulū, quàm Epidij calumniatoris. Hic Epidius ortum ſe ab Epido Nunciono prædicabat, quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni, paulò pòſt cum cornibus exijſſe, ac ſtatim nō comparuiſſe, in numeroq; deorum habitum.

DE SEXTO CLODIO.

SExtus Clodius è Sicilia Latinæ ſimul, Græcæq; eloquentiæ profeſſor, male oculatus, & dicax par oculorum. In amicitia M. Antonij triumuiri extitiſſe ſe aiebat, eiuſdem uxorem Fuluiam, cui altera bucca inflatior erat, acumen ſtyli tētare dixit, nec eo minus, imò uel magis ob hoc Antonio gratus: à quo mox conſule ingens etiā cōgiarium accepit, ut ei in Philippicis Cicero obijcit: Tu uero adhibes ioci caußa magiſtrum ſuffragio tuo, & cōpotorū tuorū Rhetorē, cui cōceßiſti, ut in te quæ uellet,

diceret

diceret, salsum cino hominẽ, sed materia facilis & in te & in tuos dicta dicere. At quanta merces rhetori est data audite, audite P.C. & cognoscite Reipu. uulnera. duo milia iugerũ cãpi Leontini Sex. Clo. rhetori adsignasti, & quidem immunia, ut pro tanta mercede nihil sapere disceres.

DE C. ALBVTIO SILO.

CAius Albutius Silus Nouariensis, cum ædilitate in patria fungeretur, cum forte ius diceret, ab ijs contra quos pronunciabat, pedibus è tribunali detractus est: quod indigne ferens, statim contendit ad portam, & inde Romam, receptusq; in Planci oratoris contubernium: cui declamaturo mos erat prius aliquem, qui antè diceret, excitare. Suscepit eas parteis, actaq; ita impleuit, ut Planco silẽtium imponeret, non audenti in comparationem se dimittere. Sed ex eo clarus propria auditoria instituit: solitus proposita controuersia sedens in opere & calore, demum prouectus consurgere, ac perorare, declamare, aut gemere uario modo splendide atque adornate. Tum ne usquequaque scholasticus existimaretur, circuncise ac sordide, & tantummodo triuialibus uerbis egit & causas, uerum rarius, dum amplissimam quanquã sectatur, nec alium in ulla locum quàm perorandi: postea renunciauit foro partim pudore, partim metu. Nam cum in lite quadam cẽtumuirali aduersario, quem ut impium erga parentes incessabat, iusiurãdum quasi per figuram sic obtulisset, Iura per patris, matrisq; cineres, qui inconditi iacent, & alia in hunc modum, arripiente eo conditionem, nec iudicibus aspernantibus, non sine magna sui inuidia negociũ afflixit. Et rursus cognitione cædis Mediolani apud L. Pisonem proconsulem defendens reum, cum cohiberent lictores nimias laudantium uoces, ita ex

canduisset, & deplorato Italiæ statu, quasi iterũ in formã prouinciæ redigeretur: M. insuper Brutum, cuius statua in cõspectu erat, inuocaret legum ac libertatis autoré, & uindicem, penè pœnas luit. Iam autem senior ob uitiũ Vomicæ Nouariam rediјt, conuocataq; plebe causis, propter quas mori destinasset, diu ac more concionantis redditis, abstinuit cibo.

FINIS.

IVLII OBSEQVENTIS AB ANNO urbis conditæ quingentesimoquinto, Prodigiorum liber imperfectus.

L. SCIPIONE, C. Lælio Coss.

IVNONIS Lucinæ templum fulmine ictum ita, ut fastigium, ualuæq; deformarentur. In finitimis pleraq; de cœlo icta. Nursiæ sereno nimbi orti, & homines duo exanimati. Tusculi terra pluit. Mula Reate peperit. Supplicatio per decẽ pueros patrimos, matrimosq; totidemq; uirgines habita.

M. MESSALA, C. LIVIO COSS.

LVce inter horam tertiam & quartam tenebræ ortæ, in Auentino lapidum pluuiæ nouendiali expiatæ, in Hispania prospere militatum. Sacrum nouẽdiale factum, quòd in Piceno lapidibus pluit, ignesq; cœlestes multifariã orti, leui afflatu complurium uestimenta adusserunt.

Aedes

Aedes Iouis in capitolio fulmine icta. In Vmbria semimas duodecim ferme annorũ natus, aruspicumq; iussu necatus. Galli, qui alpeis transierunt in Italiã, sine prælio eiecti.

M. CLAVDIO, Q. FAB. LAbeone Coss.

IN area Vulcani per biduum, in area Concordiæ totidem diebus sanguinem pluit. In Sicilia insula noua maritima. Hannibal in Bithinia ueneno perijt. Celtiberi subacti.

L. AEMILIO PAVLO, CN. Bæbio Pamphilo Coss.

PRocellosa tempestate strages in urbe facta, signa ænea in capitolio deiecit. Signa in circo maximo cum columnis euertit. Fastigia templorum aliquot à culmine abrupta dissipauit. Mulus tripes Reate natus. Aedes Apollinis Caietæ fulmine ictæ. In area Vulcani, & Concordiæ sanguinẽ pluit. Hastæ Martis motæ. Lanuuij simulacbrũ Iunonis sospitæ lacrymauit. Pestilentiæ Libitina nõ sufficit. Ex Sibyllinis supplicatum, cũ sex mensibus non pluisset. Ligures prælio uicti, deletiq;.

Q. FVLVIO, C. MANLIO COSS.

NImbis continuis in capitolio signa aliquot deiecta fulmine, Romæ & circa plurima decussa. In lectisternio Iouis terræmotu deorum capita se conuerterunt. Luna cum integumẽtis, quæ Ioui erant apposita, decidit. De mensa oleas mures præroserunt.

M. IVNIO, CN. MANLIO. COSS.

INcendio circa forum cum plurima essent deusta, ædes Veneris sine ullo uestigio cremata. Vestæ penetralis ignis extinctus. Virgo iussu M. Aemilij pontificis maximi flagro cæsa, negauit. Vlterius interitorũ supplicationibus

nibus habitis, in Hispania, & Histria bella prospere administrata.

C. CLAVDIO, L. PETELLIO COSS.

CVm immolassent uictimas consules, iecur extabuit. Cornelius ex monte Ablano rediens, membris captus, ad aquas Cumanas mortuus. Petellius contra Ligures dimicans, occisus est.

M. LEPIDO, Q. MVTIO COSS.

GRaui pestilentia hominum, boumq; cadauera non sufficiente Libitina, cum iacerent, ulterius non apparuit. Celtiberi deleti.

Q. AEMILIO PAETO, M. IVLIO COSS.

ROmæ aliquot loca sacra, profanaq; cœlo tacta. Anagniæ terra pluit. Lauinij fax ardēs in cœlo uisa. Calatiæ in agro publico p triduū et duas nocteis sanguis manauit. Rex Illyrici Gētius, et Macedoniæ Perses deuicti.

M. MARCELLO, P. SVLPITIO COSS.

IN Campania multis locis terra pluit. In Prænestino cruenti ceciderunt imbres. Veienti lana ex arboribus nata. Terracinæ in æde Mineruæ mulieres tres, quæ operatæ sedebant, fulmine exanimatæ. Ad locum Libitinæ in statua equestri ænea ex ore, & pede aqua manauit diu. Galli Ligures deleti. Comitia cum ambitiosissime fierent, & ob hoc Senatus in Capitolio haberetur, miluus uolans mustellam raptam de cella Iouis, in medio consessu patrū misit. Sub idem tempus ædes Salutis de cœlo tacta. In colle Quirinali sanguis terra manauit. Lanuuij fax in cœlo nocte conspecta, fulmine pleraque discussa. Caßini & sol per aliquot horas noctis uisus. Theani Sidicini puer cum quatuor manibus, & totidem pedibus natus. Vrbe strata, pax domi forisq; fuit.

CN. OCTAVIO, T. MANLIO COSS.

PEstilentia, fameq́; ita laboratum, ut ex Sibyllinis populus circa compita, sacellaq́; operaturus sederit. In æde Penatium ualuæ nocte sua sponte adapertæ, & lupi Exquilijs, & in colle Quirinali meridie apparuerũt, exagitatiq́; fuerunt. Vrbe lustrata, nihil triste accidit.

T. GRACCHO, M. IVVENTIO COSS.

CApuæ nocte sol uisus. In agro Stellati fulgure uerue cum de grege pars exanimata. Terracinæ pueri trigemini nati. Formijs duo soles interdiu uisi, cœlum arsit. Concij homo ex speculo acie orta combustus. Gabijs lacte pluit. Fulmine pleraq; decussa in palatio. In templum Victoriæ cygnus inlapsus, per manus capiẽtium effugit. Priuerni puella sine manu nata. In Cephalenia turba in cœlo cantare uisa. Terra pluit. Procellosa tempestate tecta diruta, stragesq́; agrorũ facta, crebro fulminauit. Nocte species solis Pisauri adfulsit. Cere porcus humanis manibus & pedibus natus, & pueri quadrupedes, & quadrumanes nati. Ad forum Esij bouẽ flamma ex ipsius ore nata non læsit.

P. SCIPIONE NASICA, GN. Martio Coss.

ANagniæ cœlum nocte arsit, fulmine pleraq; decussa. Frusinone bos loquutus. Reate mulus tripes natus. Gn. Octauius legatus in Syria per Lysiam tutorem Antiochi pueri in gymnasio occisus.

L. LENTVLO, C. MARTIO COSS.

PRocellosa tempestate in Capitolio ædes Iouis & circa quaßata. Põtis maximi tectum cum columnis in Tymberim deiectũ. In Circo Flaminio porticus in ædẽ Iunonis reginæ & Fortunæ tacta, & circa, & ædificia pleraque

raque dißipata, Taurus ad immolationem cum duceretur, ob hæc ipsa corruit. Dalmatæ Scordis superati.

L. OPIMIO, QVINTO Posthumio Coß.

IN prouinciam proficiscens Posthumius consul, cum immolaret, in plurimis uictimis caput in iocinore non inuenit, profectusq; post diem septimum æger Romam relatus, expirauit. Consæ arma in cœlo uolare uisa, fulmine pleraq; decussa. A' Gallis & à Lusitanis Romani per arma grauiter uexati.

M. CL. MARCELLO, L. VALERIO Flacco Coß.

TVrbinis ui in campo columna ante ædem Iouis decußa cum signo aurato: cumq; aruspices respondissent magistratuum & sacerdotum interitum fore, omnes magistratus se protinus abdicauerũt. Quòd Ariciæ lapidibus pluerat, ita supplicatio habita, quòd Romæ multis locis species togarum uisæ adpropinquantium oculos eludebant. In Lusitania uarie, in Gallia prospere pugnatum.

SP. POSTHVMIO, L. PISONE COSS.

VAsto incendio Romæ, cum regia quoque ureretur, sacrariũ, & ex duabus altera laurus ex medijs ignibus inuiolata est, Pseudophilippus deuictus.

P. APHRICANO, ET Lælio Coß.

AMiterni puer tribus pedibus, una manu natus. Romæ & circa fulmine pleraque icta. Cere sanguinis riui terra fluxerũt, & nocte cœlum ac terra ardere uisum. Frusinone aurum sacrũ mures adroserũt. Lanuuij inter horam tertiam & quintam duo discolores circuli solem cinxerunt rubente alter, alter candida linea. Stella arsit

per

per dies trigintaduos: & cum Carthago obsideretur, in captiuos Romanorum per Hasdrubalem barbaro more sæuitum, mox Carthago per Aemilianum diruta.

APPIO CLAVDIO, P. METELLO COSS.

AMiterni puer tribus pedibus natus. Cauræ sanguinis riui è terra fluxerunt. Cum à Salaßis illata clades esset Romanis, decemuiri pronunciauerunt se inuenisse in Sibyllinis, quoties bellum Gallis illaturi essent, sacrificari in eorum finibus oportere.

L. METELLO, Q. FAB. Maximo Coß.

FAmes & pestilentia cum essent, per decemuiros supplicatum. Lunæ androgynus natus, præcepto aruspicum in mare deportatus. Tanta fuit Lunensibus pestilentia, ut iacentibus in publicum paßim cadaueribus, qui funerarent, defuerint. In Macedonia exercitus Romanus prælio uexatus, aduersus Viriatum dubie dimicauit.

CN. COEPIONE, C. LAELIO COSS.

PRæneste & in Cephalenia signa de cœlo cecidisse uisa. Mons Aetna ignibus abundauit, prodigium maioribus hostijs quadraginta expiatũ. Annus pacatus fuit Viriato uicto.

M. AEMILIO, C. HOSTILIO Mancino Coß.

CVm Lanuuij auspicarentur, pulli è cauea in syluam Laurẽtinam euolarũt, neq; inuẽti sunt. Præneste fax ardẽs in cœlo uisa, sereno intonuit. Terracinæ, M. Claudius prætor in naue fulmine conflagrauit, Lacus Fucinus per milia paßuũ quinq; quoquò uersum inũdauit. In Græcostasi & comitio sanguine fluxit. Exquilijs equuleus cũ quinq; pedibus natus, fulmine pleraque decußa. Hostilius

Mancinus consul, in portu Herculis cum cõscenderet nauem petens Numantiã, uox improuiso audita, manc Mancinc. cumq; egressus, postea nauem Genuæ conscendisset, anguis in naui inuentus, è manibus effugit, ipse cõsul deuictus, mox Numantinis deditus.

L. FVRIO, ATTILIO SARRANO COSS.

RHegium penè totum incendio cõsumptum, sine ullo humanæ fraudis, aut negligentiæ uestigio. Puer ex ancilla quatuor pedibus, manibus, oculis, auribus, & duplici obscœno natus. Puteolis in aquis calidis riui manarunt sanguine: fulmine pleraque deiecta: puer aruspicum iussu crematus, cinisq; eius in mare deiectus. Ab Achæis exercitus Romanus cæsus.

SERVIO FLACCO, Q. CALPVRNIO COSS.

MOns Aetna maioribus solito arsit ignibus. Romæ puer solidus, posteriore naturæ parte genitus. Bononiæ fruges in arboribus natæ. Bubonis uox primum in Capitolio, dein circa Vrbem audita. Quæ auis præmio posito ab aucupe capta, combustaq;, cinis eius in Tyberim dispersus. Bos loquutus. In Numãtia res male gestæ. Exercitus Romanus oppressus.

P. AFRICANO, C. FVLVIO COSS.

IN Amiterno sol noctu uisus, eiusq; lux aliquandiu fuit uisa. Bos loquutus & nutritus publicè, sanguine pluit. Anagniæ seruo tunica arsit, & intermortuo igne nullũ flammæ apparuit uestigium. In Capitolio nocte auis gemitus simileis hominibus dedit. In æde Iunonis Reginæ scutum Ligusticum fulmine tactum. Fugitiuorũ bellum in Sicilia exortum: coniuratione seruorum Italia oppressa. Tiberius Gracchus legibus ferendis occisus. Proditum est memoria Tiberium Gracchum, quo die periit

uijt, tristia neglexisse omnia, cũ domi & in Capitolio sacrificanti dira portenderentur: domoq́; exiens sinistro ad limen offenso pede decusserit pollicem, & corui fragmentum tegulæ ante pedes eius proiecerunt ex stillicidio. In lacu Romano lacte riui manarunt. Lunæ terra quatuor iugerum spatio in profundum abijt, & mox de cauerna lacum reddidit. Ardeæ terra pluit. Minturnis lupus uigilem laniauit, & inter tumultum effugit. Romæ bubo, & alia auis ignota uisa. In æde Iunonis Reginæ clausis per biduum ualuis infantis uox audita. Scuta nouo sanguine maculata. Puella quadrupes nata. In agro Ferentino Androgynus natus, & in flumen deiectus. Virgines ter nouenæ canentes, Vrbem lustrauerunt. In Italia multa milia seruorum, quæ coniurauerant, ægre comprehensa, & supplicio consumpta. In Sicilia fugitiui Romanos exercitus necauerunt. Numantia diruta.

APPIO CLAVDIO, M. Perpenna Coss.

REate mulus cum quinque pedibus natus. Romæ in agro Cortasi lacte pluit. Lupus & canis Hostiæ pugnantes, fulmine exanimati. Grex ouium in Apulia, prætor populi Romani uno ictu fulmine exanimatus. Terracinæ sereno nauis uelum fulmine exanimatum in aqua deiectum, & impensas omneis, quæ ibi erant, ignis absumpsit. Publius Crassus aduersus Aristonicum dimicãs, occisus. Apollinis simulachrum lacrymauit per quatriduum. Vates portenderunt Græciæ fore exitium, unde deductum esset: sacrificatum tum à Romanis, donáq; in templo posita. Phrygia recepta. Asia Attali testamento legata Romanis. Antiocho regi Syriæ ingenti exercitu dimicanti, hirundines in tabernaculo nidum fecerunt: quo prodigio

prodigio neglecto prælium commisit, & à Parthis occisus est. M. Fuluij Flacci triumuiri dissensione in legibus ferendis angues duo nigri in cella Mineruæ allapsi, ciuilem cædem portenderunt.

M. AEMILIO, L. AVRELIO COSS.

NOcturna tempestate in Capitolio aliquot templa concussa sunt. Romæ & circa fulmine pleraque deiecta sunt. Aetna mons terræmotu ignes super uerticem late diffudit, & ad insulam Liparas mare efferbuit, & quibusdam adustis nauibus uapore plerosq; naualeis exanimauit. Piscium uim magnam exanimem dispersit, quos Liparenses auidius epulis appetentes cõtaminatione uentris cõsumpti, ita, ut noua pestilentia uastarentur insulæ. Quod prodigium aruspicum respõso, seditionẽ, quæ post tempora patuit, portendit.

P. PLAVTIO, M. FVLVIO COSS.

IN arboribus fruges natæ sunt. Oleo & lacte in Veiente pluit. Bubo in Capitolio uisus. Arpis lapideus imber triduo apparuit. Locustarum ingenti agmine in Africa, quæ à uento in mare deiectæ, fluctibusq; eiectæ, odore intolerabili Cyrenis mortifero uapore grauẽ pestilẽtiam fecerunt pecori, hominum DCCC. milia consumpta tabe proditum est. Fregellæ, quæ aduersus Romanos coniurauerunt, dirutæ. Ligures Sallyes trucidati.

C. CASSIO LONGINO, C. Sextilio Coss.

IN Græcostasi lacte pluit. Fulmine Crotone grex ouiũ cum cane, & tribus pastoribus exanimatus. Saturæ uitulus biceps natus, tumultus in urbe fuit, Graccho leges ferente.

CN. DOMITIO, C. FANNIO COSS.

In foro

IN foro Vessano androgynus natus, in mare delatus est. In Gallia tres soles, & tres lunæ uisæ. Vitulus biceps natus. Bubo in Capitolio uisus, & ex incendio catena consumpta. Sallyes & Allobroges deuicti.

L. OPIMIO, Q. FABIO
Maximo Coss.

GRex luporum limites, qui in agrorum diuisione per C. Gracchum depositi erant, dissipauit. Ipse Gracchus in Auentino occisus.

L. AVRELIO, ET L. CAECILIO COSS.

ANdrogynus in agro Romano annorum octo inuentus, & in mare deportatus. Virgines ter nouenæ in urbe cantarunt.

M. CATONE, QVINTO
Martio Coss.

CAtone Consule immolante exta tabuerunt, caput iocinoris inuentum non est. Lacte pluit, terra cum mugitu tremuit. Examen apum in foro consedit. Sacrificium ex Sibyllinis.

L. CAECILIO, L. AVRELIO COSS.

FVlmine Romæ & circa pleraque tacta. Præneste lacte pluit. Hastæ Martis in regia motæ. Priuerni terra septem iugerum spatio in cauerna desedit. Saturniæ androgynus annorum decem inuẽtus, et mari demersus. Virgines uigintiseptem urbẽ carmine lustrauerunt. Reliquũ anni in pace fuit.

M. ACILIO, C. PORCIO COSS.

POmpeius Eluius eques Romanus, à ludis Romanis cum in Apulia reuerteretur, in agro Stellati filia eius uirgo, equo insidens, fulmine icta, exanimataq́; uestimento deducto in inguinibus exerta lingua per inferiores

locos, ut ignis ad os emicuerit. Responsum infamiam uirginibus, & equestri ordini portendi, quia equi ornamenta dispersa erant. Tres uno tempore uirgines Vestales nobilissimæ cũ aliquot equitibus Romanis incesti pœnas subierunt: ædes Veneri Verticordiæ facta.

C. CAECILIO, CNEO Papyrio Coss.

Albanus mons nocte ardere uisus. Aedicula & signũ de cœlo tacta. Ara Salutis interrupta. Terra in Lucanis & Priuernati late hiauit. In Gallia cœlum ardere uisum. Cimbri, Theutoniq; Alpes transgreßi, fœdam stragem Romanorum, sociorumq; fecerunt.

P. SCIPIONE, L. CALpurnio Coss.

Maxima pars urbis exusta cum æde matris magnæ. Lacte per triduum pluit, hostijsq; expiatum maioribus. Iugurthinum bellum exortum.

SERGIO GALBA, M. SCAVRO COSS.

Avis incendiaria, & bubo in Vrbe uisæ. In Latomijs homo ab homine adesus. Ex Sibyllinis in insula Cimolia sacrificatum per triginta ingenuos patrimos, et matrimos, totidemq; uirgines. Multa milia hominum, intumescẽte Pado & stagno Aretino, obruta. Bis lacte pluit. Nursiæ gemini ex muliere ingenua nati, puella integris omnibus membris, puer à parte priore aluo aperto, ita ut nudũ intestinum conspiceretur. Idem posteriore natura solidus natus, qui uoce missa, expirauit. Contra Iugurtham prospere dimicatum.

Q. SERVILIO COEPIONE, Attilio Sarrano Coss.

Amiterni cum ex ancilla puer nasceretur, Aue dixit.

P. SARRANO, C. ATILIO COSS.

IN agro Perusino & Romæ locis aliquot lacte pluit. Inter multa fulmine icta, Atellis digiti hominis quatuor tanquam ferro præcisi: argentum signatum afflatu fulminis diffluxit. In agro Trebulano mulier nupta ciui Romano fulmine icta, nec exanimata. Fremitus cœlestis auditus, & pila cœlo cadere uisa, sanguine pluit. Romæ interdiu fax sublime uolans conspecta in æde Larum flamma à fastigio ad summum columē penetrauit innoxia. Per Cæpionem consulem senatorum & Equitum iudicia communicata, cætera in pace fuerunt.

P. ATILIO ET COR. MANILIO COSS.

TRebulæ Mutuscæ antè quàm ludi committerentur, canente tibicine angues nigri aram circundederunt, desinente cantare, dilapsi: postero die exorti à populo lapidibus enecati, foribus templi adapertis simulachrū Martis ligneum capite stans inuentum. A' Lusitanis exercitus Romanus cæsus.

C. MARIO, C. FLACCO COSS.

BVbo extra Vrbem uisus, bos loquuta. Trebulæ Mutuscæ simulachrum in templo, quod capite adoperto fuit, opertum inuentum. Nuceriæ ulmus uento euersa, sua sponte erecta in radicem conualuit. In Lucanis lacte, Lunæ sanguine pluit. Arimini canis loquutus, arma cœlestia tempore utroque ab ortu, & occasu uisa pugnare, & ab occasu uinci. Aruspicum responso populus stipem Cereri, & Proserpinæ tulit. Virgines uigintiseptem dona canentes tulerunt. Luna interdiu cum stella ab hora tertia usque ad horam septimam apparuit. A' fugitiuis & desertoribus in Turinis regiones uastatæ. Cimbri alpes trāsgreßi per Hispaniam uastatam iunxerunt se Theuto-

nis. Lupus Vrbem intrauit. Fulminis ictu uultures super turrem exanimati. Hora diei tertia solis defectus lucẽ obscurauit. Examen apium ante ædem Salutis consedit. In comitio lacte pluit. In Piceno tres soles uisi. In agro Vulsiniensi flamma è terra orta, cœlumq; uisa contingere. In Lucanis duo agni equinis pedibus nati, alter siminino capite. In Tarquiniensi lactis riui terra scaturienti exorta, aruspicum responso signa oleaginea duo armata statuta, supplicatumq;. In Macedonia Thraces subacti.

CAIO MARIO, Q. LVCTATIO COSS.

NOuendiale sacrũ fuit, quòd in Tuscis lapidibus pluerat. Vrbs Aruspicum iussu lustrata. Hostiarum cinis per decemuiros in mare dispersus, & per dies nouem circa omnia templa per magistratus & municipia põpa ducta supplicantum. Hastæ Martis in regia sua sponte motæ. Sanguine circa amnem Anienem pluit. Examen apium in foro Boario, in sacello consedit. In Gallia, in castris lux nocte fulsit. Puer ingenuus Ariciæ flamma comprehensus, nec ambustus. Aedes Iouis clusa fulmine icta, cuius expiationem, quia prius monstrauerat Aemilius Potensis Aruspex præmiũ tulit, cæteris celantibus, quòd ipsis, liberisq; exitium portenderetur. Piratæ in Sicilia à Romanis deleti, Theutoni à Mario trucidati. Ancylia cum crepitu sua spõte mota, seruusq; Seruilij Cæpionis matris Ideæ se præcidit, & trans mare exportatus, ne unquam Romæ reuerteretur. Vrbs lustrata, capra cornibus ardẽtibus per urbẽ ducta, porta Næuia emissa, relictaq;. In Auẽtino luto pluit. Lusitanis deuictis, Hispania ulterior pacata. Cimbri deleti.

CAIO MARIO, L. VALERIO COSS.

FAx ardens Tarquinijs late uisa, subito lapsu cadens. Sub occasu solis, orbis clypei similis ab occidente ad orien

orientē uisus præferri. In Piceno terræmotu domicilia ruinis prostrata, quædam conuulsa sede sua inclinata manserunt. Fremitus armorū ex inferno auditus. Quadrigæ auratæ in foro à pedibus sudauerūt. Fugitiui in Sicilia prælijs trucidati.

M. ANTONIO, AVLO
Posthumio Coss.

BVbone in urbe uiso, urbs lustrata, nimbis & procella plurima dißipata, fulmine pleraque tacta. Lanuuij in æde Iunonis Sospitæ, in cubiculo deæ sanguinis guttæ uisæ. Nursiæ ædes sacra terræmotu disiecta. Lusitani rebellantes subacti. Sextius tribunus plebis de agris diuidendis populo, cùm repugnantibus collegis pertinaciter legē ferret, corui duo numero in alto uolantes, ita pugnauerūt supra concionem, ut rostris, unguibusq́; lacerarentur. Aruspices sacra Apollinis litanda, & de lege quæ ferebatur, supersedendū pronuntiarunt. Fremitus ab inferno ad cœlum ferri uisus, inopiam, famemq́; portēdit. Populus stipē, matronæ thesaurum, & uirgines dona Cereri & Proserpinæ tulerunt. Per uirgines uigintiseptem cantitatum. Signa cupressea duo Iunoni Reginæ posita. In Lusitania prospere à Romanis pugnatum.

QVINTO METELLO, TVLLIO
Didio Coß.

BVbone in Capitolio supra deorum simulachra uiso, cum piaretur Taurus uictima exanimis concidit, fulmine pleraq; decussa. Hastæ Martis in regia motæ. Ludis in theatro, creta candida pluit, fruges & tempestates portendit bonas. Sereno tonuit. Apud ædem Apollinis decēuiris immolantibus caput iocinoris non fuit, sacrificantibus anguis ad aram inuētus. Item androgynus in mare deportatus.

tatus. In Circo inter pila militum ignis fusus. Hispani pluribus prælijs deuicti.

CNEO CORNELIO, LENTVLO, P. Licinio Coss.

SVpplicatum in urbe, quod androgynus inuentus, et in mare deportatus erat. Pisauri terræ fremitus auditus. Muri pinnæ sine terræmotu passim deiectæ, ciuiles portẽdêre discordias. Nursinæ simulachrum Iouis in partẽ sinistram conuersum. Cupressea simulachra Iunonis reginæ posita per uirgines uigintiseptem, quæ urbẽ lustrauerunt. Celtiberi, Medi, Dardani subacti.

CN. DOMITIO, C. CASSIO COSS.

LVpus urbem ingressus, in domo priuata occisus. Bubo in Capitolio occisus. Fulmine pleraq; decussa. Signa aurata Iouis cum capite, columnaq́; disiecta. Fesulis sanguine terra manauit. Arctij mulieri è naso spicæ farris natæ, eadẽ farris grana uomuit, Vrbe lustrata. Ptolemæus rex Aegypti Cyrenis mortuus, S. P. Q. R. hæredem reliquit.

P. CRASSO, Q. SCAEVOLA COSS.

CEre lacte pluit. Lebadiæ Eutichydes in templum Iouis Trophonij digressus, tabulam æneam extulit, in qua scripta erant, quæ ad res Rom. pertinerent. Fulminis afflatu pleraque animalia exanimata. Venafri hiatu terra alte subsedit. Vultures canẽ mortuum laniantes occisi ab alijs, & comesi uulturibus. Agnus biceps, puer tribus manibus, totidemq́; pedibus natus. At hastæ Martis in Regia motæ. Androgynus Vrbino natus, in mare deportatus, pax domi forisq́; fuit.

C. LAELIO, L. DOMITIO COSS.

NOuendiale sacrum fuit, quòd in Volscâ gente, lapidibus pluerat. Vulsinijs Luna noua decidit, & nõ

nisi

nisi postero die hora tertia cõparuit. Puella biceps, quadripes, quadrimana, gemina fœmina natura, mortua nata. Auis incendiaria uisa, occisaq;. In Vestinis, in uilla lapidibus pluit. Fax in cœlo apparuit, & totum cœlum ardere uisum. Terra sanguine manauit, & concreuit. Canes saxa, tegulas uulgo roserunt. Fesulis ingens multitudo inter sepulchra lugubri ueste, pallida facie, interdiu ambulare gregatim uisa. Per Nasicam Hispaniæ principes, qui rebellabant, supplicio consumpti, urbibus dirutis.

C. VALERIO, M. HERENNIO COSS.

ROmæ & circa fulmine pleraque decussa, ancilla puerum unimanum peperit. Fregellis ædes Neptuni nocte patefacta. Maris urituli cum exta demerentur, gemini uitelli in aluo eius inuenti. Aretij signum æneum Mercurij sudauit. In Lucanis gregem ueruecum cum pasceretur, & nocte in stabulo flamma circundata nihil adußit. Carseolis torrens sanguinis fluxit. Lupi in urbem ingressi: Præneste lana uolitauit. In Apulia mula peperit. Miluus in æde Apollinis Romæ cõprehensus. Herennio cõsuli bis immolanti, caput iocineris defuit. In sacro nouendiali cœna Deæ posita, à cane adesa antè, quàm delibaretur. Vulsinijs prima luce flamma cœlo emicare uisa, cum in unum coisset, os flammæ ferrugineum ostendit, cœlum uisum descendere, cuius hiatu uertices flammæ apparuerunt. Lustrationibus prospere expiatum: nam totus annus domi forisq; tranquillus fuit.

C. CLAVDIO, M. PERPENNA COSS.

BVbo in æde Fortunæ equestris comprehensus, inter manus expirauit. Fesulis fremitus terræ auditus. Puer ex ancilla natus sine foramine naturæ, qua humor emittitur. Mulier duplici natura inuenta. Fax in cœlo uisa.

Bos loquuta. Examen apium in culmine priuatæ domus consedit. Volaterris sanguinis riuus manauit, Romæ lacte pluit. Aretij duo androgyni inuenti. Pullus gallinaceus quadripes natus. Fulmine pleraque icta. Supplicatio fuit, populus Cereri & Proserpinæ stipem tulit. Virgines uigintiseptem carmen canentes urbem lustrauerunt. Medorum in Macedonia gens prouinciam cruentè uastauit.

L. MARTIO, SEX. IVLIO COSS.

LIbius Troso, P. Tarquinius leges ferentes, cũ bellum Italicũ consurgeret, prodigia multa apparuerunt Vrbi. Sub ortu solis globus ignis à Septẽtrionali regione cũ ingenti sono cœli emicuit. Aretij frangẽtibus panes cruor è medijs fluxit. In Vestinis per dies septẽ lapidibus testisq; pluit. Aenariæ terræ hiatu flamma exorta in cœlũ emicuit. Circa Rhegium terræmotu pars urbis, muriq; diruta. In Spoletino colore aureo globus ignis ad terram deuolutus, maiorq; factus è terra ad orientem ferri uisus magnitudinem solis obtexit. Cuius in arce simulachrum Apollinis sudauit. Aedis Pietatis in circo Flaminio clausa, fulmine icta. À Sylo per ludos Romani trucidati, cum ex agris in Vrbem pecora armentaq; Latini agerent, strages hominum paßim facta: armenta in tantam rabiẽ concitata sunt, ut uastando suos hostile imaginarentur bellum, lacrymantesq; multis affectibus calamitatem præsagirent suis.

LVCIO IVLIO CAESARE,
P. Rutilio Coß.

MEtella Cæcilia somnio Iunonem Sospitam profugientẽ, quòd immundè sua templa fœdarentur, cùm suis precibus ægre reuocatam diceret, gregem matronarũ sordidis obscœnisq; corporis coinquinatum ministerijs, in quo etiam sub simulachro Deæ cubile canis consœtuerat,

comm

commundatum supplicationibus habitis, pristino splendore restituit. A Picentibus Romani barbaro more excruciati. Vbiq; in Latio clades accēsa. Lucilius Lupus spretis religionibus, cum in extis caput non inuenisset iocinoris, amisso exercitu, in prælio occisus.

L. SYLLA, Q. POMPEIO COSS.

POmpeius Sylo in oppidum Bouianum, quod ceperat, triumphans inuectus, omen uictoriæ hostibus ostēdit: quia triumphus in Vrbem uictricem, non uictam induci solet: proximo prælio amisso exercitu, occisus. Mithridati aduersus socios bellum parāti, prodigia apparuerūt. Stratopedo, ubi Senatus haberi solet, corui uulturem tundendo, rostris occiderunt. In eundem locum sydus ingens cœlo demissum, Isidis species uisa, fulmine petere. Lucū Furiarum cum Mithridates succenderet, risus exauditus ingens sine autore. Cum aruspicum iussu uirginem Furijs immolaret, è iugulo puellæ risus ortus turbauit sacrificiū. Classis Mithridatis in Thessalia à Romanis in prælio amissa. Cinna & Mario per bella ciuilia crudeliter sæuientibus, Romæ in castris Gneij Pompeij cœlum ruere uisum, arma signaq; tacta, milites exanimati. Ipse Pompeius afflatus sydere interijt. Lectum eius populus diripuit, corpus unco traxit, quòd discrimine ciuili perseuerasset periclitanti patriæ non succurrere, cum & imperium, & maximos haberet exercitus. Peiræum Sylla cum oppugnaret, unus miles eius aggerem ferens, exanimatus fulmine. Aruspex respondit, Diuturno labore, quòd caput iacentis in oppidum uersum esset, introitum & uictoriam Romanis significare. Post breue tempus Athenæ & Peiræum à Sylla capta. Ilio à C. Fimbria incenso, cum ædes quoque Mineruæ deflagrasset, inter ruinas simulachrum antiquissi-

mum inuiolatum stetit, spemq; restitutionis oppido portendit.

L. SCIPIONE, C. NORBANO COSS.

PEr Syllana tempora inter Capuam, & Vulturnum, ingens signorum sonus, armorumque horrendo clamore auditus, ita, ut uiderentur duæ acies concurrere per plures dies. Rei miraculo intus considerantibus, uestigia equorum, hominumq;, & recentes protritæ herbæ, & uirgulta uisa, molem ingentis belli portendêre. In Hetruria Clusij, materfamiliæ uiuum serpentem peperit, qui iussu aruspicum in profluentem deiectus, auersa aqua natauit. Lucius Sylla post quintũ annum uictor, in Italiam reuersus, magno terrori fuit inimicis. Aedituis Capitolium una nocte conflagrauit. Syllæ crudelitate fœda proscriptio principum fuit. Centena milia hominum consumpta Italico, ciuiliq; bello relata sunt.

MARCO AEMILIO, D. BRVTO COSS.

DIdius Lælius legatus Pompeij, cum prodigium Romæ erat factum, in lecto uxoris duo angues conspecti, in diuersumq; lapsi. Proxime Pompeio in castris sedenti accipiter super caput accesserat, in Hispania aduersus Sertorium inter pabulatores occisus.

CNEO OCTAVIO, C. SCRIbonio Coß.

REate terræmotu ædes sacræ in oppido, agrisq; commotæ. Saxa, quibus forum stratum erat, discussa. Pontes interrupti. Ripæ labentis fluminis in aquam prouolutæ, fremitus inferni exauditi: & post paucos dies, quæ concussa erant, corruerunt. Saxum uiuum cum prouolueretur,

retur, in præcipiti rupe immobile ſtetit. A' Sertorio in Hiſpania exercitus Romani cæſi. Aduerſum Medos uarie dimicatum.

L. AVRELIO, L. OCTAVIO COSS.

SErtorio in Hiſpania exercitum ducenti, tale prodigiũ eſt factum. Scuta equitum parte exteriore, iaculaq́;, & pectora equorum cruenta uiſa: quod proſperum ſibi interpretatus eſt Sertorius, quia exteriora hoſtili ſanguine maculari ſolent. Continua ei prælia cum ſucceſſu fuerũt. Cyzicum Mithridates cum oppugnaret, Ariſtagoræ, qui in ſummo magiſtratu erat, Proſerpina in quiete uiſa eſt dicere aduerſus tibicines, ſe tibicinem comparaſſe. Poſtero die turres hoſtium uento deſiectæ ſunt. Ad immolandum bos ſacra iniuſſa de montibus per hoſtium claſſem adnatauit, ſeq́; ad aras percutiendam obtulit.

M. CAESONE, C. ANTONIO COSS.

FVlmine pleraque decuſſa, ſereno Vargunteius Pompeius de cœlo exanimatus. Trabis ardens ab occaſu ad cœlum extenta. Terræmotu Spoletum totum concuſſum, & quædam corruerunt. Inter alia relata biennio antè in Capitolio Lupam Remi & Romuli fulmine ictam, ſignum'que Iouis cum columna diſiectum, aruſpicum reſponſo in foro repoſitum. Tabulæ legum æneæ literis liquefactis. Ab his prodigijs Catilinæ nefaria conſpiratio cœpta.

QVINTO METELLO, L. Afranio Coſs.

DIe toto antè ſereno, circa horam undecimam nox ſe intendit, deinde reſtitutus fulgor turbinis ui tecta deiecta, ponte ſublapſo, homines in Tyberim præcipitati. In agris pleræque arbores euerſæ radicibus: Luſitani, Galleci

Gallæci deuicti.

M. CIC. CAIO ANTONIO COSS.

Cùm in agro Pistoriẽsi Catilinam deuicisset, laureatos fasces in prouinciam tulit, ibi à Dardanis oppressus, amisso exercitu profugit. Apparuit eum hostibus portendisse uictoriam, cùm ad eos laurum uictricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. Lupi in urbe uisi, nocturni ululatus flebiles canum auditi. Simulachrũ Martis sudauit, fulmen tota urbe peruagatum, pleraq; deorum simulachra decußit, homines exanimauit. Vrbs lustrata, propter dictaturam Pompeij ingens seditio in urbe fuit.

CNEO DOMITIO, APPIO Claudio Coß.

Marcus Crassus ad Parthos profectus, cùm Euphratem transiret, multa prodigia neglexit. Cùm etiam coorta tempestas signifero signum arreptum mersisset gurgiti, & offundente nimborum caligine prohiberentur transire, pertinaciter perseuerans, cum filio & exercitu interijt.

L. PAVLO C. MARCELLO COSS.

Mvla pariens, discordiam ciuium, bonorum interitum, mutationem legum, turpes matronarum partus significauit. Incendium, quo maxima pars Vrbis deleta est, prodigij loco habitum. Inter Cæsarem, & Pompeium bella ciuilia exorta. Aduersus Cæsarem Pompeius Macedonia, cum inuitatis gentibus amicis instrueret aciẽ, à Dyrrhachio uenientibus, aduersa fuerunt fulmina, examen apiũ in signis portendit. Nocturni terrores in exercitu fuere. Ipse Pompeius pridie pugnæ die uisus in theatro suo ingenti plausu excipi, mox acie uictus, in Aegypto occisus: eo ipse die plerisque locis signa sua sponte

con

conuersa. Clamorem, crepitumq; armorum Antiochiæ, bis ut curreretur in muros, auditum: indeq; sonum tympanorum Pergami. Palma uiridis Trallibus in æde Victoriæ sub Cæsaris statua inter coagmenta lapidum magnitudine mature enata. C. Cornelius augur Patauij co die cum aucis admitterent, proclamauit rem geri, & uincere Cæsarem.

C. CAESARE, M. LEPIDO COSS.

DEcimæ legionis Aquilæ Gn. Pompeij filio, quæ fulmina tenebant, uisæ dimittere, & in sublime auolare, ipse adolescens Pompeius uictus, & fugiens occisus.

CAIO CAESARE, M. Antonio Coss.

CAesari dictatori exta sine corde inuenta. Calpurnia uxor somniauit, Fastigium domus, quod sicut erat adiectũ, ruisse. Nocte cùm ualuæ cubilis clausæ essent, sua sponte apertæ sunt, ita, ut lunæ fulgore, qui introuenerat, Calpurnia excitaretur. Ipse Cæsar uigintitribus uulneribus in Curia Pompeiana à coniuratis confossus.

M. ANTONIO, P. DOLAbella Coss.

C. Octauius testamento Cæsaris patris Brundusij se in Iuliam gentem adsciuit. Cumq; hora diei tertia ingenti circunfusa multitudine Romam intraret, Sol, puri ac sereni cœli orbe modico inclusus, extremæ lineæ circulo, qualis tendi arcus in nubibus solet, eam circunscripsit. Ludis Veneris genitricis, quos pro Collegio fecit, stella hora undecima crinita sub septentrionis sydere exorta, conuertit omnium oculos. Quod sydus, quia ludis Veneris apparuit, diuo Iulio insigne capitis consecrari placuit. Ipsi Cæsari monstrosa malignitate Antonij consulis

sulis multa perpesso, generosa fuit ad resistendum constantia. Terræmotus crebri fuerunt, fulmine naualia pleraq; tacta. turbinis ui simulachrum, quod M. Cicero Plebiscito ante cellam Mineruæ pridie, quàm in exilium iret, posuerat, dissipatum membris pronũ iacuit, fractis humeris, brachijs, capite, dirum ipsi Ciceroni portendit. Tabulæ æneæ ex æde Fidei turbine euulsæ. Aedis Opis ualuæ fractæ. Arbores radicitus, & pleraq; tecta euersa. Fax cœlo ad occidentem uisa ferri. Stella per dies septem insignis arsit. Soles tres fulserunt, circaq; solem imum corona spicæ similis in urbem emicuit, & postea in unum circulum sole redacto, multis mensibus languida lux fuit. In æde Castoris nominum literæ quædam Antonij & Dolabellæ consulum excussæ sunt, quibus utrisq; alienatio à patria significata. Canum ululatus nocte ante pontificis maximi domũ Lepidi auditi: ex his maximus à cæteris laniatus, turpem infamiam Lepido portendit. Hostiæ, grex piscium in sicco reciproco maris fluxu relictus. Padus inundauit, & intra ripam refluens, ingentem uiperarum uim reliquit: inter Cæsarem & Antonium ciuilia bella exorta.

CAIO PANSA, HIRCIO COSS.

CAesari cum honores decreti essent, & imperium aduersus Antonium, immolanti duplicia exta apparuerunt. Sequutæ sunt cum res prosperæ. C. Pansa Cons. statua equestris Antonij domi corruit: equus phaleratus in ipsius conspectu festinans concidit. Quidam è populo sanguine uictimarum prolapso respersam cruore palmam proficiscenti dedit. Funesta hæc ipsi prodigia fuerunt. Qui mox aduersus Antonium dimicans, in mortem uulneratus est: armorum, telorumq; species à terra uisa cum fragore ad cœlum ferri: signa legionis, quæ relicta à Pansa

ad urbis

ad urbis præsidium erant, ueluti longo situ inductis araneis uenire uisa, fulmine pleraq; icta. In castris Cæsaris luce prima, in culmine prætorij super linteũ consedit Aquila, inde circunuolantibus minoribus auibus excita, de conspectu abijt. Oraculo Apollinis uox audita, lupis rabies hyeme, æstate frumentum non demessum. Veteranis Cæsari consulatum flagitãtibus terribilis tumultus Romæ fuit. Cæsar cum in campum Martium exercitũ deduceret, sex uultures apparuerunt, conscendenti deinde rostra, creato consuli iterum sex uultures conspecti, ueluti Romuli auspicijs nouam Vrbem condituro signum dederunt. Reconciliatione inter Cæsarem, Antonium, Lepidum facta, fœda principum fuit proscriptio.

M. LEPIDO, MVNATIO Planco Coss.

MVla Romæ ad Duodecim portas peperit. Canis ædituì mortua à cane tracta. Lux ita fulsit, ut tanquam die orto ad opus surgeretur. In Mutinensi uictoriæ Marianæ signum meridiem spectans, sua sponte conuersum in Septentrionem hora quarta. cùm hæc uictimis expiarentur, soles tres circiter hora tertia diei uisi, mox in unũ orbem contracti. Latinis in Albano monte cùm sacrificaretur, ex humo, à pollice Iouis cruor manauit. Per Caßiũ & Brutum in prouincijs direptionibus sociorum bella gesta. Notatum est prodigij loco fuisse, quod P. Titius prætor propter dissensiones collegæ magistratum abrogauit, & ante annum est mortuus. Constat neminem, qui magistratum collegæ abstulerat, annum uixisse: abrogauerunt autem hi: Lucius Iunius Brutus consul, Tarquinio Collatino: Tib. Gracchus, M. Octauio Cecinnæ: P. Tarquinius, P. Marullo: Tullius Bruto, & Caßio, pugnam aduersus Cæsa-

Cæſarem, & Antonium molientibus. In caſtris Caßij examen apium conſedit, locus, aruſpicum iuſſu, interclusus, interius ducto uallo. Vulturum, et aliarum alitum, quibus ſtrages cadauerum pabulo eſt, ingens uis exercitum aduolauit. Puer in pompa Victoriæ cultu cùm ferretur, ferculo decidit. Lustrationi lictor peruerſis faſcibus lauream impoſuit. Brutianis in prælium egredientibus, Aethiops in porta occurrit, & à militibus confoſſus, Caßius & Brutus interierunt.

C. FVRNIO, C. SYLLANO COSS.

SVb Appennino, in uilla Liuiæ uxoris Cæſaris, ingenti motu terra intremuit. Fax cœleſtis à meridiano ad Septentrionem extenta, luci diurnæ ſimilem in nocte fecit. Turris hortorum Cæſaris ad portam Collinam de cœlo tacta. Inſidijs Romanorum Germani circumuenti, ſub M. Lollio legato grauiter uexati.

PAVLO FABIO, QVINTO Elio Coß.

IN Germania, in caſtris Druſi examen apium in tabernaculo Hoſtilij Rutilij præfecti caſtrorum conſedit, ita ut funem præpendentem, præfixamq; tentorio lanceam amplecteretur. Multitudo Romanorum per inſidias ſubiecta eſt.

FINIS.

INDEX RERVM MEMO-
rabilium, quæ toto opere continentur.

Dion

Gramma

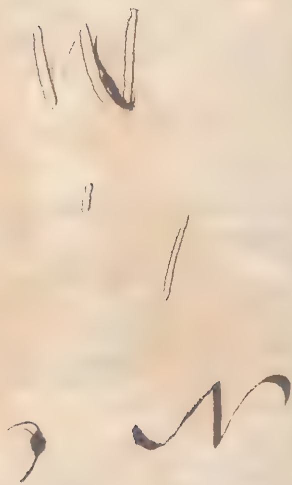
Libo

Octacilius

Q.Qua

Sardus

FINIS.




calibrite
colorchecker CLASSIC
mm